

Kluczowe dane dotyczące nauczania języków obcych w szkołach w Europie

Wydanie 2008

Kluczowe dane dotyczące nauczania języków obcych w szkołach w Europie

Wydanie 2008

Sieć Eurydice

Niniejsze opracowanie zostało po raz pierwszy opublikowane w języku angielskim w 2008 roku (tytuł oryginału: **Key Data on Teaching Languages at School in Europe**) przez:

EACEA, P9 – Eurydice.
Avenue du Bourget 1 (BOU2)
B-1140 Brussels

© **Agencja Wykonawcza ds. Edukacji, Kultury i Sektora Audiowizualnego (EACEA)**

ISBN dla angielskiej wersji językowej 978-92-9201-003-4

DOI dla angielskiej wersji językowej 10.2797/12061

ISBN dla polskiej wersji językowej 978-92-9201-012-6

DOI dla polskiej wersji językowej 10.2797/24029

Przetłumaczono i opublikowano za zgodą EACEA.

Pełną odpowiedzialność za polską wersję publikacji ponosi:

Fundacja Rozwoju Systemu Edukacji

Z języka angielskiego przetłumaczyła

Ewa Kolanowska

© **Fundacja Rozwoju Systemu Edukacji**

00-551 Warszawa

ul. Mokotowska 43

Fundacja Rozwoju Systemu Edukacji

Warszawa 2009

ISBN 978-83-60058-51-0

Z wyjątkiem celów komercyjnych, przedruk fragmentów dokumentu dozwolony pod warunkiem podania źródła.

PRZEDMOWA

Gdy Komisja Europejska pod przewodnictwem J.M. Barroso rozpoczęła urzędowanie w 2004 r., po raz pierwszy powołano komisarza, którego resort obejmował sprawy związane z wielojęzycznością. Zadania te powierzono komisarzowi, który odpowiadał również za edukację i kulturę, z uwagi na decydującą rolę szkół w nauce języków obcych i kluczową rolę języków w dziedzinie kultury.

W roku 2004 Unia rozszerzyła się z 15 do 25 krajów, a równocześnie do 21 zwiększyła się liczba jej języków urzędowych. Choć było rzeczą oczywistą, że językowa i kulturowa różnorodność Unii stanowiła istotny atut, sytuacja ta wiązała się też z pewnymi wyzwaniami, które wymagały odpowiedzi na poziomie europejskim. Jednym z jej elementów były działania służące zapewnieniu wysokiej jakości nauczania języków obcych w szkołach.

Komisja nakreśliła wizję promowania wielojęzyczności w komunikacie pt. „Nowa ramowa strategia na rzecz wielojęzyczności” (*A New Framework Strategy for Multilingualism*) z 2005 r. W tym samym roku sieć Eurydice przygotowała pierwsze wydanie „Kluczowych danych dotyczących nauczania języków obcych w szkołach” (*Key Data on Teaching Languages in Schools*), przedstawiając po raz pierwszy wyczerpujące informacje o tym, których języków uczy się w europejskich szkołach, w jaki sposób i na jakich etapach. Publikacja stanowiła dla państw członkowskich empiryczną podstawę do podejmowania strategicznych działań służących osiągnięciu celu, który został uzgodniony podczas posiedzenia Rady Europejskiej w Barcelonie w czerwcu 2002 r., a dotyczył tego, że już od bardzo wczesnego wieku należy nauczać co najmniej dwóch języków obcych.

Po rozszerzeniu Unii do 27 państw członkowskich w 2007 r., odpowiedzialność za wielojęzyczność powierzono jednemu komisarzowi, dostrzegając wyraźnie, że Unia nie będzie dobrze funkcjonować, jeśli nie powstanie spójna polityka w sprawie wielojęzyczności. W drugim komunikacie Komisji na temat wielojęzyczności z 18 września 2008 r. ⁽¹⁾ przedstawiono dwa zasadnicze cele polityki dotyczącej wielojęzyczności: podniesienie świadomości tego, jaką wartość ma różnorodność językowa UE i jakie możliwości są z tym związane, oraz stworzenie wszystkim obywatelom realnych możliwości opanowania dwóch języków, oprócz języka ojczystego, na poziomie umożliwiającym komunikację.

⁽¹⁾ *Multilingualism: an asset for Europe and a shared commitment* (Wielojęzyczność: atut Europy i wspólne zobowiązanie) (COM) 2008 566 – wersja ostateczna.

Niniejsze, drugie już wydanie „Kluczowych danych dotyczących nauczania języków obcych w szkołach” przedstawia w sposób przejrzysty systemy nauczania języków obcych we wszystkich państwach członkowskich UE, krajach Europejskiego Obszaru Gospodarczego i Turcji. Obejmuje ono wiele aspektów – od nauki języków obcych w bardzo wczesnym wieku, różnorodności nauczanych języków, odsetka uczniów uczących się języków obcych na każdym poziomie, zintegrowanego kształcenia przedmiotowo-językowego (*content and language integrated learning, CLIL*) do kształcenia nauczycieli języków obcych. Jest ono efektem współpracy pomiędzy Europejskim Biurem Eurydice, Krajowymi biurami Eurydice i Eurostatem – Urzędem Statystycznym Wspólnot Europejskich. Dzięki tej współpracy możliwe było połączenie rzetelnych informacji z różnych źródeł w sposób, który zapewnia pełny ogląd problematyki nauczania języków w szkołach. Mamy zatem nadzieję, że niniejsza publikacja będzie przydatna dla tych instytucji i osób, które odpowiadają za wytyczanie i realizację strategii nauczania języków w szkołach europejskich.

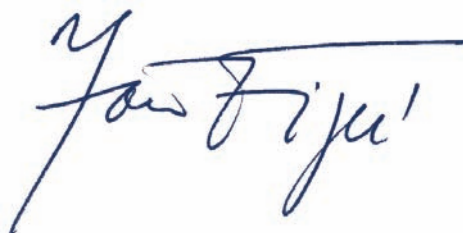
Podczas posiedzenia w Barcelonie Rada Europejska podjęła również decyzję o tym, że należy opracować wskaźnik kompetencji językowej. W związku z tym Komisja przeprowadziła szeroko zakrojone badania, których celem było zmierzenie poziomu znajomości dwóch języków obcych wśród uczniów szkół europejskich na końcowym etapie szkoły średniej II stopnia. Wyniki badań, które powinny zostać opublikowane w 2012 r., pozwolą nam po raz pierwszy ocenić faktyczny poziom umiejętności językowych naszych dzieci w całej Unii.

Gdy wyniki zostaną opublikowane, „Kluczowe dane dotyczące nauczania języków obcych w szkołach 2008” będą niezwykle istotne, aby zrozumieć, które systemy i które podejścia pozwalają najefektywniej uczyć języków obcych w szkołach. Publikacja ta jest zatem nieocenionym źródłem informacji i polecamy ją wszystkim praktykom i decydentom zajmującym się tą dziedziną.

Leonard Orban

Komisarz ds. Wielojęzyczności

Ján Figel'

Komisarz ds. Edukacji, Kultury i Młodzieży

SPIS TREŚCI

Przedmowa	3
Wprowadzenie	7
Skrót najważniejszych zagadnień	9
Kody, skróty i akronimy	15

Rozdział A. Kontekst	17
Rozdział B. Organizacja	27
Rozdział C. Uczniowie	55
Rozdział D. Nauczyciele	77
Rozdział E. Proces dydaktyczny	87

Glosariusz i narzędzia statystyczne	111
Załącznik	117
Spis rysunków	121
Podziękowania	125

WPROWADZENIE

Niniejsze, drugie wydanie *„Kluczowych danych dotyczących nauczania języków obcych w szkołach w Europie”* zawiera 44 wskaźniki, które zostały omówione w pięciu rozdziałach zatytułowanych „Kontekst”, „Organizacja”, „Uczniowie”, „Nauczyciele” i „Proces dydaktyczny”. Zostało ono przygotowane we współpracy z Eurostatem i stanowi jedną z publikacji serii *„Kluczowe dane”*, która przedstawia zwięzłe i przejrzyste informacje z różnych źródeł, w formie omówienia tekstowego połączonego z obszernym zestawem rysunków. Z uwagi na znaczenie, jakie przywiązuje się do nauczania języków obcych we współpracy europejskiej, sieć Eurydice zobowiązała się do regularnego aktualizowania i publikowania wspomnianych wyżej wskaźników, a równocześnie do uwzględniania nowych wskaźników, zależnie od dostępności danych i zainteresowania nowymi zagadnieniami.

Informacje pochodzące z sieci Eurydice obejmują wiele aspektów kształcenia i doskonalenia zawodowego nauczycieli oraz organizację kształcenia językowego. Dotyczą one zwłaszcza liczby obowiązkowych godzin dydaktycznych przeznaczonych na naukę języków obcych oraz tych języków – np. języków regionalnych i języków mniejszości – które są objęte programem nauczania. Informacje dotyczą także metod oceny poziomu znajomości języków oraz zintegrowanego kształcenia przedmiotowo-językowego, przedstawianych pod kątem dostępnych form kształcenia lub specjalnych kwalifikacji wymaganych od nauczycieli. Materiał ten opiera się na oficjalnych źródłach, a jego rokiem odniesienia jest rok 2006/07.

Dane statystyczne Eurostatu, pochodzące z bazy danych *„New Cronos”*, odnoszą się do roku 2005/06. Przedstawiają one odsetek uczniów uczących się języków obcych w szkołach podstawowych i średnich. Dane z tych dwóch źródeł są często wzajemnie powiązane, co daje interesujący wgląd w problematykę nauczania języków.

Wskaźniki Eurydice i Eurostatu odnoszą się wyłącznie do szkół ogólnokształcących oraz szkół sektora publicznego i dotowanego przez państwo sektora prywatnego. Obejmują one 31 krajów europejskich, tj. wszystkie kraje, które uczestniczą w pracach sieci Eurydice, w ramach programu *„Uczenie się przez całe życie”*.

Część wskaźników opracowano z wykorzystaniem baz danych opartych na kwestionariuszach kontekstowych, które służyły do międzynarodowych badań PISA 2006 (OECD). Dotyczą one 29 krajów sieci Eurydice uczestniczących w tych badaniach. Dane te umożliwiają przeanalizowanie rzeczywistej sytuacji w dziedzinie wielojęzyczności w szkołach europejskich, przedstawiając informacje o odsetku uczniów, którzy używają w domu innego języka niż język nauczania, oraz obszary, w których usytuowane są szkoły z największą liczbą uczniów z tej kategorii.

Niniejszy raport obejmuje kilka szeregów czasowych. Pochodzą one ze źródeł Eurydice i Eurostatu i są szczególnie przydatne, jeśli chodzi o wskazywanie trendów z ostatnich lat i dziesięcioleci, trendów związanych z pewnymi aspektami nauczania języków obcych. Na przykład pozwalają one stwierdzić, czy i w jakim zakresie języki obce stanowią obowiązkowy przedmiot dla coraz młodszych uczniów w szkołach podstawowych, i czy w szkołach podstawowych i średnich wzrasta odsetek uczniów uczących się języka angielskiego.

Przegląd zatytułowany *„Skrót najważniejszych zagadnień”* umożliwia czytelnikom szybkie zapoznanie się z najważniejszą problematyką raportu. Na początku raportu zamieszczono także kody, skróty i akronimy, a na końcu glosariusz stosowanych w publikacji terminów.

Dzięki wykorzystaniu różnych źródeł danych, w publikacji przeanalizowano kilka zagadnień stanowiących istotę współczesnych europejskich dyskusji dotyczących nauczania języków obcych w szkole. Szerszy przegląd wymagałby innego rodzaju informacji. Ze względu na to, że placówki kształcące nauczycieli mają dość znaczną autonomię, treści oficjalnych zaleceń w sprawie kształcenia nauczycieli zostały przeanalizowane jedynie w bardzo ograniczonym zakresie. Ponadto szkoły – jeśli nie sami nauczyciele – bardzo często korzystają z szerokiej autonomii w zakresie metod dydaktycznych, również w przypadku języków obcych. Z tego względu jedynie badania empiryczne mogłyby dać pełny obraz tego, jakie decyzje podejmuje szkoły i jakie metody stosują nauczyciele.

Niniejsza wersja „Kluczowych danych dotyczących nauczania języków w szkołach w Europie” jest również dostępna w formie elektronicznej na stronach internetowych Eurydice (<http://www.eurydice.org>) i Eurostatu (<http://ec.europa.eu/eurostat>).

Na stronie internetowej Eurydice istnieją różne możliwości przeczytania i pobrania raportu:

- na stronę z pełnym raportem można wejść poprzez wykaz publikacji (ang. *publications list*); w tym przypadku użytkownicy strony mogą pobrać cały raport w formacie PDF;
- dostęp można także uzyskać poprzez opcję „przeglądanie według tematu” (ang. *browse by topic*); zależnie od wybranego tematu lub podtematu użytkownicy mogą zapoznać się kolejno z poszczególnymi rozdziałami lub podrozdziałami; w obydwu przypadkach istnieje możliwość pobrania poszczególnych rozdziałów;
- w celu uzyskania dostępu do rysunków należy wybrać opcję „przeglądanie według wskaźników i rysunków” (ang. *browse by indicator and figure*); w tym przypadku każdy rysunek można pobrać oddzielnie wraz z zawartością graficzną i omówieniem.

SKRÓT NAJWAŻNIEJSZYCH ZAGADNIEŃ

Wskaźniki zawarte w raporcie zostały przeanalizowane pod kątem czterech najważniejszych zagadnień:

- różnorodność językowa w szkołach,
- miejsce języków obcych w programie nauczania,
- wybór nauczanych języków,
- kształcenie nauczycieli i ich kwalifikacje.

Różnorodność językowa w szkołach

7 % uczniów w wieku 15 lat deklaruje, że w domu używa innego języka niż język, w którym prowadzone są zajęcia w szkole

Odsetek uczniów w wieku 15 lat, którzy deklarują, że w domu używają głównie innego języka niż język nauczania, jest bardzo zróżnicowany w poszczególnych krajach – od 0,4 % w Polsce do 25 % w Luksemburgu (rysunek A2). Różnice te nie wynikają jedynie z obecności uczniów z rodzin imigranckich. W niektórych krajach uczniowie używają w domu języka regionalnego lub dialektu języka państwowego. To zjawisko występuje szczególnie wyraźnie w Belgii (Wspólnocie Flamandzkiej).

Dla uczniów-imigrantów, których język ojczysty jest w danym kraju językiem obcym, wprowadzono formy pomocy językowej

Formy pomocy językowej dla uczniów-imigrantów, których język ojczysty jest w danym kraju językiem obcym, wprowadzono we wszystkich krajach z wyjątkiem Turcji (rysunek E8). Pomoc zapewnia się głównie w dwóch formach: uczniów umieszcza się bezpośrednio w klasach zgodnie z ich wiekiem (bądź w niższych klasach w niektórych przypadkach) i organizuje się dla nich specjalną pomoc językową, lub na ograniczony okres tworzy się dla nich odrębne grupy i organizuje kształcenie dostosowane do ich potrzeb. Najczęściej współlistnieją ze sobą obydwie te formy kształcenia.

Miejsce języków obcych w programie nauczania

Obowiązkowa nauka języka obcego rozpoczyna się na coraz wcześniejszym etapie

Niemal we wszystkich krajach uczniowie obowiązkowo uczą się języka obcego począwszy od szkoły podstawowej (rysunek B1). W kilku z nich obowiązkowa nauka języka rozpoczyna się w pierwszej klasie szkoły podstawowej lub nawet na poziomie przedszkolnym – jak w Belgii (Wspólnocie Niemieckojęzycznej) i Hiszpanii. Tendencję do rozpoczynania nauki języka wcześniej niż dotychczas można zauważyć w większości systemów edukacji (rysunek B3), a w kilku krajach przeprowadza się reformy zmierzające w tym kierunku. Niemal wszędzie w ostatnich latach zwiększył się odsetek uczniów szkół podstawowych, którzy uczą się co najmniej jednego języka obcego (rysunek C3). W roku 2006/07 w większości krajów co najmniej jednego języka obcego uczyła się połowa ogółu uczniów na tym poziomie (lub nawet większy odsetek w niektórych krajach) (rysunek C1).

W szkołach podstawowych obowiązkowe lekcje języka obcego rzadko stanowią ponad 10% łącznego wymiaru zajęć dydaktycznych

Wprawdzie nauka języka obcego staje się coraz częściej powszechną praktyką dla większości uczniów szkół podstawowych, w krajach, w których ustala się liczbę godzin przeznaczoną na różne przedmioty nauce języka nadal poświęca się znacznie mniej czasu niż w szkołach średnich I stopnia (rysunek E3). Ponadto w tych krajach obowiązkowe lekcje języka obcego bardzo rzadko stanowią ponad 10% łącznego wymiaru zajęć dydaktycznych; wyjątkiem są tu Luksemburg (39 %), Malta (15 %) i Belgia (Wspólnota Niemieckojęzyczna) (14 %). W dziesięciu krajach lekcje te stanowią nawet mniej niż 5 % (rysunek E6).

W zdecydowanej większości krajów program nauczania umożliwia wszystkim uczniom naukę co najmniej dwóch języków obcych w trakcie kształcenia obowiązkowego

W zdecydowanej większości krajów programy nauczania zobowiązują wszystkich uczniów do nauki przynajmniej dwóch języków obcych przez co najmniej rok w trakcie kształcenia obowiązkowego lub stwarzają im taką możliwość, zobowiązując szkoły do uwzględnienia w swej ofercie przynajmniej dwóch języków (rysunek B4). Uwzględnienie tych lekcji w programie nauczania jest zatem zgodne z zaleceniami szefów państw i rządów Unii Europejskiej, które dotyczą znaczenia konsekwentnych działań na rzecz „podniesienia poziomu podstawowych umiejętności, w szczególności poprzez nauczanie co najmniej dwóch języków obcych od bardzo wczesnego wieku” (posiedzenie Rady Europejskiej w Barcelonie, 2002).

W szkołach średnich I stopnia 58 % uczniów uczy się co najmniej dwóch języków

W krajach UE-27, dla których dostępne są dane, uczniowie uczący się co najmniej dwóch języków obcych w ogólnokształcącej szkole średniej I stopnia (ISCED 2) stanowią średnio 58% ogółu (rysunek C2). Różnice między niektórymi krajami są bardzo wyraźne. W Luksemburgu wszyscy uczniowie uczą się dwóch języków obcych (a ponad połowa co najmniej trzech), natomiast – zgodnie z dostępnymi danymi statystycznymi – w Belgii (Wspólnocie Francuskiej) dotyczy to 0,5% uczniów (ISCED 2). Jednak w ogólnokształcących szkołach średnich II stopnia (ISCED 3) odsetek ten wzrasta w Belgii (Wspólnocie Francuskiej) do niemal 80%.

Szkoły mogą także same wprowadzać obowiązek nauki języka obcego

W niektórych krajach szkoły same decydują o części programu nauczania. W związku z tym mogą wprowadzać obowiązkowe lekcje języka obcego do programu nauczania dla wszystkich uczniów – oprócz lekcji tych języków, do nauki których zobowiązują ich centralne władze edukacyjne (rysunek B2).

W kilku krajach wprowadzono również projekty pilotażowe, które umożliwiają uczniom rozpoczęcie nauki języka obcego, zanim stanie się ona obowiązkowa dla wszystkich (rysunek B5).

W większości systemów edukacji zintegrowane kształcenie przedmiotowo-językowe stanowi część normalnego kształcenia

Wzmocnieniem oferty w zakresie nauki języków obcych jest zintegrowane kształcenie przedmiotowo-językowe (*content and language integrated learning, CLIL*). Ta forma kształcenia istnieje w większości krajów (rysunek B6), choć obecnie obejmuje jedynie mniejszość uczniów. Status i miejsce tego rodzaju kształcenia są zróżnicowane zależnie od kraju, ale bardzo często stanowi ono integralną część systemu edukacji. Tylko w niewielu krajach dostęp do tej formy kształcenia wymaga spełnienia warunków formalnych (rysunek B8).

Do celów oceny w większości krajów zaleca się stosowanie opracowanego przez Radę Europejskiego Systemu Opisu Kształcenia Językowego (ESOKJ)

W większości krajów poziom opanowania języków obcych wymaga oficjalnego potwierdzenia w formie świadectwa, które wydaje się na zakończenie obowiązkowego kształcenia ogólnego w pełnym wymiarze (rysunek E9). Również w większości krajów do celów oceny zaleca się stosowanie Europejskiego Systemu Opisu Kształcenia Językowego (ESOKJ; ang. CEFR), opracowanego przez Radę Europejską (rysunek E11).

Wybór nauczanych języków

Język angielski, francuski, niemiecki, hiszpański i rosyjski stanowią 95 % wszystkich nauczanych języków

Bardzo szeroki wybór języków obcych w ramach programu nauczania, jaki oferuje kilka krajów (rysunek B10), może świadczyć o tym, że decydenci zajmujący się edukacją zdecydowanie zmiernają do zróżnicowania kształcenia językowego w szkołach. Dane statystyczne dotyczące kształcenia językowego wskazują jednak na to, że w szkołach średnich ponad 95% wszystkich nauczanych języków stanowią języki angielski, francuski, niemiecki, hiszpański i rosyjski (rysunek C9). Największy odsetek uczniów uczących się języka rosyjskiego mają kraje bałtyckie, ale tego języka uczy się także wielu uczniów w Bułgarii. Można zatem zauważyć, że uczniowie wybierają zasadniczo bardziej powszechnie używane języki. Może to wynikać z presji rodziców lub braku wykwalifikowanych nauczycieli innych języków.

Niemal wszędzie językiem nauczonym na coraz większą skalę i dominującym jest angielski

We wszystkich praktycznie krajach uczniowie uczą się najczęściej języka angielskiego (rysunki C4 i C7). Ponadto zarówno w szkołach podstawowych, jak i średnich ciągle wzrasta odsetek uczących się tego języka, zwłaszcza w większości krajów Europy Środkowej i Wschodniej oraz krajach romańskich Europy Południowej (rysunki C5 i C10). W drugiej grupie krajów trend ten jest szczególnie wyraźny w szkołach podstawowych, gdzie obowiązkowa nauka języka obcego lub języka angielskiego ma miejsce na coraz wcześniejszym etapie (rysunek B1).

Języka angielskiego uczy się ok. 90 % uczniów szkół średnich II stopnia, niezależnie od tego, czy jest to język obowiązkowy

W 13 krajach europejskich wszyscy uczniowie obowiązkowo uczą się języka angielskiego na poziomie szkolnictwa obowiązkowego (rysunek B9), a w niektórych krajach nawet w szkole średniej II stopnia. W związku z tym we wszystkich tych krajach odsetek uczniów uczących się języka angielskiego w szkole średniej jest oczywiście większy niż 90%. Z kolei w pozostałych krajach język ten wybiera dobrowolnie równie wielu uczniów, o czym świadczy fakt, że odsetek uczących się tego języka też wynosi tam często prawie 90% (rysunek C8).

Drugim najczęściej nauczonym językiem jest niemiecki lub francuski

Drugą pozycję wśród najpowszechniej poznawanych języków zajmują wspólnie język niemiecki i francuski. Język niemiecki zajmuje tę pozycję w Holandii, kilku krajach skandynawskich oraz krajach Europy Środkowej i Wschodniej, natomiast język francuski jest bardziej popularny w krajach Europy Południowej, a w szczególności w krajach romańskich (rysunek C7).

Języków regionalnych lub mniejszościowych naucza się zarówno w ramach normalnych lekcji języka obcego, jak i w ramach zintegrowanego kształcenia przedmiotowo-językowego

W programach nauczania znajduje się wiele języków regionalnych i/lub mniejszościowych. W niektórych krajach w oficjalnych dokumentach stwierdza się, że języków tych mają uczyć się jedynie odpowiednie grupy mniejszościowe, natomiast w innych krajach lekcje tych języków prowadzi się dla wszystkich uczniów (rysunek B11). W bardzo wielu krajach języki regionalne i/lub mniejszościowe uwzględnia się również w zintegrowanym kształceniu przedmiotowo-językowym (rysunek B7).

W wielu programach nauczania szkół średnich znajduje się łacina, ale dotyczy to jedynie niektórych profili kształcenia

Wprawdzie wiele programów nauczania w szkołach średnich obejmuje łącznie, dotyczy to przede wszystkim określonych profili/dziedzin kształcenia (rysunek B12). W kilku krajach łacina zalicza się do kategorii języków obcych, a w związku z tym konkuruje ona z językami nowożytnymi w momencie dokonywania wyboru przez uczniów.

Kształcenie nauczycieli i ich kwalifikacje

Nauczycielami języków obcych są często nauczyciele przedmiotów zintegrowanych w szkołach podstawowych i nauczyciele przedmiotu w szkołach średnich

W szkołach podstawowych języków obcych uczą często nauczyciele przedmiotów zintegrowanych (niespecjalizujący się w określonym przedmiocie), którzy prowadzą lekcje wszystkich lub większości przedmiotów z programu nauczania, włącznie z językami obcymi (rysunek D1). W szkołach średnich lekcje języków prowadzą przede wszystkim nauczyciele przedmiotu (rysunek D2), którzy – zależnie od kraju – posiadają kwalifikacje do nauczania wyłącznie języków obcych lub dwóch przedmiotów, z których jednym jest język obcy (rysunek D3). Każde z tych rozwiązań występuje w mniej więcej takiej samej liczbie krajów. Nauczyciele przedmiotu, których przygotowuje się wyłącznie do nauczania języków obcych, mogą posiadać kwalifikacje do nauczania tylko jednego języka bądź dwóch lub większej liczby języków (rysunek D3).

Na ogół kształcenie nauczycieli przedmiotu i nauczycieli kilku przedmiotów trwa cztery lub pięć lat

We wszystkich krajach kształcenie nauczycieli przedmiotu i nauczycieli kilku przedmiotów, którzy uczą języków obcych, prowadzi się w szkołach wyższych. Na ogół tego rodzaju kształcenie trwa cztery lub pięć lat (rysunek D4) i jest zbliżone do kształcenia nauczycieli innych przedmiotów.

W nielicznych krajach zaleca się, aby przyszli nauczyciele spędzili pewien okres w kraju, którego języka będą uczyć

W Europie praktycznie wszystkie placówki kształcące nauczycieli mają pełną lub częściową swobodę w ustalaniu treści kształcenia. Jednak w wielu krajach centralne władze edukacyjne zalecają tym placówkom prowadzenie zajęć w zakresie metodyki nauczania języków obcych i zajęć z jednego lub kilku języków obcych, oraz organizowanie praktyk w szkołach. W mniejszości są kraje, w których zaleca się, aby przyszli nauczyciele wyjechali co najmniej raz na pewien okres do kraju, którego języka będą uczyć (rysunek D5).

W większości krajów nauczyciele nie muszą posiadać specjalnych kwalifikacji, aby prowadzić nauczanie dwujęzyczne (zintegrowane kształcenie przedmiotowo-językowe)

W bardzo niewielu krajach władze edukacyjne wymagają od nauczycieli posiadania specjalnych kwalifikacji do prowadzenia zintegrowanego kształcenia przedmiotowo-językowego. W związku z tym szkoły prowadzące tego rodzaju kształcenie same ustalają kryteria rekrutacji, aby zagwarantować, że do tych celów zostaną zatrudnieni kompetentni nauczyciele (rysunek D6).

KODY, SKRÓTY I AKRONIMY

Kody krajów

EU/EU-27	Unia Europejska	PL	Polska
BE	Belgia	PT	Portugalia
BE fr	Belgia – Wspólnota Francuska	RO	Rumunia
BE de	Belgia – Wspólnota Niemieckojęzyczna	SI	Słowenia
BE nl	Belgia – Wspólnota Flamandzka	SK	Słowacja
BG	Bułgaria	FI	Finlandia
CZ	Republika Czeska	SE	Szwecja
DK	Dania	UK	Zjednoczone Królestwo
DE	Niemcy	UK-ENG	Anglia
EE	Estonia	UK-WLS	Walia
IE	Irlandia	UK-NIR	Irlandia Północna
EL	Grecja	UK-SCT	Szkocja
ES	Hiszpania		
FR	Francja	Kraje	Trzy kraje Europejskiego
IT	Włochy	EFTA/EEA	Stowarzyszenia Wolnego Handlu
CY	Cypr		(ang. EFTA), które należą do
LV	Łotwa		Europejskiego Obszaru
LT	Litwa	IS	Gospodarczego (ang. EEA)
LU	Luksemburg	LI	Islandia
HU	Węgry	NO	Liechtenstein
MT	Malta		Norwegia
NL	Holandia	Kraje kandydujące do UE	
AT	Austria	TR	Turcja

Kody statystyczne

(:)	Brak danych
(-)	Nie dotyczy lub zero

Skróty i akronimy

Skróty międzynarodowe

CEFR	Europejski System Opisu Kształcenia Językowego, ESOKJ (ang. <i>Common European Framework of Reference for Languages</i>)
CLIL	Zintegrowane kształcenie przedmiotowo-językowe, ZKPJ (ang. <i>Content and Language Integrated Learning</i>)
EU-27	27 państw członkowskich Unii Europejskiej (ang. <i>European Union</i>)
Eurostat	Urząd Statystyczny Wspólnot Europejskich (ang. <i>Statistical Office of the European Communities</i>)
FYROM	Była Jugosłowiańska Republika Macedonii (ang. <i>Former Yugoslav Republic of Macedonia</i>)
ISCED	Międzynarodowa Standardowa Klasyfikacja Wykształcenia (ang. <i>International Standard Classification of Education</i>)
OECD	Organizacja Współpracy Gospodarczej i Rozwoju (ang. <i>Organisation for Economic Co-operation and Development</i>)
PISA	Program międzynarodowej oceny uczniów (ang. <i>Programme for International Student Assessment, OECD</i>)
UOE	UNESCO/OECD/EUROSTAT

Skróty krajowe w brzmieniu oryginalnym

AHS	<i>Allgemeinbildende höhere Schule</i>	AT
GCSE	<i>General Certificate of Secondary Education</i>	UK (ENG/WLS/NIR)
HAVO	<i>Hoger Algemeen Voortgezet Onderwijs</i>	NL
VMBO	<i>Vorbereidend Middelbaar Beroepsonderwijs</i>	NL
VWO	<i>Vorbereidend Wetenschappelijk Onderwijs</i>	NL

KONTEKST

JĘZYKI REGIONALNE LUB MNIejszościowe sĄ OFICJALNIE UZNAWANE W KILKUNASTU KRAJACH

Wzorce językowe większości krajów europejskich są złożone, tworzą je bowiem różne języki istniejące w granicach poszczególnych krajów. Niektóre kraje mają także wspólne języki z obszarami położonymi wokół ich granic, co stanowi świadectwo ich historii. Wielojęzyczność Europy można rozpatrywać z różnych punktów widzenia, a jednym z nich jest niewątpliwie oficjalne uznawanie języków przez władze europejskie, krajowe lub regionalne.

W styczniu 2007 r. Unia Europejska uznawała 23 języki urzędowe ⁽¹⁾ mające status języka państwowego w jej różnych państwach członkowskich. W większości z nich tylko jeden język uznaje się za język urzędowy. W sześciu krajach status języka urzędowego ma więcej niż jeden język państwowy istniejący w ich granicach. Często zdarza się tak, że większość mieszkańców danego kraju posługuje się różnymi urzędowymi językami państwowymi. Z kolei gdzie indziej tych języków używa jedynie mniejszość – jak w przypadku języka szwedzkiego w Finlandii (gdzie drugim urzędowym językiem państwowym jest oczywiście fiński).

Kilkanaście krajów europejskich oficjalnie uznaje istnienie języków regionalnych lub mniejszościowych w swych granicach do celów prawnych lub administracyjnych. W tych krajach językom tym przyznano status urzędowy, ale wyłącznie w obrębie obszaru geograficznego – często regionu lub jednostki autonomicznej – w którym są używane. Na przykład w Hiszpanii język baskijski, kataloński, galicyjski i walencki są językami urzędowymi – samodzielnie lub wraz z językiem hiszpańskim – w odpowiednich wspólnotach autonomicznych. W większości przypadków oficjalnie uznaje się tylko jeden lub dwa języki. Język państwowy wraz z innymi językami używanymi w granicach państwa uznaje się oficjalnie również we Włoszech i Rumunii, gdzie oprócz języka, odpowiednio, włoskiego i rumuńskiego, używa się kilku języków. W obydwu krajach oficjalnie uznaje się kilkanaście języków regionalnych lub mniejszościowych. W Rumunii język mniejszości jest oficjalnie uznawany i może być używany do celów prawnych i administracyjnych we wszystkich jednostkach administracyjnych, w których mniejszość stanowi co najmniej 20% ogółu mieszkańców. Ze względu na to, że w tych krajach mieszkają osoby mówiące różnymi językami, mniej lub bardziej powszechnie używa się tam dwóch języków, co częściowo zależy od przyjętej polityki językowej. Nauczanie języka regionalnego lub mniejszościowego, czy używanie go jako języka nauczania, odgrywa niewątpliwie zasadniczą rolę w zachowaniu go dla przyszłych pokoleń (rysunek B11 i „Załącznik”).

Kolejnym elementem krajobrazu językowego Europy jest istnienie wszystkich tych języków, które nie są oficjalnie uznawane przez władze publiczne, ale których używają różne grupy w różnych krajach europejskich. Języki niemające statusu urzędowego pokrywają się geograficznie z obszarami zamieszkałymi przez mniejszości językowe. W niektórych przypadkach są to grupy mieszkające daleko od swego ojczystego terytorium, na przykład państwa czy regionu, a także mniejszości niemające własnego terytorium, których język nie jest związany z żadnym określonym obszarem (np. Romowie). Język romski (romani) ma obecnie oficjalny status języka regionalnego lub mniejszościowego w trzech krajach – Austrii, Rumunii i Szwecji.

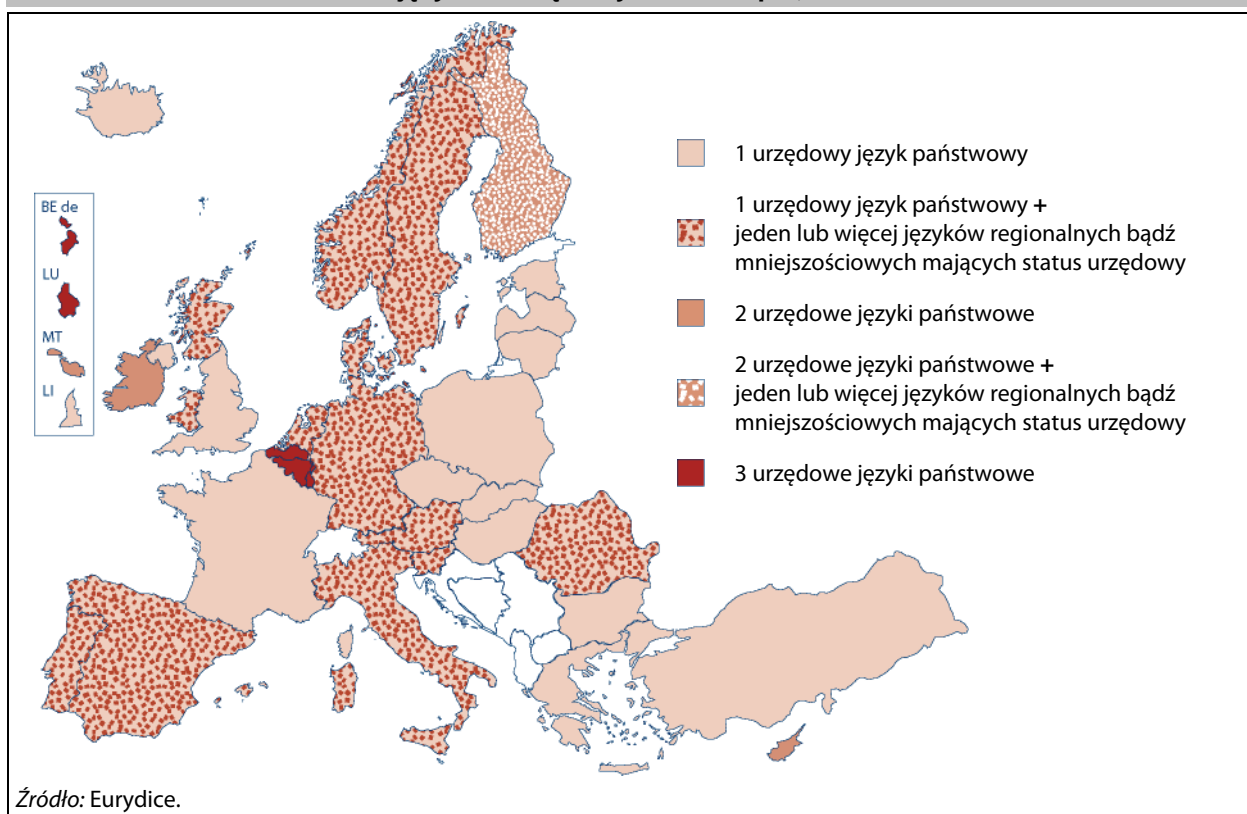
Wszystkie takie języki zostały formalnie zaliczone przez Radę Europy do jednej kategorii „języków regionalnych i mniejszościowych” (Europejska Karta Języków Regionalnych lub Mniejszościowych, art. 1, 1992).

⁽¹⁾ Angielski, bułgarski, czeski, duński, estoński, fiński, francuski, grecki, hiszpański, holenderski, irlandzki, litewski, łotewski, maltański, niemiecki, polski, portugalski, rumuński, słowacki, słoweński, szwedzki, węgierski i włoski.

Chociaż już w 1988 r. Parlament Europejski jednogłośnie przyjął uchwałę w sprawie języków migowych, zwracając się do wszystkich państw członkowskich UE z prośbą o uznanie narodowych języków migowych za języki urzędowe, dopiero niedawno niektóre kraje europejskie podjęły działania w tym kierunku. Do krajów, w których narodowy język migowy został uznany za język urzędowy przez krajowy parlament, należą Austria (2005), Belgia (Wspólnota Francuska – 2003, Wspólnota Flamandzka – 2006) i Hiszpania (2007).

Należy również zwrócić uwagę na istnienie w Europie języków, których używają imigranci, stanowiący w niektórych krajach dużą populację (rysunek A3) ⁽²⁾.

Rysunek A1: Urzędowe języki państwowe i języki regionalne lub mniejszościowe mające status języków urzędowych w Europie, 2007

⁽²⁾ Bardziej szczegółowe informacje dotyczące populacji imigrantów w Europie przedstawiono w publikacji „Integrating Immigrant Children into Schools in Europe. Survey” (Integracja dzieci imigrantów w szkołach w Europie – przegląd badań), Bruksela, Eurydice, 2004.

Rysunek A1 (c.d.): Urzędowe języki państwowe i języki regionalne lub mniejszościowe mające status języków urzędowych w Europie, 2007

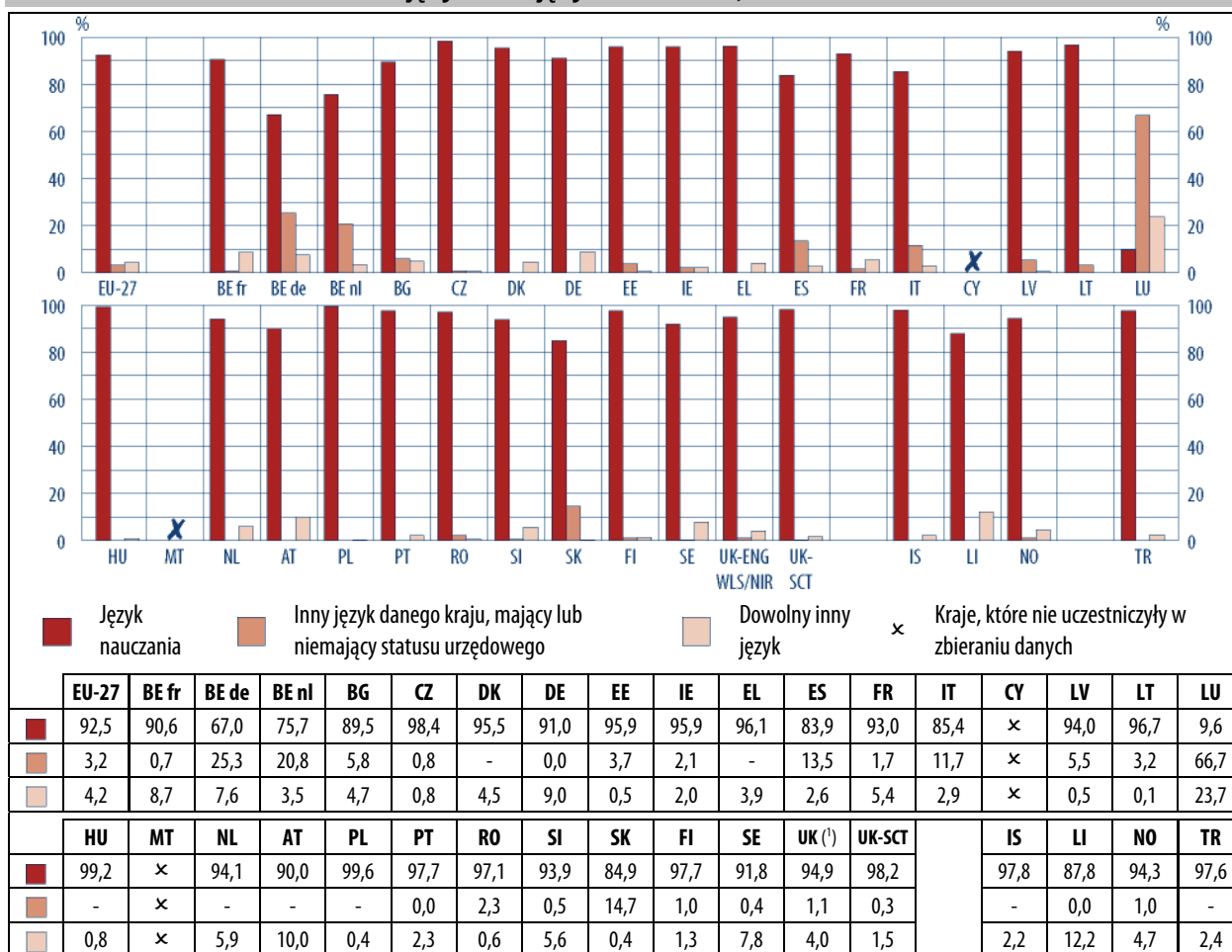
	Urzędowy język państwowy	Język regionalny i/lub mniejszościowy mający status urzędowy		Urzędowy język państwowy	Język regionalny i/lub mniejszościowy mający status urzędowy
BE	Niemiecki, francuski, holenderski		MT	Angielski, maltański	
BG	Bułgarski		NL	Holenderski	Fryzyjski
CZ	Czeski		AT	Niemiecki	Czeski, chorwacki, węgierski, słowacki, słoweński, romski
DK	Duński	Niemiecki	PL	Polski	
DE	Niemiecki	Duński, łżycki	PT	Portugalski	Mirandyjski (Mirandês)
EE	Estoński		RO	Rumuński	Bułgarski, chorwacki, czeski, niemiecki, polski, romski, rosyjski, serbski, słowacki, turecki, ukraiński, węgierski
IE	Angielski, irlandzki		SI	Słoweński	Węgierski, włoski
EL	Grecki		SK	Słowacki	
ES	Hiszpański	Kataloński, walencki, baskijski, galicyjski	FI	Fiński, szwedzki	Lapoński (Sami)
FR	Francuski		SE	Szwedzki	Lapoński (Sami), fiński, fiński Tornedalen (Meänkieli), Jidysz, romski
IT	Włoski	Kataloński, niemiecki, grecki, francuski, friuński, chorwacki, oksytański, prowansalski, ladyński, słoweński, sardyński, albański	UK-ENG/NIR	Angielski	
			UK-WLS	Angielski	Walijski
			UK-SCT	Angielski	Gaelicki
CY	Grecki, turecki		IS	Islandzki	
LV	Łotewski		LI	Niemiecki	
LT	Litewski		NO	Norweski	Lapoński (Sami)
LU	Niemiecki, francuski, luksemburski (letzeburgijski)		TR	Turecki	
HU	Węgierski				

Dodatkowe uwagi
Belgia (BE fr, BE nl), Hiszpania i Austria: Te kraje (lub wspólnoty) przyznały swym narodowym językom migowym status języka urzędowego.
Portugalia: Parlament portugalski przyznał językowi mirandyjskiemu status urzędowy w styczniu 1999 r.
Norwegia: Istnieją dwie wersje języka norweskiego (Bokmål i Nynorsk). Obydwie mają status urzędowy.
Objaśnienia
Język urzędowy, język państwowy, język regionalny i/lub mniejszościowy – zob.: „Glosariusz”.

NIEWIELU UCZNIÓW W EUROPIE UŻYWA W DOMU INNEGO JĘZYKA NIŻ JĘZYK NAUCZANIA

W badaniach PISA 2006 uczniów w wieku 15 lat poproszono o podanie języka lub języków, których używają w domu. Odpowiedzi wskazują na to, że niemal wszędzie większość uczniów posługuje się w domu językiem nauczania. W niektórych krajach istnieją jednak kontrastujące ze sobą sytuacje, co wynika niewątpliwie ze szczególnych cech ich kontekstu językowego (rysunek A1). Na przykład dwie trzecie uczniów w wieku 15 lat w Luksemburgu podaje, że używa w domu języka autochtonicznego, w większości przypadków luksemburskiego, w którym nie prowadzi się zajęć w szkole. Podobnie wygląda sytuacja w Niemieckojęzycznej Wspólnocie Belgii, gdzie dotyczy to 25% uczniów. W szkołach średnich tej wspólnoty tak wysoki odsetek wynika z liczby uczniów francuskojęzycznych i używania w domu lokalnych dialektów. W Hiszpanii, Włoszech i Słowacji języków innych niż język nauczania używa, odpowiednio, 14 %, 12 % i 15 % uczniów. Są to również kraje, w których istnieje kilka języków – niezależnie od tego, czy są one (jak w Hiszpanii i Włoszech), czy też nie są (jak w Słowacji) oficjalnie uznawane.

Rysunek A2: Odsetek uczniów w wieku 15 lat, którzy podają, że w domu używają głównie innego języka niż język nauczania, 2005/06

UK (!): UK-ENG/WLS/NIR.

Źródło: OECD, baza danych PISA 2006.

Dodatkowe uwagi

Belgia (BE nl): Kategoria „inny język danego kraju” dotyczy głównie dialektów flamandzkich.

Niemcy i Portugalia: Wprawdzie język duński i łużycki w Niemczech czy język mirandyjski w Portugalii są językami urzędowymi, uczniowie, którzy używają w domu tych języków, zostali zaliczeni do kategorii „dowolny inny język”. W związku z tym wartość 0% podana dla kategorii „inny język danego kraju” jest zaniżona, a wartość dla kategorii „dowolny inny język” jest zawyżona.

Irlandia: Uczniowie, którzy uczą się przedmiotów ścisłych w języku irlandzkim, mieli możliwość wypełnienia ankiety w tym języku; uczniowie mogli wybrać angielskojęzyczną lub irlandzkojęzyczną wersję ankiety.

Hiszpania: Ankieta została przeprowadzona w języku baskijskim, katalońskim, galicyjskim, hiszpańskim lub walenckim zależnie od języka, w którym uczy się przedmiotów ścisłych.

Luksemburg: W testach dla uczniów nie używano języka luksemburskiego, co częściowo wyjaśnia duży odsetek (67 %) w kategorii „inny język danego kraju”. W badaniach PISA 2000 język luksemburski umieszczono w innej kategorii (język testu), co wyjaśnia różnice pomiędzy aktualnym wydaniem „Kluczowych danych dotyczących nauczania języków obcych” a wydaniem z 2005 r.

Objaśnienia (rysunek A2)

Interpretując dane dotyczące pytania o język używany przez uczniów w domu, jakie zadano w badaniach PISA, należy mieć na uwadze fakt, że w niektórych krajach w próbie nie uwzględniono uczniów z mniejszości regionalnych lub etnicznych, którzy kształcą się w swym języku ojczystym, jeśli dana mniejszość stanowiła mniej niż 0,5% populacji badanej w danym kraju. W tych przypadkach odsetek uczniów, którzy używają w domu innego języka niż język nauczania, jest nieco zawyżony.

Język nauczania: Język urzędowy lub inny język danego kraju, w którym uczy się danego przedmiotu (w tym przypadku przedmiotów ścisłych). Poza nielicznymi wyjątkami był to również język, w którym przeprowadzono ankietę.

Inny język danego kraju: Język bądź dialekt narodowy lub regionalny mający lub niemający statusu języka urzędowego.

Dowolny inny język: Dowolny język poza językiem danego kraju, który nie ma statusu języka urzędowego. Na ogół jest to język używany przez uczniów z rodzin imigranckich.

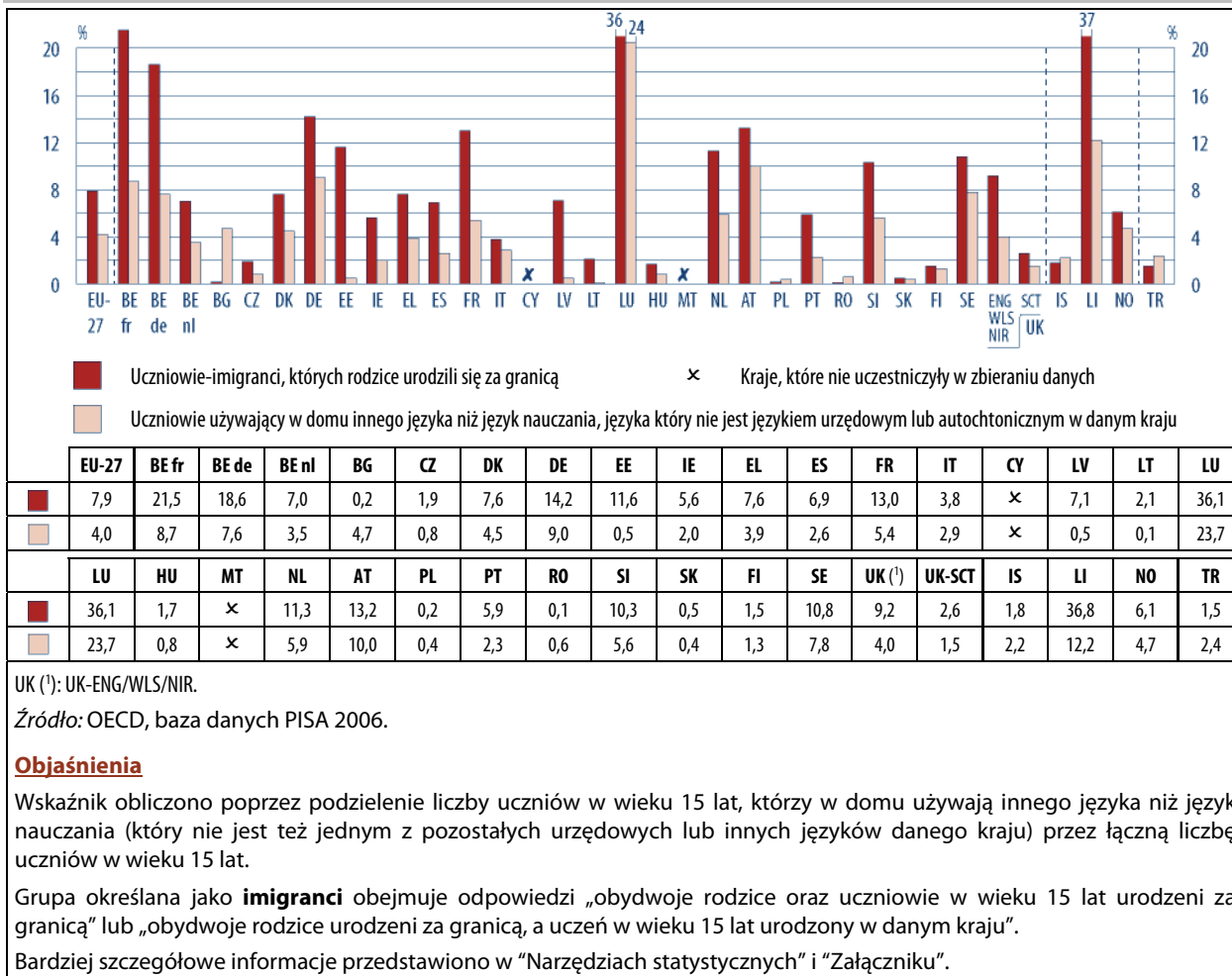
Warto również zauważyć, że we wszystkich krajach bez wyjątku dość znaczny odsetek uczniów używa w domu *dowolnego innego języka* (tj. języka nieautochtonicznego). Kategoria ta, w której największy odsetek odnotowano w Luksemburgu (24%) i Liechtensteinie (12%), jest niewątpliwie związana w większości przypadków z językami grup imigrantów, którzy osiedlili się w określonych krajach. Odsetek tych uczniów wynosi od 7,5% do 10% w Belgii (Wspólnocie Francuskiej i Niemieckojęzycznej), Niemczech, Austrii i Szwecji. Wprawdzie nie wszystkie kraje muszą odpowiadać na potrzeby grup uczniów, których język ojczysty nie jest językiem nauczania, w ramach niemal wszystkich systemów edukacji wprowadzono dla nich formy pomocy językowej (rysunek E8).

UCZNIOWIE W WIEKU 15 LAT, KTÓRZY UŻYWAJĄ JĘZYKA NIEAUTOCHTONICZNEGO, STANOWIĄ MNIEJSZY ODSETEK NIŻ UCZNIOWIE Z RODZIN IMIGRANCKICH

W krajach, które uczestniczyły w międzynarodowych badaniach PISA 2006, można porównać odsetek uczniów-imigrantów w wieku 15 lat, których rodzice urodzili się za granicą, z odsetkiem uczniów w tym samym wieku używających w domu innego języka niż język nauczania, który nie jest też jednym z pozostałych urzędowych lub autochtonicznych języków danego kraju. W niemal połowie krajów, które uczestniczyły w badaniach, te dwa odsetki są zbliżone. Nie jest zatem bezpodstawne przypuszczenie, że większość uczniów z rodzin imigranckich w tych krajach zwyczajowo używa w domu swego ojczystego języka i że jest to inny język niż język używany w ich szkole.

Natomiast wydaje się, że w niektórych krajach, np. Belgii (Wspólnocie Francuskiej), Francji czy Zjednoczonym Królestwie (Anglii, Walii i Irlandii Północnej), znaczny odsetek imigrantów używa w domu tych samych (jednego lub kilku) języków, w których prowadzi się zajęcia w systemie edukacji, co wynika niewątpliwie z dużej liczby imigrantów pochodzących z krajów francuskojęzycznych lub anglojęzycznych. To samo dotyczy w jeszcze większym stopniu krajów bałtyckich, gdzie liczba dzieci imigrantów przewyższa mniej więcej dwudziestokrotnie liczbę dzieci używających w domu drugiego języka (innego niż język autochtoniczny). Wynika to częściowo z tego, że imigranci rosyjscy w tych krajach mają możliwość kształcenia dzieci w swym języku ojczystym. Odwrotnie jest w Bułgarii i Rumunii, gdzie wiele dzieci używa języka nieautochtonicznego, choć ich rodzice nie urodzili się za granicą.

Rysunek A3: Odsetek uczniów-imigrantów (których rodzice urodzili się za granicą) w wieku 15 lat i odsetek uczniów w tym samym wieku podających, że w domu używają głównie innego języka niż język nauczania, który nie jest jednym z języków urzędowych lub autochtonicznych danego kraju, 2005/06

NAJWIĘKSZY ODSETEK 15-LATKÓW, KTÓRYCH JĘZYK OJCZYSTY NIE JEST JĘZYKIEM NAUCZANIA, MIESZKA ZWYKLE W WIĘKSZYCH MIASTECZKACH I MIASTACH

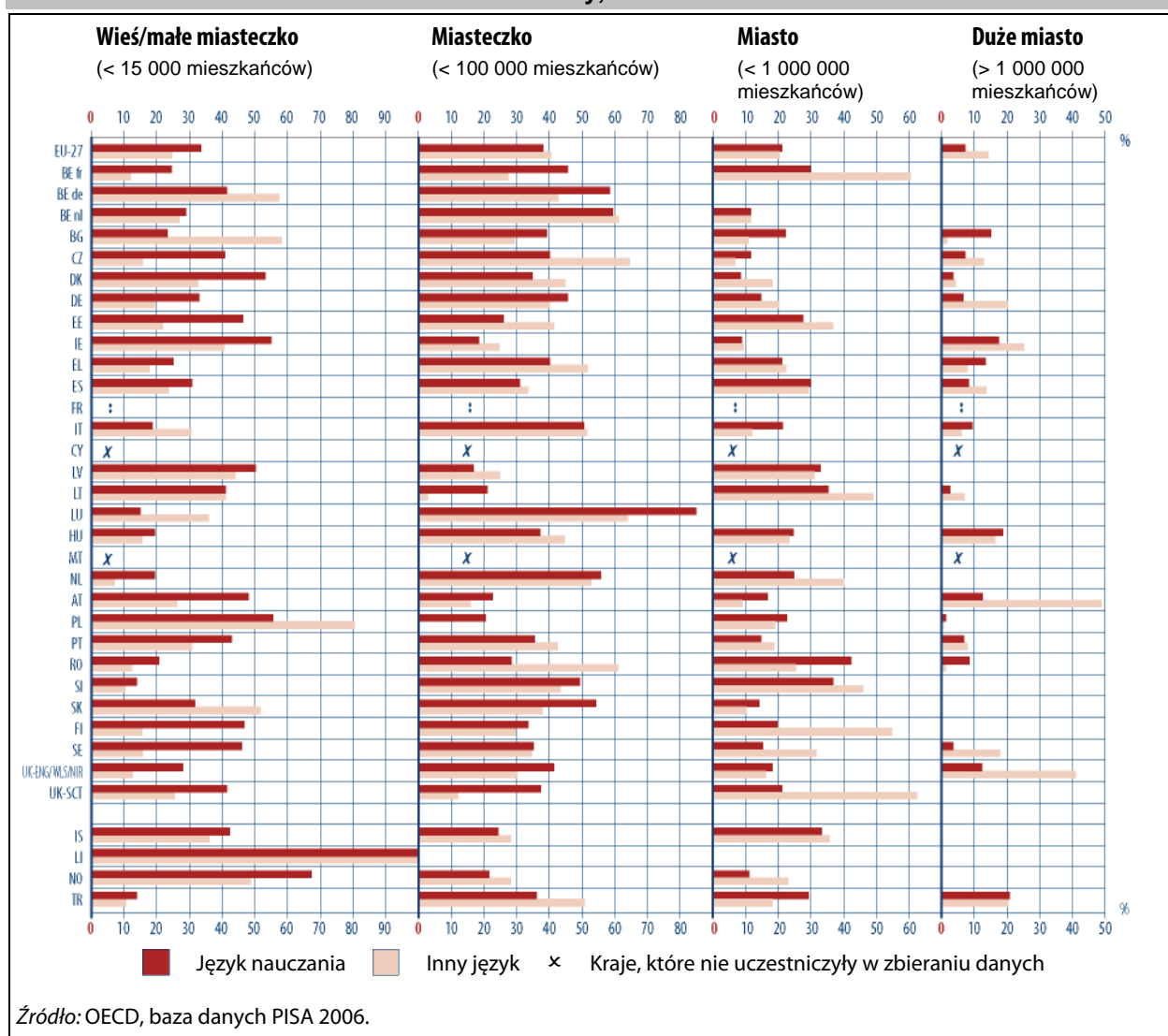
Dane z badań PISA 2006 pozwalają porównać rozkład – pod względem różnych rodzajów obszarów, w których uczniowie uczęszczają do szkoły – 15-latków, którzy zwykle używają języka nauczania (rysunek A2) z rozkładem uczniów w tym samym wieku, którzy w domu używają innego języka niż język nauczania.

W krajach UE-27 jedna czwarta uczniów w wieku 15 lat, których język ojczysty nie jest językiem nauczania, uczęszcza do szkół we wsiach lub małych miasteczkach mających mniej niż 15 000 mieszkańców, natomiast aż jedna trzecia (34%) uczniów używających w domu języka, który jest również językiem nauczania uczęszcza do szkół na tych samych obszarach. Szkoły w obszarach wiejskich mają zatem stosunkowo niewielki odsetek uczniów, których język ojczysty nie jest językiem nauczania, w porównaniu z ogólnym rozkładem wszystkich uczniów w wieku 15 lat, przy czym ta sytuacja dotyczy w szczególności Estonii, Finlandii i Szwecji. Z kolei spośród uczniów używających innego języka niż język nauczania aż 14% uczęszcza do szkół w dużych miastach, gdzie uczęszcza jedynie 7% uczniów, którzy używają w domu języka nauczania. Znakomitym przykładem europejskiej

„megalopolii” jest Wiedeń, gdzie mieszka wyjątkowo duży odsetek uczniów, których język ojczysty nie jest językiem nauczania (to samo dotyczy również Londynu, ale niezupełnie w tym samym stopniu).

Odwrotnie wygląda sytuacja w Bułgarii. Uczniowie w wieku 15 lat, których język ojczysty nie jest językiem nauczania, stanowią mniejszą grupę w Sofii, natomiast tworzą gęste skupiska we wsiach lub małych miasteczkach z liczbą mieszkańców poniżej 15 000 – w znacznie większym stopniu niż można by oczekiwać z losowego rozkładu w różnych rodzajach obszarów. Podobnie jest w Niemieckojęzycznej Wspólnocie Belgii (ponieważ w obszarach wiejskich powszechniej używa się dialektów) i Luksemburgu (ponieważ używa się tam języka luksemburskiego). Z kolei w Belgii (Wspólnocie Flamandzkiej) odsetek 15-latków, których język ojczysty nie jest językiem nauczania, utrzymuje się na zbliżonym poziomie niezależnie od rodzaju obszaru.

Rysunek A4: Odsetek uczniów w wieku 15 lat, którzy podają, że w domu używają głównie języka nauczania lub innego języka niż język nauczania, według rodzaju obszaru, w którym uczęszczają do szkoły, 2005/06

Źródło: OECD, baza danych PISA 2006.

Dane (rysunek A4)																			
	Język nauczania																		
	EU-27	BE fr	BE de	BE nl	BG	CZ	DK	DE	EE	IE	EL	ES	FR	IT	CY	LV	LT	LU	
Wieś	34	25	41	29	23	41	53	33	46	55	25	31	(:)	19	×	50	41	15	
Miasteczko	38	46	59	59	39	40	35	46	26	19	40	31	(:)	51	×	17	21	85	
Miasto	21	30	0	12	22	12	9	15	28	9	21	30	(:)	21	×	33	35	0	
Duże miasto	7	0	0	0	15	7	4	7	0	17	13	8	(:)	9	×	0	3	0	
	Inny język														IS	LI	NO	TR	
	EU-27	BE fr	BE de	BE nl	BG	CZ	DK	DE	EE	IE	EL	ES	FR	IT					CY
Wieś	19	×	19	48	56	43	21	14	32	47	46	28	41			42	100	67	14
Miasteczko	37	×	56	23	20	36	28	49	54	34	35	41	37			24	0	22	36
Miasto	25	×	25	17	23	15	42	37	14	20	15	18	21			33	0	11	29
Duże miasto	19	×	0	12	1	7	9	0	0	0	4	12	0			0	0	0	21
	Inny język														IS	LI	NO	TR	
	EU-27	BE fr	BE de	BE nl	BG	CZ	DK	DE	EE	IE	EL	ES	FR	IT					CY
Wieś	25	12	57	27	58	16	33	19	22	41	18	24	(:)	31	7	44	41	36	
Miasteczko	41	27	43	61	29	64	45	40	41	25	52	34	(:)	51	7	25	3	64	
Miasto	21	60	0	12	11	7	18	20	37	9	23	29	(:)	12	7	31	49	0	
Duże miasto	14	0	0	0	2	13	4	20	0	25	8	14	(:)	6	7	0	7	0	
	Inny język														IS	LI	NO	TR	
	EU-27	BE fr	BE de	BE nl	BG	CZ	DK	DE	EE	IE	EL	ES	FR	IT					CY
Wieś	16	7	7	26	80	31	12	10	52	16	16	13	25			36	100	49	11
Miasteczko	45	7	53	16	0	43	61	44	38	30	35	30	12			28	0	28	51
Miasto	23	7	40	9	19	19	25	46	10	55	32	16	62			36	0	23	18
Duże miasto	16	7	0	49	1	8	1	0	0	0	18	41	0			0	0	0	20

UK (!): UK-ENG/WLS/NIR.

Źródło: OECD, baza danych PISA 2006.

Dodatkowe uwagi

Irlandia: Uczniowie szkół, w których językiem nauczania jest język irlandzki, mogli wybrać angielskojęzyczną lub irlandzkojęzyczną wersję ankiety.

Hiszpania: Ankieta została przeprowadzona w języku baskijskim, katalońskim, galicyjskim, hiszpańskim lub walenckim zależnie od języka, w którym uczy się przedmiotów ścisłych.

Francja: W ramach badań PISA 2006 nie przeprowadzono ankiety wśród dyrektorów szkół - dlatego brak informacji o rodzaju obszarów, w których usytuowane są szkoły.

Luksemburg: W testach dla uczniów nie używano języka luksemburskiego, co częściowo wyjaśnia duży odsetek (67 %) w kategorii „inny język danego kraju”. W badaniach PISA 2000 język luksemburski umieszczono w innej kategorii (język testu), co wyjaśnia różnicę pomiędzy aktualnym wydaniem „Kluczowych danych dotyczących nauczania języków obcych” a wydaniem z 2005 r.

Objaśnienia

Na rysunku przedstawiono rozkład uczniów w wieku 15 lat w szkołach usytuowanych w różnych rodzajach obszarów (“wieś/małe miasteczko”, “miasteczko”, “miasto” i “duże miasto”) dla dwóch związanych z językiem kategorii uczniów (tych, którzy w domu używają języka nauczania, w odróżnieniu od tych, którzy używają w domu innego języka). Dane te są w bardzo dużym stopniu uzależnione od rozkładu całej populacji w różnych rodzajach obszarów. Na przykład w Liechtensteinie, gdzie populacja we wszystkich tych obszarach jest mniejsza niż 15 000 (tj. zgodnie z przyjętą tu klasyfikacją wszystkie zaliczają się do kategorii „wsie/małe miasteczka”), wszyscy uczniowie używający w domu innego języka z konieczności uczęszczają do szkół w tych „wsiach/małych miasteczkach”.

Język nauczania: Język urzędowy lub inny język danego kraju, w którym prowadzi się zajęcia dydaktyczne.

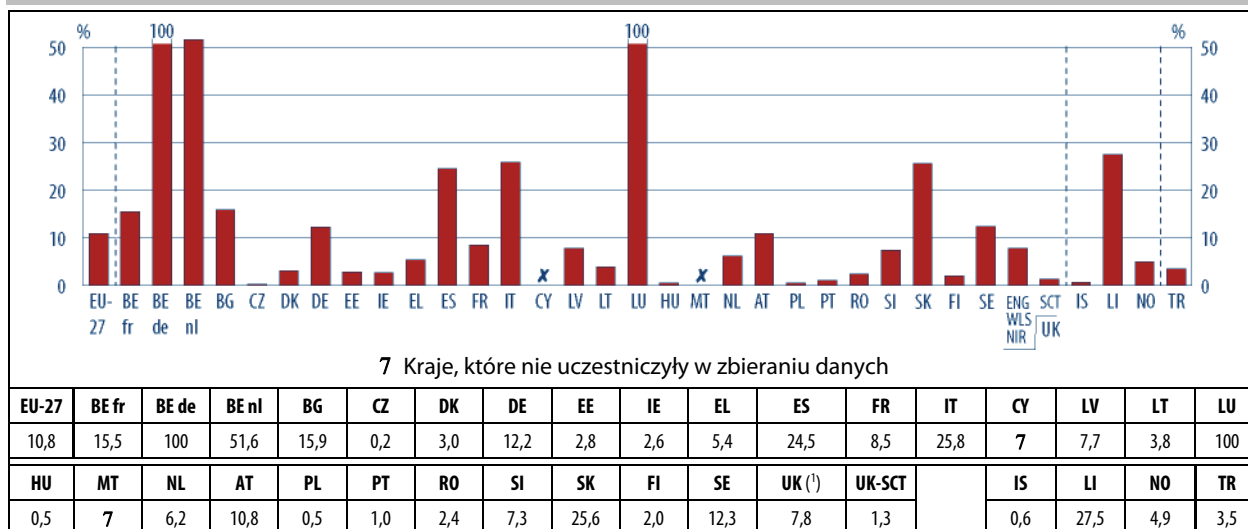
Inny język niż język nauczania: Kategoria ta obejmuje pozostałe języki danego kraju (mające lub niemające statusu urzędowego) i wszystkie inne języki.

Bardziej szczegółowe informacje przedstawiono w “Narzędziach statystycznych” i “Załączniku”.

DO NIEKTÓRYCH SZKÓŁ UCZĘSZCZA DUŻA LICZBA UCZNIÓW, KTÓRYCH JĘZYK OJCZYSTY NIE JEST JĘZYKIEM NAUCZANIA

Niektóre szkoły w Europie muszą w znacznie większym stopniu niż inne uwzględniać kwestię różnorodności językowej podczas rekrutacji uczniów, ponieważ znaczny odsetek ich uczniów (co najmniej jedna piąta) używa w domu innego języka niż język, w którym prowadzone są lekcje. Właśnie ze względu na nietypową sytuację pod względem językowym w Niemieckojęzycznej Wspólnocie Belgii i Luksemburgu (rysunek A2) praktycznie wszystkie tamtejsze szkoły przyjmują co najmniej 20% uczniów, którzy używają głównie innego języka niż język nauczania. Z danych wynika również, że jeśli chodzi o języki, których używają uczniowie, sytuacja w szkołach jest bardzo złożona w takich krajach jak Belgia (Wspólnota Flamandzka), Hiszpania, Włochy, Słowacja i Liechtenstein. Rozkład uczniów przyjmowanych w ponad jednej czwartej szkół w tych krajach wskazuje na charakterystyczny wzorzec różnorodności językowej. To samo zjawisko występuje także w mniejszym stopniu w Belgii (Wspólnocie Francuskiej), Bułgarii i Niemczech.

Rysunek A5: Odsetek uczniów w wieku 15 lat w szkołach kształcących co najmniej 20% uczniów, którzy podają, że w domu używają głównie innego języka niż język nauczania, 2005/06

UK (!): UK-ENG/WLS/NIR.

Źródło: OECD, baza danych PISA 2006.

Dodatkowe uwagi

Belgia (BE nl): Podany odsetek dotyczy głównie dialektów flamandzkich.

Objaśnienia

Język nauczania: Język urzędowy lub inny język, w którym prowadzi się zajęcia dydaktyczne.

Inny język niż język nauczania: Kategoria ta obejmuje pozostałe języki danego kraju (mające lub niemające statusu urzędowego) i wszystkie inne języki.

Bardziej szczegółowe informacje przedstawiono w "Narzędziach statystycznych" i "Załączniku".

ORGANIZACJA

W WIĘKSZOŚCI KRAJÓW EUROPEJSKICH OBOWIĄZKOWA NAUKA JĘZYKA OBCEGO ROZPOCZYNA SIĘ W SZKOLE PODSTAWOWEJ

Rysunki B1 i B2 łącznie przedstawiają całościowy obraz sytuacji w zakresie organizacji nauki języków obcych w ramach minimalnej oferty kształcenia. Rysunek B1 dotyczy treści regulacji lub zaleceń wydawanych przez centralne władze edukacyjne. Na rysunku B2 podano pewne obszary autonomii umożliwiające szkołom częściowe decydowanie o treściach minimalnej oferty kształcenia. Jeszcze jaśniejszy obraz daje powiązanie tych rysunków z rzeczywistymi odsetkami uczniów, którzy uczą się języków obcych (rozdział C). Uzupełnienie tej analizy stanowią informacje o procencie łącznego wymiaru zajęć dydaktycznych, jaki przeznacza się w programie nauczania na języki obce (rozdział E).

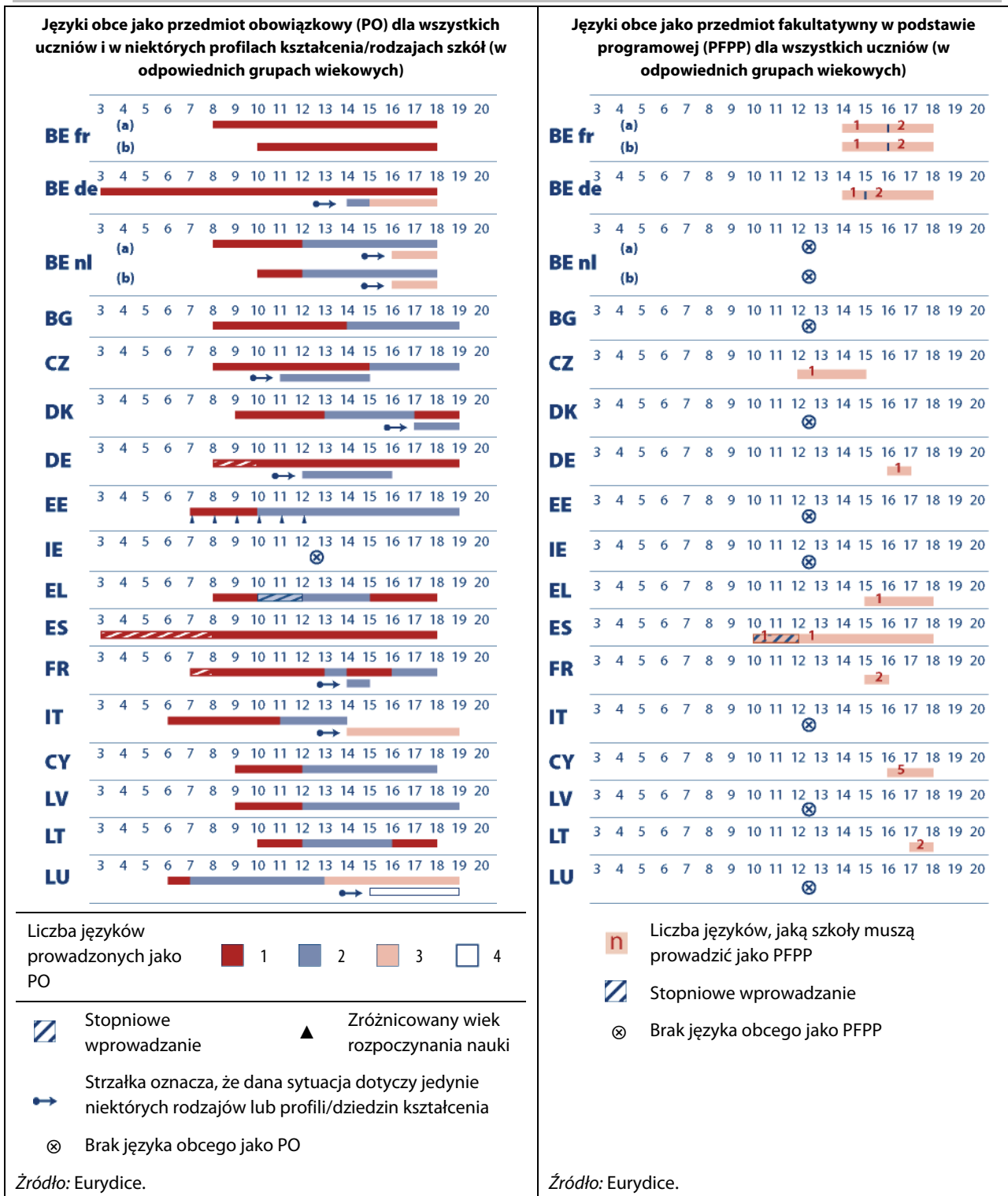
W roku 2006/07 we wszystkich krajach, z wyjątkiem Irlandii i Zjednoczonego Królestwa (Szkocji), wszyscy uczniowie obowiązkowo uczyli się w szkole języka obcego przez co najmniej rok. W Irlandii wszyscy uczniowie uczą się języka irlandzkiego i angielskiego, które nie są językami obcymi. W Zjednoczonym Królestwie (Szkocji), gdzie program nauczania nie jest ustawowo ustalony, szkoły muszą zapewniać możliwość nauki języka obcego, ale uczniowie nie mają obowiązku uczęszczania na takie zajęcia. Jednak w praktyce zdecydowana większość uczy się języka obcego, na ogół rozpoczynając naukę w wieku 10 lat, a czasem nawet wcześniej. Niemal we wszystkich krajach istnieją regulacje, zgodnie z którymi nauka języka obcego jest obowiązkowa dla wszystkich uczniów szkół podstawowych; wyjątek stanowi Słowacja i Zjednoczone Królestwo. W praktyce w obydwu tych krajach organizuje się jednak naukę języka obcego na poziomie podstawowym (rysunek C4).

W kilku krajach wszystkie dzieci uczą się języka obcego jako obowiązkowego przedmiotu od pierwszej klasy szkoły podstawowej, a czasem nauka rozpoczyna się nawet wcześniej – jak w Belgii (Wspólnocie Niemieckojęzycznej) i niektórych wspólnotach autonomicznych w Hiszpanii. Szkoły w Estonii, Finlandii i Szwecji mogą w pewnej mierze same decydować o tym, w której klasie wprowadzą pierwszy język obcy jako przedmiot obowiązkowy. Wynika z tego, że nie wszyscy uczniowie rozpoczynają naukę języka obcego wraz z przyjęciem do szkoły podstawowej. Takie rozwiązanie przyjęto natomiast we Włoszech i Luksemburgu, na Malcie, w Austrii i Norwegii.

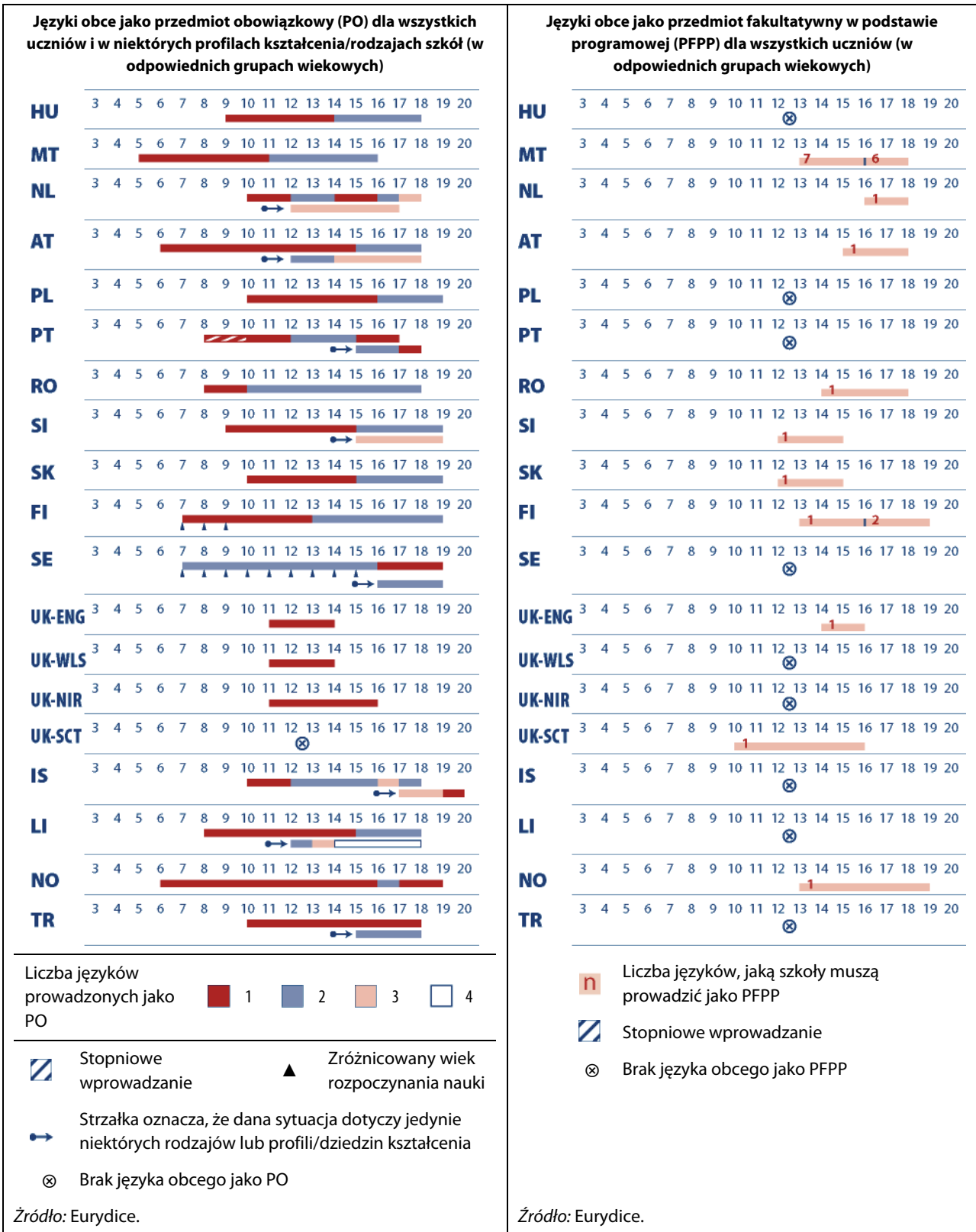
W konsekwencji reform przeprowadzanych obecnie w kilku krajach wszyscy uczniowie muszą rozpocząć naukę języka obcego w młodszym niż dotychczas wieku. W niektórych wspólnotach autonomicznych Hiszpanii dzieci obowiązkowo uczą się języka obcego od wieku 3 lat – to rozwiązanie wprowadza się w roku szkolnym 2008/09 na terenie całego kraju. Od roku 2007 wszyscy uczniowie we Francji muszą uczyć się języka obcego począwszy od wieku 7 lat. To samo dotyczy uczniów w Polsce od roku szkolnego 2008/09. Na Litwie (od roku 2008) wiek rozpoczynania obowiązkowej nauki języka obniża się obecnie do 8 lat, a od roku 2007/08 obowiązkowa nauka w Islandii rozpoczyna się w wieku 9 lat. Od roku szkolnego 2008/09 szkoły w Portugalii są zobowiązane do prowadzenia lekcji języka angielskiego dla uczniów w wieku od 6 do 10 lat. Wcześniejsze rozpoczynanie nauki języka obcego jako przedmiotu obowiązkowego stało się wyraźnym trendem w ciągu ostatnich dziesięcioleci (rysunek B3). Z danych dotyczących wymiaru zajęć (rysunek E3) wynika jednak, że w zdecydowanej większości krajów na naukę języków przeznaczają się na ogół więcej czasu w szkołach średnich niż w szkołach podstawowych.

Wszyscy uczniowie obowiązkowo uczą się przynajmniej jednego języka obcego co najmniej do czasu ukończenia kształcenia obowiązkowego; wyjątek stanowią uczniowie we Włoszech i Zjednoczonym Królestwie (Anglii, Walii i – od 2007 r. – Irlandii Północnej).

Rysunek B1: Liczba nauczanych języków obcych i czas trwania tego kształcenia w przedszkolach, szkołach podstawowych i średnich szkołach ogólnokształcących, 2006/07

Rysunek B1 (c.d.): Liczba nauczanych języków obcych i czas trwania tego kształcenia w przedszkolach, szkołach podstawowych i średnich szkołach ogólnokształcących, 2006/07

Dodatkowe uwagi (rysunek B1)

Belgia (BE fr): W (a) Brukseli, we wszystkich przypadkach, gdy językiem nauczania jest język francuski, i (b) we francuskojęzycznej części Regionu Walońskiego za te kwestie odpowiada Wspólnota Francuska.

Belgia (BE nl): W (a) Brukseli, we wszystkich przypadkach, gdy językiem nauczania jest język holenderski, i (b) w Regionie Flamandzkim za te kwestie odpowiada Wspólnota Flamandzka. Od roku 2004/05 wszyscy uczniowie (z wyjątkiem uczniów uczęszczających do szkół w Regionie Brukselskim, gdzie obowiązują inne regulacje) muszą uczyć się języka obcego od wieku 10 lat.

Republika Czeska: Uwzględniono tu wyłącznie program nauczania *Základní škola* (ISCED 1 i 2).

Niemcy: Od roku 2004/05 w niektórych landach skrócono czas trwania nauki w *Gymnasium*. W związku z tym w tych szkołach uczniowie rozpoczynają naukę pierwszego języka obcego w wieku 10 lat, drugiego języka w wieku 11 lat i trzeciego języka w wieku 13 lat. W Badenii-Wirtembergii język obcy jest obowiązkowy od 6 lat. Uczniowie mogą przerwać naukę języka jako przedmiotu obowiązkowego w wieku 17 lat, jeśli nie wybrali go jako przedmiotu egzaminu maturalnego (*Abitur*).

Irlandia: Nauka języka obcego nie jest obowiązkowa. Wszyscy uczniowie uczą się języków urzędowych – angielskiego i irlandzkiego.

Hiszpania: Od roku 2008/09 wszyscy uczniowie uczą się języka obcego od wieku 3 lat. Od roku 2009/10 wszyscy uczniowie będą mogli wybierać język jako przedmiot fakultatywny z podstawy programowej w wieku 10 lat.

Grecja: W roku 2006/07 wprowadzono obowiązek nauki drugiego języka obcego dla wszystkich uczniów w wieku 10 lat. W przypadku uczniów w wieku 11 lat to rozwiązanie obowiązuje od roku 2007/08.

Francja: Od początku roku szkolnego 2007/08 nauka języka obcego stała się zasadniczo obowiązkowa dla wszystkich uczniów w wieku 7 lat. W wieku 14 lat jedynie uczniowie, którzy wybrali ścieżkę "*découverte professionnelle*" (przygotowanie do pracy zawodowej) (6 godzin tygodniowo), nie uczą się już dwóch języków obcych jako przedmiotu obowiązkowego.

Włochy: Od roku 2006/07 drugiego języka obcego uczą się obowiązkowo wszyscy uczniowie w wieku 11-14 lat.

Litwa: Od roku 2008/09 wszyscy uczniowie w wieku 8 lat obowiązkowo uczą się języka obcego. W roku 2006/07 szkoły mogły już rozpocząć lekcje tego języka dla zainteresowanych 8-latków.

Luksemburg: W profilu "klasycznym" uczniowie rozpoczynają naukę języka angielskiego (trzeciego obowiązkowego języka) w wieku 14, a nie 13 lat.

Węgry: W związku z tym, że struktura kształcenia jest zróżnicowana, uczniowie mogą rozpoczynać naukę drugiego obowiązkowego języka w wieku 10 lub 12 lat.

Malta: W dwóch jedynych, jakie pozostały szkołach dla dziewcząt i chłopców (jednej dla dziewcząt i jednej dla chłopców) obowiązkowa jest tylko nauka jednego języka obcego. Obydwie szkoły zostaną zamknięte w 2011 r.

Holandia: Od roku 2007/08 uczniowie realizujący programy nauczania HAVO i VWO mają o jeden mniej obowiązkowy język obcy. Uczniowie HAVO mogą nadal uczyć się odpowiedniego języka, jeśli wybiorą program „kultura i społeczeństwo”, a uczniowie VWO mogą wybrać ten język jako przedmiot fakultatywny z podstawy programowej.

Polska: Od roku 2008/09 wprowadzono obowiązkową naukę języka obcego dla uczniów w wieku 7-10 lat. Od roku 2009/10 uczniowie będą obowiązkowo uczyć się dwóch języków obcych począwszy od wieku 13 lat.

Portugalia: W roku 2005/06 Ministerstwo Edukacji uruchomiło program nauki języka angielskiego w trzecim i czwartym roku kształcenia obowiązkowego (uczniowie w wieku 8-10 lat). Szkoły mogły same decydować o uczestnictwie. Od roku 2006/07 wszystkie szkoły są zobowiązane do prowadzenia lekcji języka angielskiego dla uczniów w tej grupie wiekowej. Od roku 2008/09 ten obowiązek obejmuje również pierwszy i drugi rok edukacji (uczniów w wieku 6-8 lat).

Słowenia: Od roku 2008/09 uczniowie obowiązkowo rozpoczynają naukę drugiego języka obcego w wieku 12 lat.

Szwecja: Centralne władze edukacyjne ustalają łączny wymiar czasu (w godzinach) przeznaczony na poszczególne grupy przedmiotów, nie określając wieku, w którym uczniowie muszą rozpocząć naukę tych przedmiotów.

Zjednoczone Królestwo (ENG): Szkoły są zobowiązane do prowadzenia lekcji języka obcego dla uczniów w wieku 14-16 lat. Istnieje dofinansowywany przez rząd program wprowadzania języków w szkołach podstawowych, którego celem jest wprowadzenie do 2011 r. obowiązkowej nauki języka dla uczniów w wieku 7-11 lat.

Zjednoczone Królestwo (WLS): Wprawdzie szkoły nie mają obowiązku prowadzenia lekcji języka dla uczniów w wieku 14-16 lat, na ogół ma to miejsce. Dodatkowo uczniowie uczą się języka walijskiego.

Zjednoczone Królestwo (NIR): Wymóg nauki języka, który obowiązywał wszystkich uczniów w wieku 14-16 lat, został zniesiony we wrześniu 2007 r. Szkoły muszą jednak oferować wszystkim uczniom możliwość nauki języka.

Zjednoczone Królestwo (SCT): Program nauczania nie jest określony ustawowo. Zależnie od sytuacji szkoły i władze lokalne mogą swobodnie interpretować i dostosowywać wytyczne władz centralnych. Zgodnie z tymi wytycznymi uczniowie mają prawo uczyć się przynajmniej jednego języka przez sześć lat (co odpowiada mniej więcej 500 godzinom) w wieku od 10 do 16 lat; prawo to zastępuje się jednak obecnie nowymi uregulowaniami dotyczącymi uczenia się i nauczania w ramach „Programu nauczania na rzecz doskonałości” (*Curriculum for Excellence*).

Dodatkowe uwagi (rysunek B1)

Islandia: Od roku 2007/08 obowiązkowa nauka języka obcego rozpoczyna się w wieku 9 lat. Reforma ta powinna zostać w pełni wdrożona w roku 2009/10. W szkołach średnich II stopnia uczniowie uczą się języków w różnym wieku zależnie od szkoły i indywidualnego wyboru ucznia.

Norwegia: W wieku 13 lat uczniowie muszą wybrać język angielski na bardziej zaawansowanym poziomie, język norweski lub lapoński (Sami) bądź inny język. Reforma ta została w pełni wdrożona w roku 2008/09.

Objaśnienia

Rysunki dotyczą wyłącznie języków określanych jako "obce" (lub „nowożytnie”) w programie nauczania. Języki regionalne i/lub mniejszościowe (rysunek B11) i języki starożytne (rysunek B12) uwzględniono jedynie w przypadku, gdy w programie nauczania uznaje się je za alternatywę dla języków obcych.

W lewej kolumnie poziome słupki tuż pod skalą wieku przedstawiają łączny czas trwania nauki języków obcych jako przedmiotu obowiązkowego dla wszystkich, a kolory na każdym słupku oznaczają liczbę języków, których musi uczyć się **każdy uczeń** w odpowiednim wieku. Poziome słupki po prawej stronie strzałki (↔) dotyczą wyłącznie największej liczby języków, których obowiązkowo uczą się **jedynie niektórzy uczniowie** w jednym lub kilku specyficznych profilach/dziedzinach, i odpowiadającego im wieku uczniów.

“Stopniowe wprowadzanie”, “Język obcy”, “Język jako przedmiot obowiązkowy” i „Język jako przedmiot fakultatywny w podstawie programowej” – zob.: „Glosariusz”.

Zróżnicowany wiek rozpoczynania nauki: Centralne władze edukacyjne nie ustalają wieku, w którym należy wprowadzić po raz pierwszy naukę poszczególnych przedmiotów, ograniczając się do określenia celów dla danego poziomu edukacji. W związku z tym szkoły mogą same decydować o tym, kiedy rozpoczyna się nauka języka obcego.

W większości systemów edukacji minimum programowe dla średnich szkół ogólnokształcących przewiduje obowiązkową naukę dwóch języków obcych dla wszystkich uczniów. Na poziomie podstawowym jest ona obowiązkowa jedynie w kilku krajach, tj. w Estonii, na Łotwie, w Luksemburgu, Szwecji i Islandii, a także w Grecji gdzie obowiązkiem tym objęto niedawno uczniów w wieku 10-12 lat. W Luksemburgu wszyscy uczniowie uczą się języka niemieckiego od pierwszej klasy szkoły podstawowej, a języka francuskiego od drugiej klasy szkoły podstawowej. Wprawdzie obydwaj języki mają status urzędowy, w programie nauczania uznaje się je za języki obce.

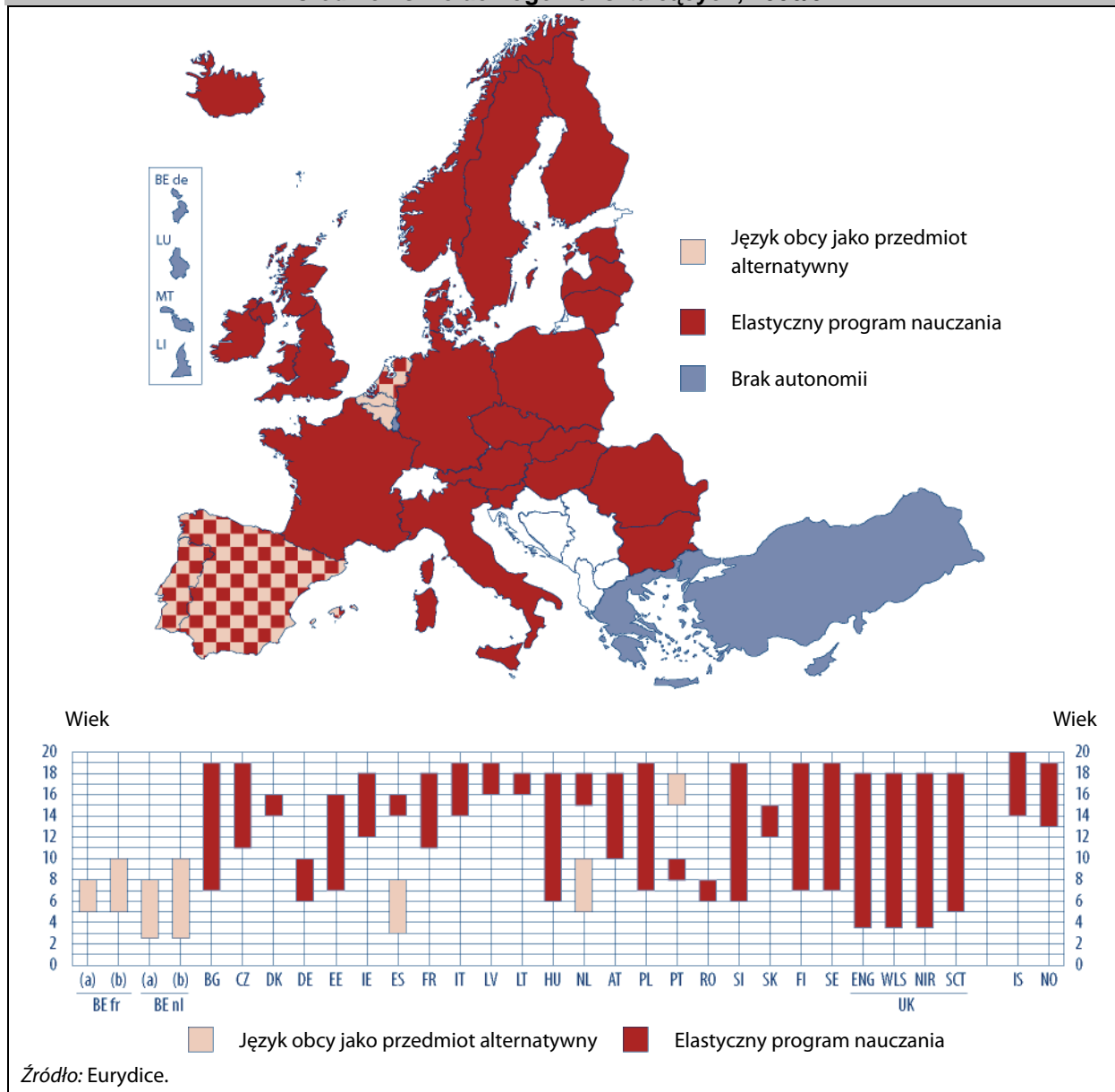
W 15 krajach, w niektórych rodzajach szkół lub profilach/dziedzinach kształcenia, uczniowie muszą uczyć się większej liczby języków niż przewidziano w obowiązkowym minimum programowym dla wszystkich uczniów. Dotyczy to zwłaszcza szkół średnich II stopnia. Jednak w Republice Czeskiej, Niemczech, Holandii, Austrii i Liechtensteinie również uczniowie w wieku 12 lat, którzy kształcą się w niektórych rodzajach szkół, muszą uczyć się większej liczby języków niż obowiązkowa dla wszystkich. I tak, 12-latkowie w szkołach HAVO i VWO w Holandii obowiązkowo uczą się trzech języków obcych, a uczniowie w VMBO – dwóch języków. W Luksemburgu i Liechtensteinie uczniowie, którzy wybrali pewne profile/dziedziny kształcenia lub rodzaje szkół, muszą uczyć się do czterech języków obcych.

W niemal 20 krajach władze edukacyjne na szczeblu centralnym zobowiązują szkoły (głównie średnie) do tego, aby wśród przedmiotów fakultatywnych znajdował się co najmniej jeden język obcy. Rozwiązanie to umożliwia wszystkim uczniom w każdej szkole wybór dodatkowego języka. Istnieje ono na przykład w Belgii (Wspólnocie Francuskiej i Niemieckojęzycznej), Niemczech i Hiszpanii, gdzie programy szkół średnich obejmują tylko jeden obowiązkowy język obcy. W szkołach średnich II stopnia na Cyprze szkoły muszą oferować pięć języków obcych. Na Malcie w ofercie szkół średnich I stopnia znajduje się siedem języków, a uczniowie mogą wybrać tylko jeden, natomiast szkoły średnie II stopnia oferują sześć języków, spośród których uczniowie mogą wybrać trzy.

AUTONOMIA, JAKĄ MAJĄ SZKOŁY W BARDZO WIELU KRAJACH, MOŻE SPRZYJAĆ ROZSZERZANIU OFERTY KSZTAŁCENIA JĘZYKOWEGO

W wielu krajach szkoły mają pewien zakres autonomii, co umożliwia im wprowadzanie kilku samodzielnie wybranych przedmiotów – a zwłaszcza języków obcych – w ramach minimalnej oferty kształcenia. O tym, co obejmuje taka oferta, decydują wyłącznie centralnie wydawane regulacje (rysunek B1) lub centralne regulacje uzupełnione o treści, które szkoły mogą wprowadzać z własnej inicjatywy zgodnie z zakresem swej autonomii.

Rysunek B2: Możliwości prowadzenia przez placówki kształcenia językowego z własnej inicjatywy, w ramach minimalnej oferty kształcenia w przedszkolach, szkołach podstawowych i średnich szkołach ogólnokształcących, 2006/07

Dodatkowe uwagi (rysunek B2)

Belgia (BE fr): W (a) Brukseli, we wszystkich przypadkach, gdy językiem nauczania jest język francuski, i (b) we francuskojęzycznej części Regionu Walońskiego za te kwestie odpowiada Wspólnota Francuska.

Belgia (BE nl): W (a) Brukseli, we wszystkich przypadkach, gdy językiem nauczania jest język holenderski, i (b) w Regionie Flamandzkim za te kwestie odpowiada Wspólnota Flamandzka. Od roku 2004/05 wszyscy uczniowie (z wyjątkiem uczniów uczęszczających do szkół w Regionie Brukselskim, gdzie obowiązują inne regulacje) muszą uczyć się języka obcego od wieku 10 lat.

Republika Czeska: Od roku 2007/08 szkoły mogą wprowadzać język obcy jako przedmiot obowiązkowy w pierwszej klasie szkoły podstawowej (dla uczniów w wieku 6 lat) za zgodą uczniów i rodziców.

Dania: Ustawa o *Folkeskole* zachęca szkoły do prowadzenia języka obcego jako przedmiotu fakultatywnego (będącego w tym przypadku trzecim językiem) dla uczniów w wieku 14-16 lat.

Hiszpania: Do czasu wprowadzenia obowiązkowej nauki języka obcego dla wszystkich dzieci w wieku od 3 lat (w roku 2008/09) wspólnoty autonomiczne wydają przedszkolom zezwolenie na prowadzenie takich zajęć.

Włochy: Teoretycznie szkoły podstawowe mają w tym zakresie autonomię od pierwszej klasy, ale w praktyce dotyczy to tylko szkół średnich II stopnia.

Łotwa: Jeżeli szkoły decydują się na wprowadzenie programu nauczania, który obejmuje dodatkowy język, język ten staje się obowiązkowy dla wszystkich.

Węgry: W ramach przyznanej swobody działania wiele szkół wprowadza obowiązek nauki języka obcego przed etapem, na którym staje się on obowiązkowy dla wszystkich uczniów (rysunek B1).

Holandia: W szkołach podstawowych nauka języka angielskiego jest obowiązkowa. W praktyce uczniowie zaczynają uczyć się tego języka w wieku 10 lat. Szkoły mogą organizować lekcje języka angielskiego na wcześniejszym etapie.

Austria: Szkoły mają pewną autonomię, co umożliwia im realizację programu nauczania, który odbiega nieco od programu określonego przez centralne władze edukacyjne. Przedmioty, które szkoły prowadzą na tej podstawie, muszą jednak znajdować się w wykazie opracowanym przez te władze.

Zjednoczone Królestwo (ENG/WLS/NIR): Od szkół oczekuje się opracowywania całego programu nauczania, który wykracza poza wymogi „Ogólnokrajowego programu nauczania” i „Programu nauczania dla Irlandii Północnej”, zgodnie ze swymi specyficznymi potrzebami i warunkami. Może on obejmować naukę języka obcego w zakresie wykraczającym poza ustawowe minimum. Nie istnieje wspólna obowiązkowa podstawa programowa dla uczniów w wieku 16-19 lat.

Islandia: Uczniowie szkół średnich II stopnia mogą – w ramach szkolnej oferty językowej – wybrać wariant pogłębiania znajomości języka, którego uczą się już obowiązkowo, lub nauki innego języka.

Objaśnienia

Rysunek dotyczy wyłącznie języków określanych jako „obce” (lub „nowożytny”) w programie nauczania. Języki regionalne i/lub mniejszościowe (rysunek B11) i języki starożytne (rysunek B12) uwzględniono jedynie w przypadku, gdy w programie nauczania uznaje się je za alternatywę dla języków obcych. Na rysunku przedstawiono zakres swobody szkół, jeśli chodzi o wprowadzanie do minimalnej oferty kształcenia samodzielnie wybranych przedmiotów (włącznie z językami obcymi).

“Język obcy”, “Język obcy jako przedmiot alternatywny”, “Minimalna oferta kształcenia” i „Elastyczny program nauczania” – zob.: „Glosariusz”.

W ten sposób szkoły mogą realizować program nauczania bardziej ukierunkowany na potrzeby populacji i regionu, w którym są usytuowane. W związku z tym treści minimalnej oferty kształcenia mogą być w pewnym stopniu zróżnicowane, zależnie od szkoły. Jeżeli szkoły włączają do swej oferty dodatkowy język, wszyscy uczniowie uczyć się go obowiązkowo lub mogą wybrać go jako przedmiot fakultatywny z podstawy programowej, ponieważ jest on częścią minimalnej oferty kształcenia.

Szkoły mogą różnicować swą ofertę kształcenia językowego z własnej inicjatywy, prowadząc języki jako alternatywne przedmioty lub włączając je do elastycznego programu nauczania. W ramach elastycznych programów nauczania na wszystkich poziomach edukacji, a zwłaszcza na poziomie średnim, szkoły same wybierają przedmioty, których chcą uczyć. Dzięki temu mogą stwarzać uczniom możliwość uczenia się większej liczby języków obcych (niż przedstawiono na rysunku B1), a w niektórych przypadkach wprowadzić obowiązkową naukę tych języków. Na przykład *colleges* we Francji mogą włączać do programu nauczania drugi język już od samego początku (dla uczniów w wieku od 11 lat). Szczególnie szeroką autonomię mają szkoły we Włoszech (na poziomie średnim) i Zjednoczonym Królestwie, gdzie w centralnie określanych programach

nauczania kładzie się relatywnie mniejszy nacisk na naukę języków obcych w porównaniu z innymi krajami (rysunek B1).

W kilku krajach szkoły są autonomiczne w innym, bardziej restrykcyjnym sensie, mogą bowiem oferować język obcy jako przedmiot alternatywny. W Belgii (Wspólnocie Flamandzkiej i Francuskiej), Hiszpanii (w niektórych wspólnotach autonomicznych) i Portugalii centralne władze edukacyjne pozwalają szkołom przeznaczać czas, który jest normalnie przewidziany na inne przedmioty, na naukę języka obcego. Ma to przede wszystkim miejsce w szkolnictwie podstawowym w tych przypadkach, gdy nauka języka nie jest jeszcze obowiązkowa dla wszystkich uczniów. Dzięki tej swobodzie szkoły mogą organizować naukę języka obcego na wcześniejszym etapie, w ramach minimalnej oferty kształcenia.

O B O W I A Ż K O W A N A U K A J Ę Z Y K A O B C E G O R O Z P O C Z Y N A S I Ę N A C O R A Z W C Z E Ś N I E J S Z Y M E T A P I E K S Z T A Ł C E N I A

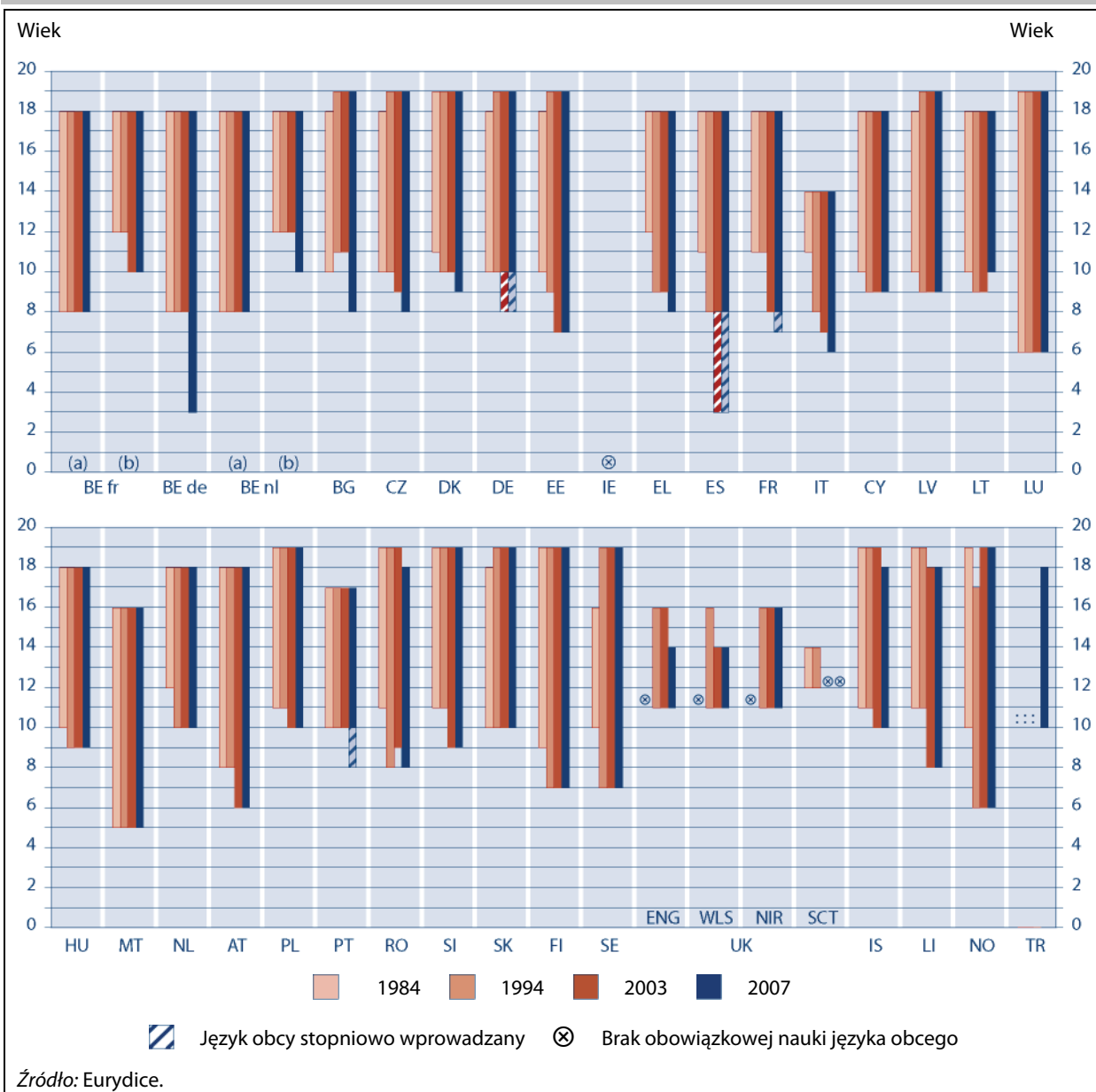
Przez kilka dziesięcioleci w Europie wydłużano okres, w którym nauka co najmniej jednego języka obcego jest obowiązkowa, i obniżano wiek rozpoczynania nauki języka. Zmiany te można było zaobserwować wyraźnie w bardzo wielu krajach, zwłaszcza w latach 2003-2007.

W latach 1984-2007 mniej więcej 10 krajów obniżyło o co najmniej trzy lata wiek, w którym uczniowie obowiązkowo rozpoczynają naukę języka obcego. Na przykład kilka krajów w południowej Europie przyjęło ambitną politykę zmierzającą w tym kierunku. Hiszpania i Włochy należą do krajów, w których uczniowie najwcześniej rozpoczynają naukę języków (w wieku, odpowiednio, 3 i 6 lat). W Luksemburgu i na Malcie, gdzie już w 1984 r. uczniowie zaczęli uczyć się języków obcych na bardzo wczesnym etapie, do 2007 r. sytuacja nie uległa zmianie. W Zjednoczonym Królestwie (Anglii, Walii i Irlandii Północnej) nie istniał obowiązkowy program nauczania do czasu uchwalenia nowych przepisów w 1988 r. (w Anglii i Walii) i 1989 r. (w Irlandii Północnej). Zgodnie z tymi przepisami języki stały się obowiązkowym przedmiotem dla wszystkich uczniów w wieku od 11 lat. Pierwotnie dotyczyło to uczniów w wieku do 16 lat, ale kolejne zmiany w programie nauczania zniosły obowiązek, a rozszerzyły możliwości wyboru dla uczniów w wieku 14-16 lat. Obecnie obowiązkowa nauka języków w Anglii, Walii i Irlandii Północnej rozpoczyna się później (11 lat) i kończy wcześniej (14 lat) niż w którymkolwiek z pozostałych krajów. Wraz z tymi zmianami w programie nauczania szkoły średniej następowały zmiany w kształceniu językowym w szkole podstawowej. W Anglii rząd zdecydował o tym, aby od 2011 r. języki obce były obowiązkowym przedmiotem dla uczniów w wieku od 7 do 11 lat.

Tendencja do obniżania wieku, w którym dzieci obowiązkowo rozpoczynają naukę języków, jest znacznie mniej widoczna w krajach Europy Środkowo-Wschodniej. W zdecydowanej większości z nich już w latach 80. XX wieku dzieci musiały stosunkowo wcześnie rozpocząć naukę pierwszego języka obcego. W większości przypadków był to język rosyjski. Rusyfikacja była szczególnie wyraźna w krajach bałtyckich, a języka rosyjskiego nauczano tam bardzo wcześnie w ramach kształcenia obowiązkowego. W niektórych krajach zmiany dotyczące wieku rozpoczynania obowiązkowej nauki języków obcych wynikają z reform strukturalnych przeprowadzanych od początku lat 90.

W latach 2003-2007 zmiany miały miejsce w mniej więcej dziesięciu krajach. W Belgii (Wspólnocie Niemieckojęzycznej), na mocy przepisów uchwalonych w 2004 r., wprowadzono w przedszkolach obowiązkowe zajęcia w formie gier i zabaw w języku obcym i obowiązkową naukę języka od pierwszej klasy szkoły podstawowej – obydwa te elementy edukacji wczesnoszkolnej były już jednak wcześniej opcjonalne, a w praktyce stosowane przez większość szkół od kilku dziesięcioleci. Największe zmiany zaszły także w krajach, w których nauka języka obcego rozpoczynała się na późniejszym etapie (we Flamandzkiej Wspólnocie Belgii i Bułgarii). W Polsce wprowadzono od roku 2008/09 obowiązkową naukę języka obcego dla uczniów w wieku 7-10 lat. W Portugalii wszystkie szkoły muszą od roku 2008/09 prowadzić lekcje języka angielskiego dla uczniów w wieku 6-10 lat.

Rysunek B3: Zmiany w wieku rozpoczynania przez uczniów nauki pierwszego obowiązkowego języka obcego i czas trwania tego kształcenia w przedszkolach, szkołach podstawowych i średnich szkołach ogólnokształcących, lata 1984, 1994, 2003 i 2007

Dodatkowe uwagi (rysunek B3)

Belgia (BE fr): W (a) Brukseli, we wszystkich przypadkach, gdy językiem nauczania jest język francuski, i (b) we francuskojęzycznej części Regionu Walońskiego za te kwestie odpowiada Wspólnota Francuska.

Belgia (BE nl): W (a) Brukseli, we wszystkich przypadkach, gdy językiem nauczania jest język holenderski, i (b) w Regionie Flamandzkim za te kwestie odpowiada Wspólnota Flamandzka.

Niemcy: Nauka w szkole średniej II stopnia (*Gymnasium*) kończy się w niektórych landach w wieku 18 lat, a w innych landach w wieku 19 lat. W niektórych landach uczniowie rozpoczynają naukę pierwszego języka obcego jako przedmiotu obowiązkowego w wieku 10 lat. W Badenii-Wirtembergii obowiązkowa nauka rozpoczyna się od 6 lat. Jeżeli uczniowie nie wybrali tego przedmiotu na egzamin maturalny (*Abitur*), mogą przerwać naukę na rok przed ukończeniem szkoły średniej II stopnia.

Estonia, Łotwa i Litwa: W 1984 r. język rosyjski nie był uznawany za język obcy. Uczniowie uczyli się go od wieku 7 lat w Estonii i na Litwie, a od 8 lat na Łotwie.

Estonia i Szwecja: W roku 2007 i 2003 nie był określony wiek, w którym uczniowie muszą rozpoczynać naukę języka obcego jako przedmiotu obowiązkowego. W Szwecji tak wyglądała również sytuacja w 1994 r. W 2007 r. w obydwu krajach uczniowie mogli rozpoczynać naukę języka obcego jako przedmiotu obowiązkowego w wieku od 7 do 10 lat.

Irlandia: Nauka języka obcego nie jest obowiązkowa. Wszyscy uczniowie uczą się języków urzędowych, tj. angielskiego i irlandzkiego, ale nie są to języki obce.

Hiszpania: Od roku 2008/09 wszystkie dzieci w przedszkolach obowiązkowo rozpoczynają naukę języka obcego w wieku 3 lat.

Łotwa: W 1984 r. nauka w średnich szkołach ogólnokształcących kończyła się w wieku 17 lat w przypadku tych szkół, w których językiem nauczania był język rosyjski.

Holandia: W szkołach podstawowych nauka języka obcego jest obowiązkowa. W praktyce dotyczy to uczniów w wieku 10-12 lat. Szkoły mogą organizować lekcje języka obcego na wcześniejszym etapie.

Polska: Od roku 2008/09 wprowadzono obowiązkową naukę języka obcego dla uczniów w wieku 7-10 lat.

Portugalia: W roku 2005/06 ministerstwo edukacji uruchomiło program nauki języka angielskiego w trzecim i czwartym roku kształcenia obowiązkowego (uczniowie w wieku 8-10 lat). Szkoły mogły same decydować o uczestnictwie. Od roku 2006/07 wszystkie szkoły są zobowiązane do prowadzenia lekcji języka angielskiego dla uczniów w tej grupie wiekowej. Od roku 2008/09 obowiązek ten obejmuje również pierwszy i drugi rok edukacji (uczniów w wieku 6-8 lat).

Finlandia: W ogólnokrajowym minimum programowym na lata 1994, 2003 i 2007 nie określono wieku, w którym wszyscy uczniowie muszą rozpocząć naukę języka obcego. Może to obejmować przedział wiekowy od 7 do 9 lat.

Zjednoczone Królestwo (ENG/NIR/WLS): Przepisy prawne, które wprowadziły języki nowożytny jako przedmiot obowiązkowy, zostały uchwalone dopiero w roku 1988 (1989 w Irlandii Północnej). Przedtem żaden przedmiot (poza religią) nie był obowiązkowy. Przed 1994 r. wymóg nauki języków nowożytnych wprowadzono dla młodszych dzieci, ale nie dla młodzieży w wieku 14-16 lat. W Walii wymóg ten został zniesiony, bez wcześniejszego wprowadzenia w życie, w 1995 r. w odniesieniu do uczniów w wieku 14-16 lat. W Anglii wymóg ten został zniesiony dla uczniów w tym przedziale wiekowym w 2004 r., a w Irlandii Północnej w 2007 r.

Zjednoczone Królestwo (SCT): Wprawdzie nauka języka obcego nie była obowiązkowa, większość uznawała ją za obowiązkową przed wdrożeniem zaleceń ministerialnej grupy ds. języków (*Ministerial Action Group on Languages*) (2000). Zalecenia wprowadziły większą elastyczność w kształceniu językowym.

Objaśnienia

Rysunek dotyczy wyłącznie języków określanych jako "obce" (lub „nowożytny”) w programie nauczania. Języki regionalne i/lub mniejszościowe (rysunek B11) i języki starożytne (rysunek B12) uwzględniono jedynie w przypadku, gdy w programie nauczania uznaje się je za alternatywę dla języków obcych.

Wiek, w którym uczniowie rozpoczynają naukę języka obcego jako przedmiotu obowiązkowego, oznacza nominalny wiek przyjęcia do klasy, w której rozpoczyna się nauka języka. Wiek, w którym kończą naukę języka obcego jako przedmiotu obowiązkowego, oznacza nominalny wiek ukończenia klasy, w której kończy się nauka języka. W odniesieniu do lat 1984, 1994 i 2003 rysunek przedstawia wiek, w którym uczniowie rozpoczynają naukę języka obcego jako przedmiotu obowiązkowego zgodnie z oficjalnymi dokumentami, jeśli nawet kształcenie to nie obejmowało w roku bazowym wszystkich szkół. W przypadku roku 2003 stopniowo wprowadzane rozwiązania zostały zaznaczone jako takie, jeśli w 2007 r. nie były jeszcze w pełni wprowadzone. Bardziej szczegółowe informacje dotyczące roku 2007 podano na rysunku B1.

“Stopniowe wprowadzanie”, “Język obcy” i “Język jako przedmiot obowiązkowy” – zob.: „Glosariusz”.

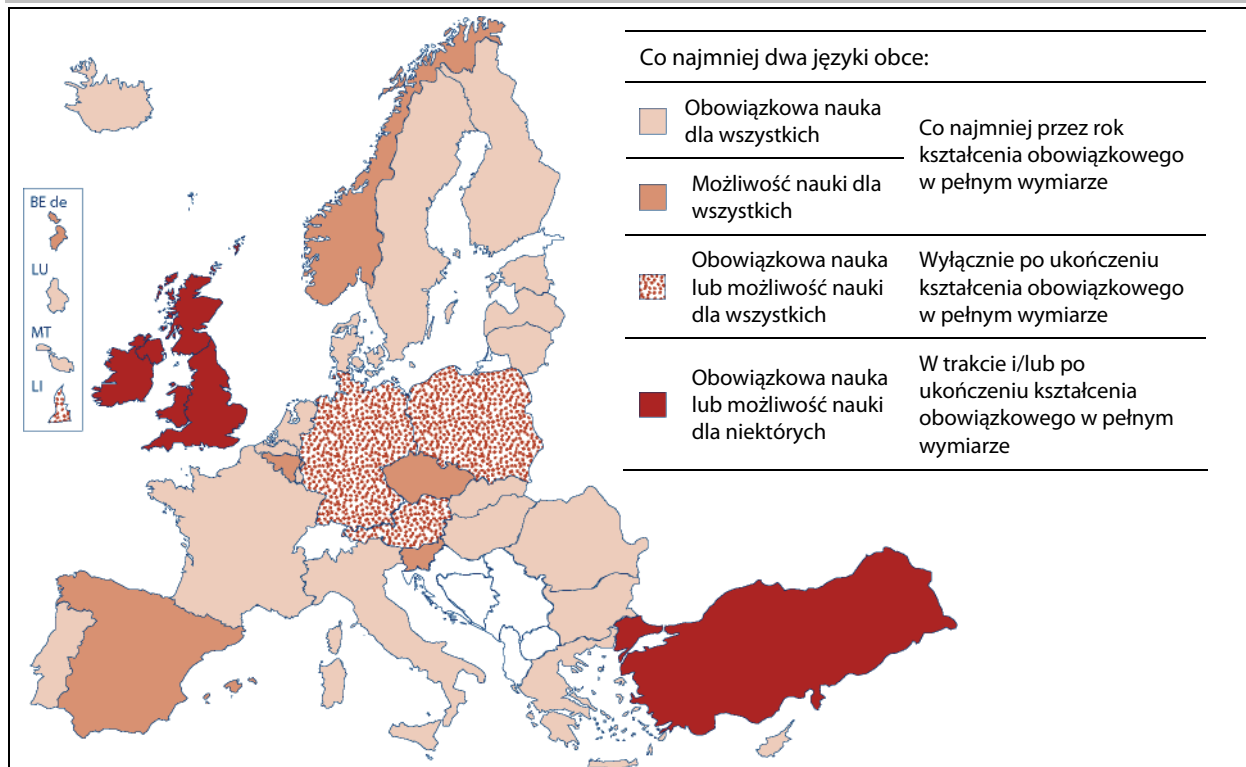
W WIĘKSZOŚCI KRAJÓW W TRAKCIE KSZTAŁCENIA OBOWIĄZKOWEGO WSZYSCY MOGĄ UCZYĆ SIĘ CO NAJMNIEJ DWÓCH JĘZYKÓW

Podczas posiedzenia Rady Europejskiej w Barcelonie (2002) szefowie państw i rządów UE wezwali do dalszych działań „na rzecz lepszego opanowania podstawowych umiejętności, w szczególności poprzez nauczanie co najmniej dwóch języków obcych od bardzo wczesnego wieku”. Zalecenie to jest wpisane w intensywne działania zainicjowane podczas posiedzenia Rady Europejskiej w Lizbonie (2000), gdzie Unia Europejska wyznaczyła sobie strategiczny cel, aby stać się „najbardziej konkurencyjną i dynamiczną gospodarką świata opartą na wiedzy”. W roku 2006/07 polityka edukacyjna większości krajów była zgodna z tym zaleceniem, umożliwiając wszystkim uczniom naukę co najmniej dwóch języków obcych w trakcie kształcenia obowiązkowego. W porównaniu z sytuacją w roku 2002/03 (zob.: „*Kluczowe dane dotyczące nauczania języków obcych w szkołach – wydanie 2005*”) należy zwrócić uwagę na zmiany wprowadzone w Republice Czeskiej i Włoszech, które są w całości zgodne z zaleceniem wydanym na poziomie europejskim.

Najpowszechniej przyjęto rozwiązanie, w ramach którego wszyscy uczniowie obowiązkowo uczą się przynajmniej dwóch języków obcych przez co najmniej rok w trakcie kształcenia obowiązkowego w pełnym wymiarze (rysunek B1). Drugą kategorię tworzą kraje, w których nauka dwóch języków obcych nie jest wprawdzie obowiązkowa, ale wszyscy uczniowie mają taką możliwość w trakcie kształcenia obowiązkowego w pełnym wymiarze. W tych krajach pierwszy język jest obowiązkowy, natomiast drugi język stanowi we wszystkich szkołach przedmiot fakultatywny w podstawie programowej. W związku z tym, w momencie wyboru przedmiotów fakultatywnych, wszyscy uczniowie mogą podjąć decyzję o nauce drugiego języka obcego niezależnie od szkoły, do której uczęszczają.

W niewielu krajach nie zapewnia się każdemu uczniowi możliwości nauki dwóch języków obcych w trakcie kształcenia obowiązkowego. W Niemczech, Austrii, Polsce i Liechtensteinie możliwość nauki dwóch języków mają jedynie wszyscy uczniowie ponadobowiązkowych szkół ogólnokształcących (trzecia kategoria), przy czym w Austrii, Polsce i Liechtensteinie jest to nawet obowiązkowe.

To samo dotyczy uczniów w trakcie kształcenia obowiązkowego w Irlandii i Zjednoczonym Królestwie, ponieważ zasady tworzenia programów nauczania w tych krajach są dostatecznie elastyczne, aby szkoły mogły dostosowywać własny program nauczania do swych celów i wartości. W związku z tym, jeśli w ofercie znajduje się drugi język obcy, o wieku, w którym można rozpocząć naukę, decyduje dana szkoła. W Turcji jedynie uczniowie niektórych typów szkół obowiązkowo uczą się dwóch języków obcych i dotyczy to kształcenia ponadobowiązkowego.

Rysunek B4: Nauka dwóch języków obcych w ramach programu nauczania w przedszkolach, szkołach podstawowych i średnich szkołach ogólnokształcących, 2006/07

Źródło: Eurydice.

Dodatkowe uwagi

Irlandia: Nauka języka obcego nie jest obowiązkowa. Wszyscy uczniowie uczą się języków urzędowych, tj. angielskiego i irlandzkiego, ale nie są to języki obce.

Polska: Począwszy od roku szkolnego 2009/10 dwa języki będą obowiązkowe dla uczniów w wieku 13-19 lat.

Objaśnienia

Rysunek dotyczy wyłącznie języków „obcych” (lub „nowożytnych”) w programie nauczania. Języki regionalne i/lub mniejszościowe (rysunek B11) i języki starożytne (rysunek B12) uwzględniono jedynie w przypadku, gdy w programie nauczania uznaje się je za alternatywę dla języków obcych. Bardziej szczegółowe informacje o nauce języków obcych w ramach programu nauczania przedstawiono na rysunkach B1 i B2.

Możliwość nauki (co najmniej dwóch języków obcych) dla wszystkich: na ogół pierwszy język stanowi w programie nauczania przedmiot obowiązkowy, a drugi język – przedmiot fakultatywny w podstawie programowej.

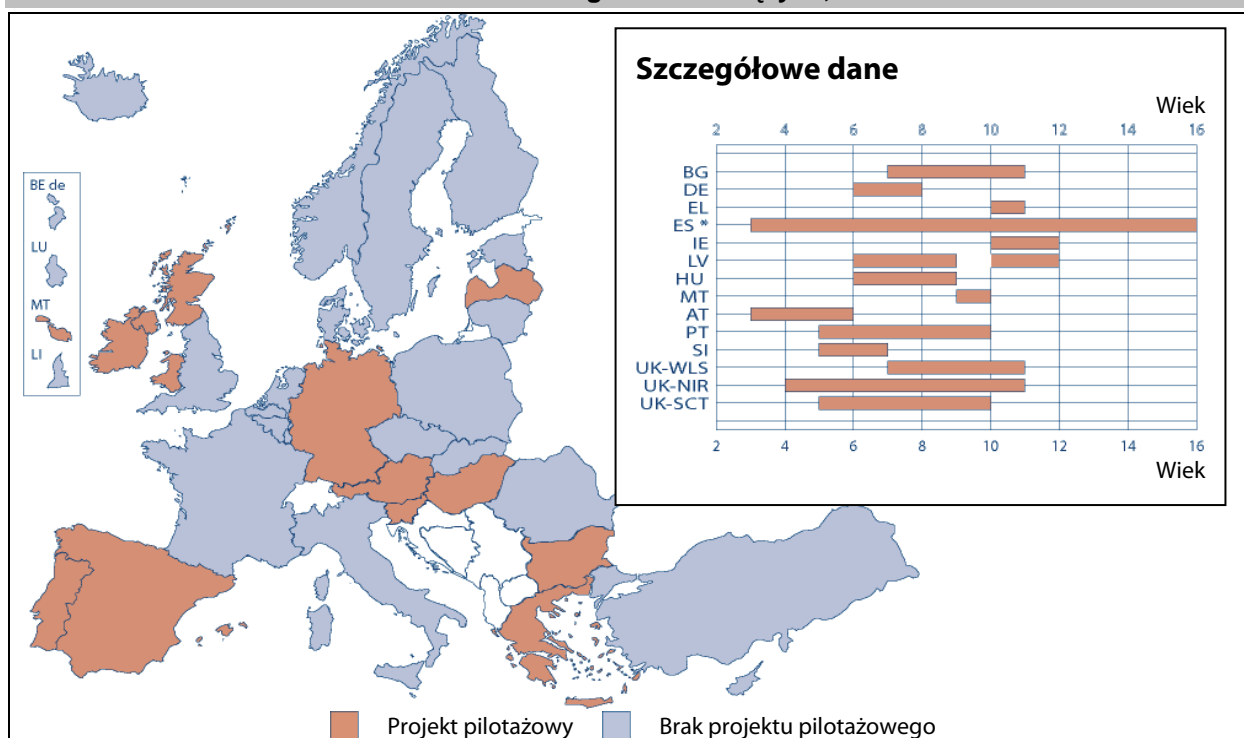
Obowiązkowa nauka lub możliwość nauki (co najmniej dwóch języków obcych) dla niektórych: jedynie niektórzy uczniowie muszą lub mogą uczyć się dwóch języków, ponieważ szkoły same decydują o tym, czy stworzą im możliwość nauki dodatkowego języka (rysunek B2), lub możliwość bądź obowiązek nauki innych języków dotyczy uczniów wybierających określone profile/dziedziny kształcenia.

“Język obcy”, “Język jako przedmiot obowiązkowy”, “Język jako przedmiot fakultatywny w podstawie programowej” i „Elastyczny program nauczania” – zob.: „Glosariusz”.

W RAMACH PRZYGOTOWANIA DO NAUKI JĘZYKÓW OBCYCH NA WCZEŚNIEJSZYM ETAPIE CZĘSTO REALIZUJE SIĘ PROJEKTY PILOTAŻOWE

W 14 krajach realizuje się obecnie projekty pilotażowe, które wprowadzają naukę języków obcych nieprzewidzianą w ramach minimalnej oferty kształcenia (rysunek B1). Są to projekty organizowane i finansowane przez władze edukacyjne, a celem większości z nich jest zasadniczo wprowadzenie języków obcych na tych poziomach, gdzie nie są one jeszcze obowiązkowe, tj. przedszkolnym i podstawowym.

Rysunek B5: Wiek, w którym rozpoczyna się naukę języków obcych w ramach projektu pilotażowego, i czas trwania tego kształcenia w przedszkolach, szkołach podstawowych i średnich szkołach ogólnokształcących, 2006/07

Źródło: Eurydice.

Dodatkowe uwagi

Hiszpania: W autonomicznych wspólnotach Aragón, Castilla y León i Extremadura nadal prowadzi się naukę drugiego języka obcego dla uczniów w wieku od 10 lat w ramach projektu pilotażowego, choć w innych wspólnotach autonomicznych jest to już szeroko rozpowszechniona praktyka.

Zjednoczone Królestwo (ENG): Obecnie zakończono już fazę pilotażową w ramach dofinansowywanego przez rząd programu stopniowego wprowadzania języków w szkołach podstawowych, który zmierza do wprowadzenia obowiązkowej nauki języka dla wszystkich uczniów w wieku 7-11 lat do 2011 r.

Zjednoczone Królestwo (WLS): Od września 2003 r. rząd walijski finansuje projekty pilotażowe dla uczniów w wieku 7-11 lat.

Zjednoczone Królestwo (NIR): We wrześniu 2005 r. uruchomiono dofinansowywany przez rząd projekt pilotażowy, którego celem jest wprowadzenie języków w szkołach podstawowych.

Objaśnienia

Rysunek dotyczy wyłącznie języków określanych jako "obce" (lub „nowożytne”) w programie nauczania. Języki regionalne i/lub mniejszościowe i języki starożytne uwzględniono jedynie w przypadku, gdy w programie nauczania uznaje się je za alternatywę dla języków obcych.

Projekt pilotażowy – zob. "Glosariusz".

W Hiszpanii kilka wspólnot autonomicznych realizuje od pewnego czasu projekty pilotażowe, w ramach których prowadzi się lekcje pierwszego języka obcego dla dzieci w wieku od 3 lat i drugiego języka dla dzieci w wieku od 10 lat – poza językami uwzględnionymi w minimalnej ofercie kształcenia. W niektórych wspólnotach jest to już jednak obecnie powszechna praktyka. Podobnie jak projekty pilotażowe w Hiszpanii, projekty lub inicjatywy w kilku szkołach na Łotwie umożliwiają uczniom naukę dodatkowego języka, oprócz języka, który jest obowiązkowy dla wszystkich.

W Zjednoczonym Królestwie (Anglii) istnieje dofinansowywany przez rząd program stopniowego wprowadzania języków w szkołach podstawowych. Program zmierza do wprowadzenia obowiązkowej nauki języka dla wszystkich uczniów w wieku od 7 do 11 lat do roku 2011, a jego faza pilotażowa została już zakończona. Na Malcie i w Zjednoczonym Królestwie (Walii) celem projektów pilotażowych jest rozwinięcie świadomości językowej u uczniów w bardzo wczesnym wieku i zwiększenie ich udziału w kształceniu językowym. Projekt pilotażowy realizowany aktualnie w Grecji koncentruje się zarówno na wielojęzyczności, jak i na wielokulturowości.

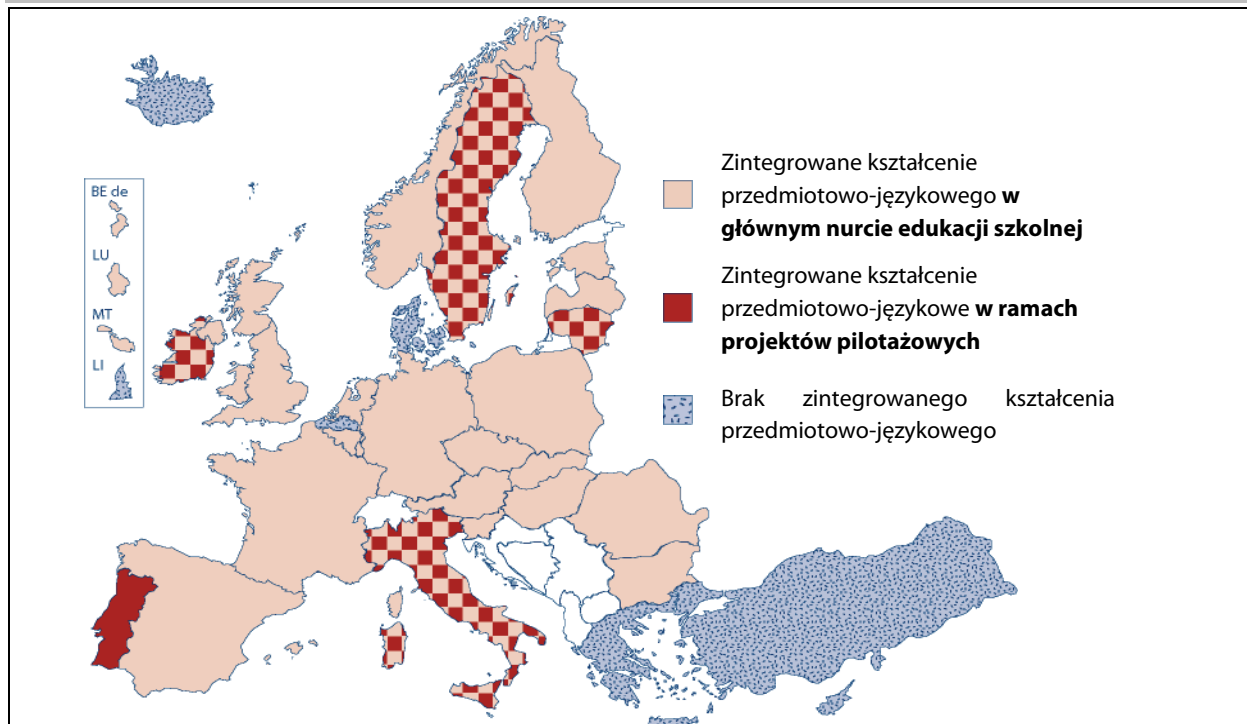
NIEMAL WE WSZYSTKICH KRAJACH “ZINTEGROWANE KSZTAŁCENIE —PRZEDMIOTOWO–JĘZYKOWE” PROWADZI SIĘ W GŁÓWNYM NURCIE EDUKACJI —

W zdecydowanej większości krajów europejskich część szkół prowadzi taką formę kształcenia, w której zajęcia odbywają się w co najmniej dwóch różnych językach. Takie „zintegrowane kształcenie przedmiotowo-językowe” (*Content and Language Integrated Learning, CLIL*) prowadzi się na ogół w szkołach podstawowych i średnich szkołach ogólnokształcących, ale nie na szeroką skalę. Jedynymi krajami, w których ta forma edukacji jest dostępna we wszystkich szkołach, są Luksemburg i Malta.

W porównaniu z ubiegłymi latami, obecnie kraje wprowadzają większą liczbę par języków w ramach zintegrowanego kształcenia przedmiotowo-językowego (zob.: „Załącznik”), a kraje, w których zintegrowane kształcenie przedmiotowo-językowe nie było wcześniej prowadzone, zaczęły je już wprowadzać w ramach projektów pilotażowych, jak w przypadku Portugalii i – od roku 2007/08 – we Flamandzkiej Wspólnocie Belgii. Coraz częściej zintegrowane kształcenie przedmiotowo-językowe funkcjonuje w głównym nurcie edukacji (po pomyślnym wprowadzeniu tej formy kształcenia w projektach pilotażowych), jak w Polsce i Hiszpanii. Niemniej jednak w roku 2006/07 zintegrowanego kształcenia przedmiotowo-językowego nie prowadzono jeszcze w ogóle w sześciu krajach.

Wprawdzie w Danii nie wprowadzono jeszcze zintegrowanego kształcenia przedmiotowo-językowego w ścisłym znaczeniu tego terminu, rozważa się tam obecnie rozwiązania, które umożliwiłyby podniesienie poziomu znajomości języków wśród uczniów. W szczególności proponuje się nauczanie niektórych przedmiotów w językach obcych.

Rysunek B6: Status zintegrowanego kształcenia przedmiotowo-językowego w szkołach podstawowych i średnich szkołach ogólnokształcących, 2006/07

Źródło: Eurydice.

Dodatkowe uwagi

Belgia (BE nl): Od roku 2007/08 zintegrowane kształcenie przedmiotowo-językowe wprowadza się w ramach projektów pilotażowych.

Dania: Wprawdzie nie istnieją specjalne regulacje, zajęcia z literatury obcej w ramach oficjalnego programu „badania społeczne” w szkołach średnich II stopnia można prowadzić w języku obcym, stwarzając w ten sposób uczniom, którzy wybrali ten program, możliwość nauki w dwóch różnych językach.

Litwa: Od roku 2007/08 zintegrowane kształcenie przedmiotowo-językowe jest nadal prowadzone we wszystkich tych szkołach, które wprowadziły je wcześniej w ramach projektów pilotażowych. Do tej grupy mogą obecnie dołączyć inne szkoły, które są gotowe wprowadzić tę formę kształcenia w głównym nurcie edukacji.

Portugalia: W roku 2006/07 zintegrowane kształcenie przedmiotowo-językowe zostało wprowadzone w siedmiu szkołach w ramach trzyletniego projektu pilotażowego. Wcześniej przeprowadzono kilka eksperymentów z tą formą kształcenia z inicjatywy samych szkół, bez wsparcia instytucjonalnego ze strony instytucji centralnych. W roku 2007/08 w projekcie tym uczestniczyło 16 szkół.

Liechtenstein: Zintegrowane kształcenie przedmiotowo-językowe jest dostępne jedynie w trzeciej klasie szkoły podstawowej i w bardzo ograniczonym zakresie. Od roku 2008/09 tę formę kształcenia prowadzi się w drugiej klasie szkoły podstawowej.

Objaśnienia

Na rysunku nie uwzględniono programów, w ramach których kształcenie w dwóch różnych językach prowadzi się przede wszystkim po to, aby docelowo zapewnić bardziej efektywną integrację dzieci, których język ojczysty nie jest językiem autochtonicznym, w systemie edukacji ogólnodostępnej. Nie uwzględniono też szkół międzynarodowych.

Szczegółowe informacje o językach używanych w zintegrowanym kształceniu przedmiotowo-językowym i poziomach edukacji, na których prowadzi się tę formę kształcenia, przedstawiono w „Załączniku”.

Zintegrowane kształcenie przedmiotowo-językowe w głównym nurcie edukacji: Kształcenie nie jest ograniczone czasowo jak w przypadku projektu pilotażowego. Fakt, że prowadzi się je w głównym nurcie edukacji nie oznacza, że jest to powszechnie przyjęte rozwiązanie.

Zintegrowane kształcenie przedmiotowo-językowe, projekt pilotażowy – zob. „Glosariusz”.

W WIELU KRAJACH EUROPEJSKICH W ZINTEGROWANYM KSZTAŁCENIU PRZEDMIOTOWO-JĘZYKOWYM SZEROKO WYKORZYSTUJE SIĘ JĘZYKI REGIONALNE LUB MNIEJSZOŚCIOWE

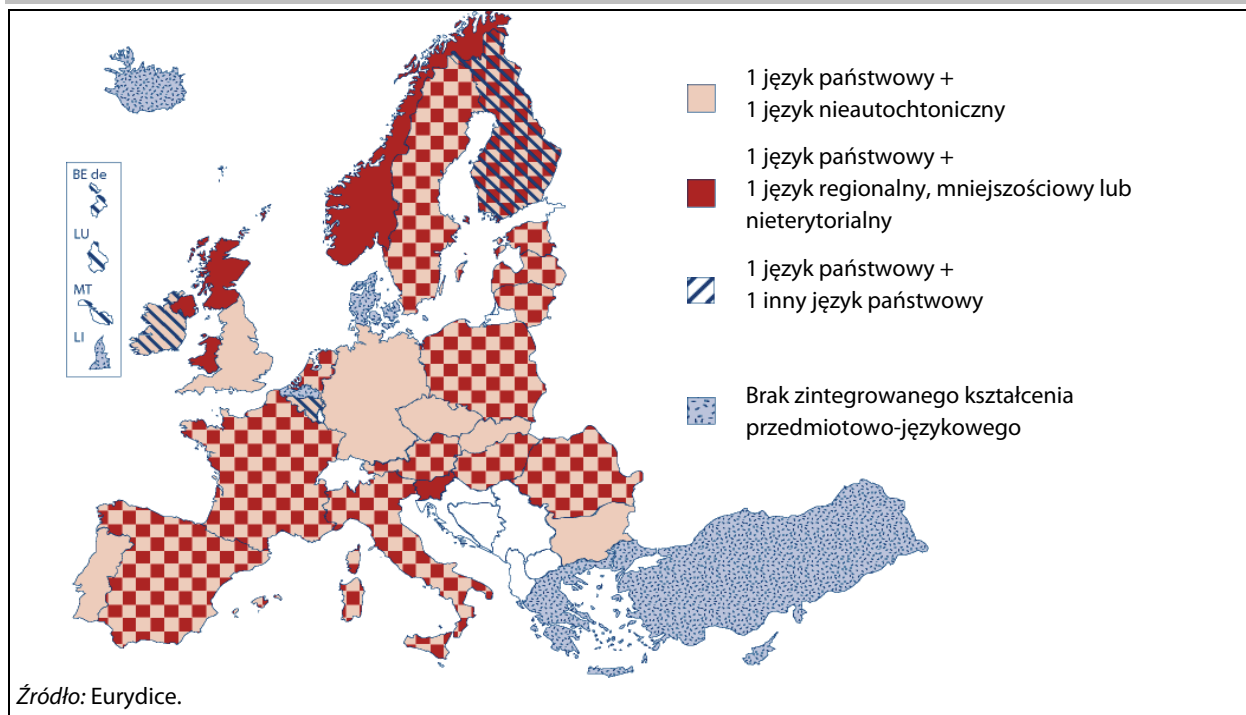
Wzorce językowe związane z zintegrowanym kształceniem przedmiotowo-językowym w Europie, zarówno w głównym nurcie edukacji, jak i w ramach projektów pilotażowych (rysunek B6), są zróżnicowane.

Najczęściej w obrębie jednego kraju łączy się różne praktyki. W niektórych szkołach kształcenie może być prowadzone zarówno w języku urzędowym, jak i w języku regionalnym lub mniejszościowym, natomiast w innych szkołach rezygnuje się z jednego z tych języków – języka państwowego lub języka regionalnego bądź mniejszościowego.

W czterech krajach (w Hiszpanii, na Łotwie, w Holandii i Austrii) niektóre szkoły prowadzą zintegrowane kształcenie przedmiotowo-językowe w trzech różnych językach używanych jako języki nauczania. W krajach tych w ramach trójjęzycznego zintegrowanego kształcenia przedmiotowo-językowego, łączy się język narodowy, język nieautochtoniczny i język regionalny lub mniejszościowy. Tego bardzo rzadko spotykanego rozwiązania nie przedstawiono na rysunku B7, ponieważ dotyczy on wyłącznie najpowszechniej występujących sytuacji, które obejmują nauczanie w dwóch językach. Wyczerpujące informacje o językach i poziomach edukacji związanych z tą formą kształcenia zamieszczono jednak w „Załączniku”.

We Włoszech w zintegrowanym kształceniu przedmiotowo-językowym, zarówno w ramach projektów pilotażowych, jak i utrwalonych form edukacji, używa się języka francuskiego, niemieckiego i hiszpańskiego. Języka francuskiego lub niemieckiego, które są w niektórych regionach językami regionalnymi i/lub mniejszościowymi, używa się w tej formie kształcenia w głównym nurcie edukacji jedynie w tych regionach, w których mieszkańcy mówią jednym z tych języków.

Rysunek B7: Status języków docelowych używanych w zintegrowanym kształceniu przedmiotowo-językowym w szkołach podstawowych i średnich szkołach ogólnokształcących, 2006/07

Dodatkowe uwagi (rysunek B7)

Belgia: W czterech regionach językowych, tj. regionie francuskojęzycznym, regionie holenderskojęzycznym, dwujęzycznym stołecznym regionie Brukseli (gdzie językami urzędowymi są zarówno francuski, jak i holenderski) i regionie niemieckojęzycznym, używa się trzech języków narodowych (holenderskiego, francuskiego i niemieckiego). Zgodnie z przepisami językowymi wydanymi w 1963 r. i rozporządzeniem zatwierdzonym we Wspólnocie Niemieckojęzycznej w 2004 r. językiem nauczania we Wspólnocie Flamandzkiej musi być język holenderski, we Wspólnocie Francuskiej – język francuski, a we Wspólnocie Niemieckojęzycznej – język niemiecki. Jednak w kilku gminach mających specjalny status we Wspólnocie Francuskiej i Flamandzkiej, jak również we Wspólnocie Niemieckojęzycznej kształcenie w szkołach podstawowych można w pewnych przypadkach prowadzić w innym języku narodowym.

Hiszpania: Zgodnie z Konstytucją Hiszpanii z 1978 r. urzędowym językiem państwowym jest hiszpański, a w związku z tym wszyscy obywatele hiszpańscy muszą biegle znać ten język i mają prawo go używać. W niektórych wspólnotach autonomicznych istnieje drugi język urzędowy, a ściślej mówiąc – język kataloński, galicyjski, walencki i baskijski mają status urzędowy wraz z językiem hiszpańskim.

Hiszpania, Łotwa, Holandia i Austria: W zintegrowanym kształceniu przedmiotowo-językowym w niektórych szkołach używa się trzech języków jako języków nauczania. Są to: język narodowy, język regionalny lub mniejszościowy (który w pewnych regionach autonomicznych Hiszpanii jest również drugim językiem urzędowym) i język obcy.

Łotwa: Niektóre szkoły prowadzą zintegrowane kształcenie przedmiotowo-językowe w językach, które nie są urzędowymi językami państwowymi – w języku rosyjskim i angielskim lub języku rosyjskim i niemieckim.

Austria: W siedmiu szkołach podstawowych istnieje alternatywne rozwiązanie, łączące kształcenie w dwóch językach nauczania (traktowanych jako równoprawne), natomiast w 13 szkołach średnich w Wiedniu przyjęto tę samą formułę kształcenia z wykorzystaniem języka nieautochtonicznego.

Zjednoczone Królestwo (WLS): Ustawa z 1993 r. nałożyła na sektor publiczny obowiązek traktowania języka walijskiego i angielskiego na równych zasadach w życiu publicznym.

Liechtenstein: Zintegrowane kształcenie przedmiotowo-językowe jest dostępne w trzeciej klasie szkoły podstawowej, ale w bardzo ograniczonym zakresie.

Objaśnienia

Na rysunku nie uwzględniono programów, w ramach których kształcenie w dwóch różnych językach prowadzi się przede wszystkim po to, aby docelowo zapewnić bardziej efektywną integrację dzieci, których język ojczysty nie jest językiem autochtonicznym, w systemie edukacji ogólnodostępnej. Nie uwzględniono też szkół międzynarodowych.

Szczegółowe informacje o językach używanych w zintegrowanym kształceniu przedmiotowo-językowym i poziomach edukacji, na których prowadzi się tę formę kształcenia, przedstawiono w „Załączniku”.

Język nieautochtoniczny: Dowolny język, który w obrębie danego państwa nie jest urzędowym językiem państwowym, językiem regionalnym czy mniejszościowym ani językiem nieterytorialnym (np. język niemiecki w Irlandii lub angielski w Polsce).

Zintegrowane kształcenie przedmiotowo-językowe, język nieterytorialny, język regionalny lub mniejszościowy, język urzędowy, projekt pilotażowy – zob.: „Glosariusz”.

W Bułgarii, Republice Czeskiej, Niemczech, Portugalii, Słowacji i Zjednoczonym Królestwie (Anglii) zintegrowane kształcenie przedmiotowo-językowe koncentruje się na językach nieautochtonicznych. W Bułgarii przedmiotów szkolnych uczy się w języku obcym jedynie w szkołach o profilu językowym. W Słowenii, Zjednoczonym Królestwie (Walii, Irlandii Północnej i Szkocji) oraz Norwegii zintegrowane kształcenie przedmiotowo-językowe jest na ogół związane z jednym lub kilkoma językami regionalnymi lub mniejszościowymi.

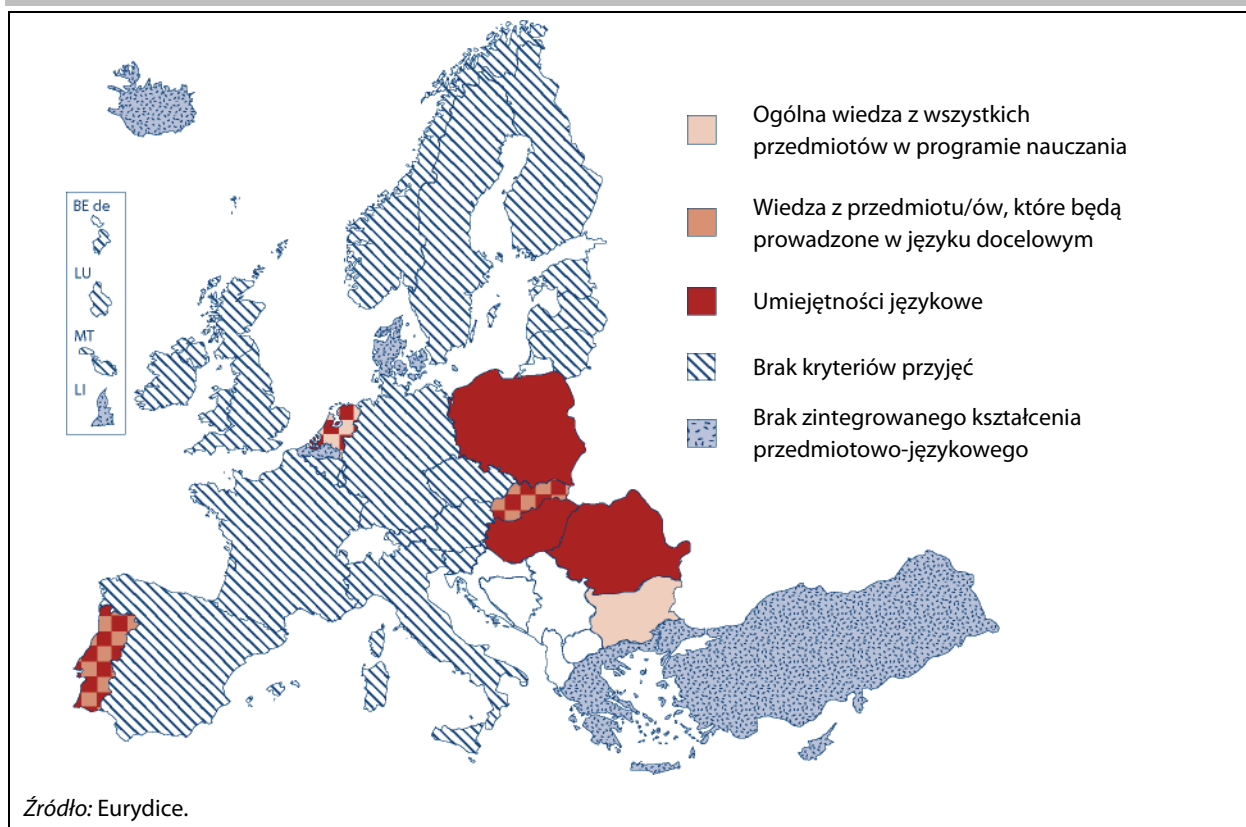
Belgia (Wspólnota Francuska i Niemieckojęzyczna), Irlandia, Luksemburg, Malta i Finlandia wyróżniają się tym, że prowadzą tego rodzaju kształcenie z wykorzystaniem dwóch języków państwowych. Dodatkowo we Francuskiej Wspólnocie Belgii, Irlandii i Finlandii prowadzi się zintegrowane kształcenie przedmiotowo-językowe, które koncentruje się na jednym lub kilku językach nieautochtonicznych. W Luksemburgu, oprócz języka luksemburskiego, jako języków nauczania używa się niemieckiego i francuskiego, tj. urzędowych języków państwowych – języka niemieckiego w szkołach podstawowych i średnich I stopnia, a języka francuskiego w szkołach średnich II stopnia.

Z dokładnej analizy docelowych języków zintegrowanego kształcenia przedmiotowo-językowego, przedstawionych w „Załączniku”, wynika, że w krajach, w których kształcenie jest prowadzone w jednym lub kilku nieautochtonicznych językach docelowych, najczęściej używa się języka angielskiego, francuskiego i niemieckiego.

DOSTĘP DO ZINTEGROWANEGO KSZTAŁCENIA PRZEDMIOTOWO-JĘZYKOWEGO NIE JEST POWSZECHNIE UZALEŻNIONY OD SPEŁNIENIA FORMALNYCH WYMOGÓW

W większości krajów, w których zintegrowane kształcenie przedmiotowo-językowe stanowi integralną część głównego nurtu edukacji (rysunek B6), jest ono na ogół otwarte dla wszystkich uczniów. Jednak oficjalne warunki przyjęć istnieją w kilku krajach, w których przeprowadza się selekcję zainteresowanych uczniów, zwłaszcza gdy językiem docelowym jest język nieautochtoniczny (rysunek B7). Selekcja na etapie przyjęć może dotyczyć ogólnej wiedzy z wszystkich przedmiotów w programie nauczania, poziomu znajomości języka używanego w zintegrowanym kształceniu przedmiotowo-językowym lub wiedzy z zakresu jednego lub kilku przedmiotów, które mają być prowadzone w języku docelowym.

Rysunek B8: Kryteria oceny wiedzy warunkujące dostęp do zintegrowanego kształcenia przedmiotowo-językowego w szkołach podstawowych i średnich szkołach ogólnokształcących, 2006/07

Siedem krajów wprowadziło w ramach selekcji uczniów kryteria oceny dotyczące pewnych dziedzin lub rodzajów wiedzy. W sześciu z tych siedmiu krajów wymaga się od uczniów dobrej znajomości języka. Jedynie w Bułgarii stosuje się formalne kryteria „akademickie”, które nie obejmują umiejętności językowych, ale koncentrują się raczej na ogólnej wiedzy. Z kolei jedynie w Rumunii i Polsce warunki dostępu do zintegrowanego kształcenia przedmiotowo-językowego obejmują wyłącznie znajomość języka. Kandydaci ubiegający się o przyjęcie do polskich szkół, w których liczba miejsc w ramach zintegrowanego kształcenia

przedmiotowo-językowego jest ograniczona, muszą przystąpić do „sprawdzianu predyspozycji”, aby potwierdzić swe uzdolnienia językowe. Na Węgrzech podstawowym kryterium przyjęć jest znajomość języka, chyba że liczba zainteresowanych uczniów jest półtora raza większa niż liczba tych, którzy mogą zostać przyjęci. W tym przypadku, nie tylko w ramach zintegrowanego kształcenia przedmiotowo-językowego, ale jako generalnie stosowane rozwiązanie, można na zasadzie wyjątku przeprowadzić centralny egzamin z matematyki i języka węgierskiego.

Warunki przyjęć w Portugalii i Słowacji obejmują zarówno wiedzę uczniów z zakresu jednego lub kilku przedmiotów, które będą prowadzone w języku docelowym, jak i ich kompetencje językowe. W Holandii, gdzie istnieje duże zapotrzebowanie na zintegrowane kształcenie przedmiotowo-językowe w szkołach średnich, niemal wszystkie szkoły stosują kryteria selekcji. Na ogół kryteria te opierają się na wynikach uzyskanych przez uczniów w sprawdzianach, jakie przeprowadza większość szkół na zakończenie nauki w szkole podstawowej. Dużą wagę przywiązuje się również do motywacji uczniów.

W Słowenii, gdzie nie istnieją żadne kryteria „akademickie” warunkujące dostęp do zintegrowanego kształcenia przedmiotowo-językowego, kandydaci muszą mieszkać w obszarze, w którym używa się zarówno języka słoweńskiego, jak i danego języka docelowego.

W 13 KRAJACH JĘZYKIEM OBOWIĄZKOWYM JEST JĘZYK ANGIELSKI

W ponad połowie z 15 krajów, które dawniej tworzyły UE, pierwszym językiem obcym, którego uczniowie uczą się jako przedmiotu obowiązkowego, jest odgórnie określony język. W związku z tym nie mogą wybrać żadnego innego języka. W niektórych krajach kładzie się nacisk na to, że uczniowie muszą uczyć się dwóch – a w przypadku Luksemburga nawet trzech – konkretnych języków. Tendencja ta nie występuje w krajach Europy Środkowo-Wschodniej, gdzie żaden z krajów nie wskazał od wielu lat określonego języka jako obowiązkowego. W zdecydowanej większości przypadków językiem, którego muszą uczyć się wszyscy uczniowie, jest język angielski. Język francuski jest częściej drugim obowiązkowym językiem obcym. Ponadto w trzech z czterech krajów/wspólnot, w których uczy się go obowiązkowo, stanowi on jeden z języków urzędowych. W większości systemów edukacji pierwszy język jest wprowadzany w szkole podstawowej, a drugi w szkole średniej (rysunek B1). W kilku krajach nauka określonych języków jest obowiązkowa ze względów historycznych lub politycznych, jak na przykład w Belgii, Luksemburgu, Finlandii i Islandii.

Większość krajów, w których w roku 2006/07 nauka języka angielskiego była obowiązkowa na określonym etapie kształcenia obowiązkowego, przyjęła już taką politykę w roku 1982/83. Wyjątek stanowią jednak Grecja, Liechtenstein i Włochy. We Włoszech zmiany te zostały wprowadzone dość niedawno, ponieważ obowiązują od roku 2003/04. W Portugalii wszystkie szkoły obowiązkowo prowadzą lekcje języka angielskiego dla dzieci w wieku 6-10 lat od roku 2008/09. Począwszy od wieku 10 lat, języki obce są obowiązkowe dla wszystkich, a w związku z tym uczniowie muszą wybrać język angielski lub francuski jako pierwszy język. Ogólnie rzecz biorąc, te nowe rozwiązania świadczą o tym, że w Europie coraz powszechniej kładzie się nacisk na naukę języka angielskiego. Jednak Łotwa, gdzie w roku 2002/03 zalecono, aby język angielski był prowadzony jako przedmiot obowiązkowy, odeszła od tej polityki i obecnie pozostawia wybór języka szkołom i rodzicom uczniów.

Rysunek B9: Obowiązkowe języki obce określone przez centralne władze edukacyjne (kształcenie obowiązkowe), 1982/83, 1992/93, 2002/03 i 2006/07

	BE fr	BE de	BE nl	BG	CZ	DK	DE	EE	IE	EL	ES	FR	IT	CY	LV	LT	LU	
2006/07		▲	▲●			●	●		⊗	●				●	●▲			■▲●
2002/03		▲	▲●			●	●		⊗	●				●	●▲	●		■▲●
1992/93		▲	▲●			●	●		⊗	●				●				■▲●
1982/83		▲	▲●	○	○	●	●		⊗					●				■▲●
												UK-ENG/	UK-					
	HU	MT	NL	AT	PL	PT	RO	SI	SK	FI	SE	WLS/NIR	SCT	IS	LI	NO	TR	
2006/07		●	●							fi/sv	●		⊗	● da	●	●		
2002/03		●	●							fi/sv	●		⊗	● da	●	●		
1992/93		●	●							fi/sv	●			da ●		●		
1982/83	○	●	●		○				○	fi/sv	●	⊗		da ●		●		

- Angielski ▲ Francuski ■ Niemiecki ○ Rosyjski □ Brak określonego obowiązkowego języka
- ⊗ Brak języka obcego jako przedmiotu obowiązkowego

Źródło: Eurydice.

Dodatkowe uwagi

Belgia (BE fr): W latach 1982/83, 1992/93, 2002/03 i 2006/07 w przypadku kształcenia prowadzonego w Brukseli w języku francuskim językiem obowiązkowym był holenderski.

Belgia (BE de): W latach 1982/83, 1992/93, 2002/03 i 2006/07 w szkołach, w których język francuski był językiem nauczania dla mniejszości francuskiej mieszkającej w regionie niemieckojęzycznym, językiem obowiązkowym był niemiecki.

Niemcy: W regionie Saara obowiązkowy jest język francuski, a nie angielski.

Estonia, Łotwa i Litwa: W roku 1982/83 językiem odgórnie określonym był rosyjski, ale nie był on uznawany za język obcy.

Portugalia: Od roku 2008/09 wszystkie szkoły obowiązkowo prowadzą lekcje języka angielskiego dla dzieci w wieku 6-10 lat. Począwszy od 10 lat, nauka języka jest obowiązkowa, a uczniowie wybierają język francuski lub angielski jako pierwszy język obcy.

Finlandia: Obowiązkowym przedmiotem jest drugi język państwowy (szwedzki lub fiński zależnie od języka ojczystego ucznia).

Islandia: Pod pewnymi warunkami uczniowie mogą wybrać język szwedzki lub norweski zamiast duńskiego.

Objaśnienia

Przedstawiono wyłącznie rozwiązania dotyczące wszystkich uczniów, niezależnie od profilu/dziedziny kształcenia.

W przypadku gdy istnieje kilka odgórnie określonych języków obowiązkowych, ich pozycja w kratkach powyżej oznacza kolejność, w której poznają je uczniowie.

Język obcy, odgórnie określony język obowiązkowy – zob.: „Glosariusz”.

RZADZIEJ UŻYWANYCH JĘZYKÓW UCZY SIĘ GŁÓWNIEM W SZKOŁACH ŚREDNICH

Zestawienie języków, które są uwzględnione jako języki obce w programach nauczania szkół podstawowych i średnich, przedstawiono na następnym rysunku (rysunek B10). Na rysunku tym nie podano informacji o językach, które faktycznie znajdują się w ofercie szkół, ani ogólnie określonych języków obowiązkowych (rysunek B9). Z danych statystycznych (w rozdziale C) wynika jednak, że można ustalić odsetek uczniów uczących się niektórych języków obcych.

Języki zostały sklasyfikowane według częstotliwości występowania w programach nauczania we wszystkich krajach. Najczęściej występujące języki znajdują się na górze listy. Z zestawienia tego wynika, że w programach nauczania najczęściej wymienia się najpowszechniej używane języki Unii Europejskiej wraz z językiem rosyjskim. Są to również języki, których uczy się największa liczba uczniów (rysunek C7). W większości krajów języki te znajdują się w ofercie szkół podstawowych i średnich szkół ogólnokształcących. Dotyczy to przede wszystkim języka angielskiego, niemieckiego i francuskiego.

W kilku krajach, tj. w Bułgarii, Hiszpanii, na Węgrzech, w Polsce i Zjednoczonym Królestwie (Szkocji), programy nauczania lub oficjalne dokumenty nie zawierają wykazu języków obcych. W związku z tym w praktyce szkoły mogą samodzielnie tworzyć swą ofertę językową zależnie od preferencji uczniów i rodziców oraz kwalifikacji nauczycieli. W niektórych przypadkach wynika to z polityki ukierunkowanej na różnorodność językową, żaden z języków nie ma bowiem pozycji priorytetowej, a uczniowie mogą zasadniczo wybierać te języki, które chcą poznać.

O istnieniu polityki ukierunkowanej na różnorodność językową może także świadczyć relatywnie większy wybór języków oferowanych w niektórych krajach, np. we Francji, na Łotwie, w Austrii i Zjednoczonym Królestwie (Anglii i Walii). Jednak w tych krajach, podobnie jak we wszystkich pozostałych, w szkołach bardzo rzadko uczy się innych języków niż języki najczęściej używane w Europie (rysunek C9).

Wprawdzie w wytycznych dla szkół średnich w Holandii wymienia się osiem języków, szkoły mogą uczyć innych języków. Muszą one jednak uzyskać zgodę ministerstwa edukacji, jeśli uczniowie mają przystępować do egzaminów z tych innych języków – jak ma to obecnie miejsce w przypadku języka chińskiego i nowożytnego języka hebrajskiego.

Rzadziej używane języki, jak również języki pozaeuropejskie, np. język holenderski, polski, turecki, chiński, arabski i japoński oferuje się głównie w szkołach średnich. Jeśli niektóre z tych języków pojawiają się również w szkołach podstawowych, ma to na ogół miejsce w krajach oferujących bardzo szeroki wybór języków, np. na Łotwie, lub ze względów historyczno-językowych, np. w Islandii gdzie język duński jest ogólnie określonym językiem obowiązkowym (rysunek B9).

W niektórych krajach w ofercie języków obcych znajdują się języki starożytne (rysunek B12) i języki o statusie regionalnym i/lub mniejszościowym. Dotyczy to na przykład języków regionalnych i/lub mniejszościowych oraz łaciny i starożytnej greki w Austrii.

Rysunek B10: Języki obce w szkołach podstawowych i średnich szkołach ogólnokształcących wymienione w dokumentach wydanych przez centralne władze edukacyjne, 2006/07

	BE fr	BE de	BE nl	BG	CZ	DK	DE	EE	IE	EL	ES	FR	IT	CY	LV	LT	LU	HU	MT	NL	AT	PL	PT	RO	SI	SK	FI	SE	ENG WLS	U K NIR	SCT	IS	LI	NO	TR			
Angielski	1				1	1	1	1	-	1		1	1	1	1	1			1	1	1		1	1	1		1	-	-	-	1	1	1	1				
Francuski	-	1	1		1		1	1	1			-			1	1	1			1	1			1	1										1			
Niemiecki	1				1		-	1	1			1			1	1	1			1	-			1	1											1		
Hiszpański					1							1			1					1				1														
Włoski												1			1							1			1													
Rosyjski					1			1				1			1										1													
Łacina																																						
Chiński												1			1																							
Holenderski	1											1																										
Duński															1																				1			
Szwedzki															1													1										
Polski																																						
Turecki																																						
Arabski												1																										
Japoński															1																							
Fiński															1													1										
Chorwacki																																						
Grecki																																						
Nowożytny hebrajski																																						
Węgierski																																						
Słoweński																																						
Czeski																																						
Słowacki																																						
Starożytna greka																																						
Norweski																																						
Portugalski																																						
Lapoński sami																																						
Romski																																						
Burgenlandzko-chorwacki																																						
Bośniacki																																						
Estoński																																						
Irlandzki																																						
Łotewski																																						
Litewski																																						
Maltański																																						
Serbski																																						
Bośniacki / Chorwacki / Serbski																																						
Język Byłej Jugosłowiańskiej Republiki Macedonii																																						

1 ISCED 1 1 ISCED 2 1 ISCED 3 1 ISCED 1 + 2 1 ISCED 2 + 3 1 ISCED 1 + 2 + 3

Źródło: Eurydice.

Dodatkowe uwagi (rysunek B10)

Belgia (BE fr): We francuskojęzycznych szkołach na poziomach ISCED 1 i 2 w Brukseli można uczyć jedynie języka holenderskiego (język obowiązkowy – zob.: rysunek B9).

Bułgaria, Hiszpania, Polska i Zjednoczone Królestwo (SCT): W programach nauczania lub oficjalnych dokumentach nie określono języków, które mogą znajdować się w ofercie szkół.

Republika Czeska: W programie *Základní škola* dla klas z kształceniem językowym na bardziej zaawansowanym poziomie oficjalnie zaleca się, aby uczyć języka angielskiego i niemieckiego jako pierwszego języka, a języka francuskiego, rosyjskiego i hiszpańskiego jako drugiego języka. W ramowym programie kształcenia elementarnego (który został po raz pierwszy wprowadzony w roku 2007/08) stwierdza się, że szkoły powinny uczyć w pierwszej kolejności języka angielskiego, aby zapewnić ciągłość nauki. Szkoły mogą jednak oferować inne języki.

Dania: Szkoły muszą mieć w swej ofercie język niemiecki dla uczniów w wieku 13-16 lat, ale mogą także oferować język francuski.

Grecja: W ramach projektu pilotażowego drugim nauczany językiem jest język hiszpański, włoski i turecki (jedynie w niektórych szkołach w prefekturze Tracji).

Włochy: W oficjalnych dokumentach wymienia się jedynie język angielski.

Litwa: Wszystkie szkoły muszą mieć w swej ofercie język angielski, francuski i niemiecki (ale mogą również oferować inne języki). Uczniowie muszą wybrać jeden z tych trzech języków jako pierwszy język obowiązkowy.

Holandia: Szkoły podstawowe mogą prowadzić wyłącznie lekcje języka angielskiego (który jest obowiązkowy), francuskiego i niemieckiego. W przypadku innych języków muszą uzyskać pozwolenie. Wprawdzie szkoły średnie mogą zasadniczo mieć w ofercie dowolne języki według własnego uznania, muszą jednak uzyskać pozwolenie z ministerstwa, jeśli uczniowie zamierzają przystąpić do egzaminów z innych języków niż język angielski, francuski, niemiecki, hiszpański, turecki, rosyjski, włoski lub arabski.

Austria: Na poziomach ISCED 2 i 3 lekcje języka romskiego można prowadzić wyłącznie w prowincji Burgenlandia. Na poziomie ISCED 2 język turecki znajduje się jedynie w ofercie *Hauptschule*, natomiast język słowacki wyłącznie w *Allgemeinbildende Höhere Schule*.

Słowenia: W programach nauczania język Byłej Jugosłowiańskiej Republiki Macedonii określa się jako *makedonščina*. W pewnych przypadkach za język obcy można uznać starożytną grekę.

Finlandia: Z wyjątkiem języka fińskiego i szwedzkiego, które są obowiązkowymi przedmiotami dla wszystkich uczniów, szkoły mogą uczyć dowolnych języków według własnego uznania. Program nauczania określa specjalne cele dotyczące języka angielskiego, lapońskiego (Sami) i łaciny oraz wspólne cele dla wszystkich pozostałych języków.

Szwecja: Szkoły mogą samodzielnie tworzyć swą ofertę językową, ale oprócz języka angielskiego muszą uwzględnić w niej co najmniej dwa języki spośród języka francuskiego, hiszpańskiego i niemieckiego.

Zjednoczone Królestwo (ENG): Do września 2008 r. szkoły musiały mieć w swej ofercie co najmniej jeden język urzędowy UE. Obecnie obowiązuje wymóg prowadzenia nauki dowolnego nowożytnego języka obcego, a jego uzupełnieniem są wytyczne promujące wybór oferty spośród takich najważniejszych języków europejskich lub języków świata jak język arabski, francuski, niemiecki, włoski, japoński, mandaryński, rosyjski, hiszpański i urdu.

Zjednoczone Królestwo (WLS): Do sierpnia 2008 r. szkoły musiały mieć w swej ofercie co najmniej jeden język urzędowy UE dla uczniów w wieku 11-14 lat, ale to ograniczenie zostało zniesione. Obecnie szkoły mogą wybierać takie języki europejskie lub języki świata jak arabski, francuski, niemiecki, japoński, mandaryński, rosyjski, hiszpański i urdu.

Zjednoczone Królestwo (NIR): Od września 2007 r. ograniczenia dotyczące ogólnie określonych języków zostały zniesione, ale program nauczania dla uczniów w wieku 11-14 lat musi obejmować język urzędowy UE (poza angielskim i – w przypadku szkół irlandzkojęzycznych – irlandzkim).

Zjednoczone Królestwo (ENG/WLS/NIR): W szkołach podstawowych nie istnieją żadne ograniczenia dotyczące wyboru nauczanych języków. W szkołach średnich obowiązuje ogólny wymóg, że można jedynie realizować programy prowadzące do uznawanych kwalifikacji. Takie zatwierdzone programy obejmują większość najważniejszych języków europejskich i języków świata oraz niektóre rzadziej używane języki.

Norwegia: W ofercie szkół średnich I stopnia musi znajdować się co najmniej jeden z czterech następujących języków: francuski, niemiecki, hiszpański lub rosyjski. Szkoły mogą również oferować inne języki.

Objaśnienia

Rysunek dotyczy wyłącznie języków określanych jako "obce" w programie nauczania/oficjalnych dokumentach. Języki regionalne i/lub mniejszościowe i języki starożytne uwzględniono jedynie w przypadku, gdy w programie nauczania uznaje się je za alternatywę dla języków obcych. Nie przedstawiono różnic, jakie mogą występować między poszczególnymi rodzajami szkół lub profilami/dziedzinami kształcenia. W tabeli zaznaczono dany język nawet w przypadku, gdy nie jest prowadzony w ramach wszystkich programów nauczania we wszystkich rodzajach szkół.

Języki zostały wymienione według częstotliwości występowania w programach nauczania we wszystkich krajach. Języki uwzględnione w największej liczbie programów znajdują się na górze listy, a ich pozycja w rankingu pozostaje niezmienną niezależnie od poziomu edukacji.

Informacje o ogólnie określonych językach obowiązkowych zamieszczono na rysunku B9.

W WIELU PROGRAMACH NAUCZANIA UWZGLĘDNI SIĘ JĘZYKI REGIONALNE LUB MNIEJSZOŚCIOWE

W wielu państwach członkowskich UE używa się licznych języków regionalnych lub mniejszościowych, jak również języków nieterytorialnych. W niektórych krajach mają one status urzędowy (rysunek A1). W tych przypadkach języki te są przewidziane w programie nauczania określonym przez władze edukacyjne na poziomie centralnym, przy czym wyjątek stanowią Włochy. W tym kraju, oprócz języka angielskiego, który jest obowiązkowy (rysunek B9), wybór nauczanych języków pozostawia się szkołom. Ponadto na obszarach, na których używa się języków regionalnych lub mniejszościowych, szkoły mogą włączyć je do programu nauczania. Na naukę tych języków można jednak przeznaczyć nie więcej niż 20% wymiaru zajęć ustalonego w oficjalnym programie nauczania.

Na ogół lekcje języków regionalnych lub mniejszościowych prowadzi się w szkołach podstawowych i średnich (zarówno I, jak i II stopnia). Jednak w niektórych krajach program nauczania przewiduje naukę tych języków jedynie na dwóch poziomach, na ogół w szkołach podstawowych i średnich I stopnia. Na Łotwie języka romskiego uczy się wyłącznie w szkołach podstawowych.

W niektórych krajach języki te znajdują się w ofercie wyłącznie w tych regionach, w których są używane. Na przykład w szkołach podstawowych i średnich I stopnia na Łotwie istnieją specjalne programy nauczania dla ośmiu różnych mniejszości zamieszkujących na terenie całego kraju. W innych krajach języków tych mogą zasadniczo uczyć się wszyscy uczniowie w dowolnym miejscu w granicach danego kraju (kraje zaznaczone zarówno kursywą, jak i pogrubieniem na rysunku B11). We Francji języka bretońskiego można teoretycznie uczyć również w szkołach poza Bretanią. Wydaje się, że żadne z tych rozwiązań nie zależy od samych języków, lecz raczej od ogólnej polityki w zakresie kształcenia językowego. W niektórych krajach, na przykład na Węgrzech i w Austrii, języki regionalne i/lub mniejszościowe występują także w ofercie jako języki obce (rysunek B10).

We wszystkich krajach z wyjątkiem Niemiec i Portugalii większości języków regionalnych lub mniejszościowych używa się również jako języków nauczania w ramach zintegrowanego kształcenia przedmiotowo-językowego (rysunki B6, B7 i B8). Dotyczy to wszystkich języków w Hiszpanii, na Łotwie, w Holandii, Polsce, Finlandii, Zjednoczonym Królestwie i Norwegii. Natomiast na przykład na Litwie jedynie języka rosyjskiego używa się jako języka nauczania, a w Słowenii jedynie języki mające status urzędowy (węgierski i włoski) są również językami nauczania. W Zjednoczonym Królestwie (Walii) w trakcie kształcenia obowiązkowego język walijski jest obowiązkowy dla wszystkich uczniów. Program nauczania przewiduje dwa alternatywne modele nauczania języka walijskiego – jako pierwszego języka oprócz angielskiego (w ramach zintegrowanego kształcenia przedmiotowo-językowego w języku angielskim/ walijskim) lub jako obowiązkowego drugiego języka.

Rysunek B11: Języki regionalne i/lub mniejszościowe w szkołach podstawowych i średnich szkołach ogólnokształcących wymienione w dokumentach wydanych przez centralne władze edukacyjne, 2006/07

Kod	Języki	DE	ES	FR	LV	LT	HU	NL	AT	PL	PT	RO	SI	FI	SE	UK-WLS	UK-NIR	UK-SCT	NO
arm	Armeński											1							
baq	Baskijski		1	1															
bel	Białoruski				1					1									
bre	Bretoński			1															
bul	Bułgarski						1					1							
cat	Cataloński		1	1															
	Walencji		1																
cos	Korsykański			1															
cpf	Kreolski			1															
csb	Kaszubski									1									
cse	Czeski								1			1							
cym	Walijski															1			
dan	Duński	1																	
deu	Niemiecki					1	1			1		1							
ell	Grecki						1					1							
est	Estoński				1														
fin	Fiński														1				1
fiu	Fiński Tornedalen (Meänkieli)														1				
fry	Fryzyjski							1											
ger	Język regionalny Alzacji			1															
gla	Język gaelicki																	1	
gle	Irlandzki																1		
glg	Galicyjski		1																
hrv	Chorwacki						1		1			1	1						
hun	Węgierski								1			1	1						
ita	Włoski												1						
L.mél	Języki malanezyjskie			1															
lit	Litewski				1					1									
mkc	Jezyki Byłej Jug. Rep. Macedonii												1						
mwl	Mirandyjski										1								
oci	Oksytański			1															
pol	Polski				1	1	1					1							
rom	Romski				1		1		1	1		1	1		1				
ron	Rumuński						1												
rus	Rosyjski				1	1						1							
slk	Słowacki						1		1	1		1							
slv	Słoweński						1		1										
smi	Lapoński (sami)													1	1				1
srp	Serbski						1					1	1						
tah	Tahitański			1															
tur	Turecki											1							
ukr	Rusiński (łemkowski)						1			1									
	Ukraiński				1					1		1							
wen	Łużycki	1																	
yid	Jidysz				1										1				

1 ISCED 1
 ISCED 2
 ISCED 3
 1 ISCED 1 + 2
 ISCED 2 + 3
 1 ISCED 1 + 2 + 3

Źródło: Eurydice.

Dodatkowe uwagi (rysunek B11)

Hiszpania: Język baskijski, kataloński, galicyjski i walencki są obowiązkowe w odpowiednich wspólnotach autonomicznych.

Węgry i Rumunia: Szkoły organizują naukę jednego z języków (i kultur) regionalnych lub mniejszościowych na wniosek co najmniej siedmiu uczniów lub ich rodziców w Rumunii i ośmiu uczniów lub ich rodziców na Węgrzech.

Holandia: Od 1980 r. język fryzyjski jest obowiązkowy w prowincji Fryzja.

Austria: Na poziomie ISCED 2 język słowacki oferuje się wyłącznie w *Allgemeinbildende Höhere Schule*.

Słowenia: W programach nauczania język Byłej Jugosłowiańskiej Republiki Macedonii określa się jako *makedonščina*.

Zjednoczone Królestwo (SCT): W ustawie z 1980 r. stwierdza się, że w regionach, w których używa się języka gaelickiego, program nauczania musi obejmować ten język.

Norwegia: W niektórych regionach uczniowie mogą uczyć się języka fińskiego jako drugiego języka. W regionach, w których używa się języka lapońskiego (Sami), może on być prowadzony jako pierwszy język (tj. przed językiem angielskim, który jest odgórnie określonym językiem obowiązkowym) lub drugi język.

Objaśnienia

Rysunek dotyczy wyłącznie języków określanych jako języki regionalne lub mniejszościowe oraz języków nieterytorialnych niezależnie od tego, czy mają one status urzędowy. W niektórych programach nauczania języki te uznaje się za języki obce (rysunek B10).

Poszczególne kraje uwzględniono jedynie w przypadku, gdy w ich programach nauczania lub oficjalnych dokumentach wymienia się języki regionalne lub mniejszościowe oraz języki nieterytorialne, których można uczyć w szkole.

W krajach, których kody zaznaczono zarówno pogrubieniem, jak i kursywą, w programie nauczania języki te oferuje się wszystkim uczniom na terenie całego kraju.

Języki sklasyfikowano w porządku alfabetycznym kodów (trzyliterowe skróty zgodnie ze standardem ISO 639-2).

Język regionalny lub mniejszościowy, język nieterytorialny, język urzędowy – zob.: „Glosariusz”.

**W WIELU PROGRAMACH NAUCZANIA UWZGLĘDNIĄ SIĘ ŁACINĘ,
ALE TYLKO W NIEKTÓRYCH PROFILACH KSZTAŁCENIA**

Łacina, starożytna greka i biblijny język hebrajski są przewidziane wyłącznie w programach szkół średnich, przy czym wyjątek stanowi Cypr, gdzie wszyscy uczniowie uczą się starożytnej greki począwszy od szkoły podstawowej. Spośród tych trzech języków szkoły najczęściej prowadzą lekcje łaciny. Uczniowie mogą uczyć się tego języka niemal we wszystkich krajach i – w większości przypadków – zarówno w szkole średniej I stopnia, jak i II stopnia. W zdecydowanej większości przypadków możliwości te ograniczają się jednak do określonych profili/dziedzin kształcenia. Wśród krajów lub regionów oferujących łacinę wszystkim uczniom można wymienić Finlandię, a także Maltę i Rumunię (wyłącznie w szkołach średnich I stopnia) oraz Cypr i Słowację (wyłącznie w szkołach średnich II stopnia). Wprawdzie łacina znajduje się w ofercie edukacyjnej dla wszystkich uczniów, nie oznacza to, że tego języka faktycznie uczy się duża liczba uczniów.

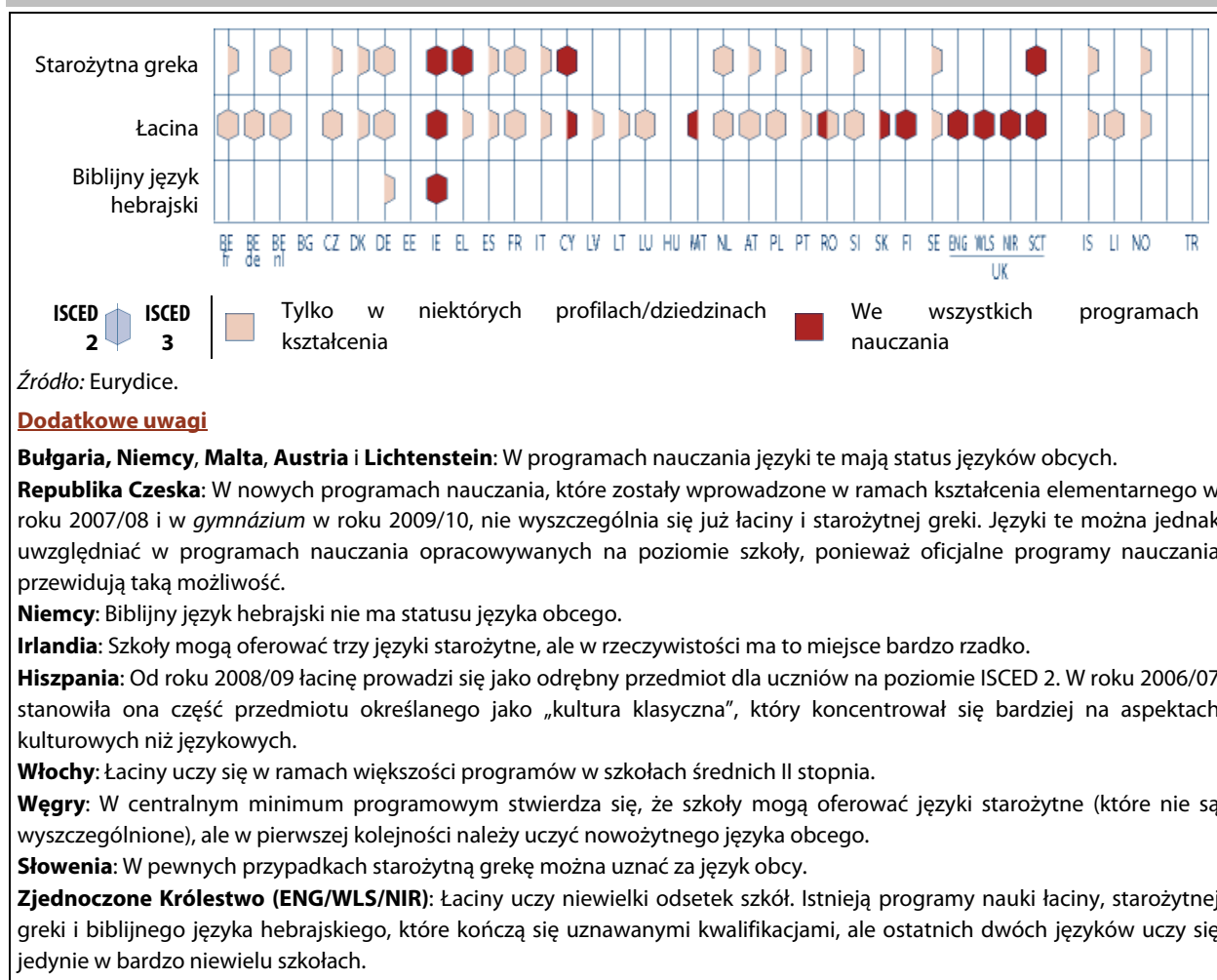
Choć starożytną grekę uwzględnia się w programach nauczania rzadziej niż łacinę, w większości przypadków uczniowie mają możliwość uczenia się tego języka. Nauka starożytnej greki jest w większym zakresie niż łacina przewidziana dla uczniów szkół średnich II stopnia. Biblijny język hebrajski uwzględnia się wyłącznie w programach nauczania dla niektórych uczniów szkół średnich II stopnia w Niemczech oraz w Irlandii, gdzie zasadniczo mogą uczyć się go wszyscy uczniowie.

Niezależnie od stwarzanych możliwości, w niektórych programach nauczania przewidziano obowiązkową naukę tych języków. Ze względów historyczno-językowych starożytna greka jest obowiązkowa dla wszystkich uczniów szkół podstawowych i średnich I stopnia na Cyprze oraz uczniów szkół średnich I i II stopnia w Grecji. Podobnie we Włoszech łaciny uczą się uczniowie wszystkich rodzajów szkół średnich II stopnia, z wyjątkiem szkół o profilu artystycznym. W Rumunii wszyscy uczniowie muszą uczyć się łaciny w ostatnim roku kształcenia obowiązkowego.

W kilku krajach łacina lub starożytna greka jest obowiązkowa dla niektórych uczniów w klasach o tzw. „klasycznym” profilu. Dotyczy to *lycées* – szkół średnich I stopnia – w Liechtensteinie oraz szkół średnich II stopnia w Belgii (Wspólnocie Francuskiej i Niemieckojęzycznej), Republice Czeskiej, Grecji (w przypadku łaciny), Hiszpanii, Portugalii, Rumunii i Słowenii. Również w Belgii (Wspólnocie Flamandzkiej) i Holandii uczniowie wybierający profil klasyczny muszą uczyć się łaciny i/lub starożytnej greki, ale tylko w szkołach średnich I i II stopnia. W Polsce wymóg ten obejmuje tylko niektórych uczniów na obydwu tych poziomach.

W programach nauczania większości krajów niemieckojęzycznych, a także w Bułgarii i na Malcie języki starożytne uznaje się za języki obce (rysunek B10). W związku z tym wszystkie te języki konkurują ze sobą. W praktyce oznacza to, że na przykład w Austrii uczniowie *Gymnasium*, którzy obowiązkowo uczą się trzech języków „obcych”, mogą wybrać łacinę lub język nowożytny jako drugi język i starożytną grekę lub język nowożytny jako trzeci język.

Rysunek B12: Języki starożytne w programach nauczania średnich szkół ogólnokształcących, 2006/07

UCZNIOWIE

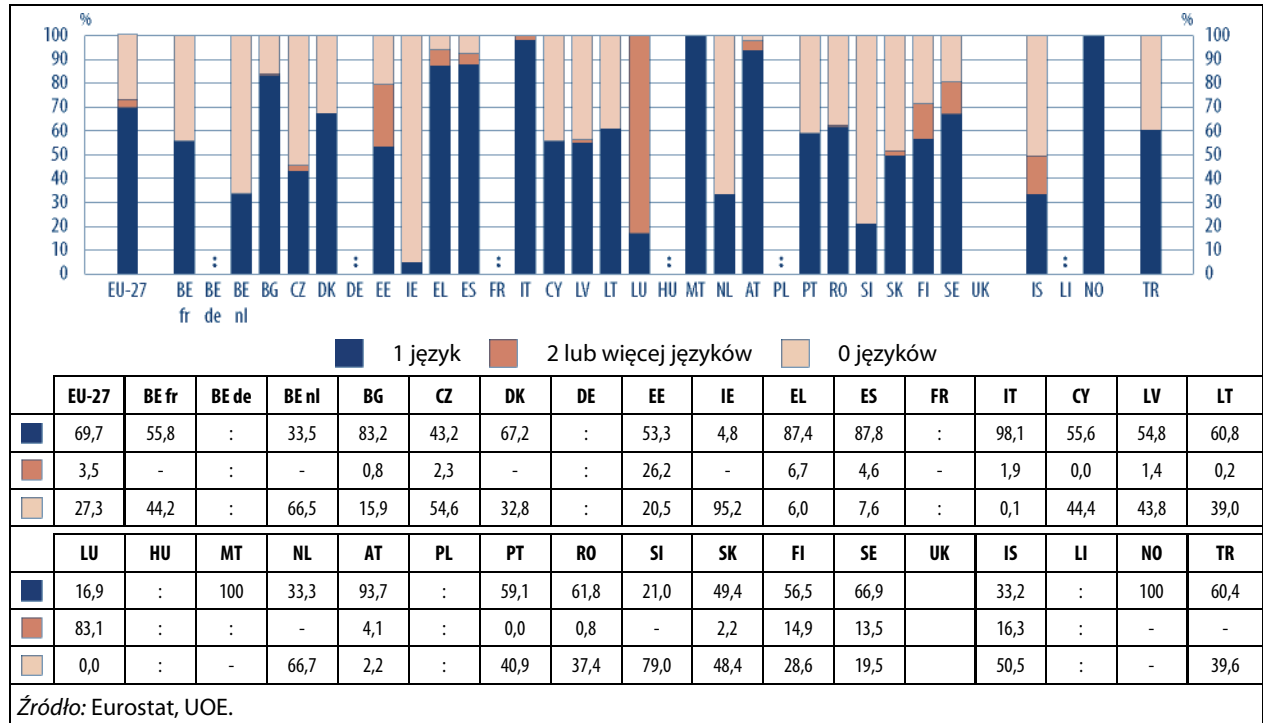
W 2006 R. W WIĘKSZOŚCI KRAJÓW JĘZYKA OBCEGO UCZYŁA SIĘ PONAD POŁOWA UCZNIÓW SZKÓŁ PODSTAWOWYCH

Praktycznie we wszystkich krajach europejskich obowiązkowa nauka języka obcego rozpoczyna się w szkole podstawowej (rysunek B1). W związku z tym niemal wszyscy uczniowie przyjmowani do szkoły średniej zaczęli już wcześniej uczyć się co najmniej jednego języka obcego. Zależnie jednak od kraju nauka języka obcego rozpoczyna się na bardzo wczesnym etapie lub, przeciwnie, staje się częścią programu nauczania dopiero w ostatnich klasach szkoły podstawowej. Odsetek uczniów, którzy uczą się języków w całej populacji uczniów szkół podstawowych jest zatem bardzo zróżnicowany i zależy od programu nauczania w poszczególnych krajach. W związku z tym w niektórych krajach część uczniów szkół podstawowych nie uczy się jeszcze języka obcego w danym momencie (w tym przypadku – w roku 2006), choć wszyscy będą uczyć się jednego lub kilku języków przed ukończeniem szkoły podstawowej.

W roku 2006 w wielu krajach (19 spośród krajów UE-27 oraz Norwegii i Turcji) co najmniej jednego języka obcego uczyło się przynajmniej 50% uczniów szkół podstawowych. Odsetki te zmieniają się stale od roku 2001/02 (rysunek C3).

W Luksemburgu przynajmniej dwóch języków uczyło się 83,1% ogółu uczniów na tym poziomie, natomiast w Estonii, Finlandii, Szwecji i Islandii dotyczyło to co najmniej 13% uczniów.

Rysunek C1: Procentowy rozkład uczniów według liczby języków obcych, których uczą się w szkołach podstawowych (ISCED 1), 2005/06

Dodatkowe uwagi (rysunek C1)

EU-27: Łączne dane dla 27 krajów UE obliczono na podstawie dostępnych danych.

Belgia: Nie uwzględniono uczniów ze specjalnymi potrzebami edukacyjnymi, którzy uczą się w szkołach specjalnych.

Belgia (BE de): Nie zbiera się danych dotyczących języków obcych.

Belgia (BE nl): Zbierane dane obejmują wyłącznie uczniów, którzy obowiązkowo uczą się języka francuskiego.

Bułgaria, Litwa i Rumunia: W łącznej liczbie uczniów nie uwzględniono uczniów z upośledzeniem umysłowym.

Estonia i Austria: Dane szacunkowe.

Estonia i Finlandia: Do języków obcych zalicza się język narodowy, którego uczy się w szkołach, gdzie nie jest on językiem nauczania.

Irlandia: Nie uwzględniono języka irlandzkiego. Języka irlandzkiego uczą się wszyscy uczniowie szkół podstawowych i średnich.

Francja: Dane dotyczą wyłącznie obszaru metropolitalnego Francji.

Włochy: Zgodnie z nowymi przepisami nauka języka angielskiego jest obowiązkowa.

Cypr: "Jeden język" obejmuje uczniów uczących się co najmniej jednego języka.

Luksemburg: Nie uwzględniono języka luksemburskiego, którego uczą się wszyscy uczniowie szkół podstawowych i średnich.

Słowenia: Dane dotyczą końca roku szkolnego. Nie uwzględniono uczniów uczących się drugiego języka w regionach z mniejszościami językowymi.

Słowacja: Dane dotyczą wyłącznie uczniów kształcących się w pełnym wymiarze.

Szwecja: W danych nie uwzględniono kształcenia dorosłych.

Zjednoczone Królestwo: (0 języków: 33,8 %; 1 język: 66,2 %). Dane przedstawiają szacunkowy odsetek 10-latków (którzy wkrótce ukończą naukę na poziomie ISCED 1), a nie całej populacji na poziomie ISCED 1 (która obejmuje przedział wiekowy od 4/5 lat do 10/11 lat). Nie uwzględniono języka walijskiego, a tego języka uczą się wszyscy uczniowie w Walii.

Objaśnienia

Uwzględniono wyłącznie języki, które uznaje się za języki obce w programie nauczania opracowywanym przez centralne władze edukacyjne. Języki regionalne zostały uwzględnione jedynie w przypadku, gdy w programie nauczania uznaje się je za alternatywę dla języków obcych. Nie uwzględniono języków nauczanych poza programem nauczania jako przedmioty fakultatywne. Odsetek uczniów uczących się 0, 1, 2 (lub większej liczby) języków obcych obliczono w odniesieniu do ogółu uczniów **we wszystkich klasach szkoły podstawowej**, jeśli nawet nauka języka nie rozpoczyna się w początkowych klasach na tym poziomie. Liczbę uczniów uczących się 0, 1, 2 (lub większej liczby) języków obcych podzielono przez liczbę wszystkich uczniów kształcących się na tym poziomie.

Niemal we wszystkich krajach, w których ponad 80% uczniów szkół podstawowych uczy się co najmniej jednego języka, obowiązkowa nauka języka rozpoczyna się w drugiej czy nawet pierwszej klasie na tym poziomie (rysunek B1). I odwrotnie – w większości krajów, w których odsetek uczniów uczących się języka obcego wynosi mniej niż 50%, nauka języka obcego w szkole podstawowej nie jest obowiązkowa (Irlandia) lub staje się obowiązkowa w ostatnich klasach (Flamandzka Wspólnota Belgii, Słowenia i Islandia). W Holandii, gdzie język angielski jest obowiązkowy w szkole podstawowej, szkoły same decydują o tym, w jakim wieku uczniowie powinni rozpocząć naukę. W Bułgarii uczniowie mają prawo uczyć się więcej niż jednego języka obcego i większość z nich ma taką możliwość, ale tego rodzaju kształcenie uzupełniające nie jest obowiązkowe.

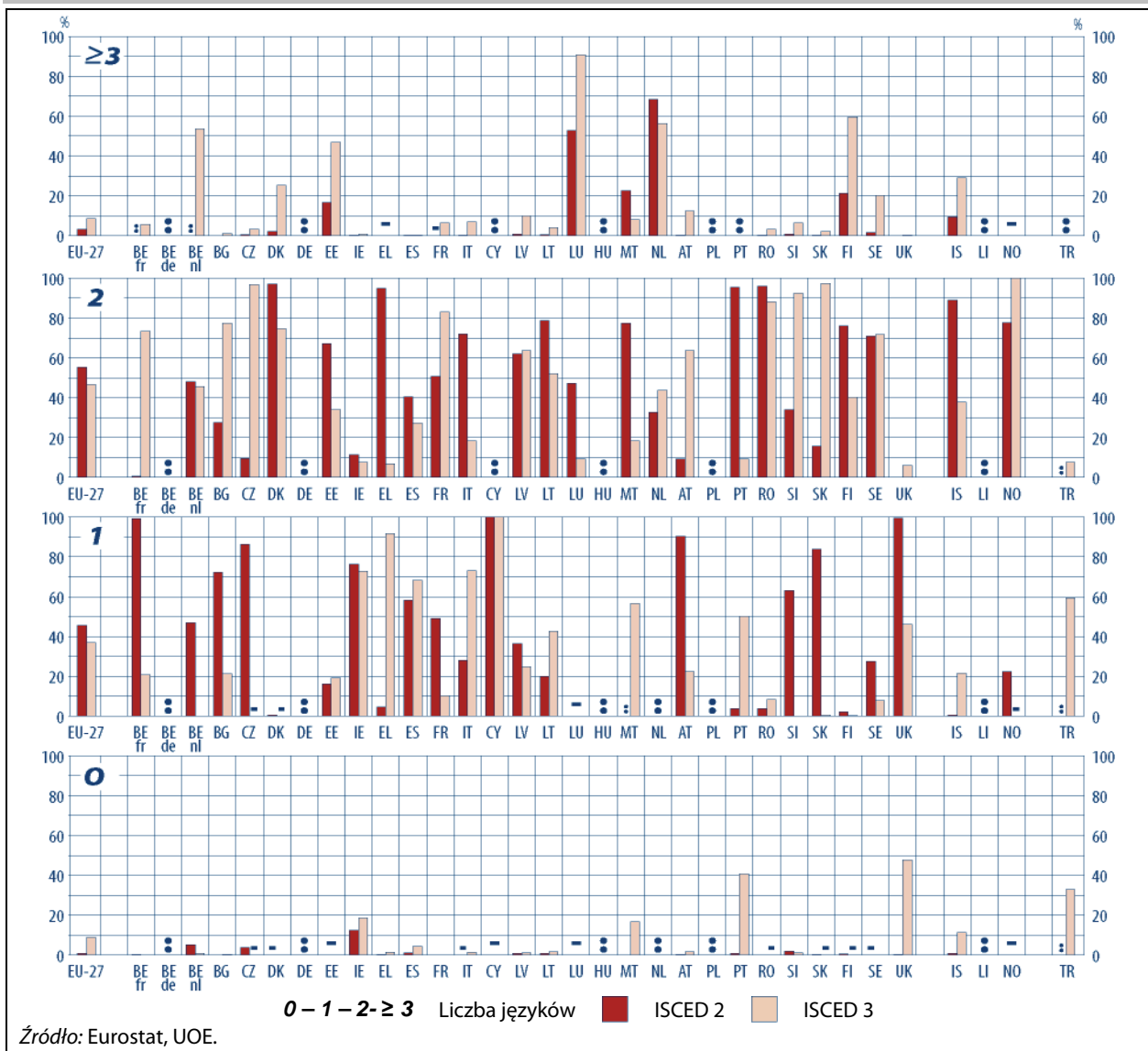
Nieco nietypowa sytuacja w Islandii może wynikać z tego, że pierwszy język obcy jako przedmiot obowiązkowy wprowadza się tam stosunkowo późno (dla uczniów w wieku 10 lat w roku 2005/06, a od roku 2007/08 – w wieku 9 lat), natomiast stosunkowo wcześniej (w wieku 12 lat) uczniowie szkół podstawowych rozpoczynają obowiązkową naukę drugiego języka obcego

W OGÓLNOKSZTAŁCĄCYCH SZKOŁACH ŚREDNICH II STOPNIA UCZNIOWIE UCZĄ SIĘ WIĘKSZEJ LICZBY JĘZYKÓW OBCYCH

W odróżnieniu od sytuacji w szkołach podstawowych (poziom ISCED 1) przedstawionej na rysunku C1, nieznaczny jest odsetek uczniów, którzy nie uczą się języka obcego w ogólnokształcących szkołach średnich I stopnia (poziom ISCED 2). Jedynie w Irlandii odsetek ten pozostaje na poziomie niewiele ponad 10%, a dokładnie wynosi 12,4%. W Irlandii nauka języka obcego nie jest obowiązkowa w szkołach średnich I i II stopnia. W dużej grupie państw, która obejmuje wszystkie kraje skandynawskie i trzy kraje bałtyckie oraz Grecję, Francję, Włochy, Luksemburg, Maltę, Portugalię i Rumunię, co najmniej 50% uczniów uczy się przynajmniej dwóch języków. W Estonii i Luksemburgu, na Malcie, w Holandii i Finlandii uczniowie, którzy uczą się trzech, a nawet większej liczby języków, stanowią ponad 15%.

Rysunek C2: Procentowy rozkład uczniów według liczby języków obcych, których uczą się w średnich szkołach ogólnokształcących (ISCED 2 i 3), 2005/06

UCZNIOWIE

Dane (rysunek C2)

		EU-27	BE fr	BE de	BE nl	BG	CZ	DK	DE	EE	IE	EL	ES	FR	IT	CY	LV	LT
ISCED 2	0	0,7	0,2	:	5,1	0,1	3,8	-	:	-	12,4	0,4	1,2	0,1	-	-	0,8	0,8
ISCED 3	0	8,8	0,0	:	0,8	0,2	-	0,1	:	-	18,7	1,4	4,4	0,0	1,4	-	1,1	1,6
ISCED 2	1	45,6	99,3	:	47,0	72,4	86,2	0,6	:	16,2	76,2	4,5	58,2	49,1	28,0	100	36,4	19,9
ISCED 3	1	37,0	20,9	:	0,0	21,4	-	-	:	19,1	72,9	91,8	68,2	10,4	73,1	100	24,7	42,5
ISCED 2	2	55,2	0,5	:	47,9	27,6	9,6	97,2	:	67,1	11,3	95,0	40,4	50,7	71,9	:	62,1	78,8
ISCED 3	2	46,6	73,4	:	45,6	77,4	96,9	74,6	:	34,1	7,6	6,9	27,3	83,2	18,5	:	63,7	52,0
ISCED 2	>=3	3,2	:	:	:	0,0	0,4	2,1	:	16,7	0,1	-	0,2	-	0,1	:	0,7	0,5
ISCED 3	>=3	8,7	5,6	:	53,5	1,0	3,1	25,3	:	46,8	0,8	-	0,1	6,4	7,0	:	10,0	3,9
		LU	HU	MT	NL	AT	PL	PT	RO	SI	SK	FI	SE	UK	IS	LI	NO	TR
ISCED 2	0	-	:	0,0	:	0,3	:	0,8	0,0	2,0	0,3	0,6	-	0,4	0,7	:	-	:
ISCED 3	0	-	:	16,7	:	1,5	:	40,8	-	1,0	-	-	0,0	47,7	11,4	:	-	33,0
ISCED 2	1	-	:	:	:	90,4	:	3,7	3,8	63,1	83,8	2,1	27,4	99,6	0,7	:	22,4	:
ISCED 3	1	-	:	56,7	:	22,4	:	50,1	8,4	0,1	0,7	0,3	7,9	46,0	21,6	:	-	59,3
ISCED 2	2	47,2	:	77,5	32,7	9,1	:	95,4	96,0	34,1	15,7	76,0	71,0	:	89,1	:	77,6	:
ISCED 3	2	9,1	:	18,5	43,7	63,7	:	9,2	88,3	92,5	97,3	40,1	71,8	6,1	37,7	:	100,0	7,6
ISCED 2	>=3	52,8	:	22,5	68,4	0,2	:	:	0,2	0,9	0,2	21,3	1,6	:	9,5	:	-	:
ISCED 3	>=3	90,9	:	8,1	56,3	12,4	:	:	3,3	6,4	2,0	59,6	20,3	0,3	29,2	:	-	:

Źródło: Eurostat, UOE.

Dodatkowe uwagi

EU-27: Łączne dane dla 27 krajów UE obliczono na podstawie dostępnych danych.

Belgia: Nie uwzględniono uczniów ze specjalnymi potrzebami edukacyjnymi, którzy uczą się w szkołach specjalnych.

Belgia (BE de): Nie zbiera się danych dotyczących języków obcych.

Bułgaria, Litwa i Rumunia: W łącznej liczbie uczniów nie uwzględniono uczniów z upośledzeniem umysłowym.

Estonia: Do języków obcych zalicza się język narodowy, którego uczą się w szkołach, gdzie nie jest on językiem nauczania.

Estonia i Austria: Dane szacunkowe.

Irlandia: Nie uwzględniono języka irlandzkiego. Języka irlandzkiego uczą się wszyscy uczniowie szkół podstawowych i średnich.

Francja: Dane dotyczą metropolitalnego obszaru Francji. Dane dotyczące nauki języków obejmują wyłącznie uczniów szkół prowadzonych przez ministerstwo edukacji. Szacuje się, że stanowią oni 80-90% łącznej liczby uczniów na poziomie ISCED 3.

Włochy: Zgodnie z nowymi przepisami nauka dwóch języków obcych jest obowiązkowa w szkołach średnich I stopnia (ISCED 2).

Cypr: Odsetek 100% dotyczy liczby uczniów uczących się co najmniej jednego języka obcego.

Luksemburg: Nie uwzględniono języka luksemburskiego, którego uczą się wszyscy uczniowie szkół podstawowych i średnich.

Słowenia: Dane dotyczą końca roku szkolnego. Nie uwzględniono uczniów uczących się drugiego języka w regionach z mniejszościami językowymi (ISCED 1 i 2).

Słowacja: Dane dotyczą wyłącznie uczniów kształcących się w pełnym wymiarze.

Finlandia: Szkolnictwo średnie II stopnia obejmuje kształcenie dorosłych. Do języków obcych zalicza się język narodowy, którego uczą się w szkołach, gdzie nie jest on językiem nauczania.

Szwecja: Szkolnictwo średnie II stopnia obejmuje wyłącznie uczniów otrzymujących odpowiednią kwalifikację po ukończeniu nauki na tym poziomie. Dane nie uwzględniają kształcenia dorosłych.

Zjednoczone Królestwo: Nie uwzględniono języka walijskiego, a tego języka uczą się wszyscy uczniowie w Walii. ISCED 2: W danych szacunkowych dotyczących Anglii, Walii i Irlandii Północnej przyjęto odsetek 100%, ponieważ nauka języka obcego jest obowiązkowa dla uczniów w wieku 11-14 lat, a dane szacunkowe dotyczące Szkocji (gdzie uczniowie mają prawo, ale nie mają obowiązku nauki języka) opierają się na badaniach ankietowych; ISCED 3: dane szacunkowe opierają się na liczbie uczniów przystępujących do egzaminów na zakończenie kształcenia obowiązkowego.

Objaśnienia (rysunek C2)

Uwzględniono wyłącznie języki, które uznaje się za języki obce w programie nauczania opracowywanym przez centralne władze edukacyjne. Języki regionalne zostały uwzględnione jedynie w przypadku, gdy w programie nauczania uznaje się je za alternatywę dla języków obcych. Nie uwzględniono języków nauczanych poza programem nauczania jako przedmioty fakultatywne. Odsetek uczniów uczących się 0, 1, 2 (lub większej liczby) języków obcych obliczono w odniesieniu do ogółu uczniów we wszystkich klasach średniej szkoły ogólnokształcącej. Liczbę uczniów uczących się 0, 1, 2 (lub większej liczby) języków obcych podzielono przez liczbę wszystkich uczniów kształcących się na tym poziomie.

Liczba krajów, w których co najmniej połowa ogółu uczniów uczy się przynajmniej dwóch języków, jest większa w przypadku ogólnokształcących szkół średnich II stopnia (poziom ISCED 3) niż ogólnokształcących szkół średnich I stopnia (poziom ISCED 2). Również uczniowie, którzy uczą się przynajmniej trzech języków na poziomie ISCED 3, stanowią co najmniej 15% ogółu w większej liczbie krajów niż na poziomie ISCED 2.

Na poziomie ISCED 3 uczniowie uczący się co najmniej jednego języka obcego stanowią niecałe 70% w Portugalii, Zjednoczonym Królestwie i Turcji. W tych trzech krajach może to częściowo wynikać z faktu, że języki obce nie są już obowiązkowe w ostatnich klasach na poziomie ISCED 3 (rysunek B1). Również w Rumunii obowiązkowa nauka kończy się na rok przed ukończeniem szkoły średniej II stopnia, ale wszyscy uczniowie uczą się co najmniej jednego języka obcego.

W niektórych krajach część uczniów szkół średnich nie uczy się jeszcze języka obcego w danym momencie (w tym przypadku – w roku 2006), choć wszyscy uczniowie będą uczyć się jednego lub kilku języków przed ukończeniem szkoły średniej.

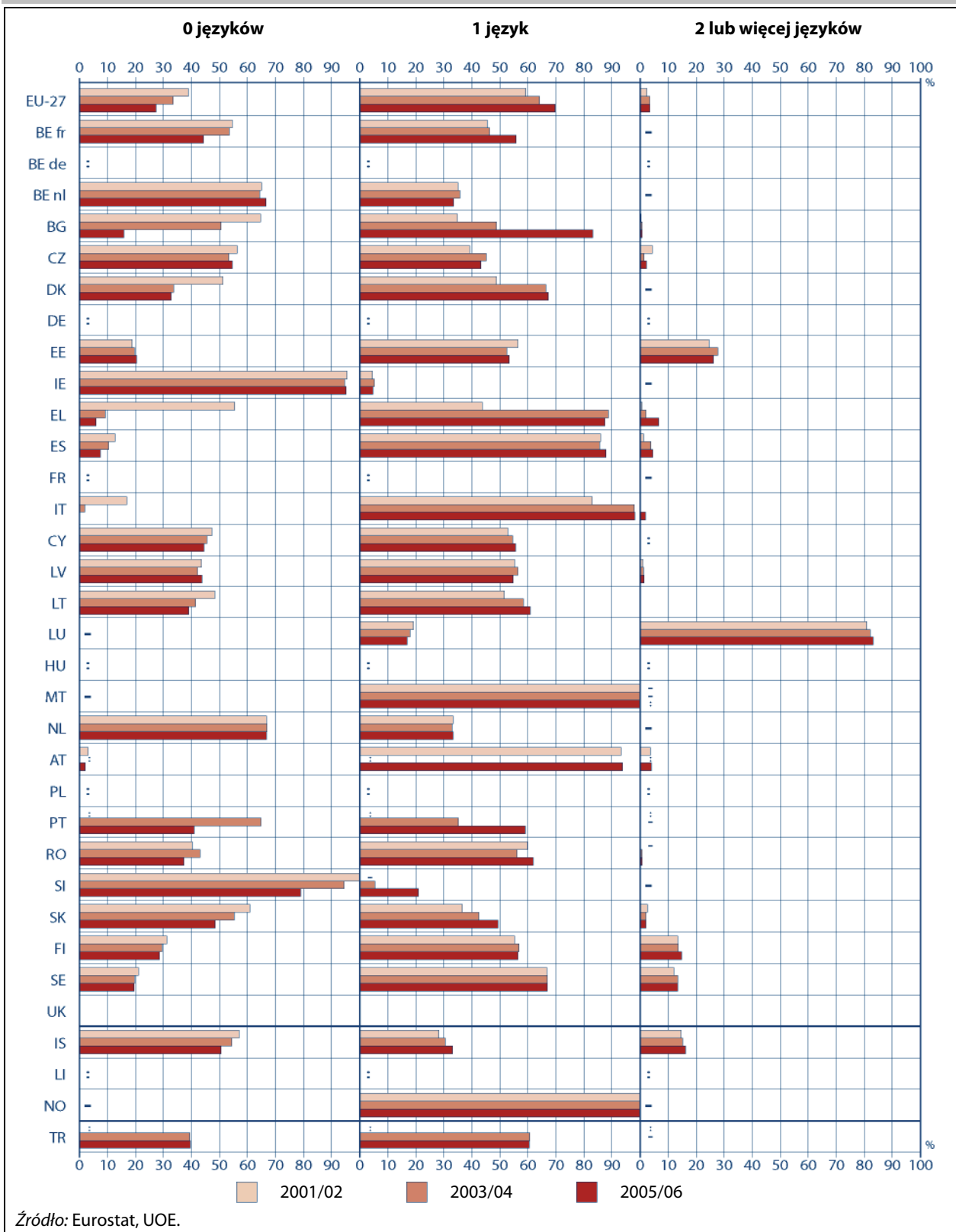
**WZRASTA ODSETEK UCZNIÓW SZKÓŁ PODSTAWOWYCH,
KTÓRZY UCZĄ SIĘ JĘZYKA OBCEGO**

Od roku szkolnego 2001/02 szczególnie wyraźny wzrost odsetka uczniów szkół podstawowych, którzy uczą się co najmniej jednego języka obcego, miał miejsce w Bułgarii, Danii, Grecji, Włoszech, Portugalii i Słowenii. W krajach tych wzrost odsetka jest efektem reform polegających na wprowadzeniu języka obcego jako przedmiotu obowiązkowego na wcześniejszym etapie (rysunek B1). W innych krajach odsetek ten nie zwiększył się tak wyraźnie. Wręcz odwrotnie – w Estonii i na Łotwie wzrósł odsetek uczniów, którzy nie uczą się żadnego języka obcego. Trend ten może jednak wynikać ze zmian demograficznych w liczbie uczniów szkół podstawowych, ponieważ na ten wskaźnik wpływa automatycznie wzrost liczby uczniów w tych klasach, w których nie uczy się języków obcych. Tak właśnie wygląda sytuacja na Łotwie, gdzie wzrosła liczba uczniów w pierwszych klasach szkół podstawowych, w których nie prowadzi się jeszcze (tj. zanim dzieci ukończą 9 lat) obowiązkowych lekcji języka obcego.

W analizowanym okresie jedynie nieznacznie zmienił się odsetek uczniów, którzy w szkole podstawowej uczą się co najmniej dwóch języków obcych. Wyraźniejszy wzrost można jednak zauważyć w Grecji, Hiszpanii, Włoszech, Luksemburgu, Finlandii, Szwecji i Islandii.

Rysunek C3: Zmiany w rozkładzie procentowym uczniów według liczby języków obcych, których uczą się w szkołach podstawowych (ISCED 1), 2001/02, 2003/04 i 2005/06

U C Z N I O W I E

Dane (rysunek C3)

(I)		EU-27	BE fr	BE de	BE nl	BG	CZ	DK	DE	EE	IE	EL	ES	FR	IT	CY	LV	LT	LU	HU	MT	NL	AT	PL	PT	RO	SI	SK	FI	SE	UK	IS	LI	NO	TR
0	2002	38,8	54,5	:	65,0	64,7	56,3	51,2	:	18,9	95,5	55,5	12,8	:	17,0	47,2	43,6	48,3	-	:	-	66,7	3,1	:	:	40,3	100	60,8	31,2	21,2		57,0	:	-	:
	2004	33,5	53,6	:	64,3	50,6	53,4	33,6	:	19,8	94,7	9,2	10,5	:	2,0	45,5	42,2	41,5	-	:	-	67,0	:	:	64,8	43,1	94,5	55,2	29,5	19,8		54,4	:	-	39,4
	2006	27,3	44,2	:	66,5	15,9	54,6	32,8	:	20,5	95,2	6,0	7,6	:	0,1	44,4	43,8	39,0	-	:	-	66,7	2,2	:	40,9	37,4	79,0	48,4	28,6	19,5		50,5	:	-	39,6
1	2002	59,3	45,5	:	35,0	34,9	39,3	48,8	:	56,5	4,5	43,7	85,9	:	83,0	52,8	55,2	51,6	19,2	:	100	33,3	93,3	:	:	59,7	-	36,6	55,3	66,8		28,3	:	100	:
	2004	64,2	46,4	:	35,7	48,8	45,2	66,4	:	52,5	5,3	88,7	85,6	:	98,0	54,5	56,5	58,4	18,0	:	100	33,0	:	:	35,2	56,1	5,5	42,6	56,9	66,9		31	:	100	60,6
	2006	69,7	55,8	:	33,5	83,2	43,2	67,2	:	53,3	4,8	87,4	87,8	:	98,1	55,6	54,8	60,8	16,9	:	100	33,3	93,7	:	59,1	61,8	21,0	49,4	56,5	66,9		33	:	100	60,4
≥2	2002	2,4	-	:	-	0,4	4,4	-	:	24,6	-	0,8	1,2	-	0,1	:	1,1	0,0	80,8	:	-	-	3,6	:	:	-	-	2,7	13,5	12,1		14,7	:	-	:
	2004	3,5	-	:	-	0,7	1,4	-	:	27,7	-	2,1	3,9	-	0,1	:	1,3	0,1	82,0	:	-	-	:	:	-	0,8	-	2,2	13,6	13,4		15,1	:	-	-
	2006	3,5	-	:	-	0,8	2,3	-	:	26,2	-	6,7	4,6	-	1,9	:	1,4	0,2	83,1	:	-	-	4,1	:	0,0	0,8	-	2,2	14,9	13,5		16,3	:	-	-

(I): Liczba języków

Źródło: Eurostat, UOE.

Dodatkowe uwagi

EU-27: Łączne dane dla 27 krajów UE obliczono na podstawie dostępnych danych.

Belgia: Nie uwzględniono uczniów ze specjalnymi potrzebami edukacyjnymi, którzy uczą się w szkołach specjalnych.

Belgia (BE de): Nie zbiera się danych dotyczących języków obcych.

Belgia (BE nl): 2006: Zbierane dane obejmują wyłącznie uczniów, którzy obowiązkowo uczą się języka francuskiego.

Bułgaria, Litwa i Rumunia: W łącznej liczbie uczniów nie uwzględniono uczniów z upośledzeniem umysłowym (od 2006 r. w przypadku Rumunii, 2005 r. w Bułgarii i 2003 r. na Litwie).

Estonia i Austria: Dane dotyczące 2006 r. są szacunkowe.

Estonia i Finlandia: Do języków obcych zalicza się język narodowy, którego uczy się w szkołach, gdzie nie jest on językiem nauczania.

Irlandia: Nie uwzględniono języka irlandzkiego. Języka irlandzkiego uczą się wszyscy uczniowie szkół podstawowych i średnich.

Włochy: Zgodnie z nowymi przepisami nauka języka angielskiego jest obowiązkowa.

Cypr: Odsetki dotyczące jednego języka odnoszą się do liczby uczniów uczących się co najmniej jednego języka.

Luksemburg: Nie uwzględniono języka luksemburskiego, którego uczą się wszyscy uczniowie szkół podstawowych i średnich.

Słowenia: Dane dotyczą końca roku szkolnego. Nie uwzględniono uczniów uczących się drugiego języka w regionach z mniejszościami językowymi (ISCED 1 i 2). Nowy dziewięcioletni, obowiązkowy program nauczania, w którym przewidziano naukę języka na wcześniejszym etapie, nie był jeszcze w pełni wdrożony w roku szkolnym 2006/07. W poprzednim programie nauczania (obejmującym osiem lat kształcenia elementarnego) uczniowie rozpoczynali naukę języków obcych dopiero w klasach na poziomie szkoły średniej I stopnia.

Słowacja: Dane dotyczą wyłącznie uczniów kształcących się w pełnym wymiarze.

Szwecja: Dane nie uwzględniają kształcenia dorosłych.

Zjednoczone Królestwo: Dane z badań ankietowych wskazują na to, że odsetek uczniów, którzy nie uczyli się języka obcego, wynosił 79,3% w 2002 r., 59,8% w 2004 r. i 33,8% w 2006 r. Odsetek uczniów uczących się 1 języka wynosił 20,7% w 2002 r., 40,2% w 2004 r. i 66,2% w 2006 r. Nie uwzględniono języka walijskiego, a tego języka uczą się wszyscy uczniowie w Walii.

Objaśnienia

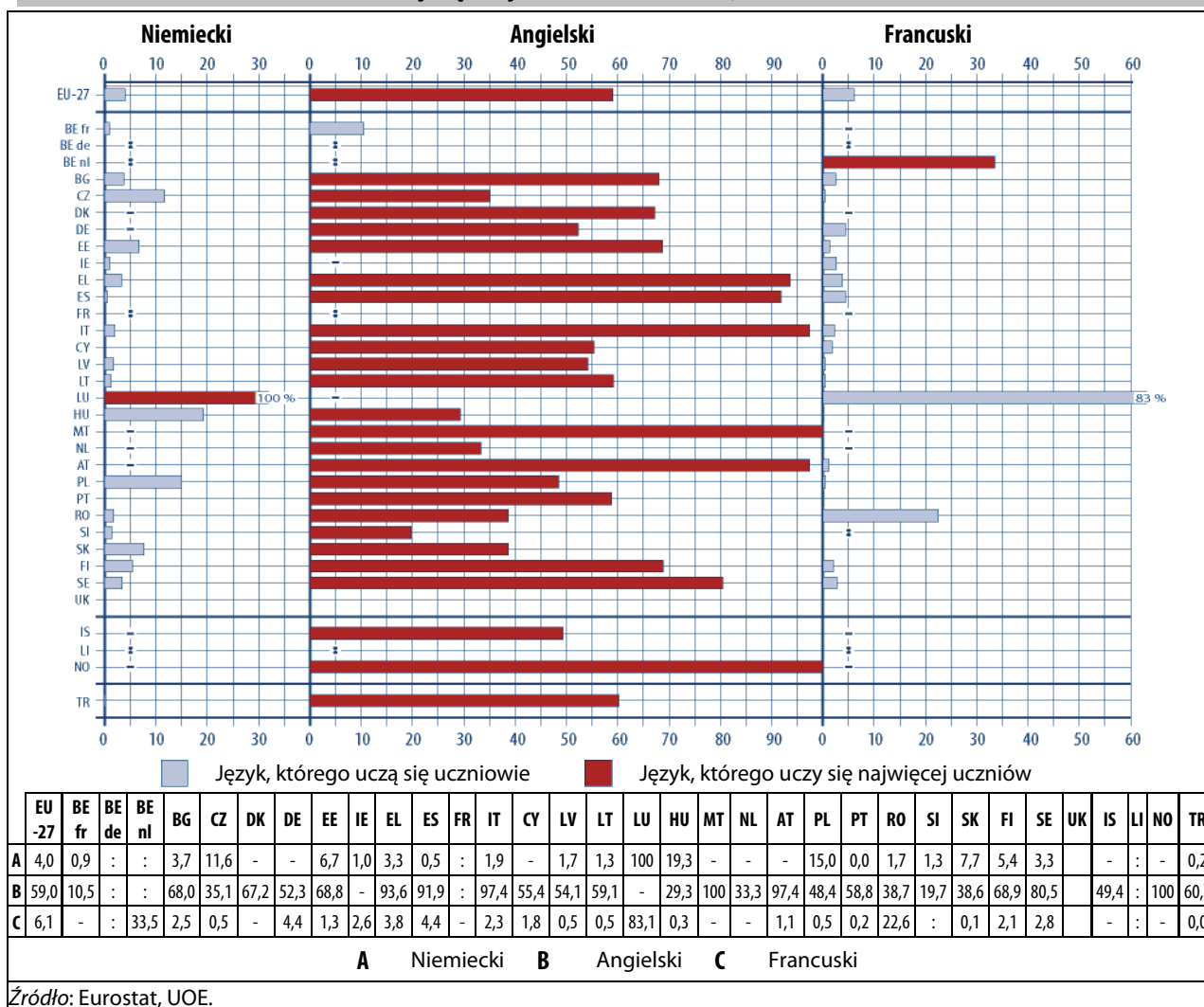
Uwzględniono wyłącznie języki, które uznaje się za języki obce w programie nauczania opracowywanym przez centralne władze edukacyjne. Języki regionalne zostały uwzględnione jedynie w przypadku, gdy w programie nauczania uznaje się je za alternatywę dla języków obcych. Nie uwzględniono języków nauczanych poza programem nauczania jako przedmioty fakultatywne. Odsetek uczniów uczących się 0, 1, 2 (lub większej liczby) języków obcych obliczono w odniesieniu do ogółu uczniów we wszystkich klasach szkoły podstawowej, jeśli nawet nauka języka nie rozpoczyna się w początkowych klasach na tym poziomie. Liczbę uczniów uczących się 0, 1, 2 (lub większej liczby) języków obcych podzielono przez liczbę wszystkich uczniów kształcących się na tym poziomie.

W SZKOŁACH PODSTAWOWYCH NAJCZĘŚCIEJ UCZY SIĘ JĘZYKA ANGIELSKIEGO

We wszystkich krajach europejskich z wyjątkiem Belgii i Luksemburga językiem obcym, którego najczęściej uczy się w szkołach podstawowych, jest język angielski, a liczba uczących się tego języka wyraźnie wzrastała w ciągu ostatnich kilku lat (rysunek C5). W 17 krajach języka angielskiego uczy się co najmniej 50% uczniów na tym poziomie. W Luksemburgu najwięcej uczniów uczy się języka niemieckiego. W trzech krajach Europy Środkowo-Wschodniej, tj. w Republice Czeskiej, na Węgrzech i w Polsce, uczniowie szkół podstawowych uczący się niemieckiego stanowią ponad 10%. W Belgii (Wspólnocie Flamandzkiej i Niemieckojęzycznej) i Irlandii najczęściej nauczonym językiem obcym jest język francuski. W Belgii (Wspólnocie Niemieckojęzycznej) wszyscy uczniowie szkół podstawowych obowiązkowo uczą się języka francuskiego (lub języka niemieckiego w przypadku mniejszości francuskojęzycznej) jako pierwszego języka obcego (rysunek B9). W Luksemburgu uczniowie szkół podstawowych uczący się języka francuskiego stanowią ponad 60%. W Rumunii języka francuskiego, który jest drugim językiem, uczy się ponad 20% uczniów szkół podstawowych.

Rysunek C4: Odsetek uczniów szkół podstawowych (ISCED 1), którzy uczą się języka angielskiego, niemieckiego i/lub francuskiego. Kraje, w których jednego z tych języków uczy się największy odsetek uczniów, 2005/06

Źródło: Eurostat, UOE.

Dodatkowe uwagi (rysunek C4)

EU-27: Łączne dane dla 27 krajów UE obliczono na podstawie dostępnych danych.

Belgia: Nie uwzględniono uczniów ze specjalnymi potrzebami edukacyjnymi, którzy uczą się w szkołach specjalnych.

Belgia (BE de): Nie zbiera się danych dotyczących języków obcych.

Belgia (BE nl): Zbierane dane obejmują wyłącznie uczniów, którzy obowiązkowo uczą się języka francuskiego.

Bułgaria, Litwa i Rumunia: W łącznej liczbie uczniów nie uwzględniono uczniów z upośledzeniem umysłowym (od 2006 r. w przypadku Rumunii, 2005 r. w Bułgarii i 2003 r. na Litwie).

Estonia i Austria: Dane szacunkowe.

Irlandia: Dane dotyczą wyłącznie uczniów kształcących się w szkołach finansowanych ze środków publicznych.

Włochy: Zgodnie z nowymi przepisami nauka języka angielskiego jest obowiązkowa.

Węgry: W łącznej liczbie uczniów uwzględniono uczniów z upośledzeniem umysłowym.

Polska i Słowacja: Dane dotyczą wyłącznie uczniów kształcących się w pełnym wymiarze.

Słowenia: Dane dotyczą końca roku szkolnego. Nie uwzględniono uczniów uczących się drugiego języka w regionach z mniejszościami językowymi (ISCED 1 i 2).

Szwecja: Dane nie uwzględniają kształcenia dorosłych.

Zjednoczone Królestwo: Dane z badań ankietowych wskazują na to, że języka francuskiego uczy się 60,5% uczniów, a języka niemieckiego 7,6% uczniów. Nie uwzględniono języka walijskiego, a tego języka uczą się wszyscy uczniowie w Walii.

Objaśnienia

Uwzględniono wyłącznie języki, które uznaje się za języki obce w programie nauczania opracowywanym przez centralne władze edukacyjne. Języki regionalne zostały uwzględnione jedynie w przypadku, gdy w programie nauczania uznaje się je za alternatywę dla języków obcych. Nie uwzględniono języków nauczanych poza programem nauczania jako przedmioty fakultatywne. Odsetek uczniów uczących się języków obcych obliczono w odniesieniu do ogółu uczniów we wszystkich klasach szkoły podstawowej, jeśli nawet nauka języka nie rozpoczyna się w początkowych klasach na tym poziomie.

Wielkość niektórych odsetków może wynikać z wieku, w którym uczniowie rozpoczynają obowiązkową naukę języka (rysunek B1), oraz z tego, czy muszą uczyć się konkretnie języka angielskiego (rysunek B9).

Im wcześniej rozpoczyna się nauka języków obcych w szkole podstawowej, lub im dłużej trwa, tym większy jest odsetek. Język angielski jest obowiązkowym przedmiotem od początku szkoły średniej na Malcie i w Norwegii, a język francuski jest obowiązkowy w Luksemburgu od drugiej klasy szkoły podstawowej. Natomiast w Belgii (Wspólnocie Francuskiej), gdzie nauka języka jest obowiązkowa dopiero w dwóch ostatnich klasach szkoły podstawowej, języka francuskiego uczy się na tym poziomie 33,5% uczniów. Również w Holandii – gdzie wszyscy uczniowie obowiązkowo rozpoczynają naukę języka angielskiego w wieku 10 lat (w ostatnich dwóch klasach), choć szkoły mogą same decydować o wprowadzeniu języka angielskiego na wcześniejszym etapie – w 2006 r. języka angielskiego uczyło się ok. 33% ogółu uczniów szkół podstawowych, a do końca nauki w szkole podstawowej tego języka uczyło się 100% ogółu uczniów.

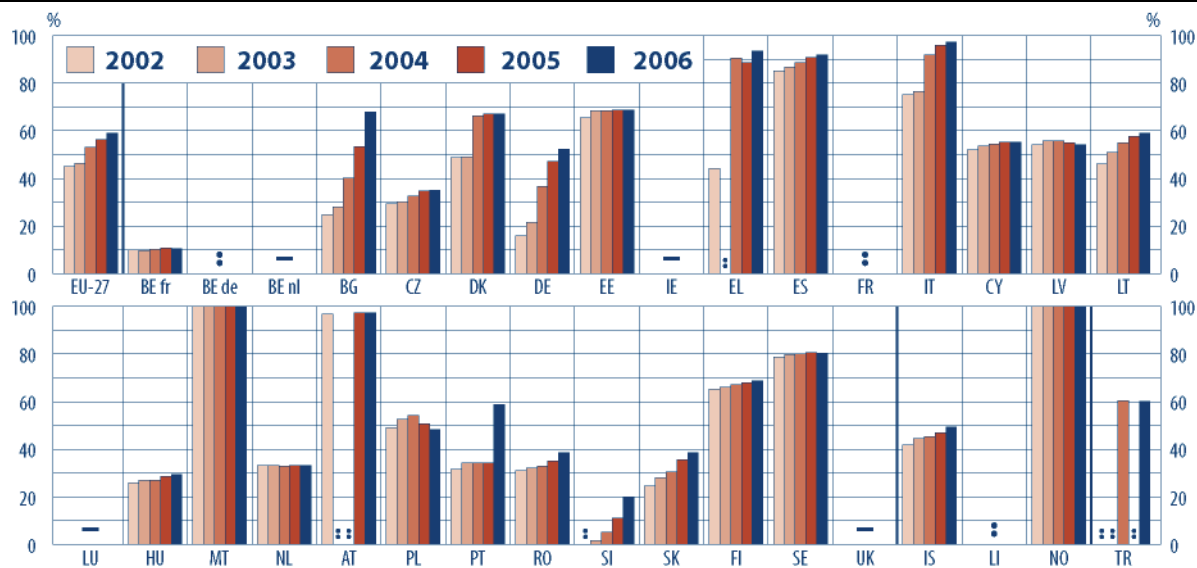
WŚRÓD UCZNIÓW SZKÓŁ PODSTAWOWYCH WZRÓSŁ ODSETEK UCZĄCYCH SIĘ JĘZYKA ANGIELSKIEGO

W latach 2002-2006 wyraźnie wzrósł odsetek ogółu uczniów szkół podstawowych, którzy uczyli się języka angielskiego, ale sytuacja przedstawia się różnie w poszczególnych krajach. Odsetek uczniów uczących się języka angielskiego zmniejszył się bardzo nieznacznie na Łotwie i w Polsce. Na Łotwie może to wynikać częściowo z czynników demograficznych (wzrosła liczba uczniów szkół podstawowych w tym wieku, w którym nie rozpoczyna się jeszcze nauki języka obcego).

Wprawdzie w Hiszpanii i Austrii odsetek ten przekraczał już w 2002 r. 85%, w samej Hiszpanii wzrósł ponownie o 6 punktów procentowych. Wyraźny wzrost odsetka uczących się języka angielskiego, na poziomie ponad 20 punktów procentowych, odnotowano zwłaszcza w Bułgarii, Niemczech, Grecji, Włoszech i Portugalii. Odsetek uczniów szkół podstawowych uczących się języka angielskiego w Bułgarii i Grecji wzrósł dwukrotnie, a w Niemczech trzykrotnie. Wzrost – choć mniejszy – miał również miejsce w Danii, na Litwie, w Portugalii, Rumunii i Słowacji.

Rysunek C5: Zmiany w odsetku uczniów, którzy uczą się języka angielskiego w szkołach podstawowych (ISCED 1), 2001/02, 2002/03, 2003/04, 2004/05 i 2005/06

	EU-27	BE fr	BE de	BE nl	BG	CZ	DK	DE	EE	IE	EL	ES	FR	IT	CY	LV	LT	LU	HU	MT	NL	AT	PL	PT	RO	SI	SK	FI	SE	UK	IS	LI	NO	TR
2002	44,9	10,1	-	-	24,8	29,5	48,8	16,0	65,6	-	44,3	85,2	-	75,1	52,1	54,2	46,0	-	26,0	100	33,3	96,7	49,2	31,6	31,0	-	24,7	65,4	78,8	-	41,9	-	100	-
2003	46,4	9,8	-	-	28,0	30,3	49,1	21,7	68,5	-	-	86,9	-	76,5	53,6	55,8	51,0	-	27,1	100	33,3	-	52,7	34,2	32,1	1,6	28,2	66,2	79,8	-	44,5	-	100	-
2004	53,1	10,3	-	-	40,3	32,7	66,4	36,8	68,5	-	90,7	88,7	-	92,0	54,4	55,7	54,9	-	27,1	100	33,0	-	54,1	34,2	32,9	5,1	30,6	67,1	80,2	-	45,4	-	100	60,4
2005	56,4	10,7	-	-	53,5	34,8	67,2	47,1	68,8	-	88,7	90,9	-	95,9	55,4	55,0	57,8	-	28,5	100	33,3	97,4	50,7	34,2	35,2	11,1	35,6	68,1	80,6	-	47,0	-	100	-
2006	59,0	10,5	-	-	68,0	35,1	67,2	52,3	68,8	-	93,6	91,9	-	97,4	55,4	54,1	59,1	-	29,3	100	33,3	97,4	48,4	58,8	38,7	19,7	38,6	68,9	80,5	-	49,4	-	100	60,2

Źródło: Eurostat, UOE.

Dodatkowe uwagi

EU-27: Łączne dane dla 27 krajów UE obliczono na podstawie dostępnych danych.

Belgia: Nie uwzględniono uczniów ze specjalnymi potrzebami edukacyjnymi, którzy uczą się w szkołach specjalnych.

Belgia (BE de): Nie zbiera się danych dotyczących języków obcych.

Belgia (BE nl): Zbierane dane obejmują wyłącznie uczniów, którzy obowiązkowo uczą się języka francuskiego.

Bułgaria, Litwa i Rumunia: W łącznej liczbie uczniów nie uwzględniono uczniów z upośledzeniem umysłowym (od 2006 r. w przypadku Rumunii, 2005 r. w Bułgarii i 2003 r. na Litwie).

Estonia i Austria: Dane dotyczące 2006 r. są szacunkowe.

Włochy: Zgodnie z nowymi przepisami nauka języka angielskiego jest obowiązkowa.

Węgry: W łącznej liczbie uczniów uwzględniono uczniów z upośledzeniem umysłowym.

Polska i Słowacja: Dane dotyczą wyłącznie uczniów kształcących się w pełnym wymiarze.

Słowenia: Dane dotyczą końca roku szkolnego. Nie uwzględniono uczniów uczących się drugiego języka w regionach z mniejszościami językowymi (ISCED 1 i 2). Nowy dziewięcioletni, obowiązkowy program nauczania, w którym przewidziano naukę języka na wcześniejszym etapie, nie był jeszcze w pełni wdrożony w roku szkolnym 2006/07. W poprzednim programie nauczania (obejmującym osiem lat kształcenia elementarnego) uczniowie rozpoczynali naukę języków obcych dopiero w klasach na poziomie szkoły średniej I stopnia.

Szwecja: Dane nie uwzględniają kształcenia dorosłych.

Objaśnienia

Odsetek uczniów uczących się języków obcych obliczono w odniesieniu do ogółu uczniów we wszystkich klasach szkoły podstawowej, jeśli nawet nauka języka nie rozpoczyna się w początkowych klasach na tym poziomie. Nie uwzględniono języków nauczanych poza programem nauczania jako przedmioty fakultatywne. Uwzględniono uczniów objętych kształceniem specjalnym, z wyjątkiem uczniów z zaburzeniami rozwoju poznawczego.

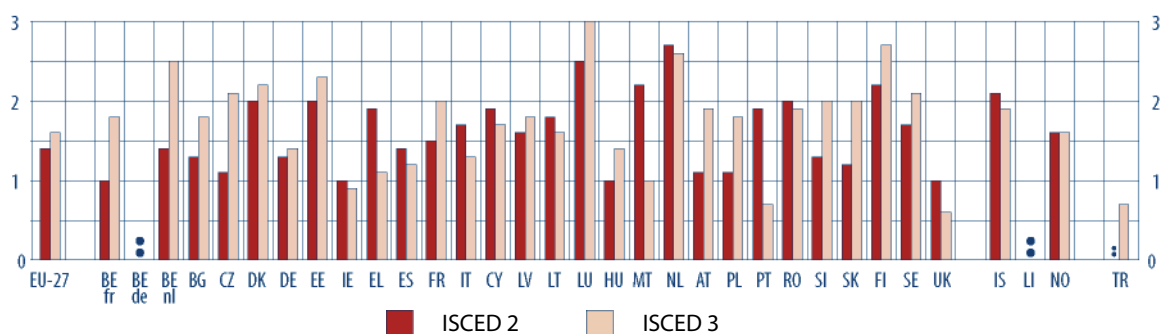
NIEMAL WSZYSCY UCZNIOWIE ŚREDNICH SZKÓŁ OGÓLNOKSZTAŁCĄCYCH UCZĄ SIĘ CO NAJMNIEJ JEDNEGO JĘZYKA OBCEGO

W większości krajów uczniowie ogólnokształcących szkół średnich I stopnia (poziom ISCED 2) uczą się średnio 1-1,9 języka obcego. Średnia ta jest najwyższa w Luksemburgu i Holandii, gdzie wynosi 2,5 lub więcej. Ogólnie rzecz biorąc, średnia liczba języków obcych, jakich uczą się uczniowie, jest większa w ogólnokształcących szkołach średnich II stopnia (ISCED 3) niż w ogólnokształcących szkołach średnich I stopnia. Na tym drugim poziomie w ośmiu krajach średnia liczba jest równa lub większa niż 2. W ogólnokształcących szkołach średnich II stopnia średnią osiągnęło 11 krajów i nie we wszystkich przypadkach są to te same kraje. Średnia ta wynosi więcej niż 3 jedynie w Luksemburgu. W Holandii średnia liczba języków obcych, których uczą się uczniowie ogólnokształcących szkół średnich II stopnia (ISCED 3), jest niemal taka sama jak w ogólnokształcących szkołach średnich I stopnia (ISCED 2) i kształtuje się na poziomie 2,6 w przeliczeniu na jednego ucznia.

W Belgii i Republice Czeskiej średnia na poziomie ISCED 3 dwukrotnie przewyższa średnią na poziomie ISCED 2. W Republice Czeskiej uczniowie obowiązkowo uczą się dodatkowego języka obcego od początku ogólnokształcącej szkoły średniej II stopnia, tj. w wieku 16 i 15 lat (rysunek B1). W Niemieckojęzycznej i Flamandzkiej Wspólnocie Belgii trzeci obowiązkowy język wprowadza się w niektórych profilach/dziedzinach kształcenia w szkołach średnich II stopnia, gdy uczniowie są w wieku 16 lat. W Islandii trzeci język obcy jest obowiązkowy w ogólnokształcących szkołach średnich II stopnia i na ogół wprowadza się go w pierwszej klasie na tym poziomie. Z kolei na Malcie spadek średniej na tym poziomie może częściowo wynikać z faktu, że nauka języków obcych nie jest już wtedy obowiązkowa. W Grecji i Portugalii znaczny spadek wynika prawdopodobnie ze zmniejszenia liczby obowiązkowych języków w programie nauczania dla głównego nurtu edukacji w momencie przejścia z poziomu ISCED 2 na ISCED 3, czego nie niweluje obowiązkowa nauka większej liczby języków jedynie w niektórych profilach/dziedzinach kształcenia.

Rysunek C6: Średnia liczba języków obcych, których uczą się uczniowie średnich szkół ogólnokształcących (ISCED 2 i 3), w przeliczeniu na jednego ucznia, 2005/06

	EU-27	BE fr	BE de	BE nl	BG	CZ	DK	DE	EE	IE	EL	ES	FR	IT	CY	LV	LT	LU	HU	MT	NL	AT	PL	PT	RO	SI	SK	FI	SE	UK	IS	LI	NO	TR
ISCED 2	1,4	1,0	:	1,4	1,3	1,1	2,0	1,3	2,0	1,0	1,9	1,4	1,5	1,7	1,9	1,6	1,8	2,5	1,0	2,2	2,7	1,1	1,1	1,9	2,0	1,3	1,2	2,2	1,7	1,0	2,1	:	1,6	:
ISCED 3	1,6	1,8	:	2,5	1,8	2,1	2,2	1,4	2,3	0,9	1,1	1,2	2,0	1,3	1,7	1,8	1,6	3,0	1,4	1,0	2,6	1,9	1,8	0,7	1,9	2,0	2,0	2,7	2,1	0,6	1,9	:	1,6	0,7

Źródło: Eurostat, UOE.

Dodatkowe uwagi

EU-27: Łączne dane dla 27 krajów UE obliczono na podstawie dostępnych danych.

Belgia: Nie uwzględniono uczniów ze specjalnymi potrzebami edukacyjnymi, którzy uczą się w szkołach specjalnych.

Belgia (BE de): Nie zbiera się danych dotyczących języków obcych.

Bułgaria i Rumunia: W łącznej liczbie uczniów nie uwzględniono uczniów z upośledzeniem umysłowym.

Estonia i Austria: Dane szacunkowe.

Estonia i Finlandia: Do języków obcych zalicza się język narodowy, którego uczy się w szkołach, gdzie nie jest on językiem nauczania.

Irlandia: Nie uwzględniono języka irlandzkiego. Języka irlandzkiego uczą się wszyscy uczniowie szkół podstawowych i średnich.

Francja: Dane dotyczą metropolitalnego obszaru Francji. Dane dotyczące nauki języków obejmują wyłącznie uczniów szkół prowadzonych przez ministerstwo edukacji. Szacuje się, że stanowią oni 80-90% łącznej liczby uczniów na poziomie ISCED 3.

Włochy: Zgodnie z nowymi przepisami nauka dwóch języków obcych jest obowiązkowa w szkołach średnich I stopnia (ISCED 2).

Luksemburg: Nie uwzględniono języka luksemburskiego, którego uczą się wszyscy uczniowie szkół podstawowych i średnich.

Węgry: W łącznej liczbie uczniów uwzględniono uczniów z upośledzeniem umysłowym.

Polska: Dane dotyczą wyłącznie uczniów kształcących się w pełnym wymiarze.

Słowenia: Dane dotyczą końca roku szkolnego. Nie uwzględniono uczniów uczących się drugiego języka w regionach z mniejszościami językowymi (ISCED 1 i 2).

Szwecja: Szkolnictwo średnie II stopnia obejmuje wyłącznie uczniów otrzymujących odpowiednią kwalifikację po ukończeniu nauki na tym poziomie. Dane nie uwzględniają kształcenia dorosłych.

Zjednoczone Królestwo: Nie uwzględniono języka walijskiego, a tego języka uczą się wszyscy uczniowie w Walii. ISCED 2: W danych szacunkowych dotyczących Anglii, Walii i Irlandii Północnej przyjęto odsetek 100%, ponieważ nauka języka obcego jest obowiązkowa dla uczniów w wieku 11-14 lat, a dane szacunkowe dotyczące Szkocji (gdzie uczniowie mają prawo, ale nie mają obowiązku nauki języka) opierają się na badaniach ankietowych; ISCED 3: dane szacunkowe opierają się na liczbie uczniów przystępujących do egzaminów na zakończenie kształcenia obowiązkowego.

Objaśnienia

Uwzględniono wyłącznie języki, które uznaje się za języki obce w programie nauczania opracowywanym przez centralne władze edukacyjne. Języki regionalne zostały uwzględnione jedynie w przypadku, gdy w programie nauczania uznaje się je za alternatywę dla języków obcych. Nie uwzględniono języków nauczanych poza programem nauczania jako przedmioty fakultatywne. Każdy uczeń uczący się nowożytnego języka obcego został policzony raz dla każdego języka. Innymi słowy, uczniowie uczący się więcej niż jednego języka zostali policzeni tyle razy, ilu języków się uczą. Nie uwzględniono starożytnej greki, łaciny, esperanto i języków migowych. Dane nie obejmują też uczniów z obcym obywatelstwem, którzy uczęszczają na specjalne lekcje swego języka ojczystego, i uczniów, którzy uczą się języka goszczącego ich kraju.

Sumę języków podzielono przez łączną liczbę uczniów kształcących się na odpowiednim poziomie ISCED.

W WIĘKSZOŚCI KRAJÓW DRUGIM JĘZYKIEM, KTÓREGO NAJCZĘŚCIEJ UCZY SIĘ W ŚREDNICH SZKOŁACH OGÓLNOKSZTAŁCĄCYCH, JEST JĘZYK NIEMIECKI LUB FRANCUSKI

Praktycznie we wszystkich krajach, dla których dostępne są dane, najwięcej uczniów średnich szkół ogólnokształcących uczy się języka angielskiego, a ich liczba wzrasta od kilku lat (rysunek C10). Wyjątek stanowią jedynie dwa kraje – Belgia, gdzie najpowszechniej uczy się języka holenderskiego (we Wspólnocie Francuskiej) i francuskiego (we Wspólnocie Flamandzkiej i Niemieckojęzycznej), oraz Luksemburg, gdzie największa liczba i taki sam odsetek uczniów uczy się języka niemieckiego i francuskiego.

W ponad jednej trzeciej krajów drugim najczęściej nauczaniem językiem jest język niemiecki. Dotyczy to w szczególności krajów skandynawskich oraz krajów Europy Środkowo-Wschodniej. W krajach Europy Południowej, a zwłaszcza w krajach romańskich (Hiszpanii, Włoszech i Portugalii), ale także w Grecji i Rumunii oraz krajach niemieckojęzycznych, drugim najpowszechniej nauczaniem językiem jest język francuski. W trzech krajach bałtyckich i Bułgarii tę pozycję zajmuje język rosyjski. W Bułgarii języka rosyjskiego uczy się często jako drugiego języka w przypadku, gdy uczniowie wybierają go jako przedmiot fakultatywny, natomiast języka angielskiego, niemieckiego i francuskiego uczy się przeważnie jako przedmiotów obowiązkowych. Jedynie w pięciu krajach drugim najpowszechniej nauczaniem językiem jest jeszcze inny język – język hiszpański we Francji i Szwecji, włoski na Malcie, szwedzki (fiński dla uczniów szwedzkojęzycznych) w Finlandii i duński w Islandii. W dwóch ostatnich krajach języki te są obowiązkowe (rysunek B9).

W dość wielu krajach trzecią i czwartą pozycję zajmuje język hiszpański i włoski. W trzech krajach (Niemczech, Polsce i Rumunii) na tym miejscu znajduje się też język rosyjski.

Rysunek C7: Najpowszechniej nauczane języki obce i odsetek uczniów, którzy uczą się tych języków, w średnich szkołach ogólnokształcących (ISCED 2 i 3), 2005/06

	1-y	2-i	3-i	4-y		1-y	2-i	3-i	4-y		1-y	2-i	3-i	4-y
BE fr	NL 71,7	● 67,1	■ 4,0	❖ 3,8	FR	● 97,5	❖ 43,5	■ 17,1	▼ 4,9	PT	● 80,2	▲ 63,1	❖ 1,6	■ 0,9
BE de	:	:	:	:	IT	● 96,3	▲ 46,1	■ 7,2	❖ 6,9	RO	● 95,0	▲ 86,5	■ 10,9	○ 1,9
BE nl	▲ 96,8	● 70,7	■ 23,3	❖ 1,1	CY	● 93,9	▲ 67,6	▼ 14,3	❖ 3,7	SI	● 96,4	■ 47,8	▼ 5,3	▲ 5,1
BG	● 75,4	○ 28,0	■ 25,9	▲ 12,2	LV	● 96,5	○ 47,7	■ 22,4	▲ 1,9	SK	● 74,2	■ 42,6	SK 6,2	▲ 4,5
CZ	● 81,4	■ 34,5	▲ 6,2	❖ 2,0	LT	● 90,1	○ 55,4	■ 24,3	▲ 4,3	FI	● 99,3	SV 92,0	■ 22,0	▲ 11,6
DK	● 100,4	■ 84,0	▲ 15,3	❖ 8,6	LU	■ 99,2	▲ 99,2	● 64,0	❖ 1,9	SE	● 100,0	❖ 32,4	■ 25,6	▲ 17,6
DE	● 96,0	▲ 25,1	❖ 4,5	○ 1,8	HU	● 64,2	■ 44,4	▲ 3,2	τ 1,7	UK	▲ :	■ :	❖ :	Inny :
EE	● 92,9	○ 59,6	■ 30,0	EE 25,1	MT	● 93,9	▼ 57,6	▲ 37,1	■ 8,2	IS	● 87,3	DA 70,1	■ 17,9	❖ 10,5
IE	▲ 65,3	■ 20,9	❖ 8,3	▼ 1,0	NL	● 45,1	■ 38,9	▲ 31,6	:	LI	:	:	:	:
EL	● 96,9	▲ 37,2	■ 23,1		AT	● 98,8	▲ 12,9	▼ 5,7	❖ 2,2	NO	● 100,0	■ 29,3	▲ 18,6	❖ 9,5
ES	● 97,5	▲ 35,6	■ 2,1	▼ 0,1	PL	● 80,3	■ 42,8	○ 7,3	▲ 5,0	TR	● 67,3	■ 6,5	▲ 0,7	▼ 0,0

● Angielski ▲ Francuski ■ Niemiecki ❖ Hiszpański ▼ Włoski ○ Rosyjski

Częstotliwość wskazań pozycji 1-4 dla każdego z sześciu języków w 31 krajach/regionach, dla których informacje są dostępne (określona w odniesieniu do odsetka uczniów uczących się danego języka)

Pozycja/Miejsce w rankingu	Angielski	Francuski	Niemiecki	Hiszpański	Włoski	Rosyjski
1	25	2	1	0	0	0
2	1	9	9	2	1	4
3	1	6	13	3	3	1
4	0	8	2	9	5	2

Źródło: Eurostat, UOE.

Dodatkowe uwagi (rysunek C7)

EU-27: Łączne dane dla 27 krajów UE obliczono na podstawie dostępnych danych.

Belgia: Nie uwzględniono uczniów ze specjalnymi potrzebami edukacyjnymi, którzy uczą się w szkołach specjalnych.

Belgia (BE de): Nie zbiera się danych dotyczących języków obcych.

Bułgaria i Rumunia: W łącznej liczbie uczniów nie uwzględniono uczniów z upośledzeniem umysłowym.

Estonia i Austria: Dane szacunkowe.

Grecja: W roku szkolnym 2005/06 w wielu szkołach średnich I stopnia wprowadzono (w ramach projektu pilotażowego) język włoski. Na tej samej zasadzie prowadzi się od roku 2006/07 język hiszpański. Ministerstwo edukacji wprowadziło od roku 2008/09, na zasadzie pilotażowej, naukę języka rosyjskiego w pięciu szkołach średnich I stopnia.

Francja: Dane dotyczą metropolitalnego obszaru Francji. Dane dotyczące nauki języków obejmują wyłącznie uczniów szkół prowadzonych przez ministerstwo edukacji. Szacuje się, że stanowią oni 80-90% łącznej liczby uczniów na poziomie ISCED 3.

Włochy: Zgodnie z nowymi przepisami nauka dwóch języków obcych jest obowiązkowa w szkołach średnich I stopnia (ISCED 2).

Węgry: W łącznej liczbie uczniów uwzględniono uczniów z upośledzeniem umysłowym.

Holandia: Danych dotyczących szkół średnich I stopnia nie można podzielić według języków. W szkołach średnich II stopnia języka angielskiego, niemieckiego i francuskiego uczy się, odpowiednio, 100%, 86,2% i 70,1% uczniów.

Polska: Dane dotyczą wyłącznie uczniów kształcących się w pełnym wymiarze.

Słowenia: Dane dotyczą końca roku szkolnego. Nie uwzględniono uczniów uczących się drugiego języka w regionach z mniejszościami językowymi (ISCED 1 i 2).

Finlandia: Szkolnictwo średnie II stopnia obejmuje kształcenie dorosłych.

Szwecja: Szkolnictwo średnie II stopnia obejmuje wyłącznie uczniów otrzymujących odpowiednią kwalifikację po ukończeniu nauki na tym poziomie. Dane nie uwzględniają kształcenia dorosłych.

Zjednoczone Królestwo: Nie uwzględniono języka walijskiego, a tego języka uczą się wszyscy uczniowie w Walii. ISCED 2: W danych szacunkowych dotyczących Anglii, Walii i Irlandii Północnej przyjęto odsetek 100%, ponieważ nauka języka obcego jest obowiązkowa dla uczniów w wieku 11-14 lat, a dane szacunkowe dotyczące Szkocji (gdzie uczniowie mają prawo, ale nie mają obowiązku nauki języka) opierają się na badaniach ankietowych; ISCED 3: dane szacunkowe opierają się na liczbie uczniów przystępujących do egzaminów na zakończenie kształcenia obowiązkowego.

Objaśnienia

Uwzględniono wyłącznie języki, które uznaje się za języki obce w programie nauczania opracowywanym przez centralne władze edukacyjne. Języki regionalne zostały uwzględnione jedynie w przypadku, gdy w programie nauczania uznaje się je za alternatywę dla języków obcych. Nie uwzględniono języków nauczanych poza programem nauczania jako przedmioty fakultatywne. Liczbę uczniów średnich szkół ogólnokształcących, którzy uczą się języka angielskiego, francuskiego, niemieckiego, hiszpańskiego, rosyjskiego, holenderskiego, włoskiego, szwedzkiego i duńskiego, podzielono przez liczbę uczniów kształcących się na odpowiednim poziomie ISCED. Rysunek dotyczy czterech spośród dziewięciu najpowszechniej nauczanych języków, które zostały wymienione wyżej. Zostały one sklasyfikowane w kolejności od najpowszechniej nauczanego według odsetka uczniów. Kategoria „Inne” dotyczy innych języków niż wymienione wyżej.

Kody języków zamieszczono w rozdziale „Kody, skróty i akronimy”.

BARDZO DUŻY ODSETEK UCZNIÓW UCZY SIĘ JĘZYKA ANGIELSKIEGO NIEZALEŻNIE OD TEGO, CZY JEST TO JĘZYK OBOWIĄZKOWY

W zdecydowanej większości krajów co najmniej 90% uczniów ogólnokształcących szkół średnich I lub II stopnia (ISCED 2 lub 3) uczy się **języka angielskiego**. Różnice między odsetkami na tych dwóch poziomach są szczególnie duże w Belgii, Republice Czeskiej, Luksemburgu i Słowacji, co może wynikać częściowo z połączenia dwóch czynników, tj. tego, że stosunkowo duży odsetek uczniów uczy się w szkołach podstawowych innego języka niż język angielski (rysunek C4), a równocześnie w szkołach średnich II stopnia prowadzi się drugi język obcy jako przedmiot obowiązkowy lub przedmiot fakultatywny wybierany z podstawy programowej. Uczniowie, którzy uczą się w szkołach podstawowych innego języka, mogą wybrać język angielski w ogólnokształcącej szkole średniej II stopnia, co wyjaśniałoby wzrost odsetka na tym poziomie. Na Malcie języka angielskiego uczą się wszyscy uczniowie szkół średnich I stopnia (ISCED 2), ale tylko dwie trzecie uczniów w szkołach średnich II stopnia (ISCED 3).

We wszystkich krajach Europy Środkowo-Wschodniej z wyjątkiem Litwy i Rumunii ok. 40% uczniów średnich szkół ogólnokształcących uczy się **języka niemieckiego**. Dotyczy to również, choć w mniejszym stopniu, Belgii (Wspólnoty Flamandzkiej), większości krajów skandynawskich i Luksemburga, gdzie język niemiecki jest obowiązkowy (rysunek B9), co wyjaśnia stosunkowo duży odsetek uczących się tego języka na obydwu poziomach edukacji. Odsetki są szczególnie duże w Republice Czeskiej (72, % na poziomie ISCED 3), Danii (89,4 % i 71,9 % na poziomach, odpowiednio, ISCED 2 i 3), Słowenii (77 % na poziomie ISCED 3) i Słowacji (72,6 % na poziomie ISCED 3). Mniej niż 10% uczniów uczy się języka niemieckiego w krajach romańskojęzycznych i innych krajach Europy Południowej.

Wszystkie kraje, w których przynajmniej 30% uczniów ogólnokształcących szkół średnich I stopnia (ISCED 2) i/lub II stopnia uczy się **języka francuskiego**, można sklasyfikować w jednej z trzech kategorii. Do pierwszej należą kraje anglojęzyczne lub niemieckojęzyczne (Irlandia, Austria i Zjednoczone Królestwo). Do drugiej należą kraje, w których urzędowym językiem państwowym jest język romański, wraz z innymi krajami Europy Południowej (Grecja, Hiszpania, Włochy, Malta, Portugalia i Rumunia). W ostatniej kategorii znajdują się kraje, w których język francuski jest językiem obowiązkowym – jak w Belgii (Wspólnocie Flamandzkiej i Niemieckojęzycznej), na Cyprze i w Luksemburgu. W tych krajach odsetki są faktycznie największe (ponad 90%). Na Cyprze, gdzie nauka języka francuskiego nie jest już obowiązkowa w ostatnich dwóch klasach ogólnokształcącej szkoły średniej II stopnia, odsetek ten nie przekracza 38,3%.

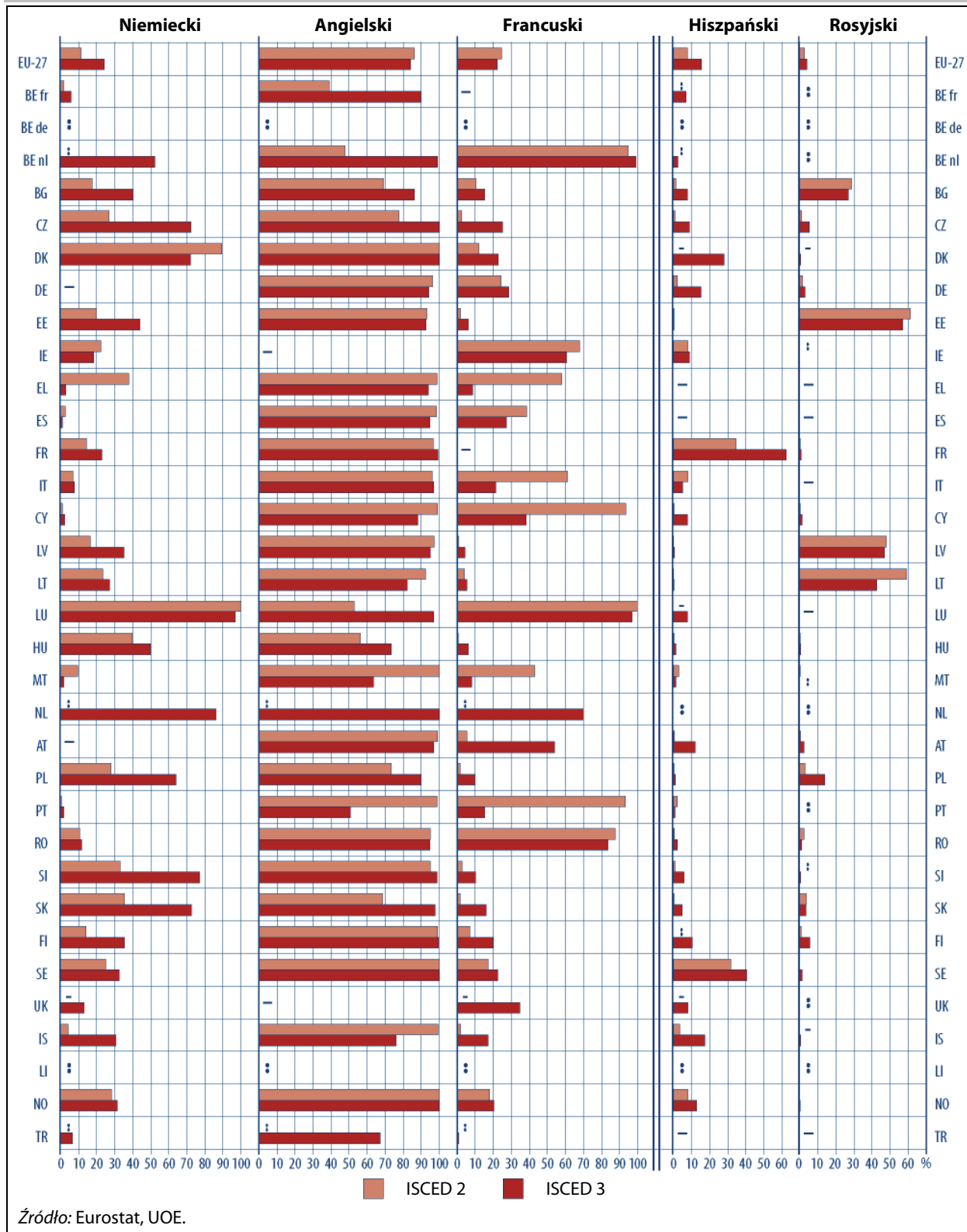
Z tego wynika, że odsetek uczniów, którzy uczą się języka angielskiego w średnich szkołach ogólnokształcących, jest bardzo duży we wszystkich krajach niezależnie od tego, czy jest to język obowiązkowy. Natomiast na odsetek uczniów uczących się języka niemieckiego lub francuskiego wyraźnie wpływa obowiązek nauki tych języków. W rzeczywistości jedynie w krajach, gdzie języki te są obowiązkowe, odsetek ten jest równy lub większy niż 90%. Jednak porównywalny odsetek występuje w Portugalii i Rumunii, gdzie język francuski nie jest językiem obowiązkowym.

Języka hiszpańskiego uczy się przede wszystkim w ogólnokształcących szkołach średnich II stopnia (ISCED 3). Przeważnie uczniowie uczący się tego języka stanowią mniej niż 20% (a często nawet 10%). Wyjątek stanowi kilka spośród 27 krajów UE, tj. Dania (27,9 %), Francja (62,4 %) i Szwecja (40,6 %). I w końcu, **języka rosyjskiego** uczy się głównie w krajach Europy Środkowo-Wschodniej (trzech krajach bałtyckich oraz, w mniejszym zakresie, w Bułgarii i Polsce). W pozostałych krajach języka tego uczy się, jeśli w ogóle ma to miejsce, w bardzo niewielkim zakresie.

Oczywiście w wielu krajach oferta nauczanych języków jest szersza (rysunek C9), choć wielu z nich uczy się mniejszy odsetek uczniów.

Rysunek C8: Odsetek uczniów uczących się języka angielskiego, francuskiego, niemieckiego, hiszpańskiego i rosyjskiego w średnich szkołach ogólnokształcących (ISCED 2 i 3), 2005/06

U C Z N I O W I E

Dane (rysunek C8)

	ISCED levels	EU-27	BE fr	BE de	BE ni	BG	CZ	DK	DE	EE	IE	EL	ES	FR	IT	CY	LV	LT	LU	HU	MT	NL	AT	PL	PT	RO	SI	SK	FI	SE	UK	IS	LI	NO	TR
DE	2	11,4	1,7	:	:	17,4	26,7	89,4	-	19,9	22,4	37,8	2,4	14,4	6,8	0,9	16,4	23,4	100	39,6	9,5	:	-	27,9	0,5	10,6	33,0	35,4	14,1	24,9	-	4,2	:	28,3	:
	3	24,3	5,8	:	52,3	40,3	72,2	71,9	-	44,1	18,2	2,9	1,1	22,8	7,7	2,4	35	27,2	97,0	49,9	1,7	86,2	-	64,0	1,6	11,6	77,0	72,6	35,4	32,4	13,1	30,7	:	31,3	6,5
EN	2	86,4	38,9	:	47,9	69,1	77,6	100	96,4	93,2	-	98,9	98,5	96,7	96,0	99,1	97,2	92,3	52,8	56	100	:	99,1	73,5	98,8	95,1	95,1	68,6	99,2	100	-	99,3	:	100	:
	3	84,1	90,0	:	99,1	86,1	100	99,9	94,3	92,6	-	94,0	94,6	99,4	96,9	88,1	94,9	82,3	97,0	73,3	63,5	100	96,9	90,0	50,7	94,8	98,9	97,7	99,5	99,9	-	76,1	:	100	67,3
FR	2	24,5	-	:	94,8	10,4	2,3	12,1	24,3	2,0	67,9	57,9	38,4	-	61,3	93,6	0,8	4,0	100	1	43,0	:	5,2	1,5	93,3	87,6	2,6	1,7	6,8	17,1	-	1,9	:	17,8	:
	3	22,2	-	:	99,1	15,3	25,0	22,6	28,7	6,1	60,5	8,6	27,1	-	21,4	38,3	4,1	5,4	97,0	6,2	7,9	70,1	54,1	10,0	15,1	83,6	10,2	16,0	19,7	22,4	34,8	17,1	:	20,3	0,7
ES	2	7,6	:	:	:	1,4	0,6	-	2,1	0,1	8,0	-	-	34,7	8,0	0,2	0,0	0,0	-	0,1	3,0	:	0,4	0,2	2,0	0,5	0,8	0,2	:	31,6	-	3,4	:	7,9	-
	3	15,4	6,9	:	2,4	7,6	8,8	27,9	15,1	0,3	8,8	-	-	62,4	5,0	7,7	0,5	0,3	7,6	1,3	1,3	:	12,0	1,0	0,9	2,2	5,7	4,7	10,3	40,6	7,8	17,2	:	12,8	-
RU	2	2,7	:	:	:	28,7	1,1	-	1,6	61,3	:	-	-	0,1	-	0,2	48,1	59,1	-	0,2	0,2	:	0,5	2,7	:	2,2	:	3,7	0,8	0,0	:	-	:	0,0	-
	3	4,0	:	:	:	26,8	5,2	0,5	2,8	57,1	0,0	-	-	0,7	-	1,2	46,8	42,6	-	0,6	:	:	2,3	13,8	:	1,0	0,4	3,4	5,6	1,2	:	0,4	:	0,1	-

Dodatkowe uwagi

EU-27: Łączne dane dla 27 krajów UE obliczono na podstawie dostępnych danych.

Belgia: Nie uwzględniono uczniów ze specjalnymi potrzebami edukacyjnymi, którzy uczą się w szkołach specjalnych.

Belgia (BE de): Nie zbiera się danych dotyczących języków obcych.

Bułgaria i Rumunia: W łącznej liczbie uczniów nie uwzględniono uczniów z upośledzeniem umysłowym.

Estonia i Austria: Dane szacunkowe.

Irlandia: Dane dotyczą wyłącznie uczniów w szkołach finansowanych ze środków publicznych.

Francja: Dane dotyczą metropolitalnego obszaru Francji. Dane dotyczące nauki języków obejmują wyłącznie uczniów szkół prowadzonych przez ministerstwo edukacji. Szacuje się, że stanowią oni 80-90% łącznej liczby uczniów na poziomie ISCED 3.

Włochy: Zgodnie z nowymi przepisami nauka dwóch języków obcych jest obowiązkowa w szkołach średnich I stopnia (ISCED 2).

Węgry: W łącznej liczbie uczniów uwzględniono uczniów z upośledzeniem umysłowym.

Polska: Dane dotyczą wyłącznie uczniów kształcących się w pełnym wymiarze.

Słowenia: Dane dotyczą końca roku szkolnego. Nie uwzględniono uczniów uczących się drugiego języka w regionach z mniejszościami językowymi (ISCED 1 i 2).

Finlandia: Szkolnictwo średnie II stopnia obejmuje kształcenie dorosłych.

Szwecja: Szkolnictwo średnie II stopnia obejmuje wyłącznie uczniów otrzymujących odpowiednią kwalifikację po ukończeniu nauki na tym poziomie. Dane nie uwzględniają kształcenia dorosłych.

Zjednoczone Królestwo: Nie uwzględniono języka walijskiego, a tego języka uczą się wszyscy uczniowie w Walii. ISCED 2: W danych szacunkowych dotyczących Anglii, Walii i Irlandii Północnej przyjęto odsetek 100%, ponieważ nauka języka obcego jest obowiązkowa dla uczniów w wieku 11-14 lat, a dane szacunkowe dotyczące Szkocji (gdzie uczniowie mają prawo, ale nie mają obowiązku nauki języka) opierają się na badaniach ankietowych; ISCED 3: dane szacunkowe opierają się na liczbie uczniów przystępujących do egzaminów na zakończenie kształcenia obowiązkowego.

Objaśnienia

Liczbę uczniów średnich szkół ogólnokształcących, którzy uczą się języka angielskiego, francuskiego, niemieckiego, hiszpańskiego i rosyjskiego, podzielono przez liczbę wszystkich uczniów kształcących się na odpowiednim poziomie ISCED. Nie uwzględniono języków nauczanych poza programem nauczania jako przedmioty fakultatywne.

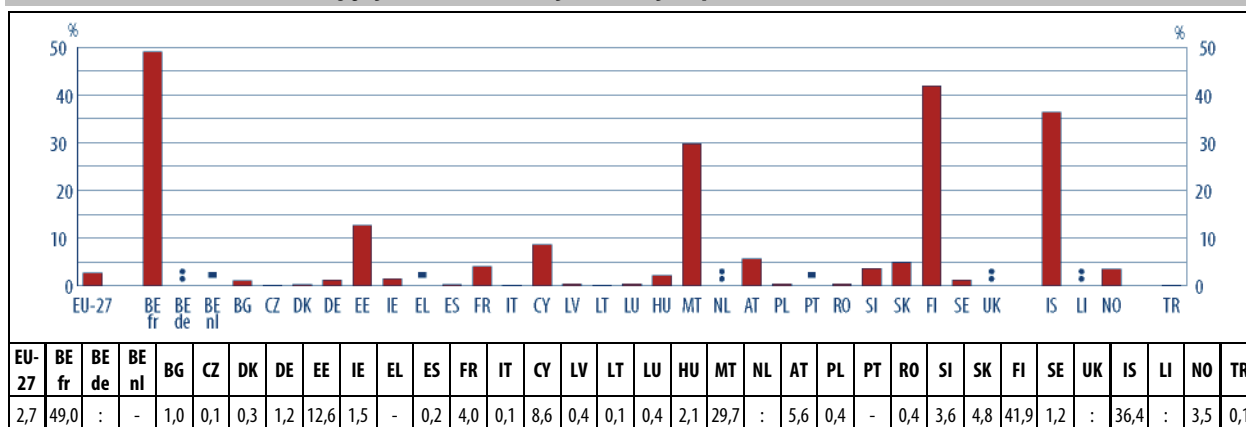
W WIĘKSZOŚCI KRAJÓW EUROPEJSKICH UCZNIOWIE NIE UCZĄ SIĘ POWSZECHNIE INNYCH JĘZYKÓW NIŻ

— ANGIELSKI, FRANCUSKI, NIEMIECKI, HISPZAŃSKI I ROSYJSKI —

W większości krajów inne języki niż angielski, francuski, niemiecki, hiszpański i rosyjski stanowią bardzo niewielki procent wszystkich nauczanych języków. Innymi słowy, w zdecydowanej większości krajów europejskich uczniowie uczą się przede wszystkim – a w rzeczywistości niemal wyłącznie – najbardziej podstawowych, szeroko używanych języków.

W Estonii, Finlandii i Islandii uczniowie uczący się innych języków stanowią powyżej 10%, co wynika z tego, że uczniowie uczą się odgórnie określonego obowiązkowego języka (rysunek B9). Tym językiem jest język estoński w przypadku rosyjskojęzycznych uczniów w Estonii, szwedzki (fiński w przypadku uczniów szwedzkojęzycznych) w Finlandii i duński w Islandii. W Belgii (Wspólnocie Francuskiej i Niemieckojęzycznej) znaczna liczba uczniów uczy się języka holenderskiego – jednego z trzech urzędowych języków państwowych w Belgii (rysunek A1). Na Malcie, gdzie silne są włoskie wpływy kulturowe, wielu uczniów uczy się języka włoskiego.

Rysunek C9: Inne języki obce niż niemiecki, angielski, hiszpański, francuski i rosyjski, których uczą się uczniowie średnich szkół ogólnokształcących (ISCED 2 i 3), jako procent wszystkich języków nauczanych na tym poziomie, 2005/06

Źródło: Eurostat, UOE.

Dodatkowe uwagi

EU-27: Łączne dane dla 27 krajów UE obliczono na podstawie dostępnych danych.

Belgia: Nie uwzględniono uczniów ze specjalnymi potrzebami edukacyjnymi, którzy uczą się w szkołach specjalnych.

Belgia (BE de): Nie zbiera się danych dotyczących języków obcych. Pewna liczba uczniów uczy się języka holenderskiego, ale takie dane nie są dostępne.

Bułgaria i Rumunia: W łącznej liczbie uczniów nie uwzględniono uczniów z upośledzeniem umysłowym.

Estonia i Austria: Dane szacunkowe.

Irlandia: Dane dotyczą wyłącznie uczniów w szkołach finansowanych ze środków publicznych.

Francja: Dane dotyczą metropolitalnego obszaru Francji. Dane dotyczące nauki języków obejmują wyłącznie uczniów szkół prowadzonych przez ministerstwo edukacji. Szacuje się, że stanowią oni 80-90% łącznej liczby uczniów na poziomie ISCED 3.

Włochy: Zgodnie z nowymi przepisami nauka dwóch języków obcych jest obowiązkowa w szkołach średnich I stopnia (ISCED 2).

Węgry: W łącznej liczbie uczniów uwzględniono uczniów z upośledzeniem umysłowym.

Polska: Dane dotyczą wyłącznie uczniów kształcących się w pełnym wymiarze.

Słowenia: Dane dotyczą końca roku szkolnego. Nie uwzględniono uczniów uczących się drugiego języka w regionach z mniejszościami językowymi (ISCED 1 i 2).

Finlandia: Szkolnictwo średnie II stopnia obejmuje kształcenie dorosłych.

Szwecja: Szkolnictwo średnie II stopnia obejmuje wyłącznie uczniów otrzymujących odpowiednie kwalifikacje po ukończeniu nauki na tym poziomie. Dane nie uwzględniają kształcenia dorosłych.

Dodatkowe uwagi (rysunek C9 – c.d.)

Zjednoczone Królestwo: Nie uwzględniono języka walijskiego, a tego języka uczą się wszyscy uczniowie w Walii. ISCED 2: W danych szacunkowych dotyczących Anglii, Walii i Irlandii Północnej przyjęto odsetek 100%, ponieważ nauka języka obcego jest obowiązkowa dla uczniów w wieku 11-14 lat, a dane szacunkowe dotyczące Szkocji (gdzie uczniowie mają prawo, ale nie mają obowiązku nauki języka) opierają się na badaniach ankietowych; ISCED 3: dane szacunkowe opierają się na liczbie uczniów przystępujących do egzaminów na zakończenie kształcenia obowiązkowego.

Objaśnienia

Uwzględniono wyłącznie języki, które uznaje się za języki obce w programie nauczania opracowywanym przez centralne władze edukacyjne. Języki regionalne zostały uwzględnione jedynie w przypadku, gdy w programie nauczania uznaje się je za alternatywę dla języków obcych. Nie uwzględniono języków nauczanych poza programem nauczania jako przedmioty fakultatywne, a także starożytnej greki, łaciny, esperanto i języków migowych. Dane nie obejmują też uczniów z obcym obywatelstwem, którzy uczęszczają na specjalne lekcje swego języka ojczystego, i uczniów, którzy uczą się języka goszczącego ich kraju.

Każdy uczeń uczący się języka angielskiego, francuskiego, niemieckiego, hiszpańskiego i rosyjskiego został policzony raz dla każdego języka. Innymi słowy, uczniowie uczący się więcej niż jednego języka zostali policzeni tyle razy, ilu języków się uczą.

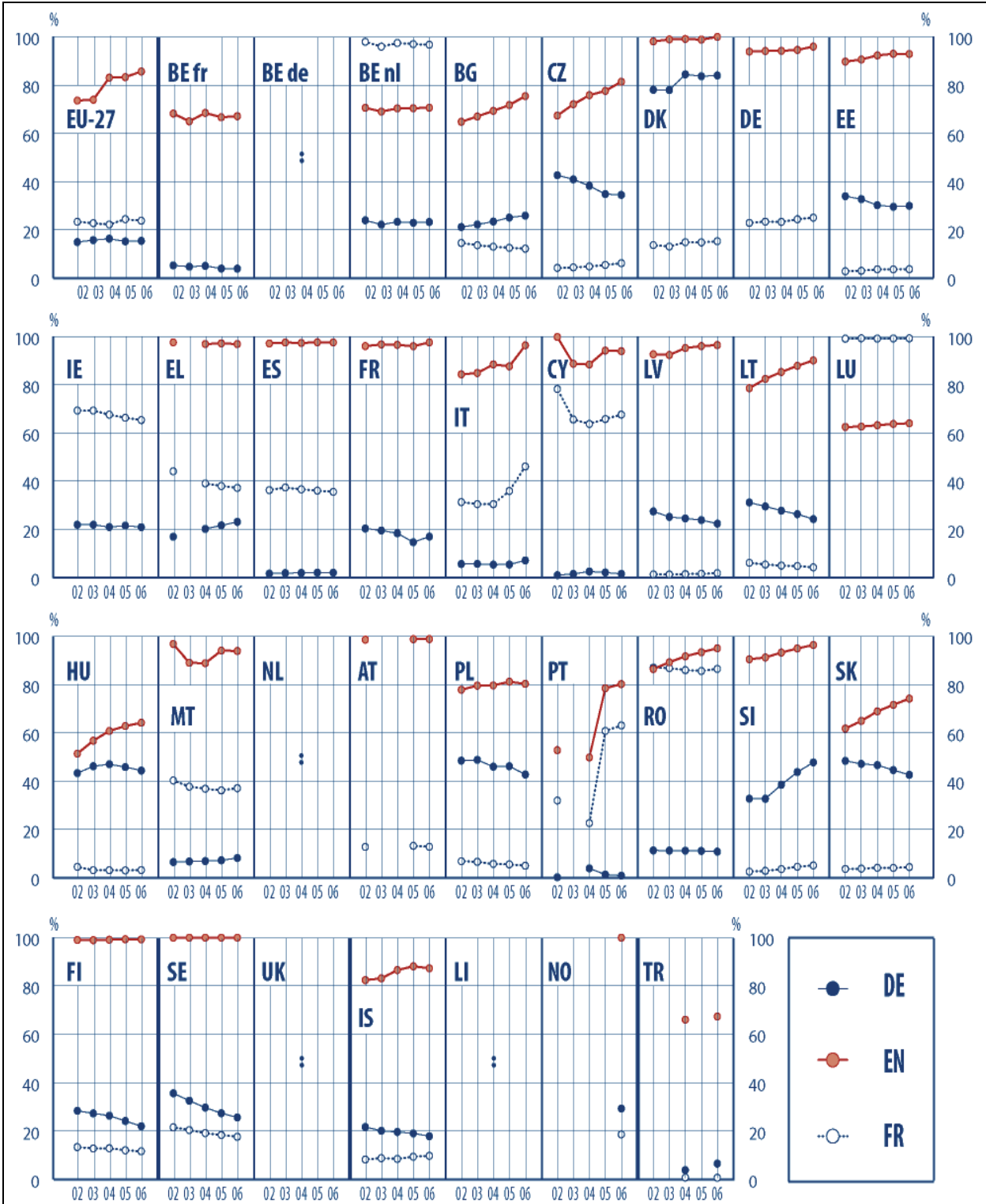
**CORAZ WIĘCEJ UCZNIÓW SZKÓŁ ŚREDNICH UCZY SIĘ JĘZYKA ANGIELSKIEGO,
ZWŁASZCZA W EUROPIE ŚRODKOWO-WSCHODNIEJ**

Odsetek uczniów uczących się języka angielskiego wzrastał wyraźnie od roku 2002, zwłaszcza w krajach Europy Środkowo-Wschodniej. Tendencja ta jest szczególnie widoczna w Bułgarii i Republice Czeskiej, na Węgrzech i Słowacji, ale także w Portugalii.

Zmiany dotyczące języka niemieckiego i francuskiego w analizowanym okresie nie są generalnie tak znaczące. W kilku krajach zmniejszył się nieco odsetek uczniów uczących się języka francuskiego. Wzrost o ponad 10 punktów procentowych można zauważyć jedynie we Włoszech i Portugalii. We Włoszech wynika to z nowych przepisów prawnych z 2005 r., które wprowadziły obowiązek nauki dwóch języków obcych. W większości krajów zmniejszył się także odsetek uczniów uczących się języka niemieckiego. W Szwecji nastąpił spadek o 10 punktów procentowych. Jedynie w Słowenii odnotowano wyraźny wzrost tego odsetka w latach 2002-2006.

Rysunek C10: Zmiany w odsetku uczniów uczących się języka angielskiego, niemieckiego i francuskiego w średnich szkołach ogólnokształcących (ISCED 2 i 3), w latach 2001/02, 2002/03, 2003/04, 2004/05 i 2005/06

Źródło: Eurostat, UOE.

U C Z N I O W I E

Dane (rysunek C10)

	Angielski					Francuski					Niemiecki				
	2001/02	2002/03	2003/04	2004/05	2005/06	2001/02	2002/03	2003/04	2004/05	2005/06	2001/02	2002/03	2003/04	2004/05	2005/06
EU-27	73,6	74,0	83,1	83,3	85,7	23,4	22,8	22,2	24,4	23,8	15,0	15,7	16,3	15,2	15,4
BE fr	68,2	65,0	68,5	66,7	67,1	-	-	-	-	-	5,3	4,7	5,1	4,0	4,0
BE de	:	:	:	:	:	:	:	:	:	:	:	:	:	:	:
BE nl	70,6	69,0	70,4	70,4	70,7	98,0	96,0	97,5	97,0	96,8	24,0	22,2	23,3	23,0	23,3
BG	64,8	67,0	69,3	71,8	75,4	14,6	13,6	13,0	12,6	12,2	21,2	22,2	23,4	25,1	25,9
CZ	67,4	72,1	75,8	77,6	81,4	4,2	4,5	4,8	5,5	6,2	42,7	40,9	38,2	34,8	34,5
DK	98,1	99,0	99,1	98,9	100,0	13,7	13,1	14,9	14,8	15,3	78,0	78,0	84,5	83,7	84,0
DE	93,9	94,1	94,2	94,6	96,0	22,9	23,4	23,3	24,4	25,1	-	-	-	-	-
IE	89,8	90,6	92,3	93,0	92,9	2,8	3,0	3,7	3,6	3,7	33,9	32,8	30,2	29,6	30,0
EE	-	-	-	-	-	69,3	69,3	67,6	66,3	65,3	22,0	22,0	21,0	21,6	20,9
EL	97,6	:	96,9	97,1	96,9	44,1	:	39,1	38,0	37,2	17,0	:	20,2	21,7	23,1
ES	97,1	97,5	97,3	97,6	97,5	36,3	37,4	36,6	36,1	35,6	1,7	1,9	2,0	2,1	2,1
FR	96,0	96,7	96,5	96,0	97,5	-	-	-	-	-	20,4	19,6	18,4	14,7	17,1
IT	84,3	84,8	88,4	87,6	96,3	31,3	30,5	30,5	35,9	46,1	5,7	5,7	5,4	5,5	7,2
CY	99,8	88,7	88,4	94,2	93,9	78,2	65,6	63,7	65,8	67,6	1,1	1,6	2,6	2,2	1,6
LV	92,6	92,3	95,2	96,0	96,5	1,4	1,4	1,5	1,6	1,9	27,5	25,2	24,6	23,9	22,4
LT	78,6	82,4	85,3	87,8	90,1	6,2	5,5	5,0	4,8	4,3	31,2	29,5	27,8	26,3	24,3
LU	62,5	62,6	63,2	63,7	64,0	99,1	99,2	99,1	99,2	99,2	99,1	99,2	99,1	99,2	99,2
HU	51,4	56,8	60,8	62,8	64,2	4,6	3,2	3,2	3,1	3,2	43,3	46,2	47,0	45,9	44,4
MT	96,8	89,0	88,8	94,0	93,9	40,3	37,8	36,9	36,2	37,1	6,5	6,8	7,0	7,3	8,2
NL	:	:	:	:	:	:	:	:	:	:	:	:	:	:	:
AT	98,6	:	:	98,8	98,8	12,8	:	:	13,3	12,9	-	-	-	-	-
PL	77,8	79,5	79,6	81,2	80,3	6,9	6,7	5,8	5,6	5,0	48,5	48,8	46,0	46,2	42,8
PT	52,9	:	49,9	78,5	80,2	32,0	:	22,7	60,8	63,1	0,3	:	3,9	1,4	0,9
RO	86,4	89,2	91,7	93,4	95,0	87,0	86,8	86,0	85,6	86,5	11,4	11,3	11,3	11,1	10,9
SI	90,5	91,2	93,2	94,9	96,4	2,6	2,9	3,6	4,6	5,1	32,8	32,7	38,5	43,8	47,8
SK	61,8	65,0	68,9	71,6	74,2	3,7	3,8	4,2	4,1	4,5	48,4	47,2	46,7	44,6	42,6
FI	99,0	99,0	99,1	99,4	99,3	13,3	12,8	12,8	12,0	11,6	28,3	27,3	26,3	24,1	22,0
SE	100	100	100	100	100	21,5	20,4	19,1	18,3	17,6	35,6	32,5	29,7	27,3	25,6
UK	-	-	-	-	-	:	:	:	:	:	:	:	:	:	:
IS	82,4	83,2	86,6	88,1	87,3	8,2	8,8	8,4	9,4	9,7	21,6	20,1	19,6	19,0	17,9
LI	:	:	:	:	:	:	:	:	:	:	:	:	:	:	:
NO	:	:	:	:	100	:	:	:	:	18,6	:	:	:	:	29,3
TR	:	:	66,1	:	67,3	:	:	0,8	:	0,7	:	:	3,8	:	6,5
	2002	2003	2004	2005	2006	2002	2003	2004	2005	2006	2002	2003	2004	2005	2006

Źródło: Eurostat, UOE.

Dodatkowe uwagi (rysunek C10)

EU-27: Łączne dane dla 27 krajów UE obliczono na podstawie dostępnych danych.

Belgia: Nie uwzględniono uczniów ze specjalnymi potrzebami edukacyjnymi, którzy uczą się w szkołach specjalnych.

Belgia (BE de): Nie zbiera się danych dotyczących języków obcych.

Bułgaria, Litwa i Rumunia: W łącznej liczbie uczniów nie uwzględniono uczniów z upośledzeniem umysłowym (od 2006 r. w Rumunii, 2005 r. w Bułgarii i 2003 r. na Litwie).

Estonia i Austria: Dane szacunkowe.

Irlandia: Dane dotyczą wyłącznie uczniów w szkołach finansowanych ze środków publicznych.

Francja: Dane dotyczą metropolitalnego obszaru Francji. Dane dotyczące nauki języków obejmują wyłącznie uczniów szkół prowadzonych przez ministerstwo edukacji. Szacuje się, że stanowią oni 80-90% łącznej liczby uczniów na poziomie ISCED 3.

Włochy: Zgodnie z nowymi przepisami nauka dwóch języków obcych jest obowiązkowa w szkołach średnich I stopnia (ISCED 2).

Polska i Słowacja: Dane dotyczą wyłącznie uczniów kształcących się w pełnym wymiarze.

Słowenia: Dane dotyczą końca roku szkolnego. Nie uwzględniono uczniów uczących się drugiego języka w regionach z mniejszościami językowymi (ISCED 1 i 2).

Finlandia: Szkolnictwo średnie II stopnia obejmuje kształcenie dorosłych.

Szwecja: Szkolnictwo średnie II stopnia obejmuje wyłącznie uczniów otrzymujących odpowiednie kwalifikacje po ukończeniu nauki na tym poziomie. Dane nie uwzględniają kształcenia dorosłych.

Objaśnienia

Liczbę uczniów średnich szkół ogólnokształcących, którzy uczą się języka angielskiego, francuskiego i niemieckiego, podzielono przez liczbę wszystkich uczniów kształcących się na odpowiednim poziomie ISCED. Nie uwzględniono języków nauczanych poza programem nauczania jako przedmioty fakultatywne.

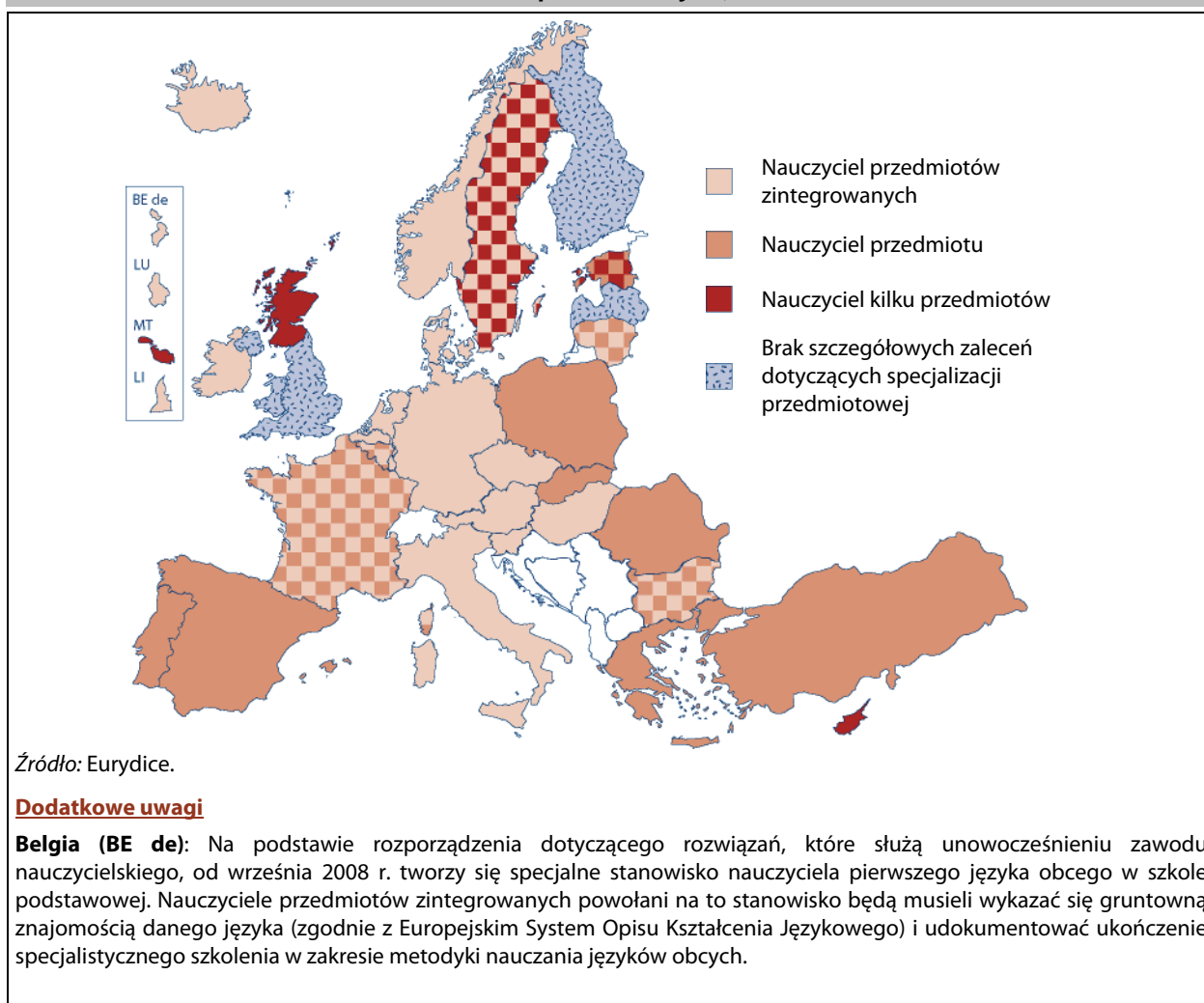
NAUCZYCIELE

W SZKOŁACH PODSTAWOWYCH JĘZYKÓW OBCYCH UCZĄ CZĘSTO NAUCZYCIELE PRZEDMIOTÓW ZINTEGROWANYCH

W niemal wszystkich krajach europejskich istnieją oficjalne regulacje dotyczące kwalifikacji wymaganych do nauczania języków obcych w szkołach podstawowych. W większości krajów języków uczą na tym poziomie nauczyciele przedmiotów zintegrowanych, którzy posiadają kwalifikacje do nauczania wszystkich (lub prawie wszystkich) przedmiotów programu nauczania. Tak wygląda sytuacja niezależnie od tego, czy dany język jest przedmiotem obowiązkowym, czy też przedmiotem fakultatywnym wybieranym z podstawy programowej.

Na Cyprze i Malcie, w Zjednoczonym Królestwie (Szkocji), Estonii i Szwecji nauczycielami języków obcych są nauczyciele kilku przedmiotów (tj. mający częściową specjalizację przedmiotową ang. *semi-specialist teachers*). W dwóch ostatnich krajach mogą oni też mieć innego rodzaju kwalifikacje. W 11 krajach języków obcych w szkołach podstawowych uczą nauczyciele przedmiotu (tj. specjaliści przedmiotowi). W trzech z nich, tj. Belgii (Wspólnocie Francuskiej) i Francji oraz na Litwie, języków mogą również uczyć nauczyciele przedmiotów zintegrowanych.

Rysunek D1: Zalecenia dotyczące kwalifikacji nauczycieli języków obcych w szkołach podstawowych, 2006/07

Dodatkowe uwagi (rysunek D1 – c.d.)

Niemcy: Nauczycieli przedmiotów zintegrowanych stopniowo zastępują nauczyciele kilku przedmiotów (*semi-specialist teachers*).

Słowenia: Nauczycieli specjalizujących się w nauczaniu języków zatrudnia się od czwartej do dziewiątej klasy szkoły typu "single-structure".

Szwecja: W szóstej klasie *grundskola* języków mogą uczyć nauczyciele kilku przedmiotów.

Zjednoczone Królestwo (ENG/WLS/NIR): W ramach niewielkiej liczby programów dla nauczycieli szkół podstawowych w Anglii, oprócz kształcenia przygotowującego do nauczania wszystkich przedmiotów z programu nauczania szkoły podstawowej, istnieje specjalizacja w zakresie języków obcych. Jednak w regulacjach stwierdza się jedynie, że nauczyciele muszą posiadać jedną kategorię, określaną jako „status wykwalifikowanego nauczyciela” (*Qualified Teacher Status*) (uprawniającą do nauczania w Irlandii Północnej).

Objaśnienia

Nauczyciel przedmiotów zintegrowanych (bez specjalizacji przedmiotowej), nauczyciel kilku przedmiotów (uczący języka obcego), **nauczyciel przedmiotu** (uczący języka obcego) – zob.: „Glosariusz”.

Wprawdzie na Łotwie, w Finlandii i Zjednoczonym Królestwie nie wydano szczegółowych regulacji dotyczących kwalifikacji wymaganych od nauczycieli języków w szkołach podstawowych, istnieją standardy obowiązujące wszystkich nauczycieli. Na przykład na Łotwie na tym poziomie pracują nauczyciele przedmiotów zintegrowanych. W praktyce jednak lekcje języków obcych prowadzą na ogół nauczyciele przedmiotu. W Finlandii nauczycielami języków obcych mogą być nauczyciele kilku przedmiotów, nauczyciele przedmiotu i nauczyciele przedmiotów zintegrowanych. W Zjednoczonym Królestwie (Anglii, Walii i Irlandii Północnej) nauczyciele szkół podstawowych są przygotowani do nauczania wszystkich przedmiotów z programu nauczania. Wprawdzie nauka języków obcych nie jest obowiązkowa na tym poziomie (rysunek B1), niektóre szkoły prowadzą lekcje języka. W tych przypadkach lekcje prowadzą nauczyciele przedmiotów zintegrowanych, którzy całościowo odpowiadają za daną klasę, lub zatrudnieni w tym celu nauczyciele przedmiotu.

W Republice Czeskiej, od czasu uchwalenia nowej ustawy o pracownikach oświaty z 2005 r., za naukę języków w szkołach podstawowych odpowiadają nauczyciele przedmiotów zintegrowanych. W programach kształcenia nauczycieli uwzględniono naukę języka obcego, aby przyszli nauczyciele posiadali wymagane umiejętności. Jeżeli nauczyciele z kilkuletnim stażem nie są odpowiednio przygotowani, lekcje języków obcych prowadzą nauczyciele przedmiotu. Rząd polski rozważa obecnie możliwość zatrudniania nauczycieli przedmiotów zintegrowanych do nauczania języków w szkołach podstawowych. W Polsce, podobnie jak w Republice Czeskiej, zmiany te wynikają z faktu, że dzieci uczą się obecnie języków obcych na wcześniejszym etapie (rysunki B1 i B3).

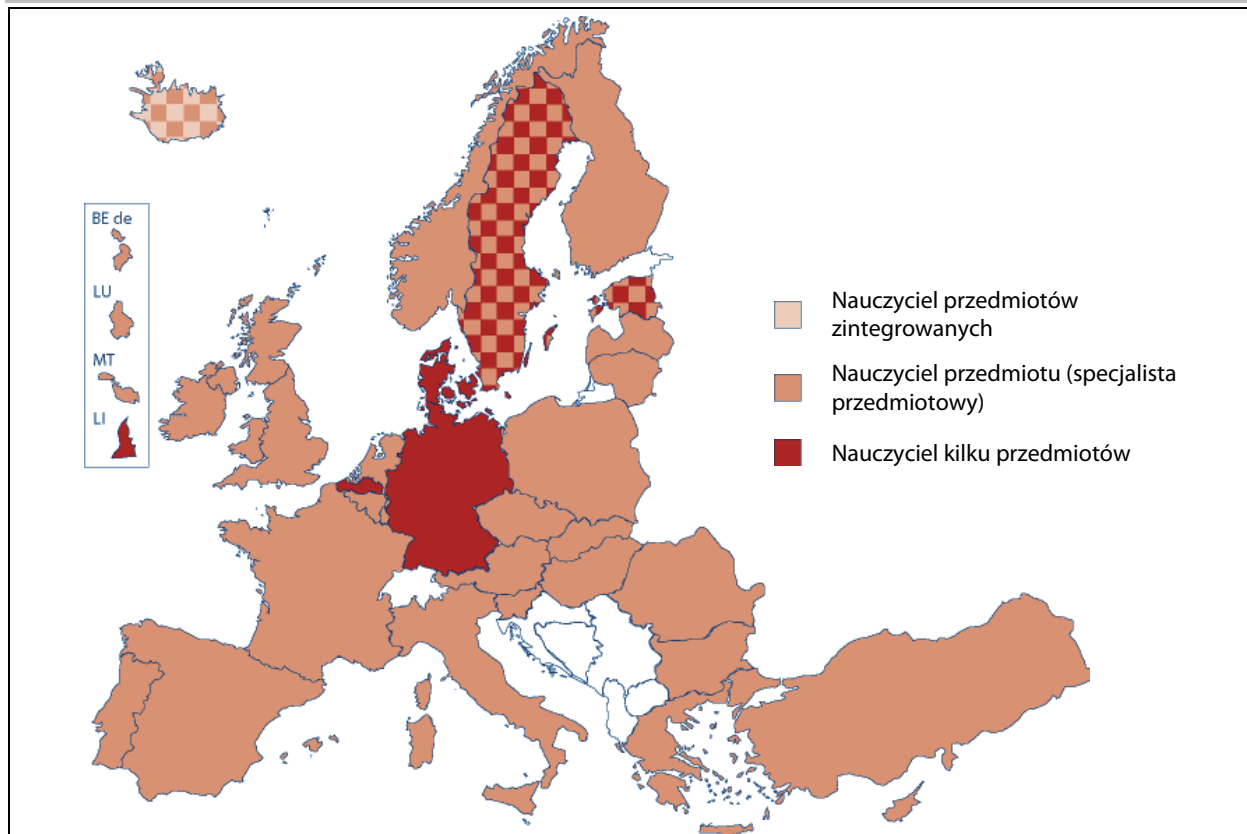
W SZKOŁACH ŚREDNICH I STOPNIA NAUCZYCIELAMI JĘZYKÓW OBCYCH SĄ ZWYKLE SPECJALIŚCI PRZEDMIOTOWI

Podobnie jak w przypadku szkół podstawowych (rysunek D1), niemal we wszystkich krajach europejskich istnieją oficjalne regulacje dotyczące kwalifikacji wymaganych do nauczania języków obcych w szkołach średnich I stopnia. W większości uwzględnionych tu krajów na tym poziomie języków muszą uczyć nauczyciele przedmiotu. W Belgii (Wspólnocie Flamandzkiej), Danii i Liechtensteinie nauczycieli języków obcych kształci się jako nauczycieli kilku przedmiotów. W Estonii nauczycielami języków obcych mogą być nauczyciele kilku przedmiotów lub nauczyciele przedmiotu. Dotyczy to również Niemiec, gdzie kwalifikacje wymagane od nauczycieli zależą od rodzaju szkoły. W Szwecji języków obcych mogą uczyć nauczyciele kilku przedmiotów, ale częściej zajmują się tym nauczyciele przedmiotu.

Jedynie w Islandii nauczyciele przedmiotów zintegrowanych mogą uczyć języków przez cały okres kształcenia obowiązkowego, które stanowi jedną strukturę (poziomy ISCED 1 i 2). Jednak w wyższych klasach tej szkoły, odpowiadających poziomowi ISCED 2, języków uczą często nauczyciele przedmiotu.

Nauczycieli specjalistów w zakresie języków obcych przygotowuje się do prowadzenia dwóch różnych przedmiotów, z których jeden to język obcy, lub wyłącznie języków obcych (rysunek D3).

Rysunek D2: Zalecenia dotyczące kwalifikacji nauczycieli języków obcych w ogólnokształcących szkołach średnich I stopnia, 2006/07

Źródło: Eurydice.

Dodatkowe uwagi

Irlandia: Większość nauczycieli języków w szkołach średnich I stopnia jest nauczycielami kilku przedmiotów lub nauczycielami przedmiotu. Jednak ze względu na to, że władzom szkolnym przyznano dużą swobodę w przydzielaniu obowiązków dydaktycznych, niektórzy nauczyciele nie ukończyli specjalnego szkolenia w zakresie metodyki nauczania języków obcych. Oficjalne dokumenty nie wykluczają takiej możliwości.

Zjednoczone Królestwo (ENG/WLS/NIR): Chociaż w regulacjach stwierdza się jedynie, że nauczyciele muszą posiadać status wykwalifikowanego nauczyciela (uprawniającego do nauczania w Irlandii Północnej), istnieją specjalne programy kształcenia nauczycieli przygotowujące do nauczania na danym etapie i – w przypadku nauczycieli szkół średnich – jednego lub dwóch określonych przedmiotów. Wiele placówek przygotowujących do nauczania języków w szkołach średnich, jak również wiele szkół, preferuje kandydatów, którzy mogą uczyć dwóch języków.

Turcja: Brak poziomu ISCED 2. Całą szkołę "single structure" (dla uczniów w wieku 6-14 lat) uznaje się za poziom ISCED 1. Mapa przedstawia sytuację w tej jednolitej strukturze.

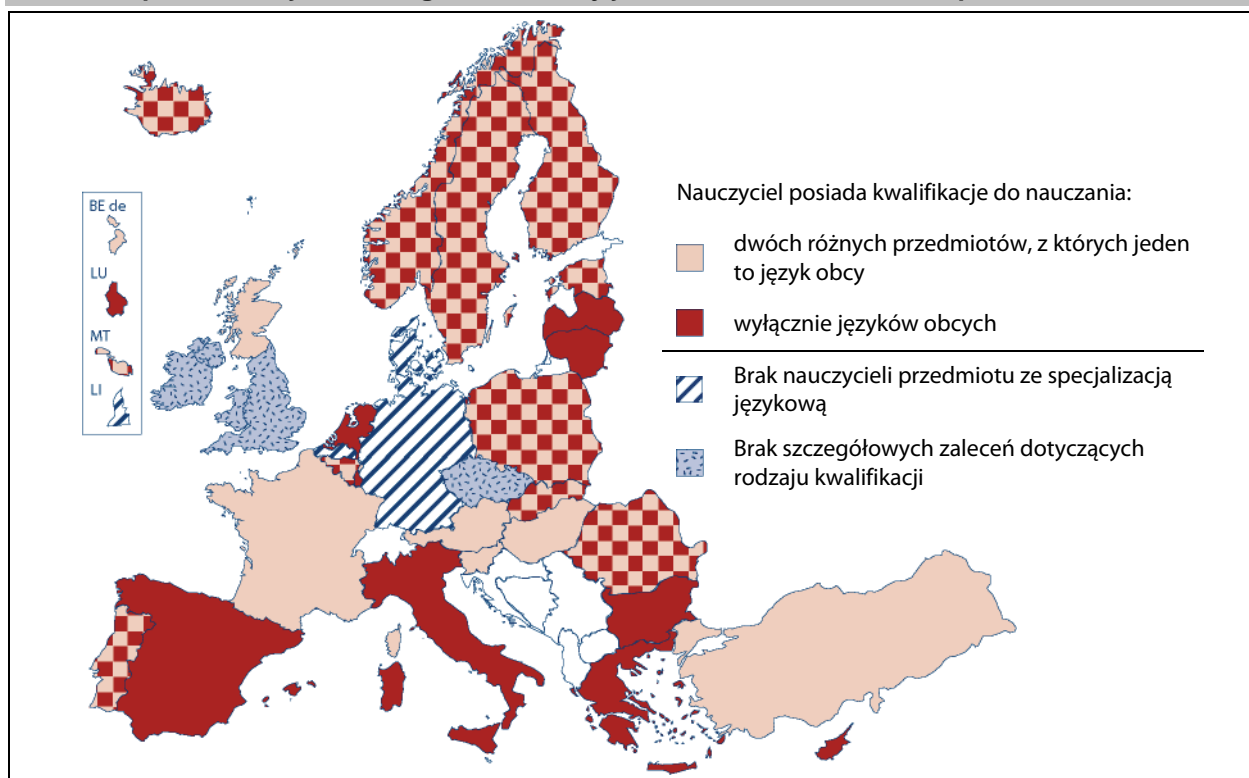
Objaśnienia

Nauczyciel przedmiotów zintegrowanych (bez specjalizacji przedmiotowej), nauczyciel kilku przedmiotów (uczący języka obcego), **nauczyciel przedmiotu (specjalista przedmiotowy)** (uczący języka obcego) – zob.: "Glosariusz".

W POŁOWIE WSZYSTKICH KRAJÓW NAUCZYCIELE PRZEDMIOTU (SPECJALIŚCI PRZEDMIOTOWI), KTÓRZY UCZĄ JĘZYKÓW OBCYCH, – POSIADAJĄ RÓWNIŻ KWALIFIKACJE DO NAUCZANIA INNEGO PRZEDMIOTU .

Nauczycielami języków obcych mogą być nauczyciele przedmiotów zintegrowanych lub nauczyciele przedmiotu (specjaliści przedmiotowi). Na poziomie ISCED 1 języków obcych bardzo często uczą nauczyciele przedmiotów zintegrowanych (bez specjalizacji przedmiotowej), którzy prowadzą lekcje wszystkich lub większości przedmiotów z programu nauczania, włącznie z językami obcymi (rysunek D1). Na poziomie ISCED 2 lekcje są prowadzone głównie przez nauczycieli przedmiotu, a czasem nauczycieli kilku przedmiotów (rysunek D2). Na poniższym rysunku przedstawiono zakres specjalizacji przedmiotowej wyłącznie wśród nauczycieli przedmiotu uczących języków obcych w szkołach podstawowych lub ogólnokształcących szkołach średnich I stopnia, którzy – zależnie od kraju – posiadają kwalifikacje do nauczania jedynie języków obcych lub dwóch przedmiotów, z których jednym jest język obcy. Na rysunku nie uwzględniono typowych modeli kształcenia nauczycieli, ani czasu ich trwania (¹).

Rysunek D3: Zakres specjalizacji przedmiotowej wśród nauczycieli języków obcych w szkołach podstawowych i/lub ogólnokształcących szkołach średnich I stopnia, 2006/07

Nauczyciele posiadający kwalifikacje WYŁĄCZNIE do nauczania języków obcych

	BE fr	BE de	BE nl	BG	CZ	DK	DE	EE	IE	EL	ES	FR	IT	CY	LV	LT	LU	HU	MT	NL	AT	PL	PT	RO	SI	SK	FI	SE	UK- ENG	UK- WLS	UK- NIR	UK- SCT	IS	LI	NO	TR	
A				●						●	●			●	●	●			●	●		●				●	●						●				
B	●			●			●	●					●		●	●							●	●			●	●						●			

A Tylko jeden język obcy B Dwa lub więcej języków obcych

Źródło: Eurydice.

(¹) Bardziej szczegółowe informacje na ten temat w odniesieniu do wszystkich kategorii nauczycieli zostaną przedstawione w publikacji pt. *Key Data on Education in Europe 2009* (Kluczowe dane dotyczące edukacji w Europie 2009), która ma się wkrótce ukazać.

Dodatkowe uwagi (rysunek D3)

Republika Czeska: Nie istnieją zasady lub zalecenia dotyczące liczby języków obcych, których powinni uczyć nauczyciele. Wydziały pedagogiki prowadzą dla nauczycieli szkół średnich I stopnia programy studiów łączące dwa języki lub język obcy z innym przedmiotem.

Zjednoczone Królestwo (ENG/WLS/NIR): Chociaż w regulacjach stwierdza się jedynie, że nauczyciele muszą posiadać status wykwalifikowanego nauczyciela (uprawniający do nauczania w Irlandii Północnej), istnieją specjalne programy kształcenia nauczycieli przygotowujące do nauczania na danym etapie i – w przypadku nauczycieli szkół średnich – jednego lub dwóch określonych przedmiotów. Wiele placówek przygotowujących do nauczania języków w szkołach średnich, jak również wiele szkół, preferuje kandydatów, którzy mogą uczyć dwóch języków.

Turcja: Nauczyciele, których zajęcia nie wypełniają pensum dydaktycznego, mogą prowadzić lekcje gramatyki języka tureckiego i konwersacje z języka tureckiego.

W kilku krajach, tj. Belgii (Wspólnocie Flamandzkiej), Niemczech i Liechtensteinie, na poziomach ISCED 1 i ISCED 2 nie zatrudnia się nauczycieli przedmiotu specjalizujących się w nauczaniu języków obcych. Nauczyciele w tych krajach posiadają kwalifikacje do nauczania co najmniej trzech różnych przedmiotów, w tym co najmniej jednego języka obcego, w związku z czym nie uwzględniono ich na powyższym rysunku.

Nauczyciele przedmiotu mogą mieć dwa różne profile kwalifikacji. Mogą posiadać kwalifikacje do nauczania dwóch różnych przedmiotów, z których jednym jest język obcy, lub wyłącznie do nauczania języków obcych. Obydwa rozwiązania są mniej więcej w takim samym stopniu rozpowszechnione. Nauczyciele przedmiotu przygotowani wyłącznie do nauczania języków obcych posiadają kwalifikacje w zakresie jednego lub większej liczby języków.

W wielu krajach nauczyciele przedmiotu uczący języków obcych mogą w pewnym zakresie sami wybierać połączenia przedmiotów. Dotyczy to większości krajów skandynawskich (Finlandii, Szwecji, Islandii i Norwegii), Węgier, Portugalii i Słowacji.

W POŁOWIE KRAJÓW KSZTAŁCENIE NAUCZYCIELI JĘZYKÓW OBCYCH TRWA CZTERY LATA

W niemal wszystkich krajach kształcenie nauczycieli języków obcych dla szkół podstawowych obejmuje kształcenie ogólne i przygotowanie pedagogiczne, które prowadzi się równocześnie (model kształcenia równoległego). Natomiast w ramach kształcenia przyszłych nauczycieli szkół średnich I stopnia często najpierw prowadzi się kształcenie ogólne, a następnie kształcenie pedagogiczne (model kształcenia etapowego). Dla tego drugiego poziomu nauczania obydwie modele współistnieją obok siebie w połowie analizowanych krajów ⁽²⁾.

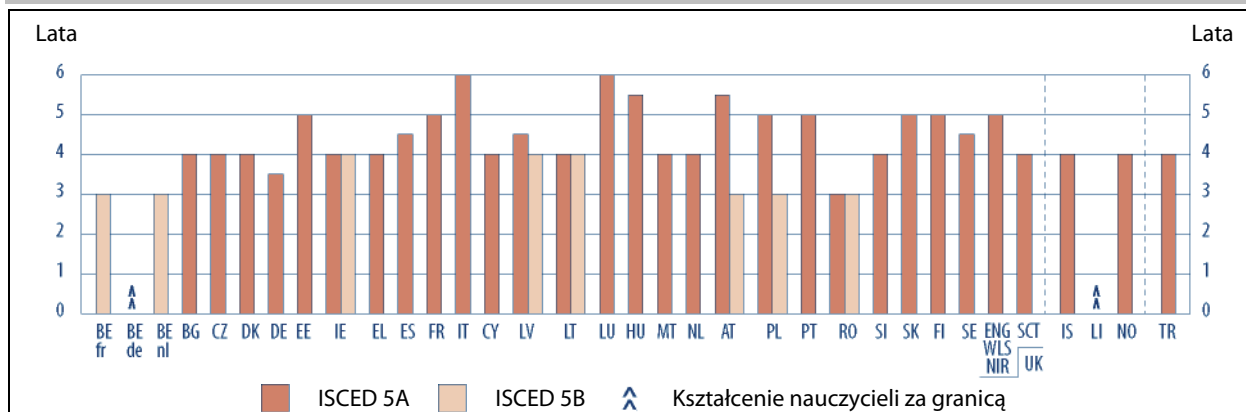
We wszystkich krajach kształcenie nauczycieli przedmiotu i nauczycieli kilku przedmiotów uczących języków obcych, którzy stanowią jedyne kategorie omówione na poniższym rysunku, prowadzi się w szkołach wyższych. Choć w kilku krajach, i głównie dla poziomu szkół podstawowych kwalifikacje do nauczania języków obcych mają nauczyciele przedmiotów zintegrowanych (rysunek D1 i D2), na poniższym rysunku nie uwzględniono typowych modeli kształcenia nauczycieli tej kategorii ani czasu trwania tego kształcenia.

Niemal wszędzie zalecenia dotyczące minimalnego czasu trwania kształcenia nauczycieli przedmiotu i nauczycieli kilku przedmiotów uczących języków obcych oraz poziomu ISCED, na którym prowadzi się ich kształcenie, są identyczne jak w przypadku innych nauczycieli. We wszystkich krajach minimalny czas trwania kształcenia nauczycieli wynosi od trzech lat (Belgia, Austria, Polska i Rumunia) do sześciu lat (Włochy i

⁽²⁾ Bardziej szczegółowe informacje na ten temat w odniesieniu do wszystkich kategorii nauczycieli zostaną przedstawione w publikacji pt. *Key Data on Education in Europe 2009* (Kluczowe dane dotyczące edukacji w Europie 2009), która ma się wkrótce ukazać.

Luksemburg), a najczęściej cztery lata. Na ogół kształcenie nauczycieli odbywa się na poziomie ISCED 5A, choć w Irlandii, na Łotwie i Litwie, w Austrii, Polsce i Rumunii prowadzi się je zarówno na poziomie ISCED 5A, jak i na poziomie ISCED 5B. Jedynie w Belgii nauczycieli szkół podstawowych, jak i średnich kształcą się wyłącznie na poziomie ISCED 5B.

Rysunek D4: Minimalny czas trwania kształcenia nauczycieli języków obcych dla szkół podstawowych i/lub ogólnokształcących szkół średnich I stopnia, 2006/07

Źródło: Eurydice.

Dodatkowe uwagi

Belgia (BE de): Większość nauczycieli pracujących w szkołach średnich I stopnia (ISCED 2) kształcą się we Francuskiej Wspólnocie Belgii.

Niemcy, Francja, Luksemburg i Austria: Za integralną część kształcenia nauczycieli uznaje się „kończącą fazę nabywania kwalifikacji w miejscu pracy”, a w związku z tym uwzględnia się ją w czasie trwania kształcenia. Na ogół jest to obowiązkowy okres pomiędzy etapem kształcenia nauczycieli a podjęciem pracy zawodowej. W tym okresie nauczyciele nie posiadają jeszcze pełnych kwalifikacji i uznaje się ich zwykle za „kandydatów na nauczycieli” lub „stażystów”. Wykonują oni w całości lub częściowo zadania należące do w pełni wykwalifikowanych nauczycieli i otrzymują wynagrodzenie za swą pracę. Na zakończenie tego okresu i po spełnieniu szeregu formalnych kryteriów oceny kandydaci zostają w pełni wykwalifikowanymi nauczycielami.

Austria: Dane dotyczące poziomów ISCED 5A i 5B odnoszą się do nauczycieli pracujących, odpowiednio, w *allgemein bildende höhere Schule* i *Hauptschule*.

Słowenia: Od roku akademickiego 2008/09 czas trwania studiów nauczycielskich wydłużono do pięciu lat.

Zjednoczone Królestwo (ENG/WLS/NIR): Nie istnieją ustawowe wymagania dotyczące określonych kwalifikacji przedmiotowych nauczycieli. Na rysunku przedstawiono typową ścieżkę kształcenia dla nauczycieli przedmiotu, którzy uczą języków w szkołach średnich.

Liechtenstein: Przyszli nauczyciele kształcą się za granicą, głównie w Austrii lub Szwajcarii

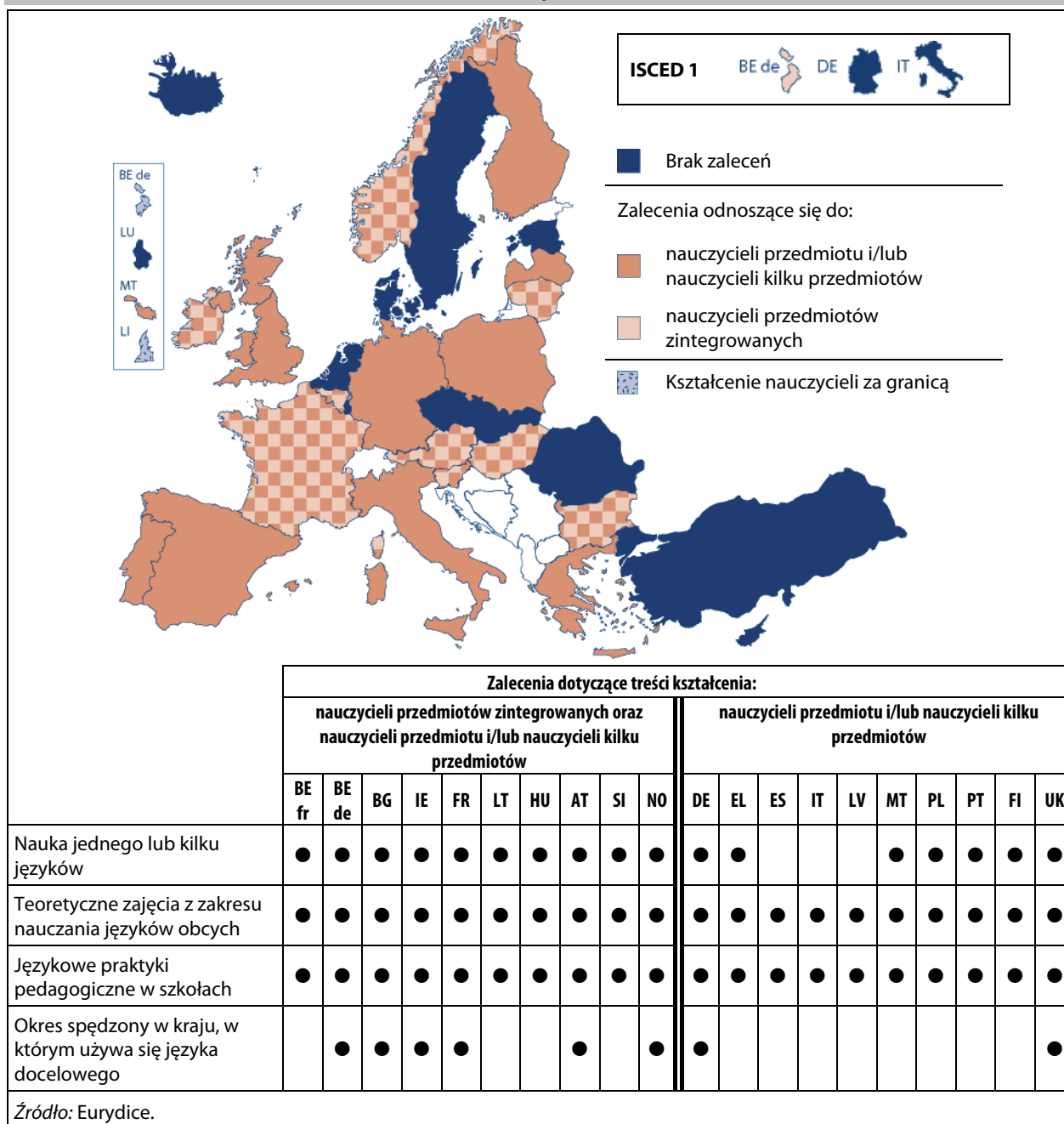
Objaśnienia

Kształcenie nauczycieli obejmuje na ogół kształcenie ogólne i przygotowanie pedagogiczne. Kształcenie ogólne zapewnia gruntowną wiedzę z zakresu jednego lub większej liczby przedmiotów, natomiast przygotowanie pedagogiczne zapewnia teoretyczne i praktyczne umiejętności, jakich wymaga nauczanie. Te dwa komponenty mogą być prowadzone równocześnie lub jeden po drugim. W **modelu równoległym** przygotowanie pedagogiczne odbywa się w tym samym czasie, co kształcenie ogólne. W **modelu etapowym** przygotowanie pedagogiczne ma miejsce po zakończeniu kształcenia ogólnego. W tym modelu studenci, którzy rozpoczęli studia na określonym kierunku, przechodzą następnie do etapu przygotowania pedagogicznego, stanowiącego odrębną fazę.

**TYLKO W KILKU KRAJACH ZALECA SIĘ, ABY PRZYSZLI NAUCZYCIELE
JĘZYKÓW OBCYCH ODBYWALI OKRES KSZTAŁCENIA
W KRAJU, KTÓREGO JĘZYKA BĘDĄ UCZYĆ**

W ponad połowie analizowanych krajów władze edukacyjne zalecają placówkom kształcącym nauczycieli, aby prowadziły określone przedmioty lub zajęcia, które umożliwiają przyszłym nauczycielom zdobycie umiejętności niezbędnych do nauczania języków obcych. W pozostałych krajach nie istnieją oficjalne zalecenia, a placówki edukacyjne zupełnie samodzielnie decydują o treściach kształcenia.

Rysunek D5: Zalecenia dotyczące treści kształcenia nauczycieli, którzy posiadają kwalifikacje do nauczania języków obcych w szkołach podstawowych i/lub ogólnokształcących szkołach średnich I stopnia, 2006/07

Dodatkowe uwagi (Rysunek D5)

Belgia (BE de): Informacje dotyczą wyłącznie treści kształcenia nauczycieli przedmiotów zintegrowanych, którzy uczą języków obcych w szkołach podstawowych. W większości przypadków nauczyciele przedmiotu pracujący w szkołach średnich I stopnia kształcą się we Francuskiej Wspólnocie Belgii.

Niemcy: Kształcenie nauczycieli przedmiotów zintegrowanych (bez specjalizacji przedmiotowej), którzy pracują w szkołach podstawowych, nie obejmuje języków obcych, ale uczestniczą oni w kursach doskonalenia zawodowego.

Włochy: Kształcenie nauczycieli przedmiotów zintegrowanych, którzy pracują w szkołach podstawowych, nie obejmuje języków obcych, ale uczestniczą oni w kursach doskonalenia zawodowego.

Zjednoczone Królestwo (ENG/WLS/NIR): Przygotowanie zawodowe nauczycieli języków, którzy uczą w szkołach średnich, obejmuje kształcenie teoretyczne w zakresie nauczania języka/ów i praktyki szkolne. Wymogom dotyczącym wiedzy przedmiotowej odpowiadają warunki przyjęć na studia magisterskie/podyplomowe, zgodnie z którymi poziom wiedzy musi odpowiadać poziomowi wiedzy zdobytej podczas czteroletnich studiów językowych z rokiem spędzonym za granicą.

Liechtenstein: Przyszli nauczyciele kształcą się za granicą, głównie w Austrii lub Szwajcarii.

Norwegia: Zalecenia dla nauczycieli przedmiotów zintegrowanych nie obejmują językowych praktyk pedagogicznych w szkołach.

Objaśnienia

We wszystkich krajach zalecenia dotyczące treści kształcenia nauczycieli pracujących na poziomach ISCED 1 i 2 są identyczne, z wyjątkiem Belgii (Wspólnoty Niemieckojęzycznej), Niemiec i Włoch. W przypadku tych krajów sytuację na poziomie ISCED 2 przedstawiono na dużej mapce, a sytuację na poziomie ISCED 1 w prawym górnym rogu.

Okres spędzony w kraju, w którym używa się języka docelowego: Okres spędzony w kraju lub regionie, gdzie używa się języka, którego nauczyciel ma uczyć. Okres ten może obejmować czas spędzony w szkole (w charakterze asystenta), na uczelni (udział w zajęciach), a nawet w sektorze biznesu. Celem wyjazdu jest stworzenie studentom studiów nauczycielskich możliwości bezpośredniego kontaktu z językiem i kulturą, których będą uczyć.

W przypadku krajów, w których istnieją zalecenia dotyczące treści nauczania, powyższy rysunek koncentruje się na czterech następujących komponentach kształcenia: nauka jednego lub kilku języków obcych, teoretyczne zajęcia z zakresu nauczania języków obcych, językowe praktyki pedagogiczne w szkołach i okres spędzany w kraju, w którym używa się języka docelowego. Pierwsza kategoria umożliwia studentom studiów nauczycielskich gruntowną znajomość i opanowanie jednego lub kilku języków obcych. Zajęcia teoretyczne z zakresu nauczania języków obcych mogą obejmować zajęcia poświęcone metodyce i dydaktyce nauczania języków obcych, itp. Szkolne praktyki pedagogiczne umożliwiają przyszłym nauczycielom poznanie po raz pierwszy prawdziwego środowiska pracy. Okres spędzony w kraju, w którym używa się języka docelowego, stanowi okazję do bezpośredniego kontaktu z językiem i kulturą, których będą uczyć.

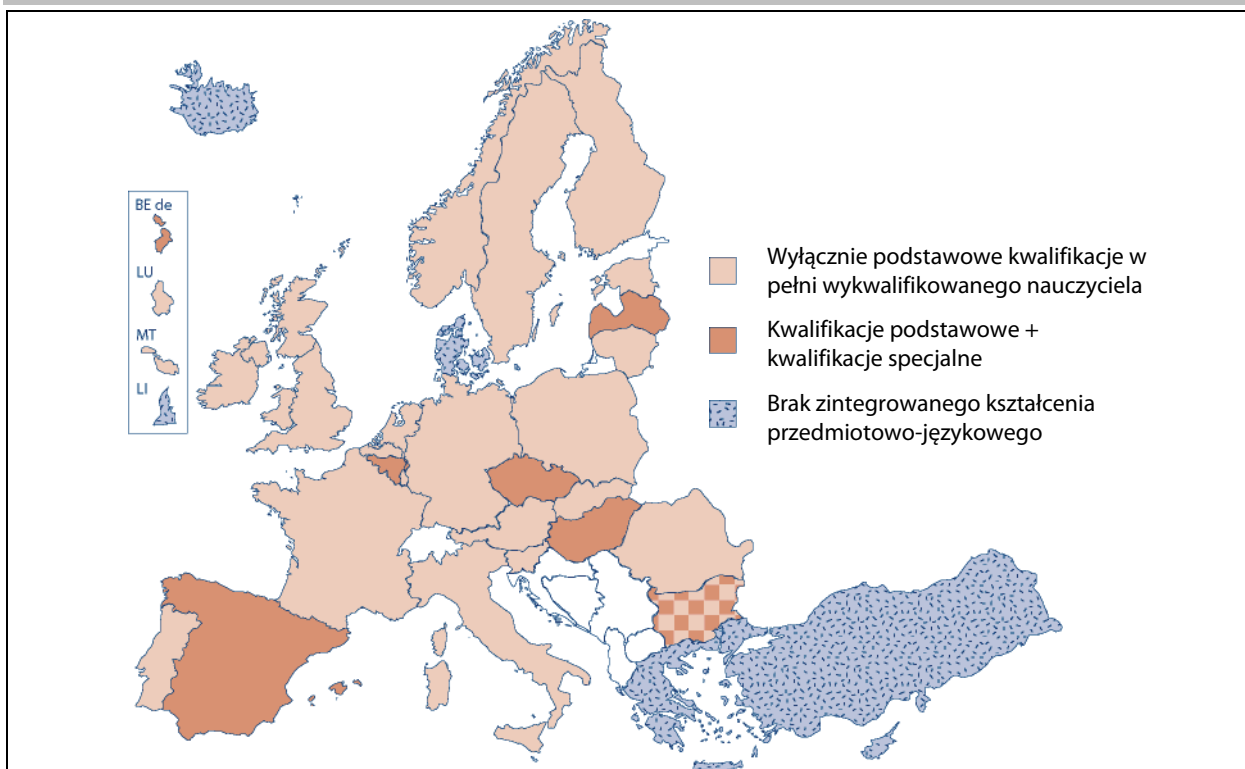
W większości przypadków pierwsze trzy komponenty są odgórnie ustalone niezależnie od tego, czy studenci zamierzają zostać nauczycielami przedmiotów zintegrowanych, nauczycielami kilku przedmiotów, czy też nauczycielami przedmiotu. Natomiast okres spędzony w kraju, w którym używa się języka docelowego, znajduje się wśród zalecanych zajęć dla przyszłych nauczycieli języków jedynie w ośmiu krajach.

W WIĘKSZOŚCI KRAJÓW ZINTEGROWANE KSZTAŁCENIE**—PRZEDMIOTOWO-JĘZYKOWE NIE WYMAGA SPECJALNYCH KWALIFIKACJI—**

W zdecydowanej większości krajów część szkół prowadzi zintegrowane kształcenie przedmiotowo-językowe, w ramach którego lekcje odbywają się w co najmniej dwóch językach (rysunek B6). W tym przypadku istnieją zasadniczo trzy połączenia języków: uzupełnieniem urzędowego języka państwowego jest język nieautochtoniczny lub język regionalny i/lub mniejszościowy, lub też obydwie te języki (rysunek B7).

Niemal we wszystkich krajach kwalifikacje, jakich normalnie wymaga się od nauczycieli, są w pełni wystarczające do prowadzenia zintegrowanego kształcenia przedmiotowo-językowego. W związku z tym to szkoły prowadzące tego rodzaju kształcenie określają wymogi czy strategię rekrutacji nauczycieli, w ramach których sprawdzają posiadanie odpowiednich kompetencji i – w razie potrzeby – zakładają ich szkolenia. Jedynie w sześciu krajach określono, że nauczyciele prowadzący zintegrowane kształcenie przedmiotowo-językowe muszą posiadać specjalne świadectwa, które potwierdzają ich przygotowanie w tym zakresie. Świadectwa te dotyczą zasadniczo kompetencji i wiedzy z zakresu języków. Nauczyciele muszą wykazać, że są w stanie uczyć przedmiotów z programu nauczania w innym języku niż jeden lub kilka urzędowych języków państwowych.

Rysunek D6: Kwalifikacje wymagane do prowadzenia zintegrowanego kształcenia przedmiotowo-językowego w szkołach podstawowych (ISCED 1) i średnich szkołach ogólnokształcących (ISCED 2 i 3), 2006/07

Źródło: Eurydice.

	Szczegółowe informacje dotyczące wymaganych dodatkowych/specjalnych kwalifikacji
BE fr	Kwalifikacje uzyskane w języku docelowym lub świadectwo (uzyskane po zdaniu egzaminu) potwierdzające gruntowną znajomość tego języka.
BE de	Kwalifikacje uzyskane w języku docelowym, świadectwo ukończenia szkoły średniej II stopnia w tym języku lub świadectwo (uzyskane po zdaniu egzaminu) potwierdzające gruntowną znajomość tego języka.
BG	Dodatkowe świadectwo znajomości języka obcego potwierdzające minimalny poziom biegłości, uzyskane na uczelni lub w szkole średniej z programem intensywnej nauki języka obcego.
CZ	Znajomość języka docelowego na poziomie C1 według Europejskiego Systemu Opisu Kształcenia Językowego (Rady Europy).
ES	Świadectwo znajomości języka docelowego.
LV	Nauczyciele, których językiem ojczystym nie jest łotewski i którzy prowadzą lekcje w ramach programów dla mniejszości językowych, muszą znać język łotewski na poziomie C2 według Europejskiego Systemu Opisu Kształcenia Językowego. Nauczyciele, którzy prowadzą inne rodzaje zintegrowanego kształcenia przedmiotowo-językowego, muszą posiadać kwalifikacje w zakresie jednego lub kilku przedmiotów i oficjalne świadectwo znajomości języka docelowego.
HU	Kwalifikacje w zakresie dwóch przedmiotów, w tym języka.
SI	Nauczyciele nie muszą posiadać dodatkowych kwalifikacji, ale w razie potrzeby można od nich wymagać zdania dodatkowego egzaminu. Są to zwykle rodzimi użytkownicy danego języka (<i>native speakers</i>). W związku z tym, że żadna uczelnia w Słowenii nie prowadzi kształcenia w języku węgierskim (który jest w Słowenii językiem docelowym zintegrowanego kształcenia przedmiotowo-językowego), nie ma możliwości uzyskania dodatkowych kwalifikacji.

Źródło: Eurydice.

O tym, że jedynie w kilku krajach istnieje wymóg posiadania dodatkowych formalnych kwalifikacji do prowadzenia zintegrowanego kształcenia przedmiotowo-językowego, może decydować kilka czynników. W wielu systemach edukacji zintegrowane kształcenie przedmiotowo-językowe nie jest szczególnie rozwinięte bądź jest prowadzone dopiero od niedawna w ramach projektu pilotażowego – jak na przykład we Włoszech i Portugalii. I odwrotnie – w kilku krajach jest prowadzone na szeroką skalę, a w Luksemburgu i na Malcie zostało wprowadzone powszechnie. W tych przypadkach tej formy kształcenia nie uznaje się za wyjątkowe rozwiązanie i nie określa się dodatkowych kwalifikacji. I w końcu, w przypadku gdy zintegrowane kształcenie przedmiotowo-językowe jest prowadzone w społecznościach, które używają języka regionalnego lub mniejszościowego, nauczyciele na ogół znają biegle obydwa języki, tj. język regionalny i/lub mniejszościowy, który jest ich językiem ojczystym, i drugi język, który jest urzędowym językiem państwowym (lub jednym z urzędowych języków państwowych, jeśli istnieje kilka).

Od 2005 r. we Francji istnieje dodatkowa formalna kwalifikacja uprawniająca do nauczania przedmiotu pozajęzykowego w języku obcym. Jednak obecnie kwalifikacja ta nie jest jeszcze obowiązkowa w przypadku rekrutacji nauczycieli do *sections européennes* czy *sections internationales* (sekcji europejskich lub międzynarodowych w szkołach), w których prowadzi się zintegrowane kształcenie przedmiotowo-językowe.

Zgodnie z nowymi przepisami (2004) dotyczącymi standardów kształcenia nauczycieli w Polsce, wszyscy absolwenci muszą znać biegle język obcy na poziomie B2 lub B2+ według Europejskiego Systemu Opisu Kształcenia Językowego Rady Europy. Ponadto obecnie nauczyciele obowiązkowo uzyskują specjalizację w zakresie drugiego przedmiotu. Jeżeli wybierają połączenie "przedmiot pozajęzykowy + język obcy", w przypadku języka muszą osiągnąć poziom C2 według Europejskiego Systemu Opisu Kształcenia Językowego. Te ogólne regulacje dotyczące kształcenia wszystkich nauczycieli mogą mieć istotny wpływ na możliwości systemu edukacji, jeśli chodzi o prowadzenie zintegrowanego kształcenia przedmiotowo-językowego na szerszą skalę. W związku z tym, że brak wykwalifikowanych nauczycieli podaje się często jako czynnik ograniczający rozwój tej formy kształcenia, takie rozwiązania mogą jedynie ułatwić jej promowanie.

PROCES DYDAKTYCZNY

NA ZAKOŃCZENIE KSZTAŁCENIA OBOWIĄZKOWEGO W PEŁNYM WYMIARZE CZTERY UMIEJĘTNOŚCI JĘZYKOWE UZNAJE SIĘ ZA RÓWNIESTOTNE

Komunikowanie się w języku obcym wymaga biegłego opanowania całego zestawu umiejętności. W oficjalnych programach nauczania języków obcych wymienia się cztery umiejętności, tj. rozumienie ze słuchu, mówienie, czytanie i pisanie, i w większości krajów wszystkie te cztery umiejętności powinny mieć priorytetowe znaczenie. Jedynie w Finlandii program nauczania nie odnosi się konkretnie do kwestii priorytetów, choć takich odnośników brak też w programach nauczania w Republice Czeskiej i Irlandii oraz na Malcie.

Na poziomie podstawowym te cztery umiejętności komunikacji uznaje się za równie istotne w mniej więcej połowie krajów. Jeżeli mają one różną rangę, nacisk kładzie się zwykle na umiejętności rozumienia ze słuchu i mówienia. W trzech krajach, tj. Belgii (Wspólnocie Francuskojęzycznej i Flamandzkiej), Holandii i Rumunii, do tych dwóch umiejętności dodaje się jeszcze czytanie.

Rysunek E1: Znaczenie, jakie przywiązuje się do czterech umiejętności komunikacji w programach nauczania języków obcych, poziom kształcenia obowiązkowego, 2006/07

Rysunek E1a: Na początku obowiązkowej nauki PIERWSZEGO języka obcego						Rysunek E1b: Na zakończenie obowiązkowego kształcenia					
Jednoznaczny priorytet				Wszystkie cztery umiejętności są równie istotne	Brak odniesienia do kwestii priorytetów	Jednoznaczny priorytet				Wszystkie cztery umiejętności są równie istotne	Brak odniesienia do kwestii priorytetów
Rozumienie ze słuchu	Mówienie	Czytanie	Pisanie			Rozumienie ze słuchu	Mówienie	Czytanie	Pisanie		
■	■	■				BE fr				■	
■	■					BE de				■	
■	■	■				BE nl				■	
				■		BG				■	
■	■			■		CZ					■
				■		DK				■	
■	■			■		DE				■	
				■		EE				■	
⊗	⊗	⊗	⊗	⊗	⊗	IE					■
■	■					EL				■	
				■		ES				■	
■	■					FR				■	
■	■					IT				■	
				■		CY				■	
				■		LV				■	
				■		LT				■	
				■		LU			■		
				■		HU				■	
■	■					MT					■

⊗ Brak programu nauczania języków obcych

Źródło: Eurydice.

Rysunek E1 (c.d.): Znaczenie, jakie przywiązuje się do czterech umiejętności komunikacji w programach nauczania języków obcych, poziom kształcenia obowiązkowego, 2006/07

Rysunek E1a: Na początku obowiązkowej nauki PIERWSZEGO języka obcego						Rysunek E1b: Na zakończenie obowiązkowego kształcenia					
Jednoznaczny priorytet				Wszystkie cztery umiejętności są równie istotne	Brak odniesienia do kwestii priorytetów	Jednoznaczny priorytet				Wszystkie cztery umiejętności są równie istotne	Brak odniesienia do kwestii priorytetów
Rozumienie ze słuchu	Mówienie	Czytanie	Pisanie			Rozumienie ze słuchu	Mówienie	Czytanie	Pisanie		
■	■	■				NL				■	
■	■					AT				■	
■	■					PL				■	
				■		PT				■	
■	■	■				RO				■	
				■		SI				■	
				■		SK				■	
					■	FI					■
				■		SE				■	
				■		UK-ENG/ WLS/NIR				■	
⊗	⊗	⊗	⊗	⊗	⊗	UK-SCT	⊗	⊗	⊗	⊗	⊗
				■		IS				■	
				■		LI				■	
				■		NO				■	
				■		TR				■	

⊗ Brak programu nauczania języków obcych

Źródło: Eurydice.

Dodatkowe uwagi

Republika Czeska: „Ramowy program nauczania” dotyczący kształcenia obowiązkowego (poziomów ISCED 1 i 2), który jest wprowadzany w roku szkolnym 2007/08, określa przewidywane efekty dla każdego etapu edukacji pod kątem umiejętności receptywnych, produktywnych i interaktywnych, nie szeregując ich według ważności.

Irlandia: Nauka języka obcego nie jest obowiązkowa, a język obcy nie jest uwzględniony w oficjalnym programie nauczania dla szkół podstawowych. Dane na rysunku E1b pochodzą z programów nauczania języków obcych przygotowujących do uzyskania świadectwa *Junior Certificate* (które otrzymuje się w wieku 15 lat).

Zjednoczone Królestwo (ENG/WLS/NIR): W krajowych programach nauczania określa się docelowy poziom osiągnięć dla każdej z czterech umiejętności i w ten sposób wskazuje, że wszystkie cztery umiejętności są uznawane za równie istotne.

Zjednoczone Królestwo (SCT): Nauka języka obcego nie jest obowiązkowa. Zgodnie z „Programem nauczania na rzecz doskonałości” (*Curriculum for Excellence*), tj. nowym programem nauczania dla uczniów w wieku 3-18 lat, który obecnie opracowuje się w Szkocji, przedstawione są kompetencje dotyczące wszystkich czterech umiejętności, ale czytanie, pisanie, mówienie i rozumienie ze słuchu będą inaczej wyważone na różnych etapach.

Objaśnienia

Cztery umiejętności komunikacji – zob. „Glosariusz”.

Jednoznaczny priorytet dotyczący jednej lub kilku umiejętności: W oficjalnych programach nauczania języków obcych stwierdza się jasno i jednoznacznie, że w całym procesie nauczania/uczenia się większą wagę przywiązuje się do celów dotyczących jednej lub kilku umiejętności.

Wszystkie cztery umiejętności komunikacji są równie istotne: W oficjalnych programach nauczania języków obcych stwierdza się jasno, że żadna z czterech umiejętności komunikacji nie jest ważniejsza od pozostałych.

Brak odniesienia do kwestii priorytetów: W programach nauczania języków obcych brak zapisów o tym, że jedna lub kilka umiejętności komunikacji ma większe znaczenie niż pozostałe.

Na poziomie szkoły podstawowej programy nauczania, w których stwierdza się, że do każdej umiejętności komunikacji należy przywiązywać jednakową wagę, istnieją głównie w krajach, gdzie uczniowie rozpoczynają naukę pierwszego obowiązkowego języka obcego na stosunkowo późnym etapie – w wieku 9 lat lub później (rysunek B1).

Jeśli jednak chodzi o końcowy etap obowiązkowego kształcenia, w zdecydowanej większości krajów zaleca się, aby taki sam nacisk położyć na wszystkie cztery umiejętności komunikacji. Jedynie w Luksemburgu priorytetowe znaczenie w programie nauczania na poziomie szkoły średniej ma umiejętność pisania.

W CIĄGU PIĘCIU LAT W WIELU KRAJACH ZWIĘKSZYŁA SIĘ LICZBA GODZIN PRZEZNACZONYCH NA NAUKĘ JĘZYKÓW OBCYCH

W latach 2002-2006 we wszystkich krajach europejskich liczba godzin przeznaczonych na naukę języków obcych w szkołach podstawowych i/lub ogólnokształcących szkołach średnich I stopnia zwiększyła się lub pozostała na tym samym poziomie.

W pierwszej grupie, która obejmuje większość krajów, zalecany wymiar godzin przeznaczonych na naukę języków obcych jako przedmiotu obowiązkowego w ciągu nominalnego roku został zwiększony, czasem znacznie. W sześciu krajach, tj. w Bułgarii, Republice Czeskiej i Francji, na Łotwie, w Słowenii i Norwegii, liczba godzin zwiększyła się zarówno w szkołach podstawowych, jak i w szkołach średnich I stopnia. Jedynie trzy kraje tej grupy, Belgia (Wspólnota Niemieckojęzyczna), Dania i Grecja, skoncentrowały się wyraźniej na zwiększeniu wymiaru kształcenia językowego w szkołach podstawowych, a w innych krajach – w Niemczech (w przypadku *Hauptschule* i *Realschule*) i Włoszech, na Cyprze i w Liechtensteinie – większą liczbę godzin przewidziano wyłącznie na naukę języków obcych w szkołach średnich I stopnia.

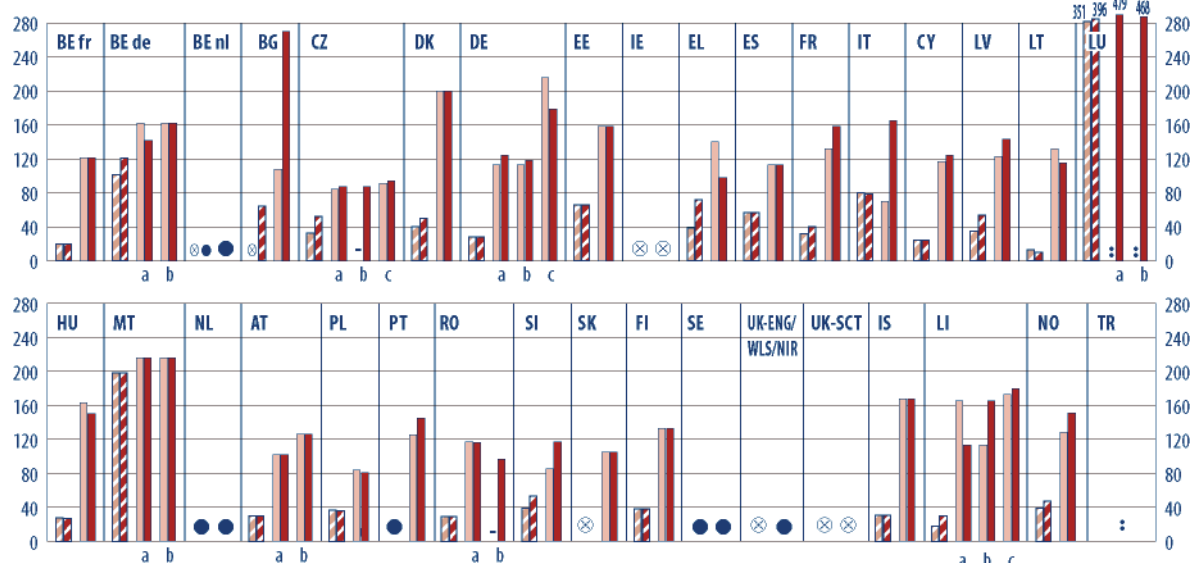
Zwiększenie liczby godzin przeznaczonych na języki obce wynika często ze zmian w organizacji kształcenia językowego (rysunek B3). Na przykład języki obce zostały po raz pierwszy uwzględnione w programie nauczania dla szkół podstawowych, jak w Bułgarii, bądź na tym samym poziomie wprowadzono obowiązkową naukę drugiego języka obcego. W Danii, Grecji i Francji podjęto decyzję o rozpoczęciu nauki języka na wcześniejszym etapie szkoły podstawowej, przeznaczając na ten cel dodatkowe godziny. Nie miało to jednak miejsca we wszystkich przypadkach – chociaż we Włoszech nauka języka rozpoczyna się obecnie wcześniej, nie zwiększono tam łącznej liczby godzin przeznaczonej na lekcje języka.

W drugiej grupie krajów wymiar godzin przeznaczonych na naukę języków obcych w nominalnym roku szkolnym pozostał niezmienny w ciągu ostatnich pięciu lat. Tendencję tę można zauważyć w szkolnictwie podstawowym w Niemczech i Włoszech, na Cyprze, w Polsce i Rumunii oraz na poziomie średnim w Danii. W Estonii, na Malcie, w Austrii, Finlandii i Islandii roczny wymiar nominalnego czasu przewidzianego na naukę języków obcych nie został zmieniony na żadnym z tych dwóch poziomów od roku szkolnego 2002/03. W dwóch krajach, Belgii (Wspólnocie Francuskiej) i Hiszpanii, sytuacja nie zmieniła się pod tym względem od mniej więcej 15 lat ⁽¹⁾.

I wreszcie, kilka krajów zmniejszyło roczny wymiar godzin przeznaczonych na języki obce. Tendencja ta jest szczególnie widoczna w szkołach średnich I stopnia w Niemczech (w przypadku *Gymnasium*) i Grecji oraz na Litwie. Od początku roku szkolnego 2005/06 nauka pierwszego języka obcego w szkołach podstawowych w Grecji rozpoczyna się o rok wcześniej, natomiast naukę drugiego języka wprowadzono od tego samego roku szkolnego już pod koniec szkoły podstawowej, a w związku z tym zmniejszono liczbę godzin przeznaczonych na naukę tego języka w szkole średniej I stopnia.

(¹) Szczegółowe dane dotyczące lat szkolnych 1992/93 i 1997/98 przedstawiono w publikacji Eurydice pt. „Key Data on Teaching Languages at School in Europe – 2005 Edition” (Kluczowe dane dotyczące nauczania języków obcych w szkołach w Europie – wydanie 2005).

Rysunek E2: Zmiany w liczbie godzin obowiązkowej nauki języków obcych w nominalnym roku szkolnym w szkole podstawowej (ISCED 1) i średniej I stopnia (ISCED 2), 2002/03 i 2006/07

2002/03	ISCED 1	Bez linii kreskowanych: ISCED 2	- Nie dotyczy
2006/07		a, b lub c: ISCED 2: Różne rodzaje szkół (zob.: uwagi)	
●	Przedmiot obowiązkowy z elastycznym wymiarem godzin		⊗ Języki obce nie są przedmiotem obowiązkowym

	BE fr		BE de		BE nl		BG		CZ				DK		DE				EE		
	X	Y	X	a b	X	Y	X	Y	X	a	b	c	X	Y	X	a	b	c	X	Y	
2002/03	20	121	101	162	162	⊗	●	⊗	108	33	84	-	91	40	200	28	113	113	216	66	158
2006/07	20	121	121	142	162	●	●	64	216	52	87	87	94	50	200	28	124	118	179	66	158

	IE		EL		ES		FR		IT		CY		LV		LT		LU			HU	
	X	Y	X	Y	X	Y	X	Y	X	Y	X	Y	X	Y	X	Y	X	a	b	X	Y
2002/03	⊗	⊗	39	140	57	113	32	132	80	70	24	117	35	123	13	132	351	:	:	28	163
2006/07	⊗	⊗	72	98	57	113	40	158	79	165	24	124	54	143	10	115	396	479	468	27	150

	MT		NL		AT			PL		PT		RO			SI		SK		FI	
	X	a, b	X	a, b, c	X	a	b	X	Y	X	Y	X	a	b	X	Y	X	Y	X	Y
2002/03	198	216	●	●	30	102	126	37	84	●	125	29	117	-	39	85	⊗	105	38	133
2006/07	198	216	●	●	30	102	126	36	81	●	145	29	116	97	53	117	⊗	105	38	133

	SE		UK-ENG/WLS/NIR		UK-SCT		IS		LI			NO		TR		
	X	Y	X	Y	X	Y	X	Y	X	a	b	c	X	Y	X	Y
2002/03	●	●	⊗	●	⊗	⊗	31	168	18	165	113	173	39	128	:	:
2006/07	●	●	⊗	●	⊗	⊗	31	168	30	113	165	180	47	151	:	:

X	ISCED 1	Y	ISCED 2	a, b lub c	ISCED 2: Różne rodzaje szkół (zob.: uwagi)	- Nie dotyczy
●	Przedmiot obowiązkowy z elastycznym wymiarem godzin			⊗ Języki obce nie są przedmiotem obowiązkowym		

Źródło: Eurydice.

Dodatkowe uwagi (rysunek E2)

Belgia (BE fr): Nauka obowiązkowych języków obcych jest zorganizowana inaczej w stołecznym regionie Brukseli. W szkołach, w których językiem nauczania jest język francuski, obowiązkowa nauka języka obcego rozpoczyna się w trzeciej klasie szkoły podstawowej i obejmuje większą liczbę lekcji na tym poziomie. Zaleca się, aby w szkole podstawowej na naukę języków obcych jako przedmiotu obowiązkowego przeznaczano w ciągu nominalnego roku 81 godzin.

Belgia (BE de): a) szkoły sektora publicznego; b) dotowane przez państwo szkoły prywatne.

Belgia (BE nl): Od piątej klasy szkoły podstawowej nauka języka francuskiego jest obowiązkowa.

Republika Czeska: a) *Základní škola* (poprzedni system); b) *Základní škola* (nowy system obejmujący ramowy program nauczania); c) *Základní + Gymnázium* (poprzedni system).

Niemcy: a) *Hauptschule*; b) *Realschule*; c) *Gymnasium*. Na poziomie ISCED 1 w roku 2002/03 minimalna liczba godzin przeznaczona na naukę obowiązkowych języków obcych obejmuje zalecane godziny dla pierwszych dwóch klas (uczniów w wieku 8-10 lat), które część szkół dopiero wówczas wprowadzała. Dane dotyczące klas V-X opierają się na porozumieniu między landami, które określa łączną liczbę lekcji każdego przedmiotu z łącznej liczby przewidzianej dla szkół średnich I stopnia. Obliczono średnią roczną liczbę, w związku z czym dane mogą nie odpowiadać dokładnie planom lekcji dla każdej klasy w 16 landach.

Francja: W roku 2002/03 minimalna liczba godzin przeznaczona na naukę obowiązkowych języków obcych obejmuje godziny przewidziane dla pierwszych dwóch klas (uczniów w wieku 8-10 lat), które część szkół dopiero wówczas wprowadzała.

Włochy: Na poziomie ISCED 2 w roku 2002/03: a) *Scuola media*, a następnie pierwsza klasa *Liceo scientifico*; b) *Scuola media*, a następnie pierwsza klasa *Liceo classico*; c) *Scuola media*, a następnie pierwsza klasa *Liceo artistico*.

Luksemburg: a) profil "klasyczny"; b) profil "nowożytny".

Węgry: W ogólnokrajowej podstawie programowej czas przeznaczony na każdy przedmiot określa się jako procent łącznego wymiaru zajęć. Wynosi on 2-6 % dla klas I-IV, 12-20 % dla klas V-VI, VII-VIII i IX-X, a 13 % dla klas XI-XII. Szkoły, które mają znaczną autonomię w opracowywaniu szkolnych programów nauczania, mogą same ustalać procent czasu przeznaczanego na każdy przedmiot w ramach zalecanego wymiaru, ponieważ publiczne placówki edukacyjne, które mają odpowiednie warunki, mogą rozpoczynać naukę języka obcego wcześniej niż w czwartej klasie, gdy jest to już obowiązkowe. Od 2004 r. szkoły średnie mają możliwość wprowadzania „roku intensywnej nauki języka obcego”, w ramach którego co najmniej 40% łącznego wymiaru godzin dydaktycznych (co najmniej 11 godzin zajęć) przeznacza się na intensywną naukę języka.

Malta: a) *Junior Lyceum*; b) *Secondary Schools*.

Holandia: a) VMBO; b) HAVO; c) VWO. Wszyscy uczniowie czwartej i piątej klasy HAVO (szkoły średniej II stopnia) mają co najmniej 360 godzin języka angielskiego w ciągu dwóch lat, a uczniowie czwartej, piątej i szóstej klasy VWO (również szkoły średniej II stopnia) mają 400 godzin języka angielskiego w ciągu tych trzech lat.

Austria: Na poziomie ISCED 2: a) *Hauptschule* i *Polytechnische Schule*; b) *Realgymnasium* – rodzaj *Allgemeinbildende Höhere Schule* (AHS).

Portugalia: Na naukę języków obcych w drugim cyklu (V i VI klasie) szkoły podstawowej przeznacza się 80 godzin. Zgodnie z ogólnokrajowym programem nauczania języka angielskiego w pierwszym cyklu szkoły podstawowej (odpowiadającym pierwszym czterem latom kształcenia obowiązkowego), od roku 2005/06 na naukę języków obcych w III i IV klasie (uczniowie w wieku 8-10 lat) również przeznacza się 80 godzin.

Rumunia: a) *Gimnaziu + Liceu*; b) *Gimnaziu + Școala de arte și meserii*.

Szwecja: Opracowując ostateczne wersje różnych wariantów programu nauczania, szkoły mogą zmniejszyć maksymalnie o 20% liczbę godzin przewidzianych na dany przedmiot, a godziny te przeznaczyć na inny przedmiot. Umożliwia im to organizowanie profilowanego kształcenia, w którym uczniowie sami decydują o tym, jak podzielić 600 godzin między wybrane przez siebie przedmioty, w ramach łącznego czasu przeznaczanego na kształcenie obowiązkowe. W ten sposób każdy uczeń może dogłębniej poznać jeden lub kilka przedmiotów.

Zjednoczone Królestwo (SCT): Wprawdzie nauka języka obcego nie była obowiązkowa, uznawano ją za obowiązkową przed wprowadzeniem w życie zaleceń grupy ministerialnej ds. języków obcych (2000). Zalecenia uelastyczyły jeszcze bardziej rozwiązania w tym zakresie. W roku 2002/03 wszyscy uczniowie mieli prawo uczyć się języka nowożytnego od szóstej klasy szkoły podstawowej przez co najmniej sześć lat lub łącznie 500 godzin.

Liechtenstein: a) *Oberschule*; b) *Realschule*; c) *Gymnasium*.

Turcja: W związku z tym, że szkoła podstawowa i średnia I stopnia w tym kraju mają strukturę jednolitą, nie wyodrębnia się wymiaru godzin przewidzianego na poziomach ISCED 1 i 2.

Objaśnienia (rysunek E2)

W odniesieniu do każdego roku bazowego czas przeznaczony na naukę języków obcych, jaki podano na rysunku, opiera się na ogólnokrajowych zaleceniach dotyczących minimalnego wymiaru godzin w programie nauczania.

Dla każdej klasy szkoły podstawowej lub roku obowiązkowego kształcenia ogólnego w pełnym wymiarze w szkole średniej godzinowy wymiar zajęć obliczono poprzez pomnożenie średniego dziennego wymiaru przez liczbę dni zajęć w ciągu roku. Nie uwzględniono przerw wakacyjnych i innych ani czasu zarezerwowanego na zajęcia fakultatywne. Łączny godzinowy wymiar zajęć w szkole podstawowej i w trakcie obowiązkowego kształcenia ogólnego w szkole średniej stanowi łączną sumę godzin zajęć z wszystkich lat. W celu obliczenia długości **nominalnego roku** wartości te podzielono przez liczbę lat kształcenia na każdym z tych dwóch poziomów edukacji.

Obowiązkowe kształcenie ogólne w pełnym wymiarze kończy się na ogół wraz z ukończeniem ogólnokształcącej szkoły średniej I stopnia (poziom ISCED 2) lub jednolitej struktury (poziomy ISCED 1 i 2), z wyjątkiem Belgii, Bułgarii, Francji, Węgier, Holandii (VVO i HAVO), Słowacji i Zjednoczonego Królestwa (Anglii, Walii i Irlandii Północnej), gdzie obowiązkowe kształcenie ogólne w pełnym wymiarze na poziomie średnim kończy się później, obejmując częściowo lub w całości poziom ISCED 3 (*Key Data on Education in Europe 2009 (Kluczowe dane dotyczące edukacji w Europie 2009)*, rysunek B1, przewidziane do publikacji wkrótce).

Elastyczny wymiar godzin – zob.: „Glosariusz”.

Takie zmiany mogą również wynikać z czynników, które nie są bezpośrednio związane z nauczaniem języków. Na wymiar czasu przeznaczonego na naukę języków mogą mieć wpływ niektóre reformy dotyczące organizacji szkolnych zajęć (np. zmiany w liczbie dni w ciągu roku szkolnego lub długości szkolnych lekcji). Przykładowo na Litwie tygodniowa liczba lekcji języka pozostała niezmienną, ale w szkołach podstawowych zostały one skrócone z 45 do 35 minut.

W niektórych krajach regulacje lub zalecenia określają jedynie łączny wymiar zajęć w każdym roku szkolnym, jak w Belgii (Wspólnocie Flamandzkiej), lub minimalny łączny wymiar zajęć, jak w Zjednoczonym Królestwie, a szkoły mogą same dzielić tę łączną liczbę na poszczególne przedmioty lub – w przypadku Zjednoczonego Królestwa – zwiększać łączny wymiar zajęć. W związku z tym nie można podać wymiaru czasu przeznaczonego na języki obce. W Portugalii istnieje pewna elastyczność w odniesieniu do całego programu nauczania – łączna liczba godzin jest podzielona między dziedziny programu nauczania, a każda szkoła dzieli ten czas pomiędzy dwa lub trzy przedmioty w obrębie danej dziedziny. W Szwecji i Turcji określa się łączną liczbę godzin, jaką należy przeznaczyć na każdy przedmiot przez cały okres kształcenia obowiązkowego. Dotyczy to także szkół średnich II stopnia (HAVO i VVO) w Holandii, natomiast w przypadku szkół średnich I stopnia ustala się całkowity wymiar czasu dla wszystkich przedmiotów łącznie. W związku z tym nie można podać ani rocznego wymiaru czasu przeznaczonego na naukę języków obcych, ani łącznego wymiaru tych zajęć w podziale na poziomy edukacji.

W przypadku gdy nauka języków obcych jest obowiązkowa na obydwu poziomach edukacji, w szkołach średnich I stopnia przeznaczają się na te zajęcia więcej czasu niż w szkołach podstawowych, przy czym wyjątek stanowią Grecja i Luksemburg. Kształcenie językowe w szkołach średnich I stopnia prowadzi się zatem na większą skalę niż w szkołach podstawowych – niezależnie od tego, czy porównuje się te dwa poziomy pod względem łącznej liczby godzin przewidzianych na naukę języków (zob.: rysunek E3), czy też procentu łącznego wymiaru czasu, jaki przeznaczają się na języki obce (rysunek E6).

We wszystkich krajach, w których określony wymiar godzin ustalają władze edukacyjne na poziomie centralnym, rzadko zdarza się, by uczniowie szkół podstawowych mieli średnio więcej niż 60 godzin zajęć z języków obcych w ciągu roku; ich liczba często wzrasta do ponad 90 godzin rocznie w trakcie nauki w ogólnokształcących szkołach średnich I stopnia.

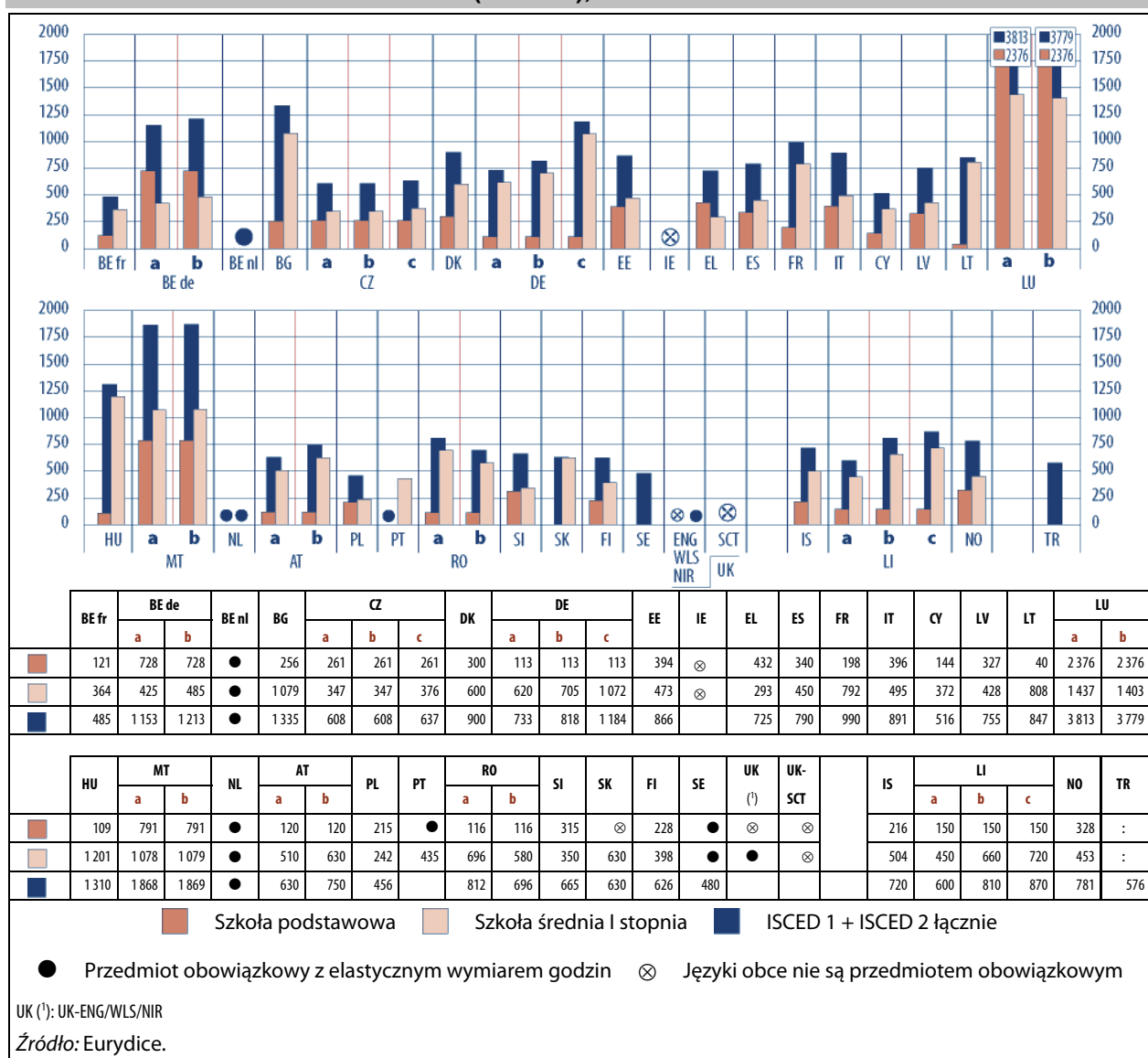
Jednak na poziomie średnim nadal istnieją znaczne różnice pomiędzy poszczególnymi krajami. W czterech krajach (tj. o jednym więcej niż w roku 2002/03) – Bułgarii, Danii i Luksemburgu oraz na Malcie – przewidziano 200 lub więcej godzin nauki języków obcych w ciągu nominalnego roku, natomiast w czterech innych krajach – Republice Czeskiej, Grecji, Polsce i Rumunii (*Școala de arte și meserii*) – obowiązuje mniej niż 100 godzin w nominalnym roku.

LICZBA GODZIN NAUCZANIA JĘZYKÓW OBCYCH WYRAŹNIE WZRASTA W SZKOŁACH ŚREDNICH I STOPNIA

Na podstawie łącznego wymiaru czasu (w godzinach) przeznaczanego na naukę języków obcych w trakcie kształcenia obowiązkowego można oszacować minimalny łączny czas, jaki wszyscy uczniowie w danym kraju spędzają na nauce języków. Na poziomie międzynarodowym łączny wymiar czasu umożliwia wskazanie różnic w zakresie kształcenia dla wszystkich, choć takich porównań należy dokonywać ostrożnie z uwagi na takie różnice strukturalne jak zróżnicowany czas trwania kształcenia obowiązkowego czy różna liczba lat, w ciągu których uczy się jednego lub kilku języków obcych (rysunek B1), istnienie kilku języków narodowych (rysunek A1) i pozycja języków obcych względem innych przedmiotów w programie nauczania.

Rysunek E3: Łączny minimalny wymiar godzin, jaki zaleca się przeznaczyć na naukę języków obcych jako przedmiotu obowiązkowego w szkołach podstawowych (ISCED1) i średnich I stopnia (ISCED 2), 2006/07

Dodatkowe uwagi (rysunek E3)

Belgia (BE fr): W regionie Brukseli łączny minimalny wymiar czasu, jaki zaleca się przeznaczyć na naukę języków obcych jako przedmiotu obowiązkowego w szkole podstawowej, wynosi 485 godzin, a w ramach kształcenia obowiązkowego w szkole średniej – 364 godziny.

Belgia (BE de): a) szkoły sektora publicznego; b) dotowane przez państwo szkoły prywatne.

Belgia (BE nl): Od piątej klasy szkoły podstawowej nauka języka francuskiego jest obowiązkowa.

Republika Czeska: a) *Základní škola* (poprzeni system); b) *Základní škola* (nowy system obejmujący ramowy program kształcenia); c) *Základní + Gymnázium* (poprzedni system).

Niemcy: a) *Hauptschule*; b) *Realschule*; c) *Gymnasium*. Dane dotyczące klas V-X opierają się na porozumieniu między landami, które określa łączną liczbę lekcji każdego przedmiotu z łącznej liczby przewidzianej dla szkół średnich I stopnia.

Luksemburg: a) profil „klasyczny”; b) profil „nowożytny”.

Węgry: W ogólnokrajowej podstawie programowej czas przeznaczony na każdy przedmiot określa się jako procent łącznego wymiaru zajęć. Wynosi on 2-6 % dla klas I-IV, 12-20 % dla klas V-VI, VII-VIII i IX-X, a 13 % dla klas XI-XII.

Malta: a) *Junior Lyceum*; b) *Secondary schools*.

Holandia: a) VMBO; b) HAVO; c) VWO. Wszyscy uczniowie czwartej i piątej klasy HAVO (szkoły średniej II stopnia) mają co najmniej 360 godzin języka angielskiego w ciągu dwóch lat, a uczniowie czwartej, piątej i szóstej klasy VWO (również szkoły średniej II stopnia) mają 400 godzin języka angielskiego w ciągu tych trzech lat.

Austria: W szkole podstawowej minimalna liczba godzin obowiązkowej nauki języka obcego obejmuje liczbę godzin zalecaną dla pierwszych dwóch klas (uczniowie w wieku 6-8 lat). a) *Hauptschule* i *Polytechnische Schule*; b) *Realgymnasium* – rodzaj *Allgemeinbildende Höhere Schule* (AHS).

Portugalia: Na naukę języków obcych w drugim cyklu (V i VI klasie) szkoły podstawowej przeznaczają się 80 godzin. Zgodnie z ogólnokrajowym programem nauczania języka angielskiego w pierwszym cyklu szkoły podstawowej (odpowiadającym pierwszym czterem latom kształcenia obowiązkowego), od roku 2005/06 na naukę języków obcych w III i IV klasie (uczniowie w wieku 8-10 lat) również przeznaczają się 80 godzin.

Rumunia: a) *Gimnaziu + Liceu*; b) *Gimnaziu + Școala de arte și meserii*.

Szwecja: Opracowując ostateczne wersje różnych wariantów programu nauczania, szkoły mogą zmniejszyć maksymalnie o 20% liczbę godzin przewidzianych na dany przedmiot, a godziny te przeznaczyć na inny przedmiot. Umożliwia im to organizowanie profilowanego kształcenia, w którym uczniowie sami decydują o tym, jak podzielić 600 godzin między wybrane przez siebie przedmioty, w ramach łącznego czasu przewidzianego na kształcenie obowiązkowe. W ten sposób każdy uczeń może dogłębniej poznać jeden lub kilka przedmiotów.

Liechtenstein: a) *Oberschule*; b) *Realschule*; c) *Gymnasium*.

Turcja: W związku z tym, że szkoły podstawowa i średnia I stopnia w tym kraju mają strukturę jednolitą, nie wyodrębnia się wymiaru godzin przewidzianego na poziomach ISCED 1 i 2.

Objaśnienia

W odniesieniu do każdego roku bazowego czas przeznaczony na naukę języków obcych, jaki podano na rysunku, opiera się na ogólnokrajowych zaleceniach dotyczących minimalnego wymiaru godzin w programie nauczania.

Dla każdej klasy szkoły podstawowej lub roku obowiązkowego kształcenia ogólnego w pełnym wymiarze w szkole średniej godzinowy wymiar zajęć obliczono poprzez pomnożenie średniego dziennego wymiaru przez liczbę dni zajęć w ciągu roku. Nie uwzględniono przerw wakacyjnych i innych ani czasu zarezerwowanego na lekcje fakultatywne. Łączny godzinowy wymiar zajęć w szkole podstawowej i w trakcie obowiązkowego kształcenia ogólnego w szkole średniej stanowi łączną sumę godzin zajęć z wszystkich lat.

Obowiązkowe kształcenie ogólne w pełnym wymiarze kończy się na ogół wraz z ukończeniem ogólnokształcącej szkoły średniej I stopnia (poziom ISCED 2) lub jednolitej struktury (poziomy ISCED 1 i 2), z wyjątkiem Belgii, Bułgarii, Francji, Węgier, Holandii (VVO i HAVO), Słowacji i Zjednoczonego Królestwa (Anglii, Walii i Irlandii Północnej), gdzie obowiązkowe kształcenie ogólne w pełnym wymiarze na poziomie średnim kończy się później, obejmując częściowo lub w całości poziom ISCED 3 (*Key Data on Education in Europe 2009* (Kluczowe dane dotyczące edukacji w Europie 2009), rysunek B1, przewidziane do publikacji wkrótce).

Elastyczny wymiar godzin – zob.: „Glosariusz”.

Jedynie w sześciu krajach, tj. w Belgii (Wspólnocie Niemieckojęzycznej), Bułgarii, Niemczech (w przypadku uczniów, dla których szkołą średnią I stopnia jest *Gymnasium*) i Luksemburgu oraz na Węgrzech i Malcie, w trakcie kształcenia obowiązkowego na naukę języków obcych przeznaczają się ponad 1 000 godzin. Ta łączna liczba godzin jest większa w Luksemburgu (nieco ponad 3 700), gdzie wszyscy uczniowie uczą się języka niemieckiego od pierwszej klasy szkoły podstawowej, a języka francuskiego od drugiej klasy. W tym kraju obydwie te języki

uznaje się w programie nauczania za języki obce, pomimo że mają one status języków urzędowych. Dość nietypowa, choć w mniejszym stopniu, jest także sytuacja na Malcie (nieco ponad 1 800 godzin), ponieważ od pierwszej klasy szkoły podstawowej uczy się tam języka angielskiego (będącego obok języka maltańskiego językiem urzędowym).

W wyniku reform przeprowadzonych niedawno w kilku krajach lekcje języka obcego prowadzi się już obowiązkowo dla uczniów w młodszym wieku (rysunek B3). Wydaje się jednak, że w ramach kształcenia obowiązkowego języków obcych uczy się w największym wymiarze w szkole średniej I stopnia. We wszystkich krajach z wyjątkiem Grecji i Luksemburga liczba godzin spędzonych na obowiązkowej nauce języków jest większa na tym poziomie niż w szkołach podstawowych.

W Szwecji łączną liczbę godzin przeznaczoną na naukę języków obcych ustala się dla całego okresu kształcenia obowiązkowego, a szkoły dzielą ją według własnego uznania. W Belgii (Wspólnocie Flamandzkiej), Holandii, Portugalii i Zjednoczonym Królestwie (Anglii, Walii i Irlandii Północnej) program nauczania jest tak elastyczny, że szkoły mogą same decydować o tym, jak podzielić czas przeznaczony na naukę języków obcych.

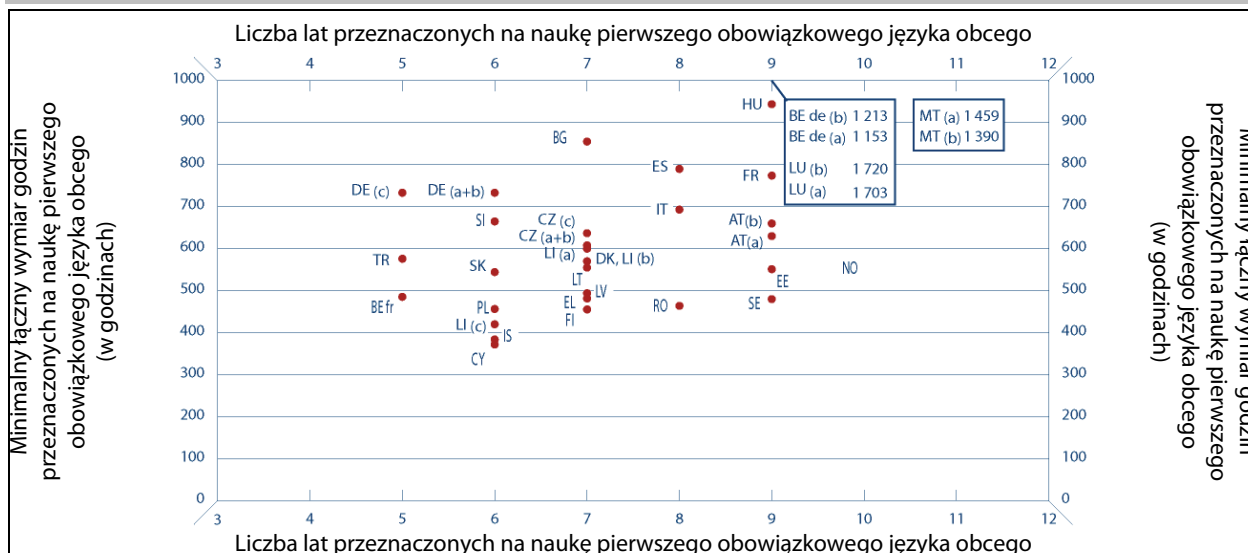
ISTNIEJĄ BARDZO RÓŻNE MODELE DZIELENIA GODZIN PRZEZNACZONYCH NA NAUKĘ JĘZYKÓW POMIĘDZY WSZYSTKIE LATA, PODCZAS KTÓRYCH UCZY SIĘ TEGO PRZEDMIOTU

Dwoma zmiennymi mającymi wpływ na organizację kształcenia językowego są łączny wymiar godzin, jaki zaleca się przeznaczyć na obowiązkową naukę pierwszego języka obcego, i mierzony w latach czas trwania tej nauki (rysunek B1) w ramach kształcenia obowiązkowego. Analizując wzajemne relacje obydwu zmiennych, można zauważyć wyraźnie kontrastujące ze sobą rozwiązania w poszczególnych krajach. Kraje, w których kształcenie językowe prowadzi się przez jednakową liczbę lat, różnią się od siebie bardzo wyraźnie pod względem łącznego wymiaru czasu przeznaczonego na naukę języków. Różnice w wymiarze godzin przeznaczonych na pierwszy język wynoszą ponad 50% między Słowacją a Niemcami (*Gymnasium*) czy Rumunią a Hiszpanią – w parach krajów, gdzie nauka trwa odpowiednio 5 i 8 lat.

I odwrotnie – w krajach, gdzie łączny wymiar czasu jest zbliżony, wyraźnie widać różnice w liczbie lat. W Polsce, Rumunii, Finlandii i Szwecji na naukę pierwszego języka obcego przeznaczają się od 455 do 470 godzin przez okres, odpowiednio, 6, 8, 7 i 9 lat. W Luksemburgu i na Malcie (ze względu na ich nietypową sytuację, jeśli chodzi o języki) obydwa wskaźniki (tj. czas trwania w latach i wymiar godzin) są wysokie.

Różnice te mogą również wynikać z faktu, że uwzględniono tu jedynie naukę pierwszego języka. Na przykład w Norwegii pierwszego języka obcego uczy się przez okres dziesięciu lat, a łączną liczbę mniej więcej 550 godzin szkoły dzielą według własnego uznania. Natomiast na naukę drugiego języka przeznaczają się mniej więcej 220 godzin, rozłożonych na okres trzech lat.

Rysunek E4: Relacja pomiędzy łącznym minimalnym wymiarem godzin, jaki zaleca się przeznaczyć na naukę pierwszego obowiązkowego języka obcego, a liczbą lat przeznaczonych na naukę tego języka w trakcie obowiązkowego kształcenia ogólnego, 2006/07

Źródło: Eurydice.

	BE fr	BE de		BE nl	BG	CZ			DK	DE			EE	IE	EL
		a	b			a	b	c		a	b	c			
Minimalny łączny wymiar godzin	485	1 153	1 213	●	855	608	608	637	570	733	733	733	551	⊗	482
Liczba lat	5	9	9	10	8	7	7	7	7	6	6	5	9	⊗	7

	ES	FR	IT	CY	LV	LT	LU		HU	MT		NL	AT		PL
							a	b		a	b		a	b	
Minimalny łączny wymiar godzin	790	774	693	372	494	555	1 703	1 720	944	1 459	1 390	●	630	660	456
Liczba lat	8	9	8	6	7	7	9	9	9	11	11	6 to 8	9	9	6

	PT	RO		SI	SK	FI	SE	UK-(!)	UK-SCT	IS	LI			NO	TR
		a	b								a	b	c		
Minimalny łączny wymiar godzin	●	464	464	665	544	455	480	●	⊗	384	600	570	420	554	576
Liczba lat	9	8	8	6	6	7	9	3 (NIR:5)	⊗	6	7	7	6	10	5

⊗ Języki obce nie są przedmiotowym obowiązkowym ● Przedmiot obowiązkowy z elastycznym wymiarem godzin

UK (!): UK-ENG/WLS/NIR.

Źródło: Eurydice.

Dodatkowe uwagi

Belgia (BE fr): W regionie Brukseli minimalna łączna liczba zalecanych godzin wynosi 849 na okres 7 lat.

Belgia (BE de): a) szkoły sektora publicznego; b) dotowane przez państwo szkoły prywatne.

Republika Czeska: a) *Základní škola* (poprzedni system); b) *Základní škola* (nowy system obejmujący ramowy program kształcenia); c) *Základní + Gymnázium* (poprzedni system).

Niemcy: a) *Hauptschule*; b) *Realschule*; c) *Gymnasium*.

Estonia, Finlandia i Szwecja: W związku z tym, że uczniowie rozpoczynają naukę pierwszego obowiązkowego języka obcego w różnym wieku, podano najwcześniejszy możliwy wiek.

Włochy: W przypadku ostatniego roku kształcenia obowiązkowego (który kończy się w wieku 15 lat) przedstawiono sytuację w pierwszej klasie *Liceo classico*.

Litwa: "Program wprowadzania obowiązkowej wczesnej nauki języków obcych", zgodnie z którym wszyscy uczniowie drugiej klasy szkoły podstawowej będą obowiązkowo uczyć się języka obcego, zostanie wdrożony od roku szkolnego 2009/10.

Luksemburg: a) profil "klasyczny"; b) profil "nowożytny".

Węgry: W ogólnokrajowej podstawie programowej czas przeznaczony na każdy przedmiot określa się jako procent łącznego wymiaru zajęć. Wynosi on 2-6 % dla klas I-IV, 12-20 % dla klas V-VI, VII-VIII i IX-X, a 13 % dla klas XI-XII.

Dodatkowe uwagi (rysunek E4 – c.d.)

Malta: a) *Junior Lyceum*; b) *Secondary schools*.

Austria: W szkole podstawowej minimalna liczba godzin obowiązkowej nauki języka obcego obejmuje liczbę godzin zalecaną dla pierwszych dwóch klas (uczniowie w wieku 6-8 lat). a) *Hauptschule* i *Polytechnische Schule*; b) *Realgymnasium* – rodzaj *Allgemeinbildende Höhere Schule* (AHS).

Rumunia: a) *Gimnaziu + Liceu*; b) *Gimnaziu + Școala de arte și meserii*.

Szwecja: Opracowując ostateczne wersje różnych wariantów programu nauczania, szkoły mogą zmniejszyć maksymalnie o 20% liczbę godzin przewidzianych na dany przedmiot, a godziny te przeznaczyć na inny przedmiot. Umożliwia im to organizowanie profilowanego kształcenia, w którym uczniowie sami decydują o tym, jak podzielić 600 godzin między wybrane przez siebie przedmioty, w ramach łącznego czasu przeznaczanego na kształcenie obowiązkowe. W ten sposób każdy uczeń może dogłębniej poznać jeden lub kilka przedmiotów.

Zjednoczone Królestwo (ENG/WLS/NIR): W obowiązkowym programie nauczania podaje się przedmioty, których należy uczyć, ale bez wymiaru godzin.

Liechtenstein: a) *Oberschule*; b) *Realschule*; c) *Gymnasium*.

Objaśnienia

Obowiązkowe kształcenie ogólne w pełnym wymiarze kończy się na ogół wraz z ukończeniem ogólnokształcącej szkoły średniej I stopnia (poziom ISCED 2) lub jednolitej struktury (poziomy ISCED 1 i 2), z wyjątkiem Belgii, Bułgarii, Francji, Węgier, Holandii (VVO i HAVO), Słowacji i Zjednoczonego Królestwa (Anglii, Walii i Irlandii Północnej), gdzie obowiązkowe kształcenie ogólne w pełnym wymiarze na poziomie średnim kończy się później, obejmując częściowo lub w całości poziom ISCED 3 (*Key Data on Education in Europe 2009* (*Kluczowe dane dotyczące edukacji w Europie 2009*), rysunek B1, przewidziane do publikacji wkrótce).

Elastyczny wymiar godzin – zob.: „Glosariusz”.

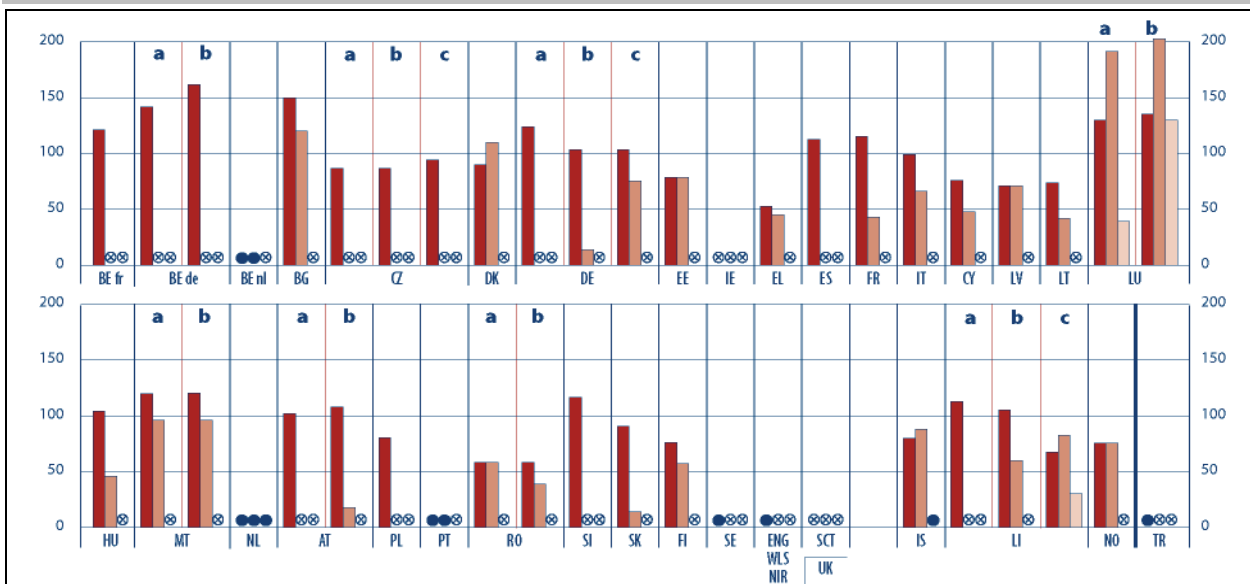
NAJWIĘKSZY PROCENT CZASU PRZEWIDZIANEGO NA NAUKĘ JĘZYKÓW OBCYCH PRZEZNACZA SIĘ ZWYKLE NA PIERWSZY JĘZYK

W szkołach podstawowych nadal rzadko uczy się więcej niż jednego języka obcego (rysunek B1), natomiast w szkołach średnich I stopnia praktyka ta jest znacznie bardziej rozpowszechniona. Drugi język obcy znajduje się w programie nauczania szkół średnich I stopnia w mniej więcej połowie badanych krajów. Trzeciego języka obcego uczy się jedynie w Luksemburgu, Holandii (HAVO i VVO) i Liechtensteinie (w *Gymnasium*).

W przypadku gdy uczy się dwóch języków jako przedmiotów obowiązkowych, na drugi język często przeznaczają się łącznie mniej czasu w ciągu nominalnego roku niż na pierwszy język. Różnica w wymiarze godzin pomiędzy tymi dwoma językami jest czasem bardzo znaczna – jak w Niemczech (w *Realschule*), Francji i Austrii (w *Allgemeinbildende Höhere Schule*), na Węgrzech, w Słowacji i Liechtensteinie (w *Realschule*). We Francji i Austrii różnica ta wynika częściowo z faktu, że nauka drugiego języka obcego rozpoczyna się w trzeciej klasie szkoły średniej I stopnia (tj. jedynie dwa lata przed końcem kształcenia obowiązkowego). Ta nominalna łączna liczba godzin rocznie jest jednakowa dla obydwu języków w Estonii, na Łotwie, w Rumunii (*gimnaziu* i *liceu*) i Norwegii. W dwóch ostatnich krajach fakt, że wymiar godzin przeznaczonych na naukę pierwszego i drugiego języka w szkołach średnich jest dokładnie taki sam, może wyjaśniać, dlaczego w Rumunii i Norwegii przeznaczają się mniej czasu na pierwszy język w porównaniu z innymi krajami (rysunek E4).

Odwrotnie wygląda sytuacja w Danii, Luksemburgu, Islandii i Liechtensteinie (w *Gymnasium*), gdzie w trakcie obowiązkowego kształcenia w szkole średniej na drugi język przeznaczają się w nominalnym roku więcej godzin niż na pierwszy język.

Rysunek E5: Minimalny wymiar godzin, jaki zaleca się przeznaczyć w nominalnym roku na naukę pierwszego, drugiego i trzeciego języka obcego w trakcie obowiązkowego kształcenia ogólnego w szkole średniej, 2006/07

Czas przeznaczony na: ■ pierwszy język ■ drugi język ■ trzeci język

⊗ Nie jest przedmiotem obowiązkowym (1-y, 2-i i/lub 3-i język) ● Przedmiot obowiązkowy z elastycznym wymiarem godzin (1-y, 2-i i/lub 3-i język)

	BE fr	BE de		BE nl	BG	CZ			DK	DE			EE	IE	EL	ES	FR	IT	CY	LV	LT	LU	
		a	b			a	b	c		a	b	c										a	b
1-y język	121	142	162	●	120	87	87	94	90	124	103	103	79	⊗	53	113	115	99	76	71	74	130	135
2-i język	⊗	⊗	⊗	●	96	⊗	⊗	⊗	110	⊗	14	75	79	⊗	45	⊗	43	66	48	71	42	192	203
3-i język	⊗	⊗	⊗	⊗	⊗	⊗	⊗	⊗	⊗	⊗	⊗	⊗	⊗	⊗	⊗	⊗	⊗	⊗	⊗	⊗	⊗	⊗	⊗

	HU	MT		NL	AT		PL	PT	RO		SI	SK	FI	SE	UK ⁽¹⁾	UK-SCT	IS	LI			NO	TR
		a	b		a	b			a	b								a	b	c		
1-y język	104	120	120	●	102	108	81	●	58	58	117	91	76	●	●	⊗	80	113	105	68	76	●
2-i język	46	96	96	●	⊗	18	ε	●	58	39	⊗	14	57	⊗	⊗	⊗	88	⊗	60	83	76	⊗
3-i język	⊗	⊗	⊗	●	⊗	⊗	⊗	⊗	⊗	⊗	⊗	⊗	⊗	⊗	⊗	⊗	●	⊗	⊗	⊗	30	⊗

UK⁽¹⁾: UK-ENG/WLS/NIR.

Źródło: Eurydice.

Dodatkowe uwagi

Belgia (BE de): a) szkoły sektora publicznego; b) dotowane przez państwo szkoły prywatne.

Republika Czeska: a) *Základní škola* (poprzedni system); b) *Základní škola* (nowy system obejmujący ramowy program kształcenia); c) *Základní + Gymnázium* (poprzedni system).

Niemcy: a) *Hauptschule*; b) *Realschule*; c) *Gymnasium*.

Luksemburg: a) profil "klasyczny"; b) profil "nowożytny".

Węgry: W ogólnokrajowej podstawie programowej czas przeznaczony na każdy przedmiot określa się jako procent łącznego wymiaru zajęć. Wynosi on 2-6 % dla klas I-IV, 12-20 % dla klas V-VI, VII-VIII i IX-X, a 13 % dla klas XI-XII.

Malta: a) *Junior Lyceum*; b) *Secondary schools*.

Holandia: a) VMBO; b) HAVO; c) VWO. W szkołach podstawowych pierwszy język jest obowiązkowy, a wymiar godzin określa się w sposób elastyczny.

Austria: a) *Hauptschule* i *Polytechnische Schule*; b) *Realgymnasium* – rodzaj *Allgemeinbildende Höhere Schule* (AHS).

Dodatkowe uwagi (rysunek E5 – c.d.)

Portugalia: Na naukę dwóch języków obcych przeznaczają się łącznie 435 godzin, ale każda szkoła sama decyduje o tym, ile czasu przeznaczy na każdy język.

Rumunia: a) *Gimnaziu + Liceu*; b) *Gimnaziu + Școala de arte și meserii*.

Szwecja: Opracowując ostateczne wersje różnych wariantów programu nauczania, szkoły mogą zmniejszyć maksymalnie o 20% liczbę godzin przewidzianych na dany przedmiot, a godziny te przeznaczyć na inny przedmiot. Umożliwia im to organizowanie profilowanego kształcenia, w którym uczniowie sami decydują o tym, jak podzielić 600 godzin między wybrane przez siebie przedmioty, w ramach łącznego czasu przeznaczanego na kształcenie obowiązkowe. W ten sposób każdy uczeń może dogłębniej poznać jeden lub kilka przedmiotów.

Lichtenstein: a) *Oberschule*; b) *Realschule*; c) *Gymnasium*.

Turcja: W związku z tym, że system edukacji w tym kraju ma strukturę jednolitą, nie wyodrębnia się wymiaru godzin przewidzianego na poziomach ISCED 1 i 2.

Objaśnienia

W odniesieniu do każdego roku bazowego czas przeznaczony na naukę języków obcych, jaki podano na rysunku, opiera się na ogólnokrajowych zaleceniach dotyczących minimalnego wymiaru godzin w programie nauczania.

Dla każdego roku obowiązkowego kształcenia ogólnego w pełnym wymiarze w szkole średniej wymiar zajęć obliczono poprzez pomnożenie średniego dziennego wymiaru przez liczbę dni zajęć w ciągu roku. Nie uwzględniono przerw wakacyjnych i innych ani czasu zarezerwowanego na zajęcia fakultatywne. Łączny godzinowy wymiar zajęć w ramach obowiązkowego kształcenia ogólnego w szkole średniej stanowi łączną sumę godzin zajęć z wszystkich lat. W celu obliczenia długości **nominalnego roku** wartości te podzielono przez liczbę lat obowiązkowego kształcenia ogólnego w pełnym wymiarze w szkole średniej.

Obowiązkowe kształcenie ogólne w pełnym wymiarze kończy się na ogół wraz z ukończeniem ogólnokształcącej szkoły średniej I stopnia (poziom ISCED 2) lub jednolitej struktury (poziomy ISCED 1 i 2), z wyjątkiem Belgii, Bułgarii, Francji, Węgier, Holandii (VVO i HAVO), Słowacji i Zjednoczonego Królestwa (Anglii, Walii i Irlandii Północnej), gdzie obowiązkowe kształcenie ogólne w pełnym wymiarze na poziomie średnim kończy się później, obejmując częściowo lub w całości poziom ISCED 3 (*Key Data on Education in Europe 2009 (Kluczowe dane dotyczące edukacji w Europie 2009)*, rysunek B1, przewidziane do publikacji wkrótce).

Elastyczny wymiar godzin – zob. „Glosariusz”.

Bardziej szczegółowe informacje dotyczące czasu trwania nauki pierwszego, drugiego i trzeciego języka obcego przedstawiono na rysunku B1.

W SZKOŁACH ŚREDNICH JĘZYKI OBCE STANOWIĄ OD 9 % DO 20 % ŁĄCZNEGO WYMIARU ZAJĘĆ

Analiza łącznego wymiaru zajęć w podziale na poszczególne przedmioty potwierdza, że w szkole podstawowej na języki obce przeznaczają się jedynie niewielką część godzin dydaktycznych (rysunek E3).

Jednak w Belgii (Wspólnocie Flamandzkiej), Holandii, Portugalii i Zjednoczonym Królestwie (Anglii, Walii i Irlandii Północnej) decyduje o tym, ile czasu przeznaczają się na naukę języka obcego, pozostawia się szkołom, a w związku z tym takie porównania nie są możliwe.

W krajach, gdzie ustala się minimalną liczbę godzin, w trakcie obowiązkowego kształcenia ogólnego w pełnym wymiarze w szkołach średnich na języki obce przeznaczają się relatywnie większą część łącznego wymiaru zajęć niż w szkołach podstawowych. Różnica ta może wynikać z czynników strukturalnych, ponieważ na każdym z tych dwóch poziomów nierzadko zaleca się inną liczbę języków (nauka drugiego języka często rozpoczyna się dopiero na początku szkoły średniej). Ponadto nauka pierwszego języka obcego nie zawsze rozpoczyna się w pierwszej klasie szkoły podstawowej (rysunek B1).

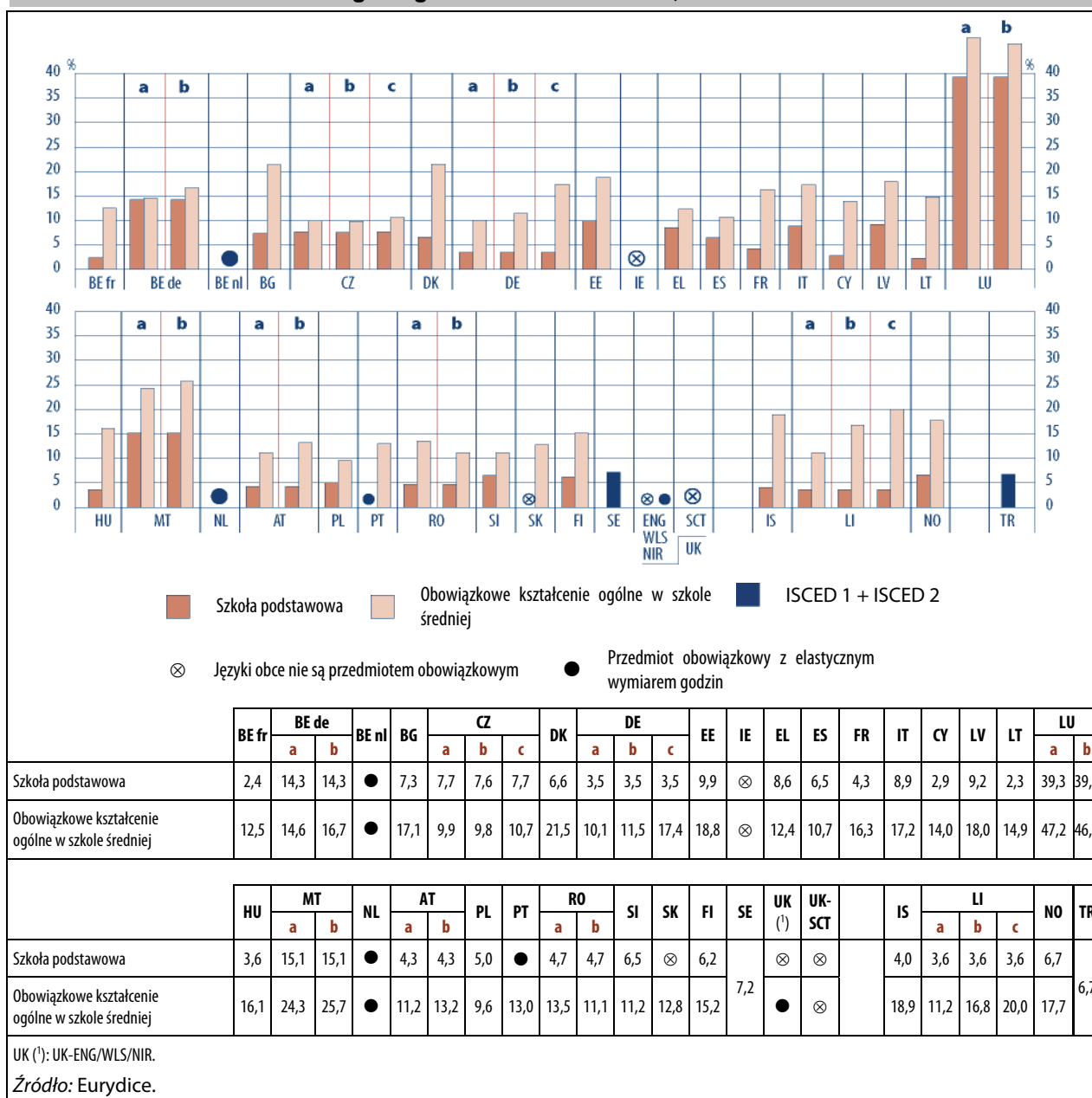
W szkołach podstawowych obowiązkowe lekcje języków obcych nigdy nie stanowią więcej niż 10% łącznego wymiaru zajęć, z wyjątkiem Belgii (Wspólnoty Niemieckojęzycznej), Luksemburga i Malty (gdzie ich udział wynosi, odpowiednio, 14 %, 39 % i 15 %). Ponadto Luksemburg jest jednym z bardzo nielicznych krajów, w których drugiego języka uczy się już od szkoły podstawowej. W 10 krajach, tj. w Belgii (Wspólnocie Francuskiej),

Niemczech i Francji, na Cyprze, Litwie i Węgrzech, w Austrii, Rumunii, Islandii i Liechtensteinie, lekcje języka obcego stanowią nawet mniej niż 5% łącznego wymiaru zajęć.

Procent czasu, jaki należy przeznaczać na języki obce w ramach obowiązkowego kształcenia ogólnego w szkole średniej, oscyluje pomiędzy 9% a 20%, zależnie od kraju. Pod tym względem wyróżniają się jednak dwie grupy krajów. Uczniowie w Belgii (Wspólnocie Francuskiej), Republice Czeskiej, Niemczech (w *Hauptschule* i *Realschule*), Grecji i Hiszpanii, na Węgrzech, w Austrii (w *Hauptschule*), Polsce, Portugalii, Rumunii (w *Scoala de arte și meserii*), Słowenii i Słowacji uczą się języka obcego przez około lub niewiele ponad 10% łącznego wymiaru zajęć, natomiast w Danii i Estonii, na Łotwie, w Islandii, Liechtensteinie (w *Gymnasium*) i Norwegii języki obce stanowią mniej więcej jedną piątą lub większą część łącznego wymiaru zajęć. Część przeznaczona na języki sięga jednej czwartej łącznego wymiaru zajęć na Malcie i niemal połowy w Luksemburgu.

Rysunek E6: Procent minimalnego wymiaru zajęć dydaktycznych, jaki stanowi minimalny czas przeznaczony na języki obce w szkołach podstawowych i w trakcie obowiązkowego kształcenia ogólnego w szkołach średnich, 2006/07

Dodatkowe uwagi (rysunek E6)

Belgia (BE fr): W regionie Brukseli relatywny udział minimalnego czasu przeznaczanego na naukę języków obcych jako przedmiotu obowiązkowego wynosi w szkole podstawowej 9,6%, a w ramach kształcenia obowiązkowego w szkole średniej – 12,5%.

Belgia (BE de): a) szkoły sektora publicznego; b) dotowane przez państwo szkoły prywatne.

Republika Czeska: a) *Základní škola* (poprzedni system); b) *Základní škola* (nowy system obejmujący ramowy program kształcenia); c) *Základní + Gymnázium* (poprzedni system). W nowym systemie plan lekcji jest elastyczny. Dyrektorzy szkół mają do dyspozycji pewną liczbę lekcji, które mogą przeznaczyć na zwiększenie wymiaru aktualnie prowadzonych zajęć języków obcych lub wprowadzenie języka obcego już w pierwszej klasie.

Niemcy: a) *Hauptschule*; b) *Realschule*; c) *Gymnasium*.

Luksemburg: a) profil "klasyczny"; b) profil "nowożytny".

Węgry: W ogólnokrajowej podstawie programowej czas przeznaczony na każdy przedmiot określa się jako procent łącznego wymiaru zajęć. Wynosi on 2-6 % dla klas I-IV, 12-20 % dla klas V-VI, VII-VIII i IX-X, a 13 % dla klas XI-XII.

Malta: a) *Junior Lyceum*; b) *Secondary schools*.

Holandia: Kształcenie obowiązkowe w szkole średniej: a) VMBO; b) HAVO; c) VWO.

Austria: W szkole podstawowej minimalna liczba godzin obowiązkowej nauki języka obcego obejmuje liczbę godzin zalecaną dla pierwszych dwóch klas (uczniowie w wieku 6-8 lat). Szkoły średnie: a) *Hauptschule* i *Polytechnische Schule*; b) *Realgymnasium* – rodzaj AHS.

Rumunia: a) *Gimnaziu + Liceu*; b) *Gimnaziu + Școala de arte și meserii*.

Szwecja: Opracowując ostateczne wersje różnych wariantów programu nauczania, szkoły mogą zmniejszyć maksymalnie o 20% liczbę godzin przewidzianych na dany przedmiot, a godziny te przeznaczyć na inny przedmiot. Umożliwia im to organizowanie profilowanego kształcenia, w którym uczniowie sami decydują o tym, jak podzielić 600 godzin między wybrane przez siebie przedmioty, w ramach łącznego czasu przeznaczanego na kształcenie obowiązkowe. W ten sposób każdy uczeń może dogłębniej poznać jeden lub kilka przedmiotów.

Liechtenstein: a) *Oberschule*; b) *Realschule*; c) *Gymnasium*.

Turcja: W związku z tym, że system edukacji w tym kraju ma strukturę jednolitą, nie wyodrębnia się wymiaru godzin przewidzianego na poziomach ISCED 1 i 2.

Objaśnienia

Na rysunku E6 przedstawiono stosunek czasu przeznaczanego na naukę języków obcych jako przedmiotu obowiązkowego do łącznego wymiaru zajęć dla całego okresu kształcenia obowiązkowego w pełnym wymiarze. Obliczenia opierają się na ogólnokrajowych zaleceniach lub minimalnej liczbie godzin zalecanej na poziomie krajowym. W przypadku krajów, gdzie kształcenie obowiązkowe w pełnym wymiarze obejmuje rok lub kilka lat w szkole średniej II stopnia, i prowadzi się je w różnych profilach/dziedzinach, obliczenia opierają się na liczbie godzin w danym profilu/dziedzinie przewidzianej dla tego roku lub tych lat.

Obowiązkowe kształcenie ogólne w pełnym wymiarze kończy się na ogół wraz z ukończeniem ogólnokształcącej szkoły średniej I stopnia (poziom ISCED 2) lub jednolitej struktury (poziomy ISCED 1 i 2), z wyjątkiem Belgii, Bułgarii, Francji, Węgier, Holandii (VVO i HAVO), Słowacji i Zjednoczonego Królestwa (Anglii, Walii i Irlandii Północnej), gdzie obowiązkowe kształcenie ogólne w pełnym wymiarze na poziomie średnim kończy się później, obejmując częściowo lub w całości poziom ISCED 3 (*Key Data on Education in Europe 2009 (Kluczowe dane dotyczące edukacji w Europie 2009)*, rysunek B1, przewidziane do publikacji wkrótce).

Elastyczny wymiar godzin – zob.: „Glosariusz”.

JEDYNIEM W KILKU KRAJACH OKREŚLA SIĘ SPECJALNE LIMITY DOTYCZĄCE LICZEBNOŚCI KLAS NA LEKCJACH JĘZYKÓW OBCYCH

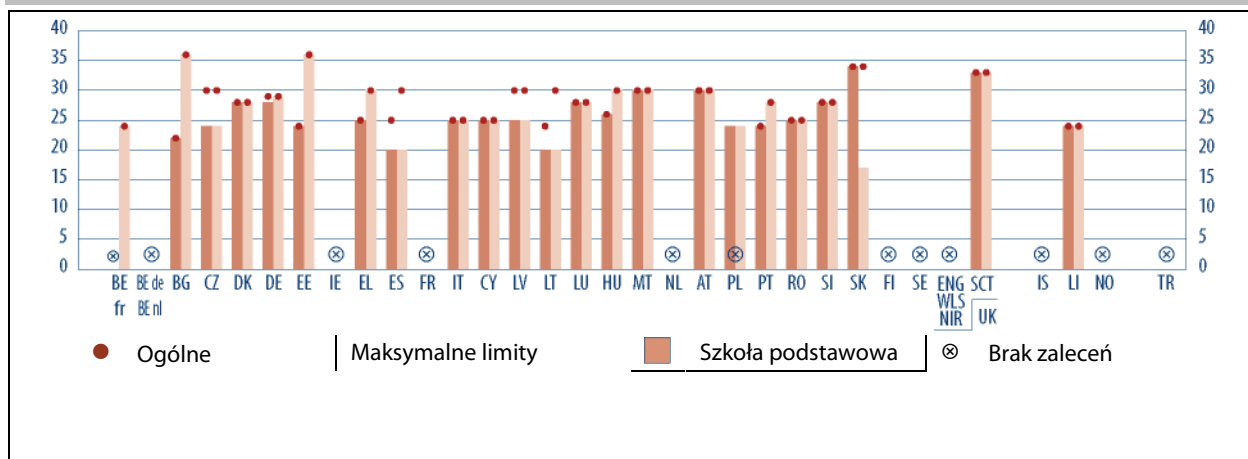
W mniej więcej jednej trzeciej wszystkich krajów nie istnieją regulacje ani oficjalne zalecenia dotyczące maksymalnej liczby uczniów w klasie, niezależnie od nauczanego przedmiotu czy poziomu edukacji. W pozostałych krajach władze centralne określiły maksymalne i/lub minimalne limity liczebności klas. Te oficjalne normy nie zawsze odpowiadają faktycznej średniej wielkości klas, które mogą być na przykład mniejsze niż zalecana maksymalna liczebność.

Maksymalne limity wielkości grup czy klas na lekcjach większości przedmiotów, włącznie z językami obcymi, są znacznie zróżnicowane zależnie od kraju, ale nigdy nie przekraczają 36 uczniów – maksymalnego limitu w szkołach średnich w Bułgarii i Estonii. W dwunastu krajach normy dotyczące liczebności klas w szkołach

podstawowych i szkołach średnich prowadzących obowiązkowe kształcenie ogólne są jednakowe. W siedmiu krajach, gdzie są one różne, maksymalne limity są większe w szkołach średnich. Największe różnice między normami dla tych poziomów edukacji występują w Bułgarii i Estonii.

Na ogół w wymogach dotyczących wielkości klas nie wyodrębnia się różnych przedmiotów programu nauczania. Jednak w niewielkiej grupie krajów zaleca się, aby lekcje języków obcych były prowadzone w mniejszych klasach. Zarówno w szkołach podstawowych, jak i w szkołach średnich prowadzących obowiązkowe kształcenie ogólne w Republice Czeskiej i Hiszpanii oraz na Łotwie i Litwie maksymalna zalecana liczba uczniów na lekcjach języków obcych jest aż o 30% mniejsza niż zalecane maksimum dla innych przedmiotów programu nauczania. W Słowacji dotyczy to wyłącznie szkół średnich prowadzących obowiązkowe kształcenie ogólne, w których na lekcjach języków obcych klasy muszą być o połowę mniejsze niż w przypadku innych przedmiotów. W Polsce zalecenia w sprawie maksymalnej liczebności klas istnieją wyłącznie w przypadku lekcji języków obcych, a nie dotyczą innych przedmiotów.

Rysunek E7: Regulacje lub zalecenia dotyczące maksymalnej liczebności klas w szkołach podstawowych i w trakcie obowiązkowego kształcenia ogólnego w szkołach średnich, 2006/07

	BE		Szkoły podstawowe																				UK		UK								
	fr	BE nl	BG	CZ	DK	DE	EE	IE	EL	ES	FR	IT	CY	LV	LT	LU	HU	MT	NL	AT	PL	PT	RO	SI	SK	FI	SE	(*)	SCT	IS	LI	NO	TR
●	⊗	⊗	22	30	28	29	24	⊗	25	25	⊗	25	25	30	24	28	26	30	⊗	30	⊗	24	25	28	34	⊗	⊗	⊗	33	⊗	24	⊗	⊗
■	⊗	⊗	22	24	28	28	24	⊗	25	20	⊗	25	25	25	20	28	26	30	⊗	30	⊗	24	25	28	34	⊗	⊗	⊗	33	⊗	24	⊗	⊗

	BE		Szkoły średnie – obowiązkowe kształcenie ogólne																				UK		UK									
	fr	BE de/nl	BG	CZ	DK	DE	EE	IE	EL	ES	FR	IT	CY	LV	LT	LU	HU	MT	NL	AT	PL	PT	RO	SI	SK	FI	SE	(*)	SCT	IS	LI	NO	TR	
●	24	⊗	36	30	28	29	36	⊗	30	30	⊗	25	25	30	30	28	30	30	⊗	30	⊗	28	25	28	34	⊗	⊗	⊗	33	⊗	24	⊗	⊗	
■	24	⊗	36	24	28	29	36	⊗	30	20	⊗	25	25	25	20	28	30	30	⊗	30	⊗	24	28	25	28	17	⊗	⊗	⊗	33	⊗	24	⊗	⊗

UK (*): UK-ENG/WLS/NIR.

Źródło: Eurydice.

Dodatkowe uwagi

Belgia (BE fr): Na rysunku przedstawiono sytuację na poziomie ISCED 2. Maksymalna liczebność klas na poziomie ISCED 3 wynosi 27/30 uczniów.

Bułgaria: Ogólna maksymalna liczebność klas w szkołach średnich II stopnia wynosi 26 uczniów.

Niemcy: Średnia limitów liczebności klas z różnych landów.

Irlandia: Wprawdzie nie istnieją centralne regulacje dotyczące maksymalnej liczebności klas, Ministerstwo Edukacji i Nauki (*Department of Education and Science*) prosi władze szkolne o tworzenie jak najmniejszych klas i zaleca, aby klasy ogólnodostępne liczyły średnio 28 uczniów.

Łotwa: Te maksymalne limity liczebności klas dotyczą szkół finansowanych przez państwo. Gminy mogą tworzyć mniejsze klasy, jeśli mają na to środki finansowe.

Węgry: Na lekcjach wszystkich przedmiotów klasy można dzielić na grupy w taki sposób, aby w każdej grupie była połowa dozwolonej maksymalnej liczby uczniów. W klasach IX-XII szkoły średniej maksymalny limit liczebności klasy wynosi 35 uczniów.

Dodatkowe uwagi (rysunek E7 – c.d.)

Austria: Od roku szkolnego 2007/08 ogólne maksymalne limity liczebności klas zmniejsza się stopniowo do 25 uczniów.

Polska: Nie istnieją limity dotyczące maksymalnej liczebności klas. W przypadku lekcji języków obcych dyrektor szkoły jest zobowiązany do podzielenia klasy na dwie grupy, jeśli liczba uczniów przekracza 24. Jeżeli klasa liczy 24 lub mniej uczniów, można ją również podzielić w ten sam sposób za zgodą lokalnych władz oświatowych (gminy).

Słowacja: Ogólny maksymalny limit liczebności klas w pierwszej klasie szkoły podstawowej wynosi 29 uczniów.

Zjednoczone Królestwo (ENG/WLS/NIR): Maksymalny limit 30 uczniów dotyczy szkół podstawowych, ale wyłącznie najmłodszych uczniów, a języków obcych uczą się głównie starsi uczniowie szkół podstawowych.

Zjednoczone Królestwo (SCT): W pierwszych trzech klasach szkoły podstawowej maksymalny limit liczebności klas wynosi 30 uczniów. Maksymalny limit liczebności klas w dwóch ostatnich klasach szkoły średniej I i II stopnia również wynosi 30 uczniów. W przypadku tzw. zajęć praktycznych zaleca się, aby klasy liczyły maksymalnie 20 uczniów.

Turcja: W anatolijskich szkołach średnich liczebność klas na lekcjach wszystkich przedmiotów nie może przekroczyć 30 uczniów.

Objaśnienia

W większości krajów szkoła podstawowa oznacza kształcenie na poziomie ISCED 1. W jednolitej strukturze nie wyodrębnia się formalnie szkoły podstawowej (ISCED 1) i ogólnokształcącej szkoły średniej I stopnia (ISCED 2).

Obowiązkowe kształcenie ogólne w szkole średniej odpowiada na ogół okresowi kształcenia w ogólnokształcącej szkole średniej I stopnia (poziom ISCED 2), z wyjątkiem Belgii, Bułgarii, Francji, Węgier, Holandii (VVO i HAVO), Słowacji i Zjednoczonego Królestwa (Anglii, Walii i Irlandii Północnej), gdzie obowiązkowe kształcenie ogólne w pełnym wymiarze na poziomie średnim kończy się później, obejmując częściowo lub w całości poziom ISCED 3 (*Key Data on Education in Europe 2009* (Kluczowe dane dotyczące edukacji w Europie 2009), rysunek B1, przewidziane do publikacji wkrótce).

**DZIECIOM IMIGRANTÓW, KTÓRYCH JĘZYKIEM OJCZYSTYM JEST JĘZYK OBCY,
NA OGÓL ZAPEWNIĄ SIĘ POMOC W OPANOWANIU JĘZYKA NAUCZANIA**

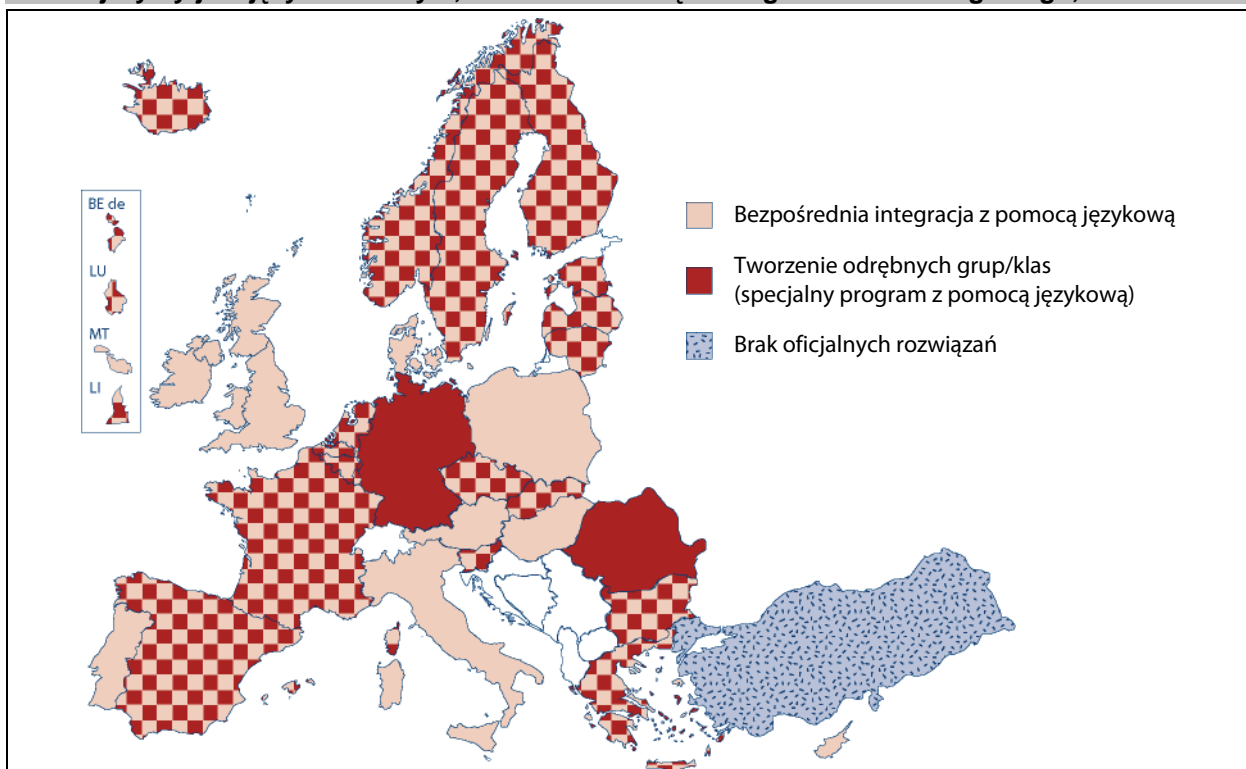
Z myślą o umożliwieniu integracji w systemie edukacji dzieciom imigrantów, zwłaszcza tym, których język ojczysty nie jest językiem nauczania (zob.: rysunek A2), kraje europejskie znalazły kilka sposobów organizowania dla nich życia w szkole. Niemal we wszystkich systemach edukacji dzieciom imigrantów, których językiem ojczystym jest język obcy, zapewnia się specjalną pomoc, aby zaspokoić ich szczególne potrzeby związane z opanowaniem języka nauczania. Takich rozwiązań nie wprowadzono jedynie w Turcji.

Większość tych form pomocy językowej została opracowana dla dzieci imigrantów, które dopiero niedawno przybyły do kraju goszczącego. Istnieją dwa najważniejsze modele tej pomocy:

- Bezpośrednia integracja z pomocą językową, w ramach której dzieci imigrantów umieszcza się w klasach ogólnodostępnych z dziećmi w tym samym wieku (lub młodszymi, zależnie od sytuacji). Tu uczą się one zgodnie z metodami i programem nauczania przewidzianym dla wszystkich uczniów. **Pomoc językową** zapewnia się każdemu uczniowi z rodziny imigranckiej na zasadzie indywidualnej w trakcie normalnych godzin lekcyjnych.
- Tworzenie odrębnych grup/klas, w których dzieci imigrantów uczą się **osobno przez ograniczony okres** (od kilku tygodni do roku czy dwóch lat szkolnych), co umożliwi dostosowanie kształcenia specjalnie do ich potrzeb. Mogą one jednak uczęszczać na niektóre lekcje w odpowiednich klasach ogólnodostępnych z wszystkimi innymi uczniami.

Te dwa modele pomocy współlistnieją często w danym kraju. Natomiast w grupie krajów stanowiących mniejszość stosuje się tylko jeden model. W dziesięciu krajach uczniów umieszcza się na zasadzie bezpośredniej integracji w klasach ogólnodostępnych, zapewniając im w razie potrzeby dodatkową pomoc językową. Tylko w dwóch krajach, Niemczech i Rumunii, jedyną formą pomocy językowej jest tworzenie odrębnych klas, maksymalnie na okres, odpowiednio, czterech lat lub jednego roku.

Rysunek E8: Formy pomocy w nauce języka nauczania dla dzieci imigrantów, których język ojczysty jest językiem obcym, w trakcie obowiązkowego kształcenia ogólnego, 2006/07

Źródło: Eurydice.

Dodatkowe uwagi

Republika Czeska: Szkoły nie są zobowiązane do zapewniania pomocy w nauce języka czeskiego uczniom z krajów nie należących do UE, których umieszcza się w klasach ogólnodostępnych, ale w praktyce zapewnia się im specjalne wsparcie. Dla uczniów z UE władze regionalne organizują bezpłatne przygotowawcze zajęcia językowe.

Hiszpania: Rząd centralny wydaje ogólne zalecenia, zgodnie z którymi władze regionalne decydują o konkretnych rozwiązaniach wprowadzanych następnie przez szkoły z należyтым uwzględnieniem specyficznych potrzeb każdego ucznia.

Irlandia: Władze edukacyjne zalecają, aby oprócz pomocy ze strony wychowawcy uczniowie otrzymywali dodatkową pomoc w nauce języka w klasie lub w małych, wyodrębnionych w ramach klasy grupach. Odrębne zajęcia „wprowadzające/zanurzające w języku” można organizować pod warunkiem, że do szkoły uczęszcza ponad 20% uczniów z rodzin imigranckich. W tej kategorii mieści się jedynie niewielka liczba szkół.

Austria: Prowadzenie lekcji języka niemieckiego jako drugiego języka zależy od środków przyznanych szkołom. Specjalne klasy dla uczniów, którzy dopiero niedawno przybyli do kraju, można tworzyć jedynie w nielicznych przypadkach, wymagających zgody federalnego ministerstwa.

Zjednoczone Królestwo (ENG/WLS/NIR): Wprawdzie władze centralne zapewniają środki na organizowanie pomocy dla uczniów i wydają wytyczne dotyczące dobrych praktyk, środki te są przekazywane władzom lokalnym i (w Anglii i Walii) szkołom, a w związku z tym można wprowadzać różne rozwiązania zależnie od warunków lokalnych. Bezpośrednia integracja z dodatkowym wsparciem jest modelem dominującym, ale nie jedynym.

Objaśnienia

Uwzględniono wyłącznie te formy pomocy, które wymienia się w oficjalnych dokumentach wydanych przez władze edukacyjne na poziomie centralnym. W przypadku gdy władze te jednoznacznie upoważniają władze lokalne lub szkoły do określania strategii, odnotowano to w uwagach, a na mapie przedstawiono jedno lub kilka najczęściej występujących sytuacji.

Na rysunku nie przedstawiono form pomocy dla dzieci imigrantów w nauce języka kraju pochodzenia, dodatkowych zajęć poza oficjalnym planem lekcji ani możliwości oferowanych przez ośrodki dla osób ubiegających się o azyl.

Objaśnienia (rysunek E8 – c.d.)

Tworzenie odrębnych grup/klas: Czasowe uczęszczanie do klas/na lekcje organizowane dla spełniających odpowiednie warunki dzieci imigrantów, których język ojczysty jest językiem obcym. W klasach tych realizują one program specjalnie dostosowany do ich potrzeb, który obejmuje czas przeznaczony na naukę języka nauczania.

Bezpośrednia integracja: Spełniające odpowiednie warunki dzieci imigrantów, których język ojczysty jest językiem obcym, uczęszczają bezpośrednio do klas ogólnodostępnych. Dzieci te otrzymują specjalną pomoc w nauce języka nauczania w trakcie normalnych godzin lekcyjnych.

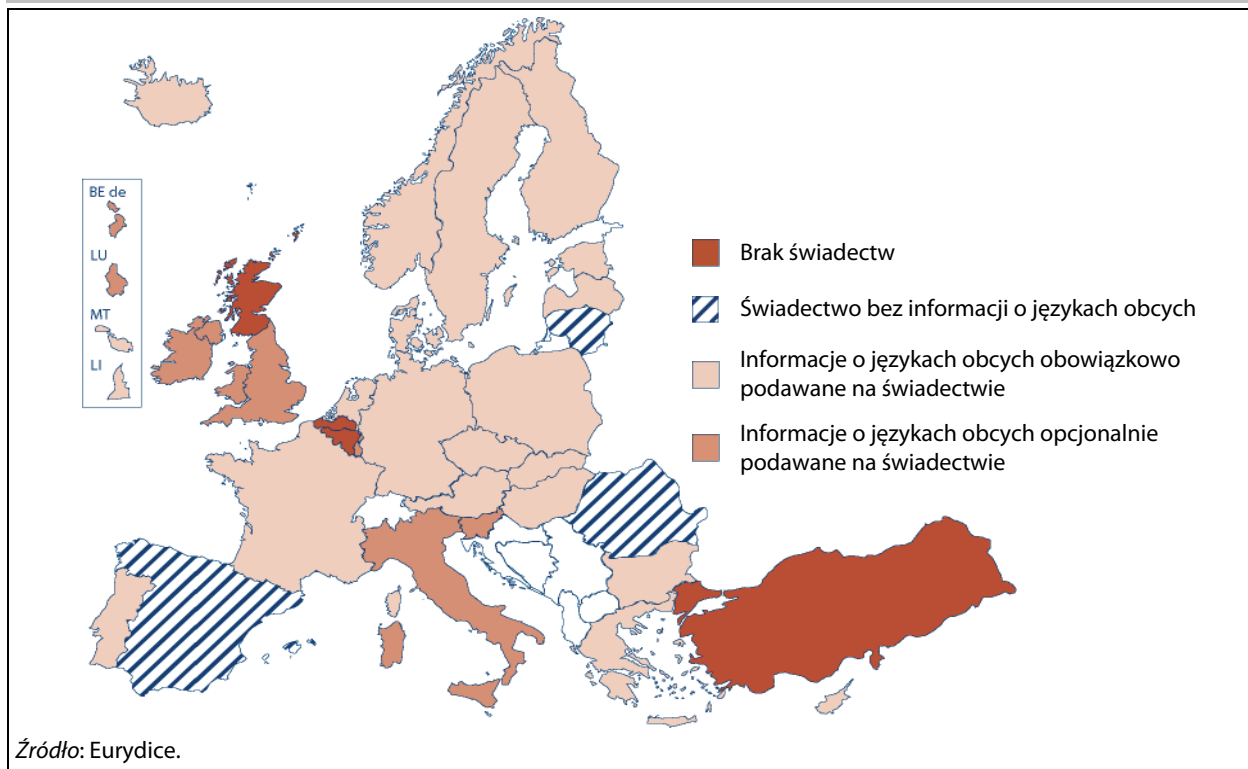
Dzieci imigrantów – zob.: „Glosariusz”.

ŚWIADECTWA WYDAWANE NA ZAKOŃCZENIE KSZTAŁCENIA OBOWIĄZKOWEGO ZWYKLE ZAWIERAJĄ INFORMACJE O JĘZYKACH OBCYCH

W zdecydowanej większości krajów europejskich, z wyjątkiem Belgii (Wspólnoty Francuskiej i Flamandzkiej), Zjednoczonego Królestwa (Szkocji) i Turcji, uczniowie otrzymują świadectwo na zakończenie obowiązkowego kształcenia ogólnego.

We wszystkich krajach, gdzie wydaje się świadectwo, z wyjątkiem Hiszpanii, Litwy i Rumunii, umieszcza się na nim obowiązkowo lub opcjonalnie informacje o języku obcym/językach obcych. W większości tych krajów oceny z jednego lub kilku języków obcych należy podawać na świadectwie. Wyjątek stanowią Belgia (Wspólnota Niemieckojęzyczna), Irlandia, Włochy, Luksemburg, Słowenia i Zjednoczone Królestwo (Anglia, Walia i Irlandia Północna), gdzie informacje o językach obcych są elementem opcjonalnym, a ich podawanie zależy od decyzji władz edukacyjnych.

Rysunek E9: Informacje o językach obcych na świadectwach wydawanych po ukończeniu obowiązkowego kształcenia ogólnego, 2006/07

Dodatkowe uwagi (rysunek E9)

Belgia (BE fr, BE nl): Świadectwo wydaje się na zakończenie drugiego etapu kształcenia na poziomie średnim (tj. rok po ukończeniu obowiązkowego kształcenia w pełnym wymiarze). Umiejętności językowych nie potwierdza się odrębnym świadectwem, ale informacje te podaje się na świadectwie przedstawiającym oceny z wszystkich przedmiotów w danej klasie.

Republika Czeska: Na zakończenie kształcenia obowiązkowego uczniowie otrzymują świadectwo, które przedstawia oceny z ostatniej klasy, włącznie z ocenami z języków obcych, i zaświadczenie potwierdzające ukończenie kształcenia obowiązkowego.

Włochy: Od roku szkolnego 2006/07, na zasadzie eksperymentalnej, wraz z końcowym świadectwem wydaje się „świadectwo umiejętności”. Zawiera ono obowiązkowo informacje o językach obcych.

Holandia: Na zakończenie nauki na poziomie ISCED 2 dyplom z informacjami o językach obcych otrzymują wyłącznie uczniowie, którzy przystąpili do egzaminu VMBO. Uczniowie szkół HAVO i VWO nie otrzymują świadectwa po ukończeniu kształcenia ogólnego na poziomie szkoły średniej I stopnia, ponieważ przystępują do egzaminów później, po ukończeniu poziomu ISCED 3.

Słowenia: Zależnie od decyzji ministra edukacji język obcy może zostać wybrany jako jeden z trzech przedmiotów, które obejmuje egzamin zewnętrzny przeprowadzany na zakończenie kształcenia obowiązkowego.

Zjednoczone Królestwo (ENG/WLS/NIR): Uczniowie uzyskują odrębne świadectwa „jednopredmiotowe” z szeregu przedmiotów, które mogą obejmować języki obce.

Objaśnienia

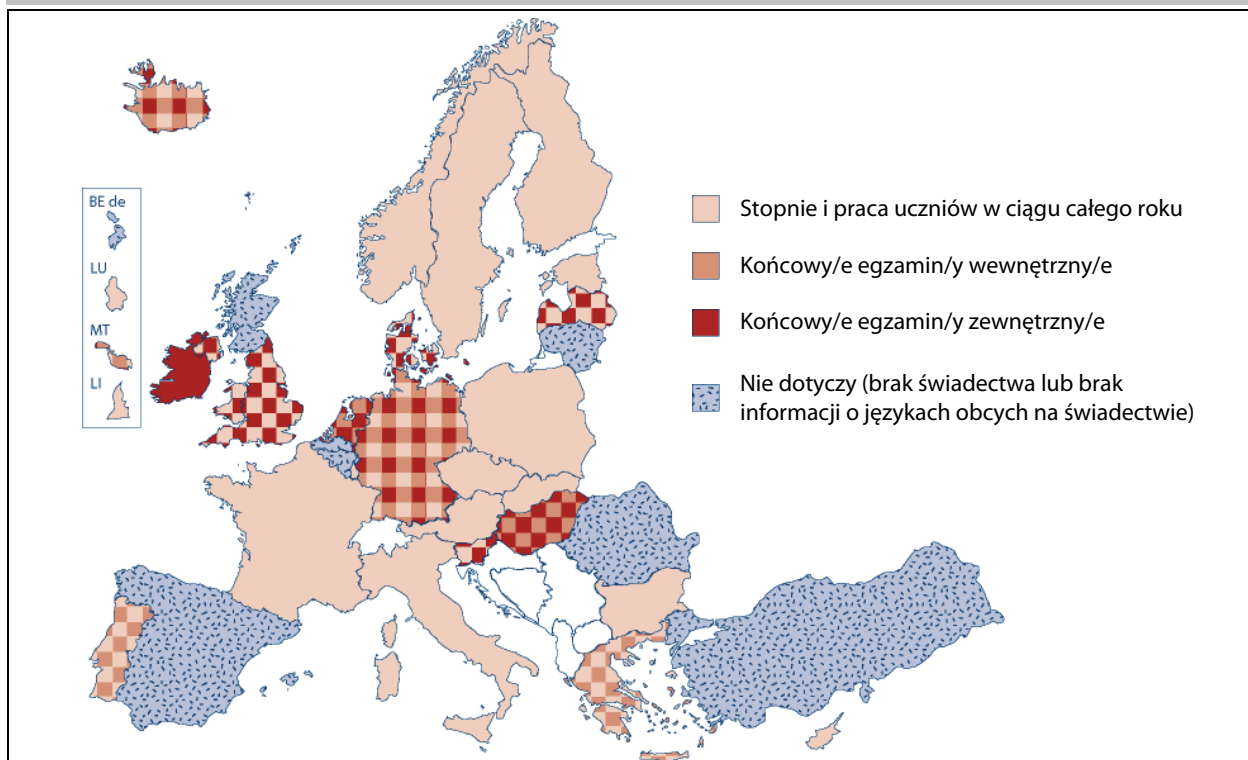
Obowiązkowe kształcenie ogólne w pełnym wymiarze kończy się na ogół wraz z ukończeniem ogólnokształcącej szkoły średniej I stopnia (poziom ISCED 2) lub jednolitej struktury (poziomy ISCED 1 i 2), z wyjątkiem Belgii, Bułgarii, Francji, Węgier, Holandii (VWO i HAVO), Słowacji i Zjednoczonego Królestwa (Anglii, Walii i Irlandii Północnej), gdzie obowiązkowe kształcenie ogólne w pełnym wymiarze kończy się później, obejmując częściowo lub w całości poziom ISCED 3 (*Key Data on Education in Europe 2009 (Kluczowe dane dotyczące edukacji w Europie 2009)*, rysunek B1, przewidziane do publikacji wkrótce).

Świadectwo to oficjalne potwierdzenie kwalifikacji uzyskanych przez ucznia po ukończeniu określonego etapu lub całego cyklu kształcenia wraz egzaminem końcowym lub bez takiego egzaminu.

UMIĘJĘTNOŚCI JĘZYKOWE OCENIA SIĘ NAJCZĘŚCIEJ ZA POMOCĄ STOPNI WYSTAWIANYCH W CIĄGU CAŁEGO ROKU

W krajach, w których na zakończenie obowiązkowego kształcenia ogólnego w pełnym wymiarze wydaje się świadectwo z informacją o języku obcym/językach obcych (rysunek E9), najbardziej rozpowszechnioną formą oceny tego komponentu jest ocena ciągła, oparta na stopniach wystawianych w ciągu całego roku i całorocznej pracy uczniów. W kilku krajach uzupełnieniem oceny ciągłej są wewnętrzne egzaminy końcowe – jak w Grecji i Portugalii, egzaminy zewnętrzne – jak w Danii, na Łotwie i w Słowenii lub obydwie te formy egzaminu – jak w Niemczech, na Malcie i w Islandii. W Zjednoczonym Królestwie (Anglii, Walii i Irlandii Północnej) wszystkie systemy oceny obejmują pewną formę oceny zewnętrznej, ale nie wszystkie obejmują ocenę ciągłą. Natomiast na Węgrzech i w Holandii przeprowadza się końcowe egzaminy wewnętrzne i zewnętrzne, a ocena ciągła nie stanowi podstawy wydawania świadectwa. W Irlandii jedyną formą oceny są egzaminy zewnętrzne.

Rysunek E10: Formy oceny umiejętności językowych podawanych na świadectwie dla wszystkich uczniów na zakończenie obowiązkowego kształcenia ogólnego, 2006/07

Źródło: Eurydice.

Dodatkowe uwagi

Węgry: Uczniowie mogą przystąpić do egzaminu końcowego z języków na poziomie średnio zaawansowanym lub zaawansowanym. Na poziomie średnio zaawansowanym ocenę przeprowadza się w formie egzaminu wewnętrznego, a na poziomie zaawansowanym przeprowadza się egzamin zewnętrzny.

Malta: Na zakończenie nauki na poziomie ISCED 2 przeprowadza się dwa rodzaje egzaminów. Pierwszy jest obowiązkowy i organizowany przez centralne władze edukacyjne, które opracowują treści egzaminu i weryfikują wystawiane oceny, choć prace są oceniane na poziomie szkoły. Drugi jest opcjonalnym egzaminem zewnętrznym przeprowadzanym przez Uniwersytet Maltański.

Polska: Od roku szkolnego 2008/09 egzamin zewnętrzny przeprowadzany na zakończenie nauki na poziomie ISCED 2 będzie obejmować komponent językowy.

Słowenia: Zależnie od decyzji ministra edukacji język obcy może zostać wybrany jako jeden z trzech przedmiotów, które obejmuje egzamin zewnętrzny przeprowadzany na zakończenie kształcenia obowiązkowego.

Zjednoczone Królestwo (ENG/WLS/NIR): Informacje opierają się na ocenie przeprowadzanej w celu wydania świadectw GCSE – odrębnych kwalifikacji jednopredmiotowych z szeregu przedmiotów, które mogą obejmować język obcy. Za ocenę odpowiadają niezależne organy przyznające kwalifikacje, nad którymi nadzór sprawują odpowiednie władze krajowe. Systemy oceny są zróżnicowane. Niektóre mają charakter linearny (ocena na zakończenie cyklu zajęć/kształcenia), a inne – modułowy (ocena rozłożona na cały czas trwania cyklu zajęć/kształcenia). Niektóre obejmują element pracy uczniów w ciągu roku, który ocenia się wewnętrznie i poddaje weryfikacji zewnętrznej. Wszystkie obejmują zewnętrznie oceniany egzamin końcowy.

Norwegia: Na zakończenie kształcenia obowiązkowego wszyscy uczniowie otrzymują całosciowe oceny odzwierciedlające ich osiągnięcia. Część uczniów musi również przystąpić do dodatkowych egzaminów pisemnych i ustnych, które są opracowywane i oceniane centralnie (w przypadku egzaminów pisemnych) lub lokalnie (w przypadku egzaminów ustnych).

Objaśnienia

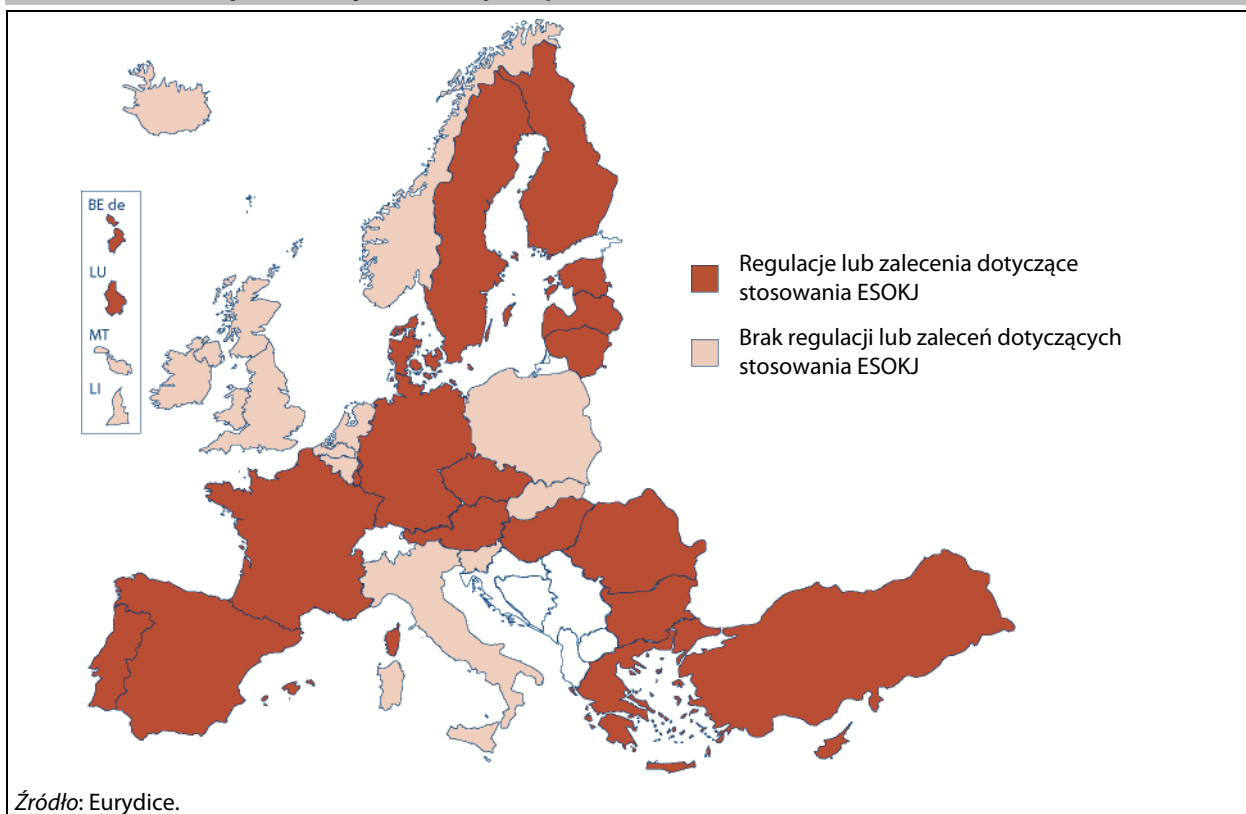
Obowiązkowe kształcenie ogólne w pełnym wymiarze kończy się na ogół wraz z ukończeniem ogólnokształcącej szkoły średniej I stopnia (poziom ISCED 2) lub jednolitej struktury (poziomy ISCED 1 i 2), z wyjątkiem Belgii, Bułgarii, Francji, Węgier, Holandii (VVO i HAVO), Słowacji i Zjednoczonego Królestwa (Anglii, Walii i Irlandii Północnej), gdzie obowiązkowe kształcenie ogólne w pełnym wymiarze kończy się później (*Key Data on Education in Europe 2009* (Kluczowe dane dotyczące edukacji w Europie 2009), rysunek B1, przewidziane do publikacji wkrótce).

WIĘKSZOŚĆ KRAJÓW WYDAJE REGULACJE LUB ZALECENIA DOTYCZĄCE STOSOWANIA EUROPEJSKIEGO SYSTEMU OPISU KSZTAŁCENIA JĘZYKOWEGO

Europejski System Opisu Kształcenia Językowego (ESOKJ; ang. *Common European Framework of Reference for Languages, CEFR*), który został wprowadzony przez Radę Europy w 2001 r., stanowi narzędzie do oceny efektów nauki języków obcych w sposób porównywalny w skali międzynarodowej (zob.: Objasnienia). W uchwale Rady Unii Europejskiej z lutego 2002 r. zalecono wykorzystywanie ESOKJ przy tworzeniu systemów walidacji kompetencji językowych⁽²⁾.

Władze edukacyjne w większości krajów europejskich odnoszą się do ESOKJ w programach strategicznych i innych dokumentach, które nie mają mocy wiążącej. Ponad połowa krajów idzie dalej i wydaje regulacje lub zalecenia dotyczące bezpośredniego stosowania ESOKJ jako narzędzia oceny. W tych krajach określa się również poziom biegłości ESOKJ, jaki należy osiągnąć na zakończenie każdego z poziomów ISCED 1-3. Władze edukacyjne ustalają poziomy biegłości zależnie od statusu języka obcego w programie nauczania (przedmiot obowiązkowy lub przedmiot fakultatywny z podstawy programowej) i terminu rozpoczęcia nauki (rysunek B1). W większości krajów cele dotyczące osiągnięcia poziomów biegłości ESOKJ pojawiają się po raz pierwszy w odniesieniu do końca kształcenia na poziomie ISCED 1, ale w Danii, Niemczech, Estonii i Grecji oraz na Litwie i Węgrzech – dopiero od poziomu ISCED 2.

Rysunek E11: Stosowanie Europejskiego Systemu Opisu Kształcenia Językowego (ESOKJ) jako narzędzia oceny od poziomu ISCED 1 lub ISCED 2, 2006/07

⁽²⁾ Uchwała Rady UE z dnia 14 lutego 2002 r. w sprawie promowania różnorodności językowej i nauki języków obcych w ramach realizacji celów Europejskiego Roku Języków 2001, Dz.U. 2002/C 50/01.

Dodatkowe uwagi (rysunek E11)

Hiszpania: ESOKJ nie jest stosowany jako instrument oceny, ale został wymieniony w Ustawie zasadniczej o edukacji. Natomiast świadectwa wydawane przez oficjalnie uznawane specjalistyczne szkoły językowe opierają się na poziomach kompetencji ESOKJ.

Włochy: W wytycznych dotyczących programu nauczania dla placówek przedszkolnych i szkół podstawowych, które weszły w życie w trakcie roku szkolnego 2007/08, zaleca się stosowanie ESOKJ w procesie oceny.

Holandia: ESOKJ nie jest formalnie stosowany jako narzędzie oceny, ale w badaniach przeprowadzonych na zlecenie Ministerstwa Edukacji, Kultury i Nauki przeanalizowano możliwość powiązania wyników egzaminów językowych z poziomami kompetencji ESOKJ.

Słowenia: ESOKJ jest stosowany jako narzędzie oceny od roku szkolnego 2007/08. Uzgodniono również docelowe poziomy kompetencji na zakończenie kształcenia na każdym poziomie ISCED, które obowiązują od tego samego roku.

Turcja: Nie istnieje poziom ISCED 2. Całą jednolitą strukturę, tj przedłużoną szkołę podstawową (dla uczniów w wieku 6-14 lat) uznaje się za poziom ISCED 1.

Objaśnienia

Europejski System Opisu Kształcenia Językowego (ESOKJ) stanowi ramy uczenia się, nauczania i oceniania w dziedzinie języków obcych, które zostały opracowane przez Radę Europy. Ma on przede wszystkim umożliwić przejrzystość i porównywalność kształcenia językowego oraz kwalifikacji. ESOKJ przedstawia w sposób kompleksowy kompetencje niezbędne do komunikowania się w języku obcym, powiązane z tym wiadomości i umiejętności oraz sytuacje i obszary związane z komunikacją. W ESOKJ określono sześć poziomów biegłości (od A1 – poziom podstawowy do C2 – poziom biegłości), umożliwiających mierzenie postępów osób uczących się języka obcego i jego użytkowników. Bardziej szczegółowe informacje i pełny tekst ESOKJ, który jest dostępny w

ponad 30 wersjach językowych, zamieszczono pod adresem:

http://www.coe.int/t/dg4/linguistic/Źródło/Framework_EN.pdf

GLOSARIUSZ I NARZĘDZIA STATYSTYCZNE

I. KLASYFIKACJE

Międzynarodowa Standardowa Klasyfikacja Wykształcenia (ISCED 1997)

Międzynarodowa Standardowa Klasyfikacja Wykształcenia (ISCED) jest instrumentem służącym do opracowywania międzynarodowych statystyk w dziedzinie edukacji. Obejmuje ona dwie przekrojowe zmienne: poziomy i dziedziny kształcenia wraz z uzupełniającym podziałem na nurt ogólny/zawodowy/ przed-zawodowy i informacjami o możliwościach dalszego kształcenia/przejścia na rynek pracy. W aktualnej wersji, określanej jako ISCED 97⁽¹⁾, wyodrębnia się siedem poziomów edukacji.

Poziomy ISCED 97

Zgodnie z podejściem empirycznym, w ISCED przyjęto, że istnieje szereg kryteriów, które ułatwiają przypisywanie programów/cykli kształcenia do odpowiednich poziomów edukacji. Zależnie od poziomu i rodzaju kształcenia należy określić hierarchię ważności kryteriów podstawowych i uzupełniających (kwalifikacje zwykle wymagane w celu przyjęcia na dany poziom, minimalne warunki przyjęć, minimalny wiek, kwalifikacje kadry itp.).

ISCED 0: Edukacja przedszkolna

Edukację przedszkolną określa się jako wstępny etap zorganizowanego kształcenia. Jest ona prowadzona w takich placówkach jak szkoły/przedszkola lub inne ośrodki i przewidziana dla dzieci w wieku od 3 lat.

ISCED 1: Szkolnictwo podstawowe

Kształcenie na tym poziomie rozpoczyna się w wieku od 4 do 7 lat, jest obowiązkowe we wszystkich krajach i na ogół trwa od pięciu do sześciu lat.

ISCED 2: Szkolnictwo średnie I stopnia

Kształcenie na tym poziomie stanowi kontynuację najważniejszych programów ze szkoły podstawowej, ale na ogół jest wyraźniej skoncentrowane na poszczególnych przedmiotach. Ukończenie nauki na tym poziomie zwykle zbiega się w czasie z ukończeniem kształcenia obowiązkowego.

ISCED 3: Szkolnictwo średnie II stopnia

Kształcenie na tym poziomie rozpoczyna się na ogół po ukończeniu kształcenia obowiązkowego, tj. zwykle w wieku 15 lub 16 lat. Warunkiem przyjęcia jest zwykle posiadanie odpowiedniego świadectwa (potwierdzającego ukończenie kształcenia obowiązkowego) i spełnienie innych minimalnych wymogów. Kształcenie jest często wyraźniej ukierunkowane na poszczególne przedmioty niż na poziomie ISCED 2. Kształcenie na poziomie ISCED 3 trwa na ogół od dwóch do pięciu lat.

ISCED 4: Szkolnictwo policealne niezaliczane do szkolnictwa wyższego

Programy te znajdują się na granicy pomiędzy szkolnictwem średnim II stopnia a szkolnictwem wyższym. Ich celem jest rozszerzenie wiedzy absolwentów szkół na poziomie ISCED 3. Typowym przykładem są programy przygotowujące uczniów do podjęcia studiów na poziomie 5 czy programy przygotowujące uczniów do bezpośredniego wejścia na rynek pracy.

ISCED 5: Szkolnictwo wyższe (pierwszy etap)

Warunkiem przyjęcia na ten poziom jest na ogół pomyślne ukończenie kształcenia na poziomie ISCED 3 lub 4. Poziom ten obejmuje studia o profilu akademickim (typ A), które mają głównie charakter teoretyczny, i studia o profilu zawodowym (typ B), które są zwykle krótsze niż programy typu A i ukierunkowane na wejście na rynek pracy.

ISCED 6: Szkolnictwo wyższe (drugi etap)

Poziom ten jest zarezerwowany dla studiów, które prowadzą do kwalifikacji naukowych na zaawansowanym poziomie (stopnia doktorskiego).

(¹) http://www.uis.unesco.org/ev.php?ID=3813_201&ID2=DO_TOPIC

II. DEFINICJE

Centralnie określone minimum programowe: Podstawa programowa wspólna dla wszystkich uczniów niezależnie od ► *rodzaju kształcenia i/lub dziedziny kształcenia*. Obejmuje ona wszystkie przedmioty obowiązkowe i przedmioty fakultatywne z podstawy programowej określone przez władze edukacyjne na poziomie centralnym dla danego roku lub danej liczby lat kształcenia. Centralnie określone minimum programowe stanowi część ► *minimalnej oferty kształcenia*. Jest równoznaczne z minimalną ofertą, gdy nie istnieje ► *elastyczny program nauczania*.

Cztery umiejętności komunikacji: Umiejętności komunikacji w czterech następujących obszarach: rozumienie ze słuchu, mówienie, czytanie i pisanie.

Dzieci imigrantów: Dzieci, które uczęszczają do szkoły w innym kraju niż ich kraj pochodzenia lub kraj pochodzenia ich rodziców bądź dziadków. Z prawnego punktu widzenia definicja ta obejmuje kilka różnych sytuacji – mogą to być dzieci uchodźców, dzieci osób ubiegających się o azyl, dzieci pracowników migrujących, dzieci obywateli krajów trzecich, którzy mają status tzw. rezydenta długoterminowego, dzieci pracowników z krajów trzecich, którzy nie mają statusu rezydenta długoterminowego, dzieci, które mieszkają w danym kraju niezgodnie z przepisami, i dzieci z rodzin imigranckich, które nie są koniecznie objęte specjalnymi przepisami prawnymi dotyczącymi kształcenia. W definicji tej nie uwzględniono mniejszości językowych, które zamieszkują dany kraj od ponad dwóch pokoleń.

W związku z tym, że *Kluczowe dane dotyczące nauczania języków obcych w szkołach w Europie* koncentrują się na aspektach językowych, wskaźniki obejmują wyłącznie dzieci imigrantów, których językiem ojczystym jest język obcy.

Elastyczny program nauczania: Zestaw przedmiotów, które szkoły i/lub gminy muszą wybrać i prowadzić, aby kształcenie było zgodne z ► *minimalną ofertą kształcenia* określoną przez władze edukacyjne na poziomie centralnym. Wśród tych przedmiotów mogą, ale nie muszą znajdować się języki obce. Istnieją dwa możliwe rozwiązania:

1. przedmioty uwzględnione w elastycznym programie nauczania wprowadza się jako dodatkowe – oprócz przedmiotów nauczanych w ramach ► *centralnie określonego minimum programowego*;
2. nie istnieje centralnie określone minimum programowe. Elastyczny program nauczania obejmuje wszystkie nauczane przedmioty, niezależnie od tego, czy są to przedmioty, które dana szkoła wprowadza jako obowiązkowe, czy też przedmioty należące do zestawu, z którego uczniowie muszą wybierać przedmioty dla siebie.

Elastyczny wymiar godzin: W programach nauczania podaje się wyłącznie przedmioty, których należy uczyć, nie określając czasu, jaki należy na nie przeznaczyć. W takich przypadkach szkoły samodzielnie decydują o tym, ile czasu należy przeznaczyć na przedmioty obowiązkowe.

Język nieterytorialny: Język "używany przez obywateli danego państwa, inny niż język lub języki używane przez pozostałą ludność tego państwa, którego – choć jest on tradycyjnie używany na jego terytorium – nie można przypisać do określonego obszaru w tym państwie". (Definicja zaczerpnięta z *Europejskiej karty języków regionalnych i mniejszościowych*, Rada Europy, 1992). Językiem nieterytorialnym jest na przykład język romski.

Język obcy jako przedmiot alternatywny: Sytuacja, w której władze edukacyjne na poziomie centralnym pozostawiają szkołom i/lub gminom swobodę decydowania o tym, czy będą uczyć języka obcego zamiast jednego lub kilku przedmiotów w ramach ► *minimalnej oferty kształcenia*. Autonomia ta może dotyczyć wyłącznie sytuacji, gdy do programu nauczania dodaje się język obcy (ale nie inny przedmiot). Na ogół takie lekcje prowadzi się w ramach tej części czasu, która jest przeznaczona na nauczanie innych przedmiotów. W związku z tym przedmioty te nie znikają zupełnie z programu nauczania. Jeżeli szkoły

lub gminy decydują się prowadzić kształcenie językowe na tej zasadzie, jest ono tym samym obowiązkowe dla wszystkich uczniów w danej szkole. Na przykład władze edukacyjne na poziomie centralnym wymagają prowadzenia czterech godzin historii tygodniowo w danym roku, ale równocześnie zezwalają szkołom lub gminom na to, aby przeznaczały część z tych czterech godzin na naukę języka obcego. Język obcy jako przedmiot alternatywny pojawia się zwykle w programach nauczania dla klas, w których nauka języka nie jest (jeszcze) obowiązkowa, tj. pierwszych klas szkoły podstawowej. Należy zatem pamiętać, że autonomia przyznana szkołom ma bardzo ograniczony zakres, ponieważ zamiast innych przedmiotów obowiązkowych uwzględnionych w podstawie programowej można uczyć jedynie języka obcego.

Język obcy jako przedmiot fakultatywny z podstawy programowej/możliwość nauki języka: Sytuacja, w której szkoły (zgodnie z centralnie określonym programem nauczania) muszą oferować co najmniej jeden język obcy wśród przedmiotów fakultatywnych. Zgodnie z tym samym centralnie określonym programem nauczania każdy uczeń musi wybrać z tego zestawu co najmniej jeden przedmiot (niekoniecznie język obcy).

Język obcy jako przedmiot obowiązkowy: Język, którego uczy się jako jednego z przedmiotów obowiązkowych w programie nauczania określonym przez władze edukacyjne na poziomie centralnym. Przedmiotu tego muszą uczyć się wszyscy uczniowie. W przypadku gdy nie mogą samodzielnie wybrać języka/języków, dany język jest ► *określonym odgórnie językiem obowiązkowym*. Tego pojęcia można używać w przypadku ► *minimalnej oferty kształcenia* (wspólnej dla wszystkich uczniów) lub specjalnych programów nauczania dla różnych ► *rodzajów kształcenia i/lub dziedzin kształcenia*.

Język obcy: Język, który uznaje się za „obcy” (lub nowożytny) w programie nauczania określonym przez władze edukacyjne na poziomie centralnym. Definicja ta odnosi się do kształcenia i nie jest związana z politycznym statusem języków. W związku z tym pewne języki, które uznaje się za ► *języki regionalne lub mniejszościowe* z politycznego punktu widzenia, mogą być uwzględnione w programie nauczania jako języki obce. Na tej samej zasadzie pewne ► *języki starożytne* uznaje się w niektórych programach nauczania za języki obce.

Język państwowy: Każdy język mający status urzędowy na terytorium całego kraju. Każdy język państwowy jest ► *językiem urzędowym*.

Język regionalny i/lub mniejszościowy: Język „tradycyjnie używany na określonym terytorium państwa przez obywateli tego państwa, którzy stanowią liczebnie mniejszą grupę niż pozostała ludność tego państwa; język ten nie jest jednym z ► *języków państwowych* tego państwa” (Definicja zaczerpnięta z *Europejskiej karty języków regionalnych i mniejszościowych*, Rada Europy, 1992). Na ogół są to języki społeczności, które mają swe etniczne korzenie na określonych obszarach lub zamieszkują określone regiony od pokoleń. Języki mniejszościowe/regionalne mogą mieć status ► *języka urzędowego*, ale z natury rzeczy ten status ogranicza się do obszaru, na którym są używane.

Język starożytny: Język, którego nauka służy innym celom niż „komunikacja”, ponieważ nie używa się go już w żadnym kraju. Celem nauki może być zdobycie głębszej wiedzy o korzeniach języków nowożytnych, które wyłoniły się z danego języka starożytnego, czytanie i rozumienie oryginalnych tekstów z literatury starożytnej oraz poznanie cywilizacji, które używały tego języka. *Język starożytny* nie ma statusu ► *języka państwowego*, ► *języka urzędowego*, ► *języka regionalnego lub mniejszościowego* czy *języka nieautochtonicznego*. W niektórych programach nauczania jest uznawany za ► *język obcy*.

Język urzędowy: Język używany do celów prawnych i administracyjnych w obrębie określonego obszaru danego państwa. Jego status urzędowy może być ograniczony do określonej części danego państwa lub obejmować jego całe terytorium. Językami urzędowymi są wszystkie ► *języki państwowe*, ale nie wszystkie języki mające status języka urzędowego muszą być językami państwowymi (na przykład język duński, który ma status

języka urzędowego w Niemczech, jest ► *językiem regionalnym lub mniejszościowym*, a nie jest językiem państwowym).

Minimalna oferta kształcenia: Obowiązkowe minimum programowe i/lub minimalny wymiar zajęć dydaktycznych dla wszystkich uczniów, określone/y dla danego roku lub danej liczby lat przez władze edukacyjne na poziomie centralnym, niezależnie od ► *rodzaju kształcenia lub dziedziny kształcenia*. Ten zakres kształcenia obejmuje ► *centralnie określone minimum programowe* oraz ► *elastyczny program nauczania* w niektórych krajach.

Nauczyciel kilku przedmiotów (ang. *semi-specialist teacher*): Nauczyciel posiadający kwalifikacje do nauczania grupy co najmniej trzech różnych przedmiotów, wśród których znajduje się jeden lub więcej języków obcych.

Nauczyciel przedmiotów zintegrowanych (ang. *general teacher*): Nauczyciel, który posiada kwalifikacje do nauczania wszystkich (lub prawie wszystkich) przedmiotów z programu nauczania, włącznie z językami obcymi. Nauczycielom tym powierza się prowadzenie lekcji języków obcych niezależnie od tego, czy kształcili się w tej dziedzinie.

Nauczyciel przedmiotu (ang. *specialist teacher*): Nauczyciel posiadający kwalifikacje do nauczania dwóch różnych przedmiotów, z których jednym jest język obcy, lub wyłącznie do nauczania języków obcych.

Odgórnie określony język obowiązkowy: Określony język obcy, który jest obowiązkowy dla wszystkich uczniów (niezależnie od ► *rodzaju kształcenia i/lub dziedziny kształcenia*), a uczniowie nie mają możliwości wyboru innego języka. W tym przypadku o tym, którego języka mają uczyć się uczniowie, decydują władze edukacyjne na poziomie centralnym.

Projekt pilotażowy: Ograniczone czasowo przedsięwzięcie o charakterze eksperymentalnym, które jest przynajmniej częściowo uruchamiane i finansowane przez odpowiednie władze edukacyjne. Tego rodzaju eksperymenty są przedmiotem systematycznej oceny.

Rodzaj kształcenia i/lub profil/dziedzina kształcenia: W kilku krajach uczniowie muszą wybrać dziedzinę kształcenia spośród różnych możliwości na poziomie szkoły średniej. W niektórych krajach muszą oni wybrać jeden spośród różnych rodzajów szkół, np. *Gymnasium*, *Realschule* itp. w Niemczech. W odniesieniu do tych rodzajów szkół używa się tu terminu "rodzaje kształcenia". W wielu innych krajach uczniowie muszą wybrać specjalistyczny profil, np. profil humanistyczny czy ścisły, który określa się tu jako „dziedzinę/profil kształcenia”.

Stopniowe wprowadzanie: Nowe przepisy dotyczące nauczania języków obcych nie mogą zostać natychmiast wprowadzone we wszystkich szkołach, a w związku z tym przewidziano czas dla szkół na stopniowe dostosowanie się do wymogów prawnych.

Zintegrowane kształcenie przedmiotowo-językowe (ang. *Content and Language Integrated Learning, CLIL*): Jest to ogólny termin oznaczający wszystkie rodzaje kształcenia dwujęzycznego i kształcenia zakładającego „zanurzenie się” w języku. Zasadniczo polega ono na prowadzeniu kształcenia w co najmniej dwóch różnych językach, poza samymi lekcjami języków obcych.

III. BAZY DANYCH

Baza danych Eurostatu

Zbiór danych UOE (UNESCO/OECD/Eurostat) stanowi instrument, za pomocą którego te trzy organizacje wspólnie zbierają co roku porównywalne w skali międzynarodowej dane o kluczowych aspektach systemów edukacji, wykorzystując w tym celu głównie administracyjne źródła informacji. Dane zbiera się zgodnie z klasyfikacją ISCED 1997, a obejmują one liczbę uczniów, nowoprzyjętych, absolwentów i pracowników systemu edukacji oraz wydatki na edukację. Dane te przedstawia się w podziale według poziomu edukacji, płci, wieku, typu kształcenia (ogólne/zawodowe), trybu kształcenia (w pełnym/niepełnym wymiarze, tj. stacjonarne/niestacjonarne), rodzaju placówki (publiczna/prywatna), dziedziny kształcenia i obywatelstwa/narodowości.

Dane dotyczące udziału w zajęciach językowych i liczby języków, których uczą się uczniowie w systemach edukacji na poziomach ISCED 1, 2 i 3, zostały zaczerpnięte z ankiety Eurostatu na temat języków obcych (specjalne tabele Eurostatu w zbiorze danych UNESCO/OECD/Eurostat dotyczącym systemów edukacji). Ankieta służy do mierzenia skali kształcenia językowego w ramach edukacji formalnej zgodnie z definicją tego pojęcia przyjętą w kontekście zbioru danych UOE, tj. ustalania, w jakim zakresie uczniowie mają możliwość nauki i kontakt z **żywymi językami mówionymi** w trakcie kształcenia, co stanowi zasadniczy warunek mobilności. W związku z tym nie uwzględnia się starożytnej greki, łaciny, esperanto i języków migowych.

Uwzględniane są wszystkie nowożytnie języki obce (włącznie z wszystkimi 23 językami urzędowymi UE), których uczy się jako „**języków obcych**”. Przedmiotem analizy są programy nauczania opracowywane przez centralne władze edukacyjne w każdym kraju, w których dane języki zostały określone jako „języki obce”. Języki regionalne uwzględnia się w przypadku, gdy są one uznawane w programie nauczania za alternatywę dla języków obcych (jeśli uczy się ich w tym samym okresie).

Dane zaczerpnięte ze zbioru danych UOE obejmują głównie dane zebrane w ramach rundy UOE 2007, które dotyczą uczniów w roku szkolnym 2005/06. Szeregi czasowe zostały przedstawione na podstawie danych dostępnych w bazie danych UOE w Eurostacie.

Baza danych PISA

PISA (*Programme for International Student Assessment* – Program międzynarodowej oceny uczniów): międzynarodowe badania przeprowadzane pod auspicjami OECD w ponad 40 krajach całego świata, m.in. większości krajów uczestniczących w programie działań UE „Uczenie się przez całe życie”. Celem badań jest mierzenie poziomu osiągnięć uczniów w wieku 15 lat w zakresie czytania ze zrozumieniem, myślenia matematycznego i myślenia naukowego. Ocena odbywa się w cyklach trzyletnich, tj. PISA 2000, PISA 2003 i PISA 2006 (wykorzystanych do opracowania niniejszej publikacji), a obecnie przygotowuje się kolejną ocenę, przewidzianą na rok 2009.

Spośród krajów, które należą do sieci Eurydice, w zbieraniu danych w ramach badania PISA 2006 nie uczestniczyły Cypr i Malta.

Oprócz pomiaru wyników (sprawdziany z czytania, matematyki i przedmiotów ścisłych) badania obejmują ankiety dla uczniów i dyrektorów szkół, które pozwalają wskazać zmienne związane ze środowiskiem rodzinnym i warunkami funkcjonowania szkoły, co może ułatwić interpretację wyników. Na podstawie tych właśnie ankiet przygotowano cztery wskaźniki wykorzystane w niniejszej publikacji.

Badania są oparte na reprezentatywnej próbie uczniów szkół średnich w wieku 15 lat, którzy zostali wybrani przez daną szkołę. Kształcenie w każdej szkole może trwać więcej lub mniej lat, zależnie od programu nauczania na poziomach ISCED 2 i/lub 3, a w niektórych przypadkach nawet na poziomie ISCED 1.

ZAŁĄCZNIK

Rysunki B6 i B7: Status zintegrowanego kształcenia przedmiotowo-językowego i oferowanych języków w szkołach podstawowych i średnich szkołach ogólnokształcących, 2006/07

Objaśnienia

Poniżej podano języki, które są najczęściej używane jako języki nauczania w ramach zintegrowanego kształcenia przedmiotowo-językowego (ZKPJ). Nie stanowią one jednak wyczerpującej listy wszystkich istniejących możliwości.

W niektórych krajach zintegrowane kształcenie przedmiotowo-językowe prowadzi się na różnych poziomach edukacji, zależnie od używanych języków nauczania. Zróżnicowane rozwiązania oznaczono gwiazdką.

Kraj	Organizacja ZKPJ	Nauczanie w dwóch różnych językach		Poziom ISCED
		Status języków	Nazwy języków	
BE fr	●	1 język państwowy + 1 język nieautochtoniczny	Francuski-angielski	1-3
	●	1 język państwowy + 1 język państwowy	Francuski-holenderski / francuski-niemiecki	1-3
BE de	●	1 język państwowy + 1 język państwowy	Niemiecki-francuski	1-3
BE nl	⊗			
BG	●	1 język państwowy + 1 język nieautochtoniczny	Bułgarski-angielski / bułgarski-francuski / bułgarski-niemiecki / bułgarski-hiszpański / bułgarski-rosyjski / bułgarski-włoski	3
CZ	●	1 język państwowy + 1 język nieautochtoniczny	Czeski-angielski / czeski-francuski / czeski-włoski / czeski-niemiecki / czeski-hiszpański	1, 2 i 3
DK	⊗			
DE	●	1 język państwowy + 1 język nieautochtoniczny	Niemiecki-angielski / niemiecki-francuski / niemiecki-hiszpański / niemiecki-włoski / niemiecki-rosyjski	1-3
EE	●	1 język państwowy + 1 język nieautochtoniczny	Estoński-angielski / estoński-francuski / estoński-niemiecki	2 i 3
	●	1 język państwowy + 1 język mniejszościowy/regionalny bez statusu języka urzędowego	Estoński-rosyjski	1-3
EL	⊗			

- Zintegrowane kształcenie przedmiotowo-językowe w ramach głównego nurtu edukacji
- Zintegrowane kształcenie przedmiotowo-językowe w ramach projektów pilotażowych
- ⊗ Brak zintegrowanego kształcenia przedmiotowo-językowego

Źródło: Eurydice.

Dodatkowe uwagi

Belgia (BE nl): Od roku 2007/08 zintegrowane kształcenie przedmiotowo-językowe z językami holenderski/francuski (ISCED 2-3) i holenderski/angielski (ISCED 3) prowadzi się w ramach projektów pilotażowych.

Republika Czeska: Oprócz średnich szkół ogólnokształcących utworzonych we współpracy z partnerami zagranicznymi, które działają od 1990 r., Ustawa o edukacji z 2004 r. umożliwia szkołom wprowadzanie zintegrowanego kształcenia przedmiotowo-językowego na dowolnym poziomie, jeśli spełnione są pewne warunki.

Kraj	Organi- zacja ZKPJ	Nauczanie w dwóch różnych językach		Poziom ISCED
		Status języków	Nazwy języków	
ES	●	1 język państwowy + 1 język nieautochtoniczny	Hiszpański-angielski / hiszpański-francuski / hiszpański-włoski / hiszpański-niemiecki / hiszpański-portugalski	1-3
	●	1 język państwowy + 1 język mniejszościowy/regionalny ze statusem języka urzędowego	Hiszpański-baskijski / hiszpański-kataloński / hiszpański-walencki / hiszpański-galicyski	1-3
	●	1 język państwowy + 1 język mniejszościowy/regionalny ze statusem języka urzędowego + 1 język nieautochtoniczny	Hiszpański-baskijski-angielski lub francuski lub niemiecki / hiszpański-kataloński -angielski lub francuski lub niemiecki / hiszpański-walencki-angielski lub francuski lub niemiecki / hiszpański-galicyski-angielski lub francuski lub niemiecki	1-3
FR	●	1 język państwowy + 1 język nieautochtoniczny	Francuski-niemiecki / francuski-angielski / francuski-hiszpański / francuski-włoski / francuski-holenderski / francuski-portugalski / francuski-rosyjski / francuski-japoński / francuski-chiński / francuski-arabski / francuski-szwedzki / francuski-polski / francuski-duński	1-3
	●	1 język państwowy + 1 język mniejszościowy/regionalny bez statusu języka urzędowego	Francuski-baskijski / francuski-kataloński / francuski-bretoński / francuski-korsykański* / francuski-okcytański - <i>Langue d'Oc</i> *	1-3 *(1i2)
IE	●	1 język państwowy + 1 język państwowy	Angielski/irlandzki	1-3
	○	1 język państwowy + 1 język nieautochtoniczny	Angielski/irlandzki-francuski, angielski/irlandzki-niemiecki, angielski/irlandzki-włoski, angielski/irlandzki-hiszpański	1
IT	●	1 język państwowy + 1 język mniejszościowy/regionalny ze statusem języka urzędowego	Włoski-francuski / włoski-niemiecki	1-3
	●	1 język państwowy + 1 język nieautochtoniczny	Włoski-hiszpański	1-3
	○	1 język państwowy + 1 język mniejszościowy/regionalny ze statusem języka urzędowego	Włoski-francuski / włoski-niemiecki	1-3
	○	1 język państwowy + 1 język nieautochtoniczny	Włoski-angielski / włoski-hiszpański	1-3
CY	⊗			
LV	●	1 język państwowy + 1 język nieautochtoniczny	Łotewski-angielski / łotewski-francuski / łotewski-niemiecki	1-3
	●	1 język państwowy + 1 język mniejszościowy/regionalny bez statusu języka urzędowego	Łotewski-polski / łotewski-estoński / łotewski-litewski / łotewski-ukraiński / łotewski-rosyjski / łotewski-białoruski*	1-3 *1i2
	●	1 język państwowy + 1 język nieterytorialny	Łotewski-romski / łotewski-jidysz	1i2
	●	1 język mniejszościowy/regionalny bez statusu języka urzędowego + 1 język nieautochtoniczny	Rosyjski-niemiecki / rosyjski-angielski	3
	●	1 język państwowy + 1 język mniejszościowy + 1 język nieautochtoniczny	Łotewski-rosyjski-angielski lub niemiecki	3
LT	○	1 język państwowy + 1 język nieautochtoniczny	Litewski-angielski / litewski-francuski / litewski-niemiecki	1-3
	●	1 język państwowy + 1 język mniejszościowy/regionalny bez statusu języka urzędowego	Litewski-rosyjski	1-3
LU	●	1 język państwowy + 1 język państwowy	Luksemburski-niemiecki	1i2
	●	1 język państwowy + 1 język państwowy	Luksemburski-francuski	3

- Zintegrowane kształcenie przedmiotowo-językowe w ramach głównego nurtu edukacji
- Zintegrowane kształcenie przedmiotowo-językowe w ramach projektów pilotażowych
- ⊗ Brak zintegrowanego kształcenia przedmiotowo-językowego

Źródło: Eurydice.

Dodatkowe uwagi

Irlandia: Zintegrowane kształcenie przedmiotowo-językowe na poziomie ISCED 1 prowadzi się w ramach inicjatywy „Języki nowożytnie w szkołach podstawowych” (*Modern Languages in Primary Schools Initiative, MLPSI*). Językami nauczania w szkołach mogą być język angielski lub irlandzki i język nieautochtoniczny.

Kraj	Organi- zacja ZKPJ	Nauczanie w dwóch różnych językach		Poziom ISCED
		Status języków	Nazwy języków	
HU		1 język państwowy + 1 język nieautochtoniczny	Węgierski-angielski / węgierski-niemiecki / węgierski-francuski / węgierski-rosyjski	1-3
		1 język państwowy + 1 język nieautochtoniczny	Węgierski-chiński	1-2
		1 język państwowy + 1 język nieautochtoniczny	Węgierski-hiszpański / węgierski-włoski / węgierski-słowacki	3
	●	1 język państwowy + 1 język mniejszościowy/regionalny bez statusu języka urzędowego	Węgierski-słowacki / węgierski-chorwacki / węgierski-rumuński/ węgierski-niemiecki / węgierski-bułgarski	1-3
	●	1 język państwowy + 1 język mniejszościowy/regionalny bez statusu języka urzędowego	Węgierski-serbski / węgierski-słoweński	1-2
MT	●	1 język państwowy + 1 język państwowy	Maltański-angielski	1-3
NL	●	1 język państwowy + 1 język nieautochtoniczny	Holenderski-angielski	1-3
	●	1 język państwowy + 1 język nieautochtoniczny	Holenderski-niemiecki	2-3
	●	1 język państwowy + 1 język mniejszościowy/regionalny ze statusem języka urzędowego + 1 język nieautochtoniczny	Holenderski-fryzyjski-angielski	1
AT	●	1 język państwowy + 1 język nieautochtoniczny	Niemiecki-włoski	1
			Niemiecki-angielski / niemiecki-francuski	1-3
			Niemiecki-hiszpański	3
	●	1 język państwowy + 1 język mniejszościowy/regionalny ze statusem języka urzędowego	Niemiecki-chorwacki/ niemiecki-węgierski / niemiecki-słoweński / niemiecki-czeski/ niemiecki-słowacki	1-3
	●	1 język państwowy + 1 język mniejszościowy/regionalny ze statusem języka urzędowego + 1 język nieautochtoniczny	Niemiecki + chorwacki+ angielski / niemiecki + węgierski + angielski	1-3
			Niemiecki + słoweński+ angielski	3
Niemiecki + słoweński+ włoski			2-3	
PL	●	1 język państwowy + 1 język nieautochtoniczny	Polski-angielski / polski-niemiecki / polski -francuski / polski-hiszpański	2 i 3
	●	1 język państwowy + 1 język mniejszościowy/regionalny bez statusu języka urzędowego	Polski-białoruski/ polski-niemiecki / polski-litewski / polski-słowacki/ polski-kaszubski / polski-ukraiński / polski-łemkowski (rusiński)	1-3
	●	1 język państwowy + 1 język nietrytorialny	Polski-romski	1
PT	○	1 język państwowy + 1 język nieautochtoniczny	Portugalski-angielski/ portugalski-francuski	2 i 3

- Zintegrowane kształcenie przedmiotowo-językowe w ramach głównego nurtu edukacji
- Zintegrowane kształcenie przedmiotowo-językowe w ramach projektów pilotażowych
- ⊗ Brak zintegrowanego kształcenia przedmiotowo-językowego

Źródło: Eurydice.

Dodatkowe uwagi

Węgry: Zintegrowane kształcenie przedmiotowo-językowe w językach węgierski/chiński będzie prowadzone na poziomach ISCED 1-3 od roku 2008/09.

Holandia: Zintegrowane kształcenie przedmiotowo-językowe w języku holenderskim i niemieckim jest obecnie prowadzone w jednej szkole w pobliżu granicy niemieckiej.

Polska: W kategorii „1 język państwowy + 1 język nieautochtoniczny” zintegrowane kształcenie przedmiotowo-językowe występuje na poziomie ISCED 1 wyłącznie w dotowanych szkołach niepublicznych.

Szwecja: Niektóre szkoły prowadzą zintegrowane kształcenie przedmiotowo-językowe na zasadzie pilotażowej i same wybierają docelowy język, oprócz języka szwedzkiego.

Kraj	Organi- zacja ZKPJ	Nauczanie w dwóch różnych językach		Poziom ISCED
		Status języków	Nazwy języków	
RO	●	1 język państwowy + 1 język nieautochtoniczny	Rumuński-angielski / rumuński-francuski / rumuński-niemiecki / rumuński-włoski / rumuński-hiszpański	3
	●	1 język państwowy + 1 język mniejszościowy/regionalny ze statusem języka urzędowego	Rumuński-węgierski / rumuński-niemiecki / rumuński-ukraiński / rumuński-serbski / rumuński-słowacki / rumuński-czeski / rumuński-chorwacki	1-3
SI	●	1 język państwowy + 1 język mniejszościowy/regionalny ze statusem języka urzędowego	Słoweński-węgierski / słoweński-włoski	1-3
SK	●	1 język państwowy + 1 język nieautochtoniczny	Słowacki-angielski / słowacki-niemiecki / słowacki-francuski / słowacki-hiszpański / słowacki-włoski	2 i 3
FI	●	1 język państwowy + 1 język państwowy	Fiński-szwedzki	1-2
	●	1 język państwowy + 1 język mniejszościowy/regionalny ze statusem języka urzędowego	Fiński-lapoński (Sami)	1 i 2
	●	1 język państwowy + 1 język nieautochtoniczny	Fiński-francuski / fiński-angielski / fiński-niemiecki / fiński-rosyjski	1-3
SE	●	1 język państwowy + 1 język nieautochtoniczny	Szwedzki-angielski	1-3
	●	1 język państwowy + 1 język mniejszościowy/regionalny ze statusem języka urzędowego	Szwedzki-lapoński (Sami) / szwedzki-fiński	1-3
	○	1 język państwowy + 1 język nieautochtoniczny	Szwedzki-angielski	1-2
UK- ENG	●	1 język państwowy + 1 język nieautochtoniczny	Angielski-francuski / angielski-niemiecki / angielski-hiszpański	1-3
UK- WLS	●	1 język państwowy + 1 język mniejszościowy/regionalny ze statusem języka urzędowego	Angielski-walijski	1-3
UK- NIR	●	1 język państwowy + 1 język mniejszościowy/regionalny bez statusu języka urzędowego	Angielski-irlandzki	1-3
UK- SCT	●	1 język państwowy + 1 język mniejszościowy/regionalny ze statusem języka urzędowego	Angielski-szkocki gaelicki	1-3
IS	⊗			
LI	⊗			
NO	●	1 język państwowy + 1 język mniejszościowy/regionalny ze statusem języka urzędowego	Norweski-lapoński (Sami)	1-3
	●	1 język państwowy + 1 język mniejszościowy/regionalny bez statusu języka urzędowego	Norweski-fiński	1-3
TR	⊗			

- Zintegrowane kształcenie przedmiotowo-językowe w ramach głównego nurtu edukacji
- Zintegrowane kształcenie przedmiotowo-językowe w ramach projektów pilotażowych
- ⊗ Brak zintegrowanego kształcenia przedmiotowo-językowego

Źródło: Eurydice.

SPIS RYSUNKÓW

Rozdział A: Kontekst

Rysunek A1:	Urzędowe języki państwowe i języki regionalne lub mniejszościowe mające status języków urzędowych w Europie, 2007	18
Rysunek A2:	Odsetek uczniów w wieku 15 lat, którzy podają, że w domu używają głównie innego języka niż język nauczania, 2005/06	20
Rysunek A3:	Odsetek uczniów-imigrantów (których rodzice urodzili się za granicą) w wieku 15 lat i odsetek uczniów w tym samym wieku podających, że w domu używają głównie innego języka niż język nauczania, który nie jest jednym z języków urzędowych lub autochtonicznych danego kraju, 2005/06	22
Rysunek A4:	Odsetek uczniów w wieku 15 lat, którzy podają, że w domu używają głównie języka nauczania lub innego języka niż język nauczania, według rodzaju obszaru, w którym uczęszczają do szkoły, 2005/06	23
Rysunek A5:	Odsetek uczniów wieku 15 lat w szkołach kształcących co najmniej 20% uczniów, którzy podają, że w domu używają głównie innego języka niż język nauczania, 2005/06	25

Rozdział B: Organizacja

Rysunek B1:	Liczba nauczanych języków obcych i czas trwania tego kształcenia w przedszkolach, szkołach podstawowych i średnich szkołach ogólnokształcących, 2006/07	28
Rysunek B2:	Możliwości prowadzenia przez placówki kształcenia językowego z własnej inicjatywy w ramach minimalnej oferty kształcenia w przedszkolach, szkołach podstawowych i średnich szkołach ogólnokształcących, 2006/07	32
Rysunek B3:	Zmiany w wieku rozpoczynania przez uczniów nauki pierwszego obowiązkowego języka obcego i czas trwania tego kształcenia w przedszkolach, szkołach podstawowych i średnich szkołach ogólnokształcących, lata 1984, 1994, 2003 i 2007	35
Rysunek B4:	Nauka dwóch języków obcych w ramach programu nauczania w przedszkolach, szkołach podstawowych i średnich szkołach ogólnokształcących, 2006/07	38
Rysunek B5:	Wiek, w którym rozpoczyna się naukę języków obcych w ramach projektu pilotażowego, i czas trwania tego kształcenia w przedszkolach, szkołach podstawowych i średnich szkołach ogólnokształcących, 2006/07	39

Rysunek B6:	Status zintegrowanego kształcenia przedmiotowo-językowego w szkołach podstawowych i średnich szkołach ogólnokształcących, 2006/07	41
Rysunek B7:	Status języków docelowych używanych w zintegrowanym kształceniu przedmiotowo-językowym w szkołach podstawowych i średnich szkołach ogólnokształcących, 2006/07	42
Rysunek B8:	Kryteria oceny wiedzy warunkujące dostęp do zintegrowanego kształcenia przedmiotowo-językowego w szkołach podstawowych i średnich szkołach ogólnokształcących, 2006/07	44
Rysunek B9:	Obowiązkowe języki obce określone przez centralne władze edukacyjne (kształcenie obowiązkowe), 1982/83, 1992/93, 2002/03 i 2006/07	46
Rysunek B10:	Języki obce w szkołach podstawowych i średnich szkołach ogólnokształcących wymienione w dokumentach wydanych przez centralne władze edukacyjne, 2006/07	48
Rysunek B11:	Języki regionalne i/lub mniejszościowe w szkołach podstawowych i średnich szkołach ogólnokształcących wymienione w dokumentach wydanych przez centralne władze edukacyjne, 2006/07	51
Rysunek B12:	Języki starożytne w programach nauczania średnich szkół ogólnokształcących, 2006/07	53

Rozdział C: Uczniowie

Rysunek C1:	Procentowy rozkład uczniów według liczby języków obcych, których uczą się w szkołach podstawowych (ISCED 1), 2005/06	55
Rysunek C2:	Procentowy rozkład uczniów według liczby języków obcych, których uczą się w średnich szkołach ogólnokształcących (ISCED 2 i 3), 2005/06	57
Rysunek C3:	Zmiany w rozkładzie procentowym uczniów według liczby języków obcych, których uczą się w szkołach podstawowych (ISCED 1), 2001/02, 2003/04 i 2005/06	60
Rysunek C4:	Odsetek uczniów szkół podstawowych (ISCED 1), którzy uczą się języka angielskiego, niemieckiego i/lub francuskiego. Kraje, w których jednego z tych języków uczą się największy odsetek uczniów, 2005/06	62
Rysunek C5:	Zmiany w odsetku uczniów, którzy uczą się języka angielskiego w szkołach podstawowych (ISCED 1), 2001/02, 2002/03, 2003/04, 2004/05 i 2005/06	64
Rysunek C6:	Średnia liczba języków obcych, których uczą się uczniowie średnich szkół ogólnokształcących (ISCED 2 i 3), w przeliczeniu na jednego ucznia, 2005/06	66
Rysunek C7:	Najpowszechniej nauczane języki obce i odsetek uczniów, którzy uczą się tych języków, w średnich szkołach ogólnokształcących (ISCED 2 i 3), 2005/06	67
Rysunek C8:	Odsetek uczniów uczących się języka angielskiego, francuskiego, niemieckiego, hiszpańskiego i rosyjskiego w średnich szkołach ogólnokształcących (ISCED 2 i 3), 2005/06	70

Rysunek C9:	Inne języki obce niż niemiecki, angielski, hiszpański, francuski i rosyjski, których uczą się uczniowie średnich szkół ogólnokształcących (ISCED 2 i 3), jako procent wszystkich języków nauczanych na tym poziomie, 2005/06	72
Rysunek C10:	Zmiany w odsetku uczniów uczących się języka angielskiego, niemieckiego i francuskiego w średnich szkołach ogólnokształcących (ISCED 2 i 3), w latach 2001/02, 2002/03, 2003/04, 2004/05 i 2005/06	74

Rozdział D: Nauczyciele

Rysunek D1:	Zalecenia dotyczące kwalifikacji nauczycieli języków obcych w szkołach podstawowych, 2006/07	77
Rysunek D2:	Zalecenia dotyczące kwalifikacji nauczycieli języków obcych w ogólnokształcących szkołach średnich I stopnia, 2006/07	79
Rysunek D3:	Zakres specjalizacji przedmiotowej wśród nauczycieli języków obcych w szkołach podstawowych i/lub ogólnokształcących szkołach średnich I stopnia, 2006/07	80
Rysunek D4:	Minimalny czas trwania kształcenia nauczycieli języków obcych dla szkół podstawowych i/lub ogólnokształcących szkół średnich I stopnia, 2006/07	82
Rysunek D5:	Zalecenia dotyczące treści kształcenia nauczycieli, którzy posiadają kwalifikacje do nauczania języków obcych w szkołach podstawowych i/lub ogólnokształcących szkołach średnich I stopnia, 2006/07	83
Rysunek D6:	Kwalifikacje wymagane do prowadzenia zintegrowanego kształcenia przedmiotowo-językowego w szkołach podstawowych (ISCED 1) i średnich szkołach ogólnokształcących (ISCED 2 i 3), 2006/07	85

Rozdział E: Proces dydaktyczny

Rysunek E1:	Znaczenie, jakie przywiązuje się do czterech umiejętności komunikacji w programach nauczania języków obcych, poziom kształcenia obowiązkowego, 2006/07	87
Rysunek E2:	Zmiany w liczbie godzin obowiązkowej nauki języków obcych w nominalnym roku szkolnym w szkole podstawowej (ISCED 1) i średniej I stopnia (ISCED 2), 2002/03 i 2006/07	90
Rysunek E3:	Łączny minimalny wymiar godzin, jaki zaleca się przeznaczyć na naukę języków obcych jako przedmiotu obowiązkowego w szkołach podstawowych (ISCED 1) i średnich I stopnia (ISCED 2), 2006/07	93
Rysunek E4:	Relacja pomiędzy łącznym minimalnym wymiarem godzin, jaki zaleca się przeznaczyć na naukę pierwszego obowiązkowego języka obcego, a liczbą lat przeznaczonych na naukę tego języka w trakcie obowiązkowego kształcenia ogólnego, 2006/07	96

Rysunek E5:	Minimalny wymiar godzin, jaki zaleca się przeznaczyć w nominalnym roku na naukę pierwszego, drugiego i trzeciego języka obcego w trakcie obowiązkowego kształcenia ogólnego w szkole średniej, 2006/07	98
Rysunek E6:	Procent minimalnego wymiaru zajęć dydaktycznych, jaki stanowi minimalny czas przeznaczony na języki obce w szkołach podstawowych (ISCED 1) i średnich I stopnia (ISCED 2), 2006/07	99
Rysunek E7:	Regulacje lub zalecenia dotyczące maksymalnej liczebności klas w szkołach podstawowych i w trakcie obowiązkowego kształcenia ogólnego w szkołach średnich, 2006/07	102
Rysunek E8:	Formy pomocy w nauce języka nauczania dla dzieci imigrantów, których język ojczysty jest językiem obcym, w trakcie obowiązkowego kształcenia ogólnego, 2006/07	104
Rysunek E9:	Informacje o językach obcych na świadectwach wydawanych po ukończeniu obowiązkowego kształcenia ogólnego, 2006/07	105
Rysunek E10:	Formy oceny umiejętności językowych podawanych na świadectwie dla wszystkich uczniów na zakończenie obowiązkowego kształcenia ogólnego, 2006/07	107
Rysunek E11:	Stosowanie Europejskiego Systemu Opisu Kształcenia Językowego (ESOKJ) jako narzędzia oceny od poziomu ISCED 1 lub ISCED 2, 2006/07	108

PODZIĘKOWANIA

AGENCJA WYKONAWCZA DS. EDUKACJI, KULTURY I SEKTORA AUDIOWIZUALNEGO

P9 EURYDICE

Avenue du Bourget 1 (BU 29)

B-1140 Brussels

(<http://www.eurydice.org>)

Redaktor

Arlette Delhaxhe

Autorzy

Nathalie Baidak (koordynacja), Teodora Parveva

Układ graficzny i rysunki

Patrice Brel

Koordynacja prac związanych z drukiem

Gisèle De Lel

EKSPERT ZEWNĘTRZNY I WSPÓŁAUTOR

Arnaud Desurmont, Maria Pafili

EUROSTAT (Wydział ds. Edukacji i Kultury)

Osoby, które udostępniły wskaźniki językowe z bazy danych Eurostatu

Jean-Louis Mercy, Lene Mejer, Georgeta Istrate, Tomas Uhlar, Amedeo Bidoli

B. KRAJOWE BIURA EURYDICE

BELGIQUE / BELGIË

Unité francophone d'Eurydice
Ministère de la Communauté française
Direction des Relations internationales
Boulevard Léopold II, 44 – Bureau 6A/002
1080 Bruxelles
Opracowanie materiału krajowego: zbiorowe

Eurydice Vlaanderen / Internationale Projecten
Ministerie Onderwijs en Vorming
Hendrik Consciencegebouw 7C10
Koning Albert II-laan 15
1210 Brussel
Opracowanie materiału krajowego: Isabelle Erauw
(*Strategic Policy Support*), Ann Van Driessche i Guy
Stoffelen (*Departmental Staff*), Hugo Van Heeswijck
(*Curriculum*) – Flamandzkie Ministerstwo Edukacji

Eurydice-Informationsstelle der Deutschsprachigen
Gemeinschaft
Agentur für Europäische Bildungsprogramme VoG
Gospertstrasse 1
4700 Eupen
Opracowanie materiału krajowego: Leonhard
Schiffers (ekspert)

BULGARIA

Eurydice Unit
European Integration and International
Organisations Division
European Integration and International
Cooperation Department
Ministry of Education and Science
2A, Knyaz Dondukov Blvd.
1000 Sofia
Opracowanie materiału krajowego: Irina Dusheva-
Vasseva (ekspert ds. nauczania języków obcych,
Departament Ogólnej Polityki Edukacyjnej,
Ministerstwo Edukacji i Nauki)

ČESKÁ REPUBLIKA

Eurydice Unit
Institute for Information on Education
Senovážné nám. 26
P.O. Box č.1
110 06 Praha 1
Opracowanie materiału krajowego: Stanislava
Brožová, Andrea Lajdová; Irena Mašková (ekspert)

DANMARK

Eurydice Unit
CIRIUS
Fiolstræde 44
1171 København K
Opracowanie materiału krajowego: Camilla Crone
Jensen

DEUTSCHLAND

Eurydice-Informationsstelle des Bundes
EU-Büro des Bundesministeriums für Bildung und
Forschung (BMBF)
PT-DLR
Carnotstr. 5
10587 Berlin

Eurydice-Informationsstelle der Länder im
Sekretariat der Kultusministerkonferenz
Lennéstrasse 6
53113 Bonn
Opracowanie materiału krajowego: Brigitte Lohmar

EESTI

Eurydice Unit
SA Archimedes
Koidula 13A
10125 Tallinn
Opracowanie materiału krajowego: Kristi Mere
(ekspert, Centrum Egzaminów Państwowych i
Kwalifikacji)

ÉIRE / IRELAND

Eurydice Unit
Department of Education and Science
International Section
Marlborough Street
Dublin 1
Opracowanie materiału krajowego: zbiorowe

ELLÁDA

Eurydice Unit
 Ministry of National Education and Religious Affairs
 Directorate of European Union
 Section C 'Eurydice'
 37 Andrea Papandreou Str. (Office 2168)
 15180 Maroussi (Attiki)
 Opracowanie materiału krajowego: Athina Plessa-Papadaki (Dyrektor, Dyrekcja ds. Unii Europejskiej), Nikos Papamanolis (Sekcja Eurydice)

ESPAÑA

Unidad Española de Eurydice
 Centro de Investigación y Documentación Educativa (CIDE) – MEPSYD
 c/General Oraa 55
 28006 Madrid
 Opracowanie materiału krajowego: Flora Gil Traver; ekspert: Carmen Morales Gálvez

FRANCE

Unité française d'Eurydice
 Ministère de l'Éducation nationale, de l'Enseignement supérieur et de la Recherche
 Direction de l'évaluation, de la prospective et de la performance
 Mission aux relations européennes et internationales
 61-65, rue Dutot
 75732 Paris Cedex 15
 Opracowanie materiału krajowego: Nadine Dalsheimer; ekspert: François Monnanteuil

ÍSLAND

Eurydice Unit
 Ministry of Education, Science and Culture
 Office of Evaluation and Analysis
 Sölvhólgötu 4
 150 Reykjavik
 Opracowanie materiału krajowego: Maria Gunnlaugsdóttir

ITALIA

Unità italiana di Eurydice
 Agenzia Nazionale per lo Sviluppo dell'Autonomia Scolastica (ex INDIRE)
 Ministero della Pubblica Istruzione
 Ministero dell'Università e della Ricerca
 Palazzo Gerini
 Via Buonarroti 10
 50122 Firenze
 Opracowanie materiału krajowego: Alessandra Mochi; ekspert: Giovanna Occhipinti (wizytator)

KYPROS

Eurydice Unit
 Ministry of Education and Culture
 Kimonos and Thoukydidou
 1434 Nicosia
 Opracowanie materiału krajowego: Christiana Haperi we współpracy z Dyrekcją ds. Szkolnictwa Średniego (Ministerstwo Edukacji i Kultury)

LATVIJA

Eurydice Unit
 LLP National Agency – Academic Programme Agency
 Blaumaņa iela 28
 1011 Riga
 Opracowanie materiału krajowego: Jana Merzvinska i wkład zbiorowy

LIECHTENSTEIN

Informationsstelle Eurydice
 Schulamt
 Austrasse 79
 9490 Vaduz
 Opracowanie materiału krajowego: Marion Steffens-Fisler

LIETUVA

Eurydice Unit
 Ministry of Education and Science
 A. Volano g. 2/7
 01516 Vilnius
 Opracowanie materiału krajowego: Jolanta Spurgienė (koordynacja prac w biurze); ekspert: Stasė Skapienė (pracownik Wydziału ds. Języków Obcych i Edukacji Artystycznej, Centrum Rozwoju Edukacji)

LUXEMBOURG

Unité d'Eurydice
 Ministère de l'Éducation nationale et de la Formation professionnelle (MENFP)
 29, rue Aldringen
 2926 Luxembourg
 Opracowanie materiału krajowego: Mike Engel

MAGYARORSZÁG

Eurydice Unit
 Ministry of Education and Culture
 Szalay u. 10-14
 1055 Budapest
 Opracowanie materiału krajowego: Dóra Demeter (koordynacja); ekspert: Márta Fischer

MALTA

Eurydice Unit
Directorate for Quality and Standards in Education
Ministry of Education, Culture, Youth and Sport
Floriana VLT 2000
Opracowanie materiału krajowego: Raymond
Camilleri (koordynacja); ekspert: George Camilleri
(Specjalista ds. edukacji, Dyrekcja ds. Jakości i
Standardów Kształcenia)

NEDERLAND

Eurydice Nederland
Ministerie van Onderwijs, Cultuur en Wetenschap
Directie Internationaal Beleid
IPC 2300 / Kamer 10.130
Postbus 16375
2500 BJ Den Haag
Opracowanie materiału krajowego: Marja Beuk,
Daphne de Wit, Chiara Wooning (Ministerstwo
Edukacji, Kultury i Nauki); Dick Takkenberg
(Holenderski Urząd Statystyczny)

NORGE

Eurydice Unit
Ministry of Education and Research
Department of Policy Analysis, Lifelong Learning
and International Affairs
Akersgaten 44
0032 Oslo
Opracowanie materiału krajowego: zbiorowe

ÖSTERREICH

Eurydice-Informationsstelle
Bundesministerium für Unterricht, Kunst und Kultur
– I/6b
Minoritenplatz 5
1014 Wien
Opracowanie materiału krajowego: Michaela Haller,
Maria Felberbauer

POLSKA

Biuro Eurydice
Fundacja Rozwoju Systemu Edukacji
Agencja Programu „Uczenie się przez całe życie”
Mokotowska 43
00-551 Warszawa
Opracowanie materiału krajowego: Anna
Smoczyńska i Joanna Kuźmicka (Eurydice); ekspert:
Marek Zajęc (CODN)

PORTUGAL

Eurydice Portuguese Unit
Ministry of Education
Office for Education Statistics and Planning
Av. 24 de Julho, 134 – 4º
1399-054 Lisboa
Opracowanie materiału krajowego: Isabel Almeida,
Guadalupe Magalhães, Rosa Fernandes; ekspert:
Anália Gomes

ROMÂNIA

Eurydice Unit
National Agency for Community Programmes in
the Field of Education and Vocational Training
Calea Serban Voda, no. 133, 3rd floor
Sector 4
040205 Bucharest
Opracowanie materiału krajowego: zbiorowe

SLOVENIJA

Eurydice Unit
Ministry of Education and Sport
Department for Development of Education (ODE)
Masarykova 16/V
1000 Ljubljana
Opracowanie materiału krajowego: Tatjana Plevnik,
Zdravka Godunc

SLOVENSKÁ REPUBLIKA

Eurydice Unit
Slovak Academic Association for International
Cooperation
Staré grunty 52
842 44 Bratislava
Opracowanie materiału krajowego: zbiorowe

SUOMI / FINLAND

Eurydice Finland
Finnish National Board of Education
P.O. Box 380
00531 Helsinki
Opracowanie materiału krajowego: zbiorowe

SVERIGE

Eurydice Unit
Ministry of Education and Research
Utbildningsdepartementet
103 33 Stockholm
Opracowanie materiału krajowego: zbiorowe

TÜRKIYE

Eurydice Unit
 MEB, Strateji Geliştirme Başkanlığı (SGB)
 Eurydice Birimi Merkez Bina Giriş
 Kat B-Blok NO 1 Kizilay
 06100 Ankara
 Opracowanie materiału krajowego: Necip Özkan
 (Dyrektor Departamentu), Osman Yıldırım Uğur,
 Bilal Aday, Dilek Güleçyüz

UNITED KINGDOM

Eurydice Unit for England, Wales and Northern
 Ireland
 National Foundation for Educational Research
 (NFER)
 The Mere, Upton Park
 Slough SL1 2DQ
 Opracowanie materiału krajowego: Sigrid Boyd we
 współpracy z ekspertami z CILT (National Centre for
 Languages), CILT Cymru i Northern Ireland CILT
 (NICILT)

UNITED KINGDOM (continued)

Eurydice Unit Scotland
 International Team
 Schools Directorate
 2B South
 Victoria Quay
 Edinburgh
 EH6 6QQ
 Opracowanie materiału krajowego: Julie Anderson
 (Dyrekcja ds. Szkół, rząd szkocki)

PUNKTY KONTAKTOWE EUROSTATU

European Commission – Eurostat
 (Komisja Europejska – Eurostat)
 Unit F4: Education Statistics
 (Wydział F4: Statystyki dotyczące edukacji)

Adres biura: Bech Buidling B3/434, 5 rue Alphonse Weicker, L-2721 Luxembourg

Krajowe punkty kontaktowe, które uczestniczyły w przygotowaniu niniejszego raportu

BELGIQUE / BELGIË

Ministère de la Communauté française
 Direction des Relations Internationales
 Boulevard Léopold II, 44
 1080 Bruxelles
 Opracowanie materiału: Nathalie Jauniaux

Department of Education and Training – Flemish
 Community (Belgium)
 Departmental Staff
 Koning Albert II-laan 15
 1210 Brussels
 Opracowanie materiału: Ann Van Driessche

BULGARIA

Statistics of Social Activities Division
 NSI of Bulgaria
 2, P. Volov street
 1038 Sofia
 Opracowanie materiału: Svilen Kateliev

ČESKÁ REPUBLIKA

Czech Statistical Office
 Institute for information on Education
 Senovazne nam. 26
 P.O.Box 1,
 110 06 Prague 1
 Opracowanie materiału: Vladimír Hulík

DANMARK

Ministry of Education
 Frekeriksholms Kanal 25
 1220 København K
 Opracowanie materiału: Julie Grunnet Hansen

 Statistics Denmark
 Sejrøgade 11
 2100 København Ø
 Opracowanie materiału: Leo Jensen

DEUTSCHLAND

Statistisches Bundesamt
Gustav-Stresemann-Ring 11
65189 Wiesbaden
Opracowanie materiału: Christiane Krueger-Hemmer

EESTI

Statistical Office of Estonia
Endla 15
15174 Tallinn
Opracowanie materiału: Tiiu-Liisa Rummo-Laes

ÉIRE / IRELAND

Department of Education and Science
Marlborough Street
Dublin 1
Opracowanie materiału: Gillian Golden

ELLÁDA

Ministry of National Education and Religious Affairs
Directorate of Planning and Operational Research
Andrea Papandreou 37
15180 Maroussi (Athens)
Opracowanie materiału: Angelos Karagiannis

ESPAÑA

Ministerio de Educación y Ciencia
Plaza del Rey 6
28004 Madrid
Opracowanie materiału: Jesus Ibáñez Milla

FRANCE

Ministère de l'Éducation nationale et Ministère de l'Enseignement supérieur et de la Recherche
61 rue Dutot
75732 Paris Cedex 15
Opracowanie materiału: Fabienne Rosenwald

ÍSLAND

Statistics Iceland
Education and Culture Statistics
Borgartuni 21a
150 Reykjavik
Opracowanie materiału: Asta M. Urbancic

ITALIA

Ministry of Education
Statistical Office
Via Michele Carcani 61
00153 Roma
Opracowanie materiału: Paola Di Girolamo

KYPROS

Statistics of Education
Michalakis Karaolis Street
1444 Nicosia
Opracowanie materiału: Demetra Costa

LATVIJA

Central Statistical Bureau of Latvia
Lacpleša St. 1
1301 Riga
Opracowanie materiału: Anita Svarckopfa

LIECHTENSTEIN

Office of Economic Affairs
Opracowanie materiału: Harry Winkler

LIETUVA

Education and Culture Statistics Division,
Statistics Lithuania
Gedimino av.29,
01500 Vilnius
Opracowanie materiału: Daiva Marcinkeviciene

LUXEMBOURG

Ministère de l'Éducation nationale et de la Formation professionnelle (MENFP)
29, rue Aldringen
2926 Luxembourg
Opracowanie materiału: Jérôme Levy

MAGYARORSZÁG

Hungarian Central Statistical Office
Keleti Károly u. 5-7
1024 Budapest
Opracowanie materiału: Katalin Janak

MALTA

National Statistics Office
Lascaris
Valletta
Opracowanie materiału: Joslyn Magro Cuschieri

NEDERLAND

Statistics Netherlands
Education Statistics
P.O Box 4000
2270 JM Voorburg
Opracowanie materiału: Dick Takkenberg

NORGE

Statistics Norway – SSB
Division for Population and Education Statistic
Oterveien 23
2225 Kongsvinger
Opracowanie materiału: Terje Risberg

ÖSTERREICH

Statistik Austria
Guglgasse 13
1110 Wien
Opracowanie materiału: Wolfgang Pauli

POLSKA

Główny Urząd Statystyczny
Al. Niepodległości 208
00-925 Warszawa
Opracowanie materiału: Chojnicka Małgorzata

PORTUGAL

Ministry of Education
Office for Education Statistics and Planning
Av. 24 de Julho 134 – 2°
1399-054 Lisboa
Opracowanie materiału: Nuno Rodrigues

ROMÂNIA

National Institute of Statistics
General Direction of Social Statistics
16 Libertatii Boulevard
70 542 Bucharest, Sector 5
Opracowanie materiału: Nicoleta Adamescu

SLOVENIJA

Statistical Office of Slovenia
Vožarski Pot 12
1000 Ljubljana
Opracowanie materiału: Tatjana Skrbec

SLOVENSKÁ REPUBLIKA

Statistical Office of the Slovak Republic
Stare grunty 52
842 44 Bratislava
Opracowanie materiału: Alzbeta Ferencicova

SUOMI / FINLAND

Statistics Finland
P.O. Box 4B
00022 Finland
Opracowanie materiału: Mika Tuononen

SVERIGE

Statistiska centralbyran
Statistics Sweden
701 89 Örebro
Opracowanie materiału: Kenny Petersson

TÜRKIYE

Turkish Statistical Institute
Education Statistics Team
MEB Strateji Gelistirme Baskanligi
Bakanliklar Ankara
Opracowanie materiału: Nilgün Duran

UNITED KINGDOM

dcsf
International
Department for children, schools and families
Room W606
Moorfoot
Sheffield
England S1 4PQ
Opracowanie materiału: Tony Clarke

Agencja ds. Edukacji, Kultury i Sektora Audiowizualnego; Eurydice; Eurostat

Kluczowe dane dotyczące nauczania języków obcych w szkołach w Europie

Wydanie 2008

Bruksela: Eurydice

2008 – 134 str.

(Kluczowe dane)

ISBN 978-92-9201-012-6

DOI 10.2797/24029

Deskryptory: nauczanie języków obcych, kształcenie językowe, liczba nauczanych języków, różnorodność językowa, przedmiot programu nauczania, wymiar zajęć dydaktycznych, język regionalny, język mniejszościowy, zintegrowane kształcenie przedmiotowo-językowe, uczeń, którego język ojczysty jest językiem obcym, umiejętności językowe, świadectwa, liczebność klas, autonomia szkół, kształcenie nauczycieli, analiza porównawcza, szkolnictwo podstawowe, szkolnictwo średnie, kształcenie ogólne, projekt pilotażowy, wskaźnik skolaryzacji, dane statystyczne, EFTA, Turcja, Unia Europejska

